NOAM CHOMSKY - ILAN PAPPÉ

YAŞAMLA ÖLÜM ARASINDA GAZZE



DÜNDEN BUGÜNE FİLİSTİN SORUNU

bgst YAYINLARI

YAŞAMLA ÖLÜM ARASINDA GAZZE

Dünden Bugüne Filistin Sorunu

Noam Chomsky
Ilan Pappé

Editör: Frank Barat

bgst Yayınları

bgst Yayınları-45
Düşünce Dizisi-17
Yaşamla Ölüm Arasında Gazze
Dünden Bugüne Filistin Sorunu
Noam Chomsky, Ilan Pappé
Editör: Frank Barat
"Gaza in Crisis: Reflections on Israel's
War Against the Palestinians"
Haymarket Books, Chicago (2010)
Türkçesi: Taylan Doğan, Ali Kerem Saysel
© Noam Chomsky, Ilan Pappé

Birinci Basım
İstanbul, Ekim 2011
© bgst Yayınları

Yayına Hazırlayanlar: Sezin Gündoğan, Nuri Ersoy
Türkçe Düzelti: Sibel Neslişah Hazar
Kapak Tasarımı: Savaş Yıldırım
Kapak Fotoğrafı: Shamal Jabalia, Gazze Şeridi
© Lalage Snow/Corbis
Mizanpaj: Kâni Kumanovalı

Baskı: İmak Ofset.
Yenibosna/İstanbul
0212 656 49 97

ISBN: 978-975-6165-47-8
Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu
Tomtom Mah. Kaymakam Reşat Bey Sok. 9/3
Beyoğlu/İstanbul
0212 251 19 21
www.bgst.org
bgstyayinlari@bgst.org

YAŞAMLA ÖLÜM ARASINDA GAZZE

Dünden Bugüne Filistin Sorunu

Noam Chomsky
Ilan Pappé

Editör: Frank Barat

Türkçesi: Taylan Doğan, Ali Kerem Saysel

bgst Yayınları

Noam Chomsky: Çağımızın en önemli muhalif entelektüellerinden birisi olan Noam Chomsky, 1928'de Amerika'da doğdu. Dilbilim, matematik ve felsefe eğitimi gördü. 1955'te Pennsylvania Üniversitesi'nden doktorasını aldı ve Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nde (MIT) ders vermeye başladı. Halen MIT Dilbilim ve Felsefe bölümünde Emeritüs Enstitü Profesörüdür. 1955'te hazırladığı doktora tezinin bulgularından hareketle 1957'de yayımladığı *Syntactic Structures*'ın [Sözdizimsel Yapılar], dilbilim alanında bir devrim yarattığı kabul edilmektedir.

Chomsky, insan yaşamının her alanındaki özgürleşme sorunları hakkında ve özellikle ABD'nin dış politikası üzerine çok sayıda etkili politik çalışmaya imza atmıştır. Türkiye'de yayımlanan eserlerinden bazıları şunlardır: *Kader Üçgeni* (çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, 1993), *Dil ve Zihin* (çev. Ahmet Kocaman, Ayraç Yayınevi, 2001), *Amerikan Müdahaleciliği* (çev. Taylan Doğan ve Barış Zeren, Aram Yayıncılık, 2001), *Medya Gerçeği* (çev. Osman Akınhay ve Abdullah Yılmaz, Everest Yayınları, 2002), *11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?* (çev. Nuri Ersoy, vd., Aram Yayıncılık, 2002), *İnsan Doğası: İktidara Karşı Adalet* (M. Fou-cault ile birlikte, çev. Tuncay Birkan, bgst Yayınları, 2005), *Rızanın İmalatı* (Edward S. Herman ile birlikte, çev. Ender Abadoğlu, Aram Yayıncılık, 2006), *Demokrasi ve Eğitim* (ed. C. P. Otero, çev. Ender Abadoğlu, vd., bgst Yayınları, 2007), *Tehlikeli Güç* (çev. Yavuz Alogan, İthaki Yayınları, 2007), *Müdahaleler* (çev. Taylan Doğan, Nuri Ersoy, bgst Yayınları, 2008), *Bilgi Sorunları ve Dil: Managua Dersleri* (çev. Veysel Kılıç, bgst Yayınları, 2009), *İktidarı Anlamak* (ed. Peter R. Mitchell ve John Schoeffel, çev. Taylan Doğan, bgst Yayınları, 2010).

Ilan Pappé: Exeter Üniversitesi'nde (Birleşik Krallık) tarih profesörü olan Ilan Pappé 1954 yılında İsrail'de doğdu. İsrail parlamento seçimlerine katılan Hadash Partisi'nin (Barış ve Eşitlik için Demokratik Cephe) önde gelen üyelerinden birisi oldu ve 1996 ve 1999 seçimlerine parti adayı olarak katıldı. Pappé, 1948'de İsrail'in kuruluşunun ve 700.000 Filistinlinin topraklarından sürülmesinin tarihini muhalif bir bakış açısıyla "yeniden yazan" İsrailli "yeni tarihçiler" kuşağındandır. Filistinlilerin sürülmesinin önceden planlandığını ve gerçekte İsrail'in bir etnik temizlik suçu üzerine kurulduğunu öne sürmüştür. İsrail'e uluslararası akademik boykot uygulanması çağrısında bulunmuştur. Ilan Pappé 2008'de İsrail'i terk etmeden önce İsrail parlamentosunda kınandı ve bir bakan Pappé'nin ülkeden kovulmasını istedi. Birkaç kez ciddi ölüm tehditleri aldı.

Ilan Pappé'nin yayımlanmış olan kitaplarından bazıları şunlardır: *The Israel/Palestine Question* (2007) [İsrail-Filistin Sorunu], *The Ethnic Cleansing of Palestine* (2006) [Filistin'in Etnik Temizliği], *The Modern Middle East* (2005) [Türkçesi: Modern Ortadoğu, çev. Gül Atmaca, NTV Yayınları, 2011], *A History of Modern Palestine: One Land, Two Peoples* (2003) [Türkçesi: Modern Filistin Tarihi, çev. Nuri Plümer, Phoenix, 2007] ve *Britain and The Arab-Israeli Conflict* (1988) [Britanya ve Arap-İsrail İhtilafı].

Frank Barat: İnsan hakları aktivisti olan Frank Barat Londra'da yaşıyor. Filistin Üzerine Russell Mahkemesi'nin koordinatörüdür. Electronic Intifada, CounterPunch, *Z Magazine*, *New Internationalist*, *Palestine Chronicle*, *State of Nature*'da, ayrıca başka web siteleri ve yayın organlarında yazıları yayımlanmıştır.

Juliano Mer Khamis'in anısına
(1958-2011)

TEŞEKKÜR

Bu kitap, aşağıda isimlerini sıraladığım kişilerin yardımı ve desteği olmasaydı var olamazdı:

Yıllar önce gönderdiğim ilk e-postaya cevap veren ve yıllar içinde ilettiğim sayısız e-postayı cevaplamayı sürdüren Noam Chomsky, *nasıl olup da bunu yapabildiğinizi hâlâ anlamıyorum.* Teşekkür ederim. Ilan Pappé, kolaylıkla ulaşılabilir bir insan, harika bir konuşmacı olduğunuz ve ... aynı zamanda çok sayıda e-postamı cevapladığınız için size de teşekkür ederim. Olağanüstü bir ustalık ve azimle davrandığınız, ahlaki ilkelerinize bağlı kaldığınız ve görüşlerinizi öne sürmekle kalmayıp pratikte de gereklerini yerine getirdiğiniz için her ikiniz de gerçek birer esin kaynağısınız.

Kitabı bugünkü haline getirmemde bana yardımcı olduğu için Anthony Arnove'a teşekkür ederim. Son notları araştırmaya yardım ederken saatlerini harcayan Mikki Smith'e ve Jessie Kindig'e teşekkürlerimi sunuyorum. Bir müsveddeyi kitaba dönüştürdüğü, yayına hazırlama sürecini kolaylaştırdığı için Haymarket Yayınları'ndan Dao Tran'e minnettarım. Metni ayrıntılı olarak kontrol edip düzeltiği için Caroline Luft'a teşekkür ederim.

Yıllarca bana can yoldaşı olan erkek kardeşim Florent; onsuz bu kitap asla var olamazdı. Dostum Herve Landecker, beni her zaman güldürdüğün ve büyük bir "menajer" olduğun için teşekkürler. Seninle daha önce tanışmak isterdim, ama şu özdeyişteki gibi, "hiç olmayacağına geç olması evladır". Maria, söyleşilerde bana yar-

dım ettiğin ve bu projeye dönük heyecanını hiç yitirmediğin için sağol. 2007'de Chomsky ile yaptığım söyleşiye katkılarından dolayı Lambeth ve Wandsworth Filistin Dayanışma Kampanyası'nın üyelerine teşekkür ederim. Giriş bölümü hakkında yaptığı son derece yapıcı ve faydalı yorumları ve son birkaç ayda bana öğrettiği her şey için Uhti Ewa Jasiewicz'e çok çok teşekkür ederim.

Mae, Anne, Baba ve Fay, hep yanımda olduğunuz için teşekkürler. Jeanne, eğer Tanrı olsaydı önünde diz çöküp ondan, sıra sana geldiğinde hiç karışmamasını, saçının bir teline bile dokunmamasını, seni olduğun gibi bırakmasını dilerdim.

Son olarak, sabrı ve metaneti için Filistin halkına ve onların evrensel mücadelesini destekleyen uluslararası insan hakları aktivistlerine teşekkür ederim. Siz bu dünyanın gerçek kahramanlarısınız.

İÇİNDEKİLER

13 ***Giriş***

18 ***1. Bölüm:*** Filistin'in Kaderi
Noam Chomsky ile Söyleşi (2007)

36 ***2. Bölüm:*** Tarihin Demetleri:
ABD'nin Filistin Sorununa Müdahil Oluşu
Ilan Pappé

82 ***3. Bölüm:*** İnkâr Durumu:
İsrail Tarihinde ve Günümüzde *Nakbah*
Ilan Pappé

106 ***4. Bölüm:*** "Tüm Vahşileri İmha Edin": Gazze 2009
Noam Chomsky

165 ***5. Bölüm:*** Tek Devlete Dayalı Bir Çözüm Hareketi
İçin Plan: Sorunlu Bir Tarih
Ilan Pappé

189 ***6. Bölüm:*** Filistin'in Gettolaştırılması
İlan Pappé ve Noam Chomsky ile Söyleşi

219 ***7. Bölüm:*** Gazze'nin Ölüm Tarlaları: 2004-2009
İlan Pappé

246 ***8. Bölüm:*** Olası (Fakat Gerçekleşmeyecek)
Bir Ortadoğu Barışı
Noam Chomsky

264 ***9. Bölüm:*** İsrail-Filistin İhtilafına Yeni Bir Bakış:
İlan Pappé ile Söyleşi (Mart 2011)

276 ***10. Bölüm:*** Noam Chomsky Sanatçılar ve
Gazetecilerin Sorularını Yanıtlıyor (Mart 2011)

302 ***Kitap Hakkında Bir Not***

303 ***Notlar***

327 ***Dizin***

GİRİŞ

Noam Chomsky kendisine gönderdiğim e-postayı Aralık 2005'te cevapladığında, beş yıl sonra birlikte bir kitap üzerine çalışacağımızı aklıma bile getirmezdim. O tarihten sonra Chomsky e-postalarımı ve sorularımı cevaplamayı sürdürdü ve yavaş yavaş düzenli bir "yazılı" ilişki geliştirmeye başladık.

Bu ilk e-postadan birkaç yıl sonra Filistin sorunu hakkında farkındalık yaratmak ve sorunu daha geniş bir kitlenin gündemine taşımak için neler yapılabileceğini düşünürken, Chomsky'ye bir söyleşi yapmayı kabul edip etmeyeceğini sordum. Kabul etti ve birkaç ay sonra yanıtlarını gönderdi. Her zaman olduğu gibi yanıtları benim beklediğimden daha ayrıntılıydı ve daha fazla araştırmaya dayanıyordu.

Bu söyleşi çeşitli yayınlarda ve web sitelerinde yayımlandı, gayet de olumlu karşılandı. Bu sayede söyleşi formatının, çoğunlukla şirket temelli ve kâr güdümlü bir medya sisteminden gelen malumata bel bağlamak zorunda kalan halkı, bilgi sahibi kılmak ve eğitmek için mükemmel bir yöntem olduğunu gördüm.

Başka bir söyleşi daha yapmayı düşünmeye başlamıştım. Ama bu kez daha farklı, etkileşime dayalı bir şey yapmak istiyordum. Ünlü İsrailli tarihçi Ilan Pappé'ye, Profesör Chomsky ile ortak bir söyleşiye/diyaloğa katılıp katılamayacağını sordum. Pappé kabul etti ve genellikle "İsrail-Filistin ihtilafı" denilen meseleye dair çeşitli

sorunlar ve temel başlıklar üzerine her ikisiyle birlikte çalışmaya başladım.

Söyleşi tamamlandığında, muhtemelen şimdiye kadar yapılan ilk Chomsky-Pappé söyleşisi olduğundan, ilkine göre daha fazla yayın organında ve web sitesinde yayımlandı. Bu arada Gilles Martin adında Belçikalı bir yayıncının dikkatini çekti ve onun tarafından *Le Champ du possible* (Aden Editions, Kasım 2008) adıyla bir broşür halinde yayımlandı.

Ardından broşürün İngilizce versiyonunu yayımlama teklifi geldi. Fakat bunun için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardı. Ne türden bir kitap hazırlamak istediğimi, amacının ve esasının ne olacağını düşünmeye başladım. İstediğim en son şey, bu kitabı sadece bir kitap yayımlamış olmak için yayımlamaktı. Bazıları istisnai nitelikte olmakla birlikte, "İsrail-Filistin ihtilafı" hakkında halihazırda yüzlerce kitap vardı, öyleyse bu kitabı farklı kılan ne olacaktı?

Bu soruyu cevaplamak için kendime şu soruyu sordum: "Niçin bu 'ihtilaf' bu kadar uzun sürdü, ona kim son verebilir ve nasıl son verebilir?" Aklıma gelen ilk cevaplar, uzun sürmesinin sebebinin konu hakkındaki bilgisizlik olduğu, ona son verecek olanın halk olduğu, halkın direnerek ve sessiz kalmayı reddederek bu ihtilafı sona erdirebileceği oldu. Şuna samimi olarak inanıyorum ki Ortadoğu'nun bu bölgesinde yaşananlara dair kamuoyu gereği gibi bilgilendirilmiş olsaydı, Filistin'de meydana gelen şeyler asla bu kadar uzun sürmezdi.

Noam, Ilan ve ben, kitapta "Filistin'in Gettolaştırılması" başlığını taşıyan diyalog üzerine çalıştık. Konuyu tüm yönleriyle anlatmaya

gayret ettik, bazı soruları düzelttik ve bazı yeni sorular ekledik. Bunların yanı sıra Ilan, İsrail-Filistin sorununun önemli veçhelerini ele alan birkaç makale daha ekledi; Noam ise, şaşırtıcı ölçüde çarpıcı bir çalışma olan "Tüm Vahşileri İmha Edin: Gazze 2009" adlı makalesini gözden geçirdi.

Söyleşileri ve makaleleri aynı kitapta bir araya getirmek önemliydi. Etkileşimli ortak söyleşi/diyalog formu, bir yönüyle, araştırmaya dayanan analiz ve görüşleri herkese ulaşabilecek şekilde ifade etmek ve keşfetmek için bir araçtır. Uzmanlık içeren bilgileri paylaşmak için esnek ve canlı bir vasıta sunar. Bu araştırma alanının en saygın iki şahsiyetiyle, Amerikalı bir profesör ve İsrailli bir tarihçiyle yapılan bu söyleşi, meselenin anlaşılmasındaki boşlukları doldurabilir ve geniş bir kesime ulaşabilir. Her iki söyleşi de İsrail-Filistin sorunuyla ilgili çeşitli başlıkları ele aldığı gibi, yakınlarda İsrail tarafından "Özgürlük Filosu"na* yapılan saldırıya da değiniyor. Bu söyleşilerin okurlara, birbiriyle bağdaşır ama yine de farklı iki görüşten yola çıkarak kendi sonuçlarını çıkarma imkânı vereceğini umuyorum.

Diğer yandan tek yazarlı makaleler, tarihteki belirli dönemleri ve olayları yeni bir bakış açısıyla ele alarak kitabın daha derinlikli bir analiz içermesini sağlıyor. Bu analizler, süreç içinde, okurların (hatta epeyce bilgisi olanların bile) benimsedikleri görüşleri sorgulamalarına yol açacak türden. Ilan Pappé'nin seçilmiş makaleleri günümüzde Filistin'i anlamak bakımından kritik olan

* Gazze'ye insanı yardım götüren, aralarında 31 Mayıs 2010'da uluslararası sularda İsrail askerlerinin baskınına uğrayan Mavi Marmara gemisinin de bulunduğu yardım filosu kast ediliyor. —y.h.n.

gerekli tarihsel arka planı sağlıyor. Birinci ve üçüncü bölümlerde Ilan Pappé, ABD'nin Filistin sorununa müdahil oluşunun tarihsel gelişimini inceliyor, (Arapçada "felaket" demek olan) *Nakbah*'ı inkâr etmenin İsrail açısından taşıdığı önemi irdeliyor. *Nakbah*'ın anlaşılması, Filistin-İsrail tarihinin anlaşılması açısından çok önemli.

Dördüncü bölüm, Chomsky'nin harikulade makalesi "Tüm Vahşileri İmha Edin: Gazze 2009"un güncellenmiş haline yer veriyor. Çığır açıcı nitelikteki bu makale öncelikle Aralık 2008-Ocak 2009 arasında İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısına odaklanıyor; fakat bir yandan İsrail'in Birleşik Devletler ve Avrupa'yla ilişkilerinin, diğer yandan da Arap ülkelerindeki toplumsal ve askeri direnişin rolünü kapsamlı şekilde analiz ediyor.

Beşinci ve yedinci bölümlerde Pappé'ye geri dönüyoruz. Pappé bu bölümlerde tek devleti hedefleyen hareketin gelişiminin haritasını çıkarıyor ve son olarak İsrail ordusunun Gazze'deki katliamlarına giden süreci ele alıyor. Bu makaleler, İsrail tarafından sunulan anlatıya alternatif bir anlatı sunuyor; bu anlatının, insanların "ihtilaf"ı zihinlerinde yeni bir çerçeveye kavuşturmasına yardımcı olacağına eminim. Kitap, Chomsky'nin barış süreci üzerine son dönemde geliştirdiği düşünceleriyle sona eriyor.*

* Editör Frank Barat'ın 2010'daki ilk baskısından sonra kitabı güncellemek amacıyla Ilan Pappé'yle yaptığı "İsrail-Filistin İhtilafına Yeni Bir Bakış" başlıklı söyleşi ve 10 Mart 2011 tarihinde Noam Chomsky ile yaptığı söyleşi, 9. ve 10. bölümler olarak Türkçe baskıya eklenmiştir. Sonradan eklenen bu iki bölüm, İsrail-Filistin sorununa ilişkin sonraki gelişmeleri ve "Arap Baharı"nın soruna yönelik olası etkilerini içermektedir. –y.h.n.

Bu kitabın, bugünü daha iyi görebilmek ve adaleti temel alan bir gelecek inşa edebilmek için geçmişin ortaya çıkarılmasında bir rehber olarak kullanılabilmesini umuyorum; insan haklarının herkes için geçerli kılındığı, adaletin yeniden tesis edildiği bir gelecek için.

Frank Barat,
Temmuz 2010, Londra

1

FİLİSTİN'İN KADERİ: NOAM CHOMSKY İLE SÖYLEŞİ (2007)

Gazze'nin durumu hakkında ne düşünüyorsunuz? Bugünkü durum, Filistin Yönetimi'nin sonunun geldiğini gösteriyor olabilir mi?

Öncelikle bugüne kadar olanlara bakalım.

Ocak 2006'dan başlayalım. Bu tarihte Filistinliler bir seçime katıldılar; ABD'nin seçimi kendi gözdesi –Mahmud Abbas ve lideri olduğu El Fetih Partisi– lehine çevirme gayretine rağmen, uluslararası gözlemciler seçimin özgür ve adil olduğunu belirtmişlerdi. Ama Filistinliler, Batılı standartlara göre ağır bir suç işlediler. Oylarını "yanlış tarafa" verdiler. Birleşik Devletler, Filistinlileri bu kabahatlerinden dolayı cezalandıran İsrail'in yanında yerini hemen aldı ve Avrupa her zamanki gibi sessiz kaldı. Filistinlilerin bu "yanlış davranışlarına" gösterilen tepkide bir tuhaflık yoktu. Bütün samimiyetleriyle acılar içindeki bir dünyaya –belki birazcık aşırıya kaçarak– demokrasi getirmeye kendilerini adadıkları için liderlerimizi selamlamamız gerekse de, "demokrasiyi ilerletme"* misyonunun daha ciddi uzmanları ve savunucuları bütün ABD yö-

* İng. democracy promotion. ABD'nin bazı ülkelerde rejim değişikliği gerçekleştirmek için kendine biçtiği misyon. Irak'ta kitle imha silahları olmadığı ortaya çıktığında bunun ülkeyi işgal etmek için bir bahane olarak geçerliliği olmadığını gören ABD, bu ülkede demokrasiyi ilerletmek için işgale giriştiğini öne sürmüştü. –y.h.n.

netimlerinde mevcut "güçlü bir süreklilik çizgisi" olduğunu kabul ediyorlar: Birleşik Devletler demokrasiyi, ancak ve ancak kendi stratejik ve ekonomik çıkarlarına uygun düşüyorsa destekler.[1] Kısacası, dürüstçe değerlendirildiğinde proje tam bir sinizm örneği. ABD'nin planları çoğu zaman demokrasiyi ilerletme değil engelleme tasarısı olarak tanımlanmalı. Bu durum Filistin örneğinde çarpıcı şekilde kendini gösteriyor.

Filistinliler yanlış tarafa oy verme suçunu işledikleri için ağır şekilde cezalandırıldılar. İsrail, daimi bir ABD desteğiyle, Gazze'ye uyguladığı şiddeti artırdı, yasal olarak Filistin Yönetimi'ne iletmek zorunda olduğu fonlara el koydu, kuşatmasını sıkılaştırdı, hatta Gazze Şeridi'nin kurak topraklarına giden suyu keyfi olarak, yalnızca gaddarlıktan kesti. 25 Haziran 2006'da Onbaşı Gilad Şalit'in kaçırılmasından sonra İsrail'in saldırıları daha da ağırlaştı. Şalit'in ele geçirilmesi Batı'da büyük bir suç olarak nitelendirilmişti. Bu da tam bir sinizm örneğiydi. Halbuki yalnızca bir gün önce İsrail Gazze'de iki sivili kaçırmış ve onları İsrail'e göndermişti. Bir askerin ele geçirilmesinden çok daha ağır olan bu suçu İsrail her zamanki gibi uluslararası hukuku çiğneyerek işlemişti. Muhtemelen bu kişiler, İsrail'in herhangi bir suçlama olmaksızın alıkoyduğu, dolayısıyla aslında kaçırdığı yaklaşık bin mahpusun yanına kondular.[2] Bu gelişmeler Batı'da, mırıldanmanın ötesine geçen herhangi bir tepkiye layık görülmedi.

Burada çirkin ayrıntıları sıralamaya gerek yok, fakat ABD-İsrail*, Hamas'a Gazze'yi yönetme şansını vermemek için gereken her şeyi yaptı. Reddiyeci kampın iki lideri, Hamas'ın iki devletli çö-

* Chomsky, İsrail'in ABD'den bağımsız bir varlığı olamayacağını düşündüğü için bu ikiliyi ABD-İsrail olarak adlandırıyor. –y.h.n.

züme dayalı uluslararası konsensüs üzerinden müzakere edilebilmesi için yaptığı uzun süreli ateşkes çağrısını elbette anında reddetti. ABD ve İsrail, otuz yıldan fazla bir zamandır iki kafadar olarak yaptıkları gibi, ender oluşan geçici kararsızlıklar dışında bu çözümü de reddediyorlar.

Bu esnada, arada biraz sızlanmasına rağmen her zaman ABD'nin kararlı desteğini, bir göz kırpışıyla da bol kese fonları alan İsrail, Batı Şeria'da giderek küçülen Filistin kantonlarını ilhak etme, parçalama ve hapsetme programlarını hızlandırdı. Varlığını sürdürebilecek bir Filistin devletinin sonu anlamına gelen bu programlar, Başbakan Ehud Olmert'in "birleştirme" programıyla* resmiyet kazanmıştı. Bu program, "Büyük İsrail" yanlısı fundamentalistlerin taleplerini karşılamadığı için Batı'da "ılımlı" bulunmuş ve büyük bir coşkuyla karşılanmıştı. Kısa süre içinde programdan "fazlasıyla ılımlı" olduğu gerekçesiyle vazgeçildi ve Batılı ikiyüzlüler bu durumu tasvip etmediklerini kısaca belirtseler de her zamanki gibi anlayış gösterdiler.

İstenmeyen bir hükümeti devirmenin standart bir prosedürü vardır: Askeri bir darbeye hazırlık için askeriyeyi silahlandırmak. ABD-İsrail de sandıkta kaybettiğini güç kullanarak geri alması için El Fetih'i silahlandırıp eğiterek bu geleneksel planı benimsedi.

* İng. convergence plan. 2006 yılındaki seçim kampanyası sırasında Ehud Olmert, Batı Şeria'daki yerleşimlerin boşaltılarak 1967 öncesi sınırları belirleyen Yeşil Hat yakınlarında yeniden kurulmaları önerisini bir propaganda malzemesi olarak kullandı, ancak 2006'daki Lübnan Savaşı sonrasında bu planın uygulanamayacağını ilan etti. Aslında bu planın Batı Şeria'dan tam bir çekilme planı olmadığı, İsrail'in yoğun Filistinli nüfusa sahip, kontrol edemediği bölgelerden çekilerek bazı bölgelerde yerleşimleri yoğunlaştırmak istediği öne sürülüyor. –y.h.n.

Birleşik Devletler bir yandan da gücü kendi elinde toplaması için Mahmud Abbas'ı teşvik etti. Bunlar, başkanlık diktatörlüğünü savunan Bush yönetimine göre epeyce makul adımlar. Dörtlünün* geri kalanına baktığımızda, Rusya'nın bu türden girişimlere karşı ilkesel bir itirazı yok, Birleşmiş Milletler (BM), Efendi'ye karşı koyamayacak kadar güçsüz ve Avrupa böyle bir işe kalkışamayacak kadar ürkek. Mısır ve Ürdün ise, ABD'nin desteğiyle kendi baskı uygulama ve demokrasiyi engelleme yönündeki programlarıyla tutarlı davranarak girişimi destekledi.

Strateji geri tepti. Askeri yardıma rağmen Gazze'deki El Fetih güçleri şiddetli ve amansız bir çatışmada bozguna uğradılar. Gelişmeleri yakından izleyen gözlemciler söz konusu çatışmanın, öncelikle El Fetih'in zalim ve güçlü adamı Muhammed Dahlan'a bağlı güvenlik güçlerini hedef alan, ön-alıcı bir saldırı olduğunu söylediler.[3] Ancak ezici güce sahip olanlar genelde mağlupken galip olurlar; ABD-İsrail de neticeyi kendi yararına çevirmek için çabucak harekete geçti. Şimdi artık ABD-İsrail'in Gazzelilerin boynundaki cendereyi sıkılaştırmak için bir bahanesi vardı. Böylece, saygın uluslararası hukuk uzmanı Richard Falk'un "Nazi sonrası dönemin meşhur 'bir daha asla' sözünü dünyaya hatırlatması gereken" bir soykırım başlangıcı olarak tanımladığı politikaları coşkuyla uygulamaya başladılar.[4]

Artık ABD-İsrail bu projeyi, uluslararası destekle birlikte, Hamas "uluslararası toplum"un (ABD hükümetini ve onunla birlikte davranan herkesi kapsayan teknik bir terim) öne sürdüğü üç koşu-

* BM, ABD, Avrupa Birliği ve Rusya'dan oluşan Ortadoğu Dörtlüsü. 2002 yılında İsrail-Filistin ihtilafının alevlenmesi üzerine barış sürecini yürütmek amacıyla İspanya Başbakanı Anzar'ın girişimi ile kurulmuştur. –y.h.n.

lu karşılamadığı sürece devam ettirebilirdi. Filistinlilerin Gazze zindanının duvarlarından dışarıya bakmasına izin verilmesi için Hamas'ın şunları yapması gerekiyordu: 1) İsrail'i veya daha uç bir biçimde ifade edildiğinde İsrail'in "varolma hakkı"nı tanımak, yani Filistinlilerin kendi vatanından kovulmasının meşruiyetini kabul etmek; 2) şiddetten vazgeçmek; 3) geçmiş anlaşmaları, özellikle de Dörtlü'nün Yol Haritası'nı* kabul etmek.

İşte yine hayret verici düzeyde bir ikiyüzlülük. Oysa zulüm yapanlara bu tür koşullar dayatılmıyor. 1) İsrail, Filistin'i tanımıyor; aslında sürekli ABD'nin desteğini alarak varlığını sürdürebilecek bir Filistin'in hiçbir zaman var olmaması için yoğun çaba sarf ediyor. 2) İsrail şiddete son vermiyor; Birleşik Devletler'in şiddete son verip vermeyeceğini sormak dahi gülünç; 3) İsrail, Birleşik Devletler'in desteğiyle, geçmiş anlaşmaları ve özellikle Yol

* George W. Bush tarafından 24 Haziran 2002'de ana hatları açıklanan barış planı. 1. aşamada Mayıs 2003'e kadar Filistinlilerin şiddete son vermesini ve İsrail'in Filistin şehirlerinden çekilerek yerleşimleri dondurmasını, 2. aşamada Aralık 2003'e kadar Filistin'in ekonomik olarak kendini toplamasını sağlayacak bir konferansın toplanmasını, geçici sınırlarla bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasını, 3. aşamada 2004-2005 yılına kadar nihai statü anlaşmalarının yapılarak ihtilafa son verilmesini ve nihai sınırlar üzerinde anlaşılmasını; Kudüs, mülteciler ve yerleşimler gibi tartışmalı sorunların açıklığa kavuşturulmasını ve Arap ülkeleri ile İsrail arasında barış anlaşmaları yapılmasını öngörüyordu. Bu yol haritası Mayıs 2003'te Ariel Şaron tarafından İsrail'in yerleşimleri dondurmasının mümkün olmadığı gerekçesi ile hemen reddedildi. İsrail, bu yol haritasına ilişkin on dört çekince belirtti. Bunlar arasında tüm Filistinli militan grupların dağıtılması, İsrail'e karşı kışkırtmalara son verilmesi, Filistin topraklarına giriş-çıkış konusunda İsrail denetiminin devam etmesi, mültecilerin İsrail'e dönüşünden söz edilmemesi, yerleşimler, Kudüs gibi meselelerin nihai çözüme kadar gündeme getirilmemesi gibi süreci baştan tıkayan koşullar vardı. –y.h.n.

Haritası'nı kesin şekilde reddediyor. İlk iki husus bariz şekilde ortada. Üçüncü husus da doğru, fakat pek bilinmez. İsrail, şekilsel olarak Yol Haritası'nı kabul ediyor, ama bir yandan da haritanın içini boşaltan on dört çekince ekliyor. Yalnızca ilk çekinceyi ele alacak olursak, sürecin başlaması ve devam etmesi için İsrail şu koşulları ileri sürüyor: Filistinliler, tam bir sükûnet halinde, barış eğitimini, tahriklere son verilmesini, Hamas'ın ve diğer örgütlerin dağıtılmasını sağlamalı ve başka koşulları yerine getirmeli. Filistinliler karşılanması neredeyse imkânsız bu taleplere uysalar bile, İsrail hükümeti "İsrail'in, Filistinlilere yönelik şiddet ve kışkırtmaya son vermesi gerektiğine yol haritasında yer verilmeyeceğini" beyan ediyor.[5] Diğer çekinceler de aynı minvalde devam ediyor.

ABD'nin desteğiyle İsrail'in Yol Haritası'nı gecikmeksizin reddetmesi, Batı'nın kendi hakkında beslediği imge açısından kabul edilemezdi; dolayısıyla bu gerçek bastırıldı. Olguların nihayet ana akımda ortaya dökülmesi, Jimmy Carter'ın *Palestine: Peace Not Apartheid* [Filistin: *Apartheid* Değil Barış] adlı kitabının yayımlanmasıyla oldu. Kitap bir hakaret sağanağına maruz kaldı ve kitabın itibarını sarsmak için muazzam bir gayret gösterildi; fakat asıl önemli olan bölümler –konuyla belli bir tanışıklığı olan okurlar için yeni olabilecek yegâne bölüm– itinayla gözlerden saklandı.

Birleşik Devletler veya İsrail'deki bir siyasi partiden böylesi koşullara uymasını talep etmek haklı olarak gülünç olurdu; ama ezici bir güce sahip olan bu iki devletin yukarıdaki koşullara uymasını istemek hakkaniyetli bir talep. Fakat emperyalist zihniyet Batı kültürüne öylesine derinden işlemiş ki, bu adaletsizlik herhangi bir eleştiriyle karşılaşmadı, hatta fark edilmedi bile.

Şimdi Gazze'yi daha da büyük bir gaddarlıkla ezebilecek konumda

olan İsrail, ABD'nin desteğiyle Batı Şeria'ya dönük planlarını da uygulamaya başlayabilir. Bu esnada teslim olmaları karşılığında cömertçe ödüllendirilecek El Fetih liderlerinin örtülü işbirliğini sağlamayı bekleyecektir. İsrail ayrıca, Ocak 2006 seçimlerine tepki olarak çaldığı, 600 milyon dolar olduğu tahmin edilen fonları serbest bırakmaya başladı ve başka birkaç jest daha yapıyor. Demokrasinin altını oyma programları yüzsüz bir kendini beğenmişlik ve gizlenemeyen bir keyif içinde yürütülüyor; bir yandan da yerlileri memnun etme jestleri yapılıyor. En azından İsrail, Batı Şeria'da değerli olan ne varsa ele geçirmek için devasa projelerini uygularken ve zulmünü sürdürürken onunla işbirliği yapan yerliler memnun ediliyor. Elbette bütün bunlar, lütufkâr ve zengin amcanın iyilikseverliği sayesinde olup bitiyor.

Nihayet sorunuza dönecek olursak, ABD-İsrail'in Filistin Yönetimi'ni, aşırı retçi tasarımlarına nezaret edecek işbirlikçi bir rejime dönüştürme programları göz önüne alındığında, Filistin Yönetimi'nin sonunun gelmesi Filistinliler için kötü bir fikir olmayabilir. Bizi çok daha fazla kaygılandırması gereken husus şu: ABD-İsrail'in zafer tutkusu ve Avrupa'nın korkaklığı –ender görülen kasvetli bir olay olarak– bir ulusun yok olmasının başlangıcı olabilir.

Birleşik Devletler' in İsrail'e dönük koşulsuz destek politikasını değiştirmesini sağlayabilecek şartlar oluşabilir mi?

Son zamanlarda yapılan kamuoyu yoklamalarında Amerikalıların büyük çoğunluğu ABD hükümetinin politikasına karşı çıkıyor ve iki devletli çözüme dayalı uluslararası konsensüsü destekliyor. Bu konsensüs, Arap Birliği'nin benimsediği konuma atıfla "Suudi planı" olarak adlandırılıyor ve ABD ve İsrail dışında hemen bütün dünya tarafından destekleniyor. Üstelik Amerikalıların büyük ço-

günluğu, çatışan taraflardan hangisi –İsrail veya Filistinliler– bu çözüm doğrultusunda iyi niyetle müzakere yürütmezse ABD'nin o tarafa yardım etmemesi gerektiğini düşünüyor. Bu, kritik meselelerde halkın düşüncesiyle devlet politikası arasındaki devasa uçurumu gösteren bin bir örnekten biri.

Kendi tercihlerinin İsrail'e yapılan bütün yardımın kesileceği anlamına geldiğini bilen pek fazla kişi olmadığını da belirtmek lazım. Bu sonucu anlayabilmek için, gerçekler ne olursa olsun ABD'yi yardımsever, İsrail'i haklı, Filistinlileri ise terörist ve çözümün önünde engel olarak göstermeye çalışan güçlü ve genelde değişmeyen doktriner sistemin pençesinden kurtulmak lazım.

Sorunuzu şöyle cevaplayabilirim: Eğer Birleşik Devletler, bilgi sahibi bir halkın politikaların biçimlenmesinde sözünün geçtiği, işlevli bir demokratik toplum haline gelirse, izlediği politika pekâlâ değişebilir. İşte aktivistlerin ve örgütçülerin görevi budur, tabii ki yalnızca bu konuda değil. Birleşik Devletler'in politikasında bir değişikliğe yol açabilecek başka olası koşullar da düşünülebilir, fakat bunların hiçbiri değişim konusunda ilk söylediğim kadar umut vaat etmez.

El Cezire televizyonu, yakında Tony Blair'in Ortadoğu Dörtlüsü'nün özel elçisi olarak atanabileceğini bildirdi. Sizce bu atama ile Filistinlilere ve bölgedeki diğer aktörlere nasıl bir mesaj gönderilmiş olacak?

Belki de en uygun yorumu, Lübnanlı usta bir siyasi analizci olan Rami Khouri yaptı: "Arap-İsrail barışı için Tony Blair'i özel elçi sıfatıyla atamak, İmparator Nero'yu Roma itfaiyesinin başına getirmeye benziyor" dedi.[6] Gerçekte Tony Blair sadece ismen Dörtlü'nün elçisi olarak atandı. Bush yönetimi hiç beklemeden Tony Blair'in

Washington'ın elçisi olduğunu ve yetkisinin çok sınırlı olduğunu ilan etti. Kesin bir ifadeyle Dışişleri Bakanı Rice'ın (ve başkanın) önemli meseleler konusunda tek taraflı karar verme yetkisini elinde tutacağını, Blair'in sadece kamu kurumlarının inşası sorunlarıyla ilgilenmesine izin verileceğini duyurdu. Washington aşırı reddiyeci politikalarını sürdürdükçe Blair'in bu görevi de yerine getirmesi imkânsız. Avrupa suratına bir tokat daha yemesine karşın gözle görülür hiçbir tepki göstermedi. Besbelli ki Washington, Britanya'da yayımlanan *Royal Institute of International Affairs* dergisinin tanımladığı gibi, Blair'in *pax americana*'nın* alt düzey görevlisi" olmayı sürdürmesini planlıyor.7

Birleşik Devletler'de şirketlerin denetimindeki medya, yalanlarının ve kurduğu fantezilerin internet üzerinden yayın yapan bağımsız medya tarafından (ZNet, CounterPunch, vs.) afişe edilmesi karşısında endişelenmeli mi? Yoksa bu alternatif medya organları, Amerikan halkı gibi bir halkın bilincine sınırlı bir ölçüde mi nüfuz edebilir?

Halihazırda medyanın –ve entelektüel camianın– "yalanların ve fanteziler"inin teşhir edilmesinden fazla kaygılanmasına gerek yok. Bahsettiğiniz sınır, halk hareketlerinin gücü ve kararlılığıyla belirlenir. Hiç kuşkusuz halk hareketleri engellerle karşılaşıyor, fakat bunların aşılamaz engeller olduğunu düşünmek için bir sebep yok.

Prof. Alan Dershowitz'in sürekli baskısı ve lobi faaliyetleri sonucunda Prof. Norman Finkelstein'ın DePaul Üniversitesi'ndeki görevine son verildi. Nasıl oluyor da Dershowitz gibi biri, bir kurumun kendi kurallarını çiğnemesine yol açacak kadar etkili olabiliyor?

* Amerikan barışı. –y.h.n.

Dershowitz'in iflah olmaz bir yalancı, şarlatan ve temel yurttaşlık hakları karşıtı olduğu birçok defa teşhir edildi; bununla tutarlı olarak da Dershowitz, İsrail devletinin suçlarını ve şiddetini savunur. Fakat medya ve akademi dünyası tarafından ciddiye alınıyor. Bu bize, hüküm süren entelektüel kültür hakkında çok şey anlatıyor. Neden kurumların boyun eğdiğine gelince; kurumların büyük bölümü, bir tepki alacaklarını düşünmeden diledikleri gibi davranmalarına izin verilen ve kolladıkları devletin suçlarını mazur gösteren Dershowitz, Karalama Karşıtı Birlik* ve diğerlerinin yağdırdığı iftiralarla, yalanlarla ve karalamalarla uğraşmak istemiyor. Sadece bir örnek vermek gerekirse, muhtemelen ülkenin en liberal gazetesi olan *Boston Globe*'da Dershowitz'in kitapları büyük saygı görüyor. Oysa aynı gazete, Dershowitz'in kitaplarının uydurma ve aldatmacaların absürd bir derlemesinden ibaret olduğunu belgelerle kanıtlayan Norman Finkelstein'ın çalışmalarına değinmeyi bile reddediyor. Şimdiye kadarki kayıtların açıkça gösterdiği gibi, sahici akademik çalışmalar daha sağlam bilgiler sunuyor. Fakat bunlar pek dikkate alınmıyor.

Merhum Edward W. Said'e göre çözüm, bütün yurttaşların (Arap, Musevi, Hıristiyan vs.) aynı demokratik haklara sahip olacağı tek devletti. Gazze'deki durumu ve hızla artan Yahudi yerleşimlerini göz önüne aldığınızda, şimdi ihtilafa nokta koyacak tek olası çözüm olarak tek devletli çözüme doğru mu gidiliyor?

* Anti-Defamation League, kendi ifadesi ile "antisemitizme karşı mücadele etmeyi" ve "İsrail'in ve dünyadaki tüm Yahudilerin güvenliğini savunmayı amaçlayan ABD merkezli uluslararası sivil toplum kuruluşu. Aslında ABD'de İsrail yanlısı lobi faaliyetlerinin yürütüldüğü bir kurum durumunda. –y.h.n.

İki noktanın aydınlatılması gerekiyor. Birincisi, tek devletli çözüm ile iki uluslu devlet arasında önemli bir fark var. Genel olarak baktığımızda, ulus-devletlerin büyük bir şiddet ve baskıyla yüklü olduklarını görürüz. Bunun nedeni basit: Ulus-devletler çeşitlilik ve karmaşıklık içeren nüfusları tek bir kalıba dökmeyi hedefler. Bugün Avrupa'da gördüğümüz sağlıklı gelişmelerden biri, bölgesel özerkliğin ve kültürel kimliklerin toplumların özelliklerini daha yakından yansıtacak şekilde yeniden canlanması. İsrail-Filistin örneğinde ise, tek devletli çözüm ancak ABD modeline uygun olarak gündeme gelebilir, yani yerli halkın kökünün kurutulması veya yerlilerin sürülmesi ile. Şimdi ülkede birbirinden epeyce ayrı iki toplumun yaşadığını teslim edersek, mantıklı bir yaklaşım iki uluslu bir çözümü savunmak olacaktır.

İkinci nokta şu ki eski ve yakın bir dostum olan Edward Said, iki devletli çözümün ilk ve en açık sözlü destekçilerindendi. 1990'lara gelindiğinde bu fırsatın ortadan kalktığını düşündü ve çok fazla ayrıntıya girmeden tek devleti önerdi. Kastettiğinin iki uluslu bir devlet olduğundan eminim. Özellikle "savunuyor" değil, "öneriyor" diyorum. Buradaki fark kritiktir. Herkesin barış ve uyum içinde yaşamasını önerebiliriz. Önerinin öneri olmaktan çıkıp bir şeyin savunulması düzeyine gelebilmesi için, şimdi bulunduğumuz durumdan o noktaya giden bir yol tasarlamamız gerekir. Tek (iki uluslu) devletli çözüm söz konusu olduğunda, bunu gerçek anlamda savunan bildiğim tek görüş, bir dizi aşama öngörür: İlk önce, ABD ve İsrail'in engellediği uluslararası konsensüse uygun olarak iki devletli bir çözüm; bunu iki uluslu bir federasyona götürecek adımların takip etmesi ve nihayetinde, koşullara bağlı olarak, belki iki uluslu demokratik bir devlet halinde daha büyük bir bütünleşme.

Daha büyük bir bütünleşmenin yolunu açan iki uluslu federasyonun uygulanabilir olduğu dönemde –1967'den 1970'lerin ortalarına kadar– bu yöndeki önerilerin (örneğin benim yazılarımın) neredeyse histeriye yol açmış olması ilginç. Bugün artık uygulanması tamamen imkânsızlaşan bu görüşler, ana akım medyada (*New York Times, New York Review of Books* vs.) saygıyla karşılanıyor. Sanıyorum bunun nedeni, bugün tek devlete dayalı bir çözüm çağrısının şovenist sağa sunulmuş bir hediye anlamına gelmesi. Bunun üzerine şovenist sağ "bizi yok etmeye çalışıyorlar" diye feryat edebilecek, dolayısıyla "kendimizi savunmak üzere bizim onları yok etmemiz gerekiyor" diyebilecektir. Fakat hakiki anlamda iki uluslu bir devlet savunusu, her zaman olduğu gibi şimdi de bana gayet uygun görünüyor. 1940'lardan beri benim değişmeyen konumum bu. Bu arada, sadece önermekten değil savunmaktan söz ediyorum.

Önümüzdeki on yılda işgal altındaki Filistin'in sınırları ve denetimi konusunda en iyi, en kötü ve en muhtemel senaryolar nelerdir?

En kötü senaryo, Filistin'in yok olması olur. Kısa vadede en iyi senaryo ise, uluslararası konsensüse uygun olarak iki devletli bir çözüm olur. Bu hiç de imkânsız bir seçenek değil. Söz konusu seçenek, Amerikan nüfusunun çoğunluğu da dahil neredeyse bütün dünya tarafından destekleniyor. Bir keresinde, Clinton'ın başkanlığının son ayında, bu çözüm yoluna epeyce yaklaşıldı; son otuz yılda ABD'nin aşırı reddiyecilikten ilk ve son kez uzaklaşmasıydı. Birleşik Devletler, uluslararası konsensüsün genel şartlarına uygun bir çözüme çok yaklaşıldığı Taba'daki müzakerelere (Mısır, Ocak 2001) destek vermişti. Fakat İsrail Başbakanı Ehud Barak'ın

çağrısıyla müzakereler henüz olgunlaşmadan sona erdi. Son kez düzenledikleri basın toplantısında müzakereciler, ortak çalışmalarına devam etmelerine izin verilseydi bir anlaşmaya varılabileceği konusunda ümitli olduklarını dile getirdiler. O zamandan bu yana korkunç şeylere tanık olduk, fakat böyle bir imkân hâlâ varlığını koruyor. En muhtemel senaryoya gelince, hoş olmamakla birlikte en kötü senaryoya yakın bir durum olacakmış gibi görünüyor. Fakat insan ilişkilerini öngörmek çok zordur; isteğe ve tercihe bağlı olan çok fazla şey vardır.

Edward Said şöyle bir öneride bulunmuştu: "Siyonist-Filistin ihtilafının en moral bozucu yönü, ana akım İsrail ve Filistin bakış açıları arasında neredeyse tam bir karşıtlık olmasıdır. Eşit sayıda Filistinli ve İsrailliden oluşan dünyaca saygın bir grup tarihçi ve entelektüelin bir dizi toplantı yaparak bu ihtilafın gerçekte nereden kaynaklandığına dair bir parça hakikat üzerinde anlaşmaları ... kimin kimden neyi aldığı, kimin kime ne yaptığına ilişkin bir olgular kümesi üzerinde anlaşmaları ... Tarihsel Hakikat ve Siyasi Adalet Komisyonu benzeri bir şeyin kurulması bir anlam ifade etmez mi?"[8] *Edward Said'in bu önerisine katılıyor musunuz?*

Kimmiş bu "saygın tarihçi ve entelektüeller"? Edward, saygın entelektüellerin önemine ve dürüstlüğüne benden çok daha büyük bir inanç duyardı. Bu hususu bir kenara bırakırsak, tali önemdeki yalancılar dışında, çıplak olgulara ilişkin tartışılacak pek bir şey olmadığını düşünüyorum. Anlaşmazlıklar, olguların seçimi ve yorumlanmasında ortaya çıkıyor.

Britanya'daki Üniversite ve Kolej Çalışanları Sendikası'nda, oylama sonucunda İsrail üniversitelerine dönük akademik bir

boykot uygulanması kararı çıktı. Bu ve başka türden boykotların (örneğin İsrail ürünlerinin boykot edilmesi) uygun önlemler olduğunu ve İsrail'in politikaları üzerinde pozitif bir etkisinin olabileceğini düşünüyor musunuz?

Akademik boykotlara hep kuşkuyla yaklaşmışımdır. Bunun pek çok önemli nedeni var, fakat genel anlamda bu kanalların açık tutulması gerektiğini düşünüyorum. Genel olarak boykotlara gelince, bunlar bir ilke değil taktik meselesidir. Tıpkı diğer taktikler gibi bunları da olası sonuçları açısından değerlendirmeliyiz. Bu, birinci derecede önemli bir meseledir, en azından kurbanların kaderini dert edinenler için. Koşulların itinayla ele alınıp değerlendirilmesi gerekir.

Bu anlamda sıkça karşılaştırılan Güney Afrika ile İsrail'i ele alalım. Güney Afrika örneğinde boykotların belirli bir etkisi oldu. Fakat söz konusu boykotların uzun bir eğitim ve örgütlenme döneminden sonra uygulamaya konulduğunu belirtmek lazım; böylece ana akım görüş alanında ve güçlü kurumlarda bile etkisini gösterip *apartheid** rejiminin yaygın şekilde mahkûm edilmesine yol açtı. Bu güçlü kurumlar arasında, politikaların geliştirilmesinde gayet açık şekilde çok büyük etki sahibi Amerika'daki şirketler de vardı. Bu aşamada boykot etkili bir araca dönüştü. İsrail örneğinde ise durum oldukça farklı. Hazırlık niteliğindeki eğitim ve örgütlenme işlerinin yapıldığı pek söylenemez. Sonuçta boykot çağrıları kolaylıkla aşırı sağ açısından bir silaha dönüşebilir ve nitekim dü-

* Güney Afrikalı Hollanda göçmenlerinin Afrikanca dilinde ayrılık anlamına gelen bu sözcük, Güney ve Güneybatı Afrika'da (bugünkü Namibya'da), 1948 ve 1993 yılları arasında Ulusal Parti tarafından uygulanan yasal ırk ayrımcılığı rejimini adlandırmak üzere kullanılmıştır. –ç. n.

zenli olarak (üstelik öngörülebilir şekilde) böyle olmuştur. Filistinlilerin kaderini dert edinenler, onlara zarar verecek eylemlere girişmezler.

Yine de halkın mevcut anlayışı dikkate alındığında anlaşılabilir ve hedefi iyi belirlenmiş boykotlar etkili araçlar olabilir. Bunun bir örneği, üniversitelerin, ABD-İsrail'in baskı ve şiddet uygulamasına ve temel insan haklarını yadsımasına katkıda bulunmuş, İsrail'de yatırım yapmış şirketlerin boykot edilmesi çağrılarıdır. Avrupa'da atılabilecek anlamlı bir adım şu olurdu: İsrail, Filistin tarımını yok etmeye ve Filistin'in ekonomik gelişmesini engellemeye dönük sistematik çabalarına son verene kadar İsrail'in ihraç ürünlerine öncelik tanınmasını durdurma çağrısı yapılabilir. Burada, Birleşik Devletler'in İsrail'e yaptığı yardımın, İsrail'in seçilmiş Filistin hükümetine iletmeyi reddederek çaldığı tahmini 600 milyon dolar düzeyinde azaltılması çağrısında bulunmak gayet isabetli olur. İsrail'in bu yardımı kendi desteklediği fraksiyona kaydırmasındaki sinizm de, demokrasinin altını oymanın başka bir uygulaması olarak teşhir edilmeli. Biraz daha uzun vadede, Amerikalıların çoğunun tutumunu desteklemek de anlamlı bir proje olurdu: İki devletli çözüme dayalı uluslararası konsensüsü gerçekleştirme ihtimalini ortadan kaldırmak için uğraşmayı sürdürmek yerine, barışçıl bir diplomatik çözüm için ciddi müzakereleri kabul edene kadar İsrail'e yapılan bütün yardımların kesilmesi. Fakat böyle bir şey, eğitim ve örgütlenmeye dönük ciddi bir çabayı gerekli kılar. Ana akım medyayı okuyanlar *apartheid*in dehşet verici niteliğinin gayet iyi farkındaydılar. Oysa bu mesele ile ilgili insanlara her gün öyle bir resim sunuluyor ki bu resme göre İsrail barış için umutsuzca çaba göstermekte, fakat onu yok etmek isteyen Filistinli teröristlerin sürekli saldırısına maruz kalmaktadır.

Bu sadece medyada görülen bir durum değil bu arada. Sadece örnek olması açısından, Harvard Üniversitesi'ne bağlı Kennedy Yönetim Okulu insanlar okuyup inansın diye 2006 Lübnan Savaşı* üzerine bir araştırma çalışması yayımladı; bu epeyce tipik bir örnek. Yazarı, gazetecilikte epeyce saygın bir şahsiyet ve Kennedy Okulu medya programının başkanı olan Marvin Kalb idi. Kalb'ın değerlendirmesine göre, medya tamamen Hizbullah'ın denetimi altındaydı ve İsrail'in Lübnan ve Gazze'den yapılan saldırılara karşı iki cephede birden kendini savunma savaşı vererek "ayakta kalabilmek için bir varoluş mücadelesine giriştiğini" teşhis edememişti.[9] Hali içler acısı olan kurbanımıza güneyden yapılan saldırı, Onbaşı Şalit'in kaçırılmasıydı. Bir önceki gün Gazzeli sivillerin kaçırılması ve buna benzer sayısız başka suç ise daha çok kendini savunma kapsamına giriyordu. Kuzeyden yapılan saldırı ise Hizbullah'ın 12 Temmuz'da iki askeri kaçırmasıydı. Tam bir sinizm örneği. On yıllardır İsrail Lübnan'da veya Lübnan ile Kıbrıs arasındaki uluslararası sularda sivilleri kaçırıyor ve öldürüyor; kaçırdığı kişilerin birçoğunu rehine olarak uzun süre alıkoyuyor, sayısını bilmediğimiz pek çoğu (ABD'de sözü edilmeyen) 1391 Numaralı Tesis gibi gizli hapishane-işkence odalarına gönderiliyor.[10] Hiç kimse saldırganlığı dolayısıyla İsrail'i asla kınamadı veya misilleme olarak yoğun terör saldırıları düzenlenmesi çağrısında bulunmadı. Her zamanki gibi sinizmin kötü kokusu her yana yayılıyor ve artık fark edilemeyecek kadar derinlere kök salmış olan emperyal zihniyetin bir örneğini sunuyor.

* 2006 yılı Temmuz ayında İsrail'in Güney Lübnan'daki Hizbullah tehlikesini sona erdirmek bahanesi ile başlattığı ve İsrail'in yürüttüğü bombardıman sonucunda çoğu Lübnan vatandaşı 1.200 kişinin ölmesi, bir milyon civarında Lübnanlının yerlerinden edilmesi ve Lübnan'ın altyapısının tamamen yerle bir olması ile sonuçlanan saldırı. –y.h.n.

Savaşın Kennedy Okulu tarafından geliştirilen yorumuyla devam edecek olursak, araştırma dehşet verici bir gerçeği açığa çıkartarak Arap basınının aşırı derecede taraflı olduğunu gösteriyor. Arap basını, ölen Lübnanlıların İsraillilere oranını 22'ye 1 olarak sunmuş. Oysa objektif Batı gazeteciliği elbette tarafsız davranacaktır: Gerçek oran 25'e 1'dir. Kalb, Güney Beyrut'un tahrip edildiğini gösteren fotoğrafların bir bağlama oturtulmamasından büyük rahatsızlık duyan *New York Times* muhabiri Steven Erlanger'ın şu sözlerine yer veriyor: Fotoğraflar Beyrut'un geri kalanının tahrip edilmediğini göstermiyor. Aynı mantığı takip edersek pekâlâ şunu söyleyebiliriz: 11 Eylül'de Dünya Ticaret Merkezi'ni gösteren fotoğraflar Batı gazeteciliğinin aşırı derecede taraflı davrandığını ortaya koyar, çünkü New York'un geri kalanının tahrip edilmediğini göstermez. Bu örneklerin yalnızca küçük bir kümesini oluşturduğu tahrifat ve sahtekârlığı şaşırtıcı diye nitelendirebilirdik belki, ancak bu o kadar yaygın ki artık hiçbir şaşırtıcılığı kalmadı. Bu durumun üstesinden gelmeden, cezalandırıcı eylemler hak edilse de muhtemelen geri tepecektir.

Bütün bunlar başka bir hususu gündeme getiriyor. İsrail çoğunlukla, 1971'deki dönüm noktası kararından beri yaslanmayı tercih ettiği büyük gücün çizdiği çerçeve içinde rahatça hareket edebiliyor. İsrail, 1971'de Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ın getirdiği tam bir İsrail-Mısır barış antlaşması önerisini, Mısır'a ait Sina Yarımadası'na yerleşmeyi seçerek reddetmiş ve böylelikle barış yerine yayılmacılığı tercih etmişti. İsrail'in ne ölçüde ABD desteğine dayandığını tartışabiliriz. Fakat Filistinlilerin ezilmesi ve diğer şiddete dayalı suçların ancak Birleşik Devletler'in İsrail'e benzersiz bir ekonomik, askeri, diplomatik ve ideolojik destek sağlaması sayesinde gerçekleşebildiği su götürmez bir gerçek. Dolayısıyla

eğer boykotlar düzenlenecekse, niçin suçlarının en küçüğü İsrail'e verdiği destek olan ABD de boykot edilmesin? Ya da Birleşik Krallık ve suç işleyen diğer devletler de boykot edilmesin? Yanıtı biliyoruz ve pek çekici olduğunu söyleyemeyiz; çünkü boykot çağrısının dürüstlüğünün altını oyuyor.

Son olarak Gilbert Achcar, Nisan 2003'te "Biraz Canı Sıkkın Savaş Karşıtı Aktiviste Mektup" adıyla bir yazı yazmış ve yazıyı şöyle bitirmişti: "[Savaş karşıtı] hareketin görkemli yükselişi, Seattle'da doğan neoliberal küreselleşme karşıtı küresel hareketin üç yılda kat ettiği ilerlemenin temelleri üzerine oturduğu için mümkün olabilmiştir. Bu iki boyut birbirini beslemeye ve neoliberalizm ile savaşın –alaşağı edilmesi gereken– aynı tahakküm sisteminin iki yüzü olduğu konusunda halkın bilincini güçlendirmeye devam edecektir."[11] Bugün, dünyanın çeşitli yerlerindeki savaş karşıtlarına ve insan hakları aktivistlerine dünya çapındaki bu mücadele içindeki rollerine dair nasıl bir mesaj iletmek istersiniz?

Gilbert Achcar son derece haklı. Fakat hiç kuşkusuz onun da bildiği gibi, Kuzey Yarıküre büyük umut vaat eden küresel adalet hareketlerine sonradan katıldı. Bu hareketler Güney'de doğup geliştiler, zaten bu yüzden Dünya Sosyal Forumu Brezilya, Hindistan, Venezüela, Kenya gibi yerlerde düzenlendi. Yine 1980'lerde öncelikle Birleşik Devletler'de gelişen dayanışma hareketlerinin de çok büyük önem arz ettiğini düşünüyorum. Söz konusu hareketler yüzlerce yıllık Batı emperyalizminde oldukça yeni bir olgu ve günümüze dek çok farklı biçimler alarak çoğaldılar. Aktivistlere yönelik ders yalın ve basit: Filistin'in kaderi de dahil olmak üzere gelecek onların ellerinde.

2

TARİHİN DEMETLERİ: ABD'NİN FİLİSTİN SORUNUNA MÜDAHİL OLUŞU

ILAN PAPPÉ

John Mearsheimer ve Stephen Walt düşüncelerimizi kışkırtan bir makale yayımlamıştı. Makale, kapsamlı bir araştırmaya dayanarak Washington'daki İsrail lobisinin, yani Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi'nin (AIPAC)* genel anlamda Ortadoğu'ya ve özel olarak da İsrail'e dönük Amerikan politikalarının şekillenmesindeki gücünü tartışıyordu.[1] Temel tezleri şuydu: Lobi, Amerikan politikasını, Birleşik Devletler'in ulusal çıkarlarının altını oyacak şekilde yönlendiriyordu. 1960'lardan beri Amerikan medyası veya akademisinin merkezinden siyonizme ya da ABD politikasına yönelik bu kadar sert bir eleştiri gelmemişti.

ABD'nin Ortadoğu politikasının şekillenmesinde lobinin rolü hiç kuşkusuz çok önemli. Fakat büyük bir gücün geçmişteki herhangi bir bölge politikası gibi, Ortadoğu'ya dönük ABD politikası da birden fazla etken sonucunda oluştu. Böyle bir politikanın analizini akademik bir uğraş değil ölüm kalım meselesi olarak gören benim gibiler için geniş bir değerlendirmeye ihtiyaç var. Bu ihtiyaç, söz konusu politikayı daha açık bir şekilde anlama çabasının yanında

---

* American Israel Public Affairs Committee. "ABD'nin desteği ile İsrail'i daha güvenli bir ülke haline getirme" amacıyla 1963 yılında küçük bir lobi grubu olarak kurulmuş, günümüzde yüz binin üzerinde üyeye ulaşmıştır. —y.h.n.

onun tehlikeli neticeleriyle baş edebilmek için de duyuluyor. Bir tarihçi olarak, ABD'nin Ortadoğu politikasını daha geniş bir tarihsel bakış açısıyla görmenin, bölgede ve Filistin'de yaşayan bizler için, günlük hayatımızdaki bu denli güçlü bir faktör karşısında neyi yapıp neyi yapamayacağımızı anlamamız açısından yardımcı olacağını umuyorum. Üstelik bu etken, varlığını öngörülebilir gelecekte de büyük olasılıkla sürdürecek.

Belli bir dış politikanın gelişimi gibi kaotik tarihsel süreçlerin bilimsel anlatısı, politikanın sunumu ile uygulanması arasındaki ciddi uçurumdan şüphelenmeyi gerektirir. Bu uçurum, modern tarih yazımının, Hayden White'ın sözcükleriyle ifade edersek, şu dürtüsünden kaynaklanır: Nasıl bir romancı başı ve sonu belli bir öykünün vuku bulduğu berrak bir dünya inşa etmeyi hedefliyorsa, modern tarih yazımı da gerçekliği benzer bir berraklıkta düzenlemeyi amaçlar. Tarih yazımı, geçmişi (böyle bir imkâna inanıyorsak) gerçekte olduğu gibi ortaya koymayı ya da (eğer bu imkândan kuşku duyuyorsak) çağımıza ilişkin bir yorum yapmak niyetiyle göz önüne sermeyi amaçlayan yapıcı bir çabadır. Fakat çeşitli ulusal arşivlerde bulunan siyasi ve diplomatik belgelerdeki sözcük yığınına girmeyi göze alan herkes şu gerçeği anlar: Eğitimli kesimin bize bıraktığı, son iki yüzyıldır hayatımızı şekillendiren bu belgeler silsilesinden yola çıkılarak oluşturulan hikâye bir hayli eğretidir. Teknik açıdan bakarsak, bu belgelerden yola çıkıp berrak bir anlatı oluşturmak için çok az sayıda belgeye ihtiyaç duyulur; bu belgeler de herhangi bir nesnel kıstasa göre değil tarihçinin öznel tercihine göre seçilmiştir.

Dış politikayla ilgili tarih yazımına dair göreli ve pozitivist görüşler arasında orta noktayı nasıl bulabiliriz? Bu, söz konusu poli-

tikanın özel bir evresine ilgi duyan okurlara, her biri araştırılan fenomen hakkında belirli bir kavrayış sağlayan geçmişe dair olgu demetleri sunarak yapılabilir. ABD'nin genel olarak Ortadoğu'ya ve özel olarak Filistin'e müdahil oluşunun tarihini izleyen bu makaledeki olgu demetlerinin bir araya gelip kaynaşması, bu politikaya ilişkin geniş bir açıklama sağlayabilir. Mearsheimer ve Walt'ın hem dostları hem de düşmanları tarafından kendilerine yöneltilen eleştirilerden öğrenmiş oldukları gibi, tek başına bir demete odaklanmaya yönelik her girişim sorunludur. Aşağıda tarihsel panoramayı açımlama ve beş olgu ve bağlam demeti sunma çabasını bulacaksınız. Aslında bu demetler, bugün Ortadoğu'daki Amerikan politikasını besleyen beş mirasa işaret ediyor. Başlangıçta bu süreçler ayrı ayrı gelişim gösterdi, fakat belirli bir tarihsel noktada buluştular ve bu bölgedeki Amerikan politikasını formüle eden güçlü bir dürtüyü oluşturmak üzere kaynaştılar.

Blackstone-Scofield'in Mirası

Kudüs'te Eski Şehir'deki Yafa Kapısı'na doğru çıkarken sağınızdaki "girilmez" tabelasına aldırmaz ve sizi şehir surlarının içine doğru götüren eski Osmanlı duvarının yanındaki yasak sapağı dönerseniz, Kudüs'ün gizli cevherlerinden birine ulaşırsınız. Dağın batıya bakan yamacında eski Gobat Okulu bulunur. Samuel Gobat bir Anglikan piskoposuydu ve 19. yüzyıl ortalarında, Filistinli seçkinlere altyapı kazandıran başlıca okul haline gelen bir erkek okulu kurmuştu. Bugün orası bir Amerikan üniversitesi ve günümüz Amerikalıları, Anglikanların geride bıraktıkları güzel binaların arasına "Büyük İsrail" fikrini ve siyonist bir Kudüs'ü destekleyen afişler asmışlar. Afişler, İsrail'deki en aşırı sağcı siyonist yerleşimci hareketini utandırmayacak cinsten.

Gobat'ın, bugünkü Amerikalılar gibi Filistin'e geliş sebebi, Yahudilerin geri dönüşünün Mesih'in ikinci kez gelişini ve "kıyamet günü"ne doğru giden süreci hızlandıracağına inanmasıydı. Fakat bugünkü haleflerinin aksine Gobat yerel halkı sevmiş ve onların küresel eğitim sistemiyle bağlantı kurmasına yardımcı olmuştu. Bir anlamda, Filistinlilere daha evrensel bir eğitim sunmak üzere, misyonerlik görevini bırakmıştı. Gobat'in gayretleri, kurulma aşamasındaki Filistin ulusal hareketinin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştu.

Gobat pek çok bakımdan, 19. yüzyılın başındaki önmilenaryan dogmanın* fikir babaları olan İrlandalı John Nelson Darby ve İskoç Edward Irving'in öğrencisiydi. Darby ve Irwing'in kıyamet inancına göre, Yahudiler İncil'de belirtilen anayurtlarına geri dönecekler ve ardından kıyamet kehanetlerinin tam olarak gerçekleşmesini sağlamak üzere Hıristiyanlığa geçeceklerdi. Birçok Yahudi-Hıristiyan dogması gibi bu dogma da kaynağını Yahudilikten alır ve kökenleri, Yahudilikteki Mesih'in gelişi etrafında şekillenen kıyamet düşüncesinde bulunabilir. İrlandalı ve İskoçyalı iki kişinin fikir babalığını yaptığı bu düşünceler, Birleşik Devletler'de daha da tutkulu biçimde ortaya çıktı. Söz konusu görüşler ABD'de, Massachusetts eyaletinin Newton kentinde, bir zamanlar ayrı bir şehir olan ama şimdi Boston büyük şehrinin parçası haline gelen şehirde kök salmış. Newton daire biçiminde bir banliyö yerleşimi ve merkezindeki tipik New England korusunun içinde Andover ruhban okulu bulunuyor. Bu ruhban okulu ilk zamanlarında, "Tanrı kelamını kâfirlere" iletmek isteyen bir Presbiteryen tarikatına ev

* Milenaryanizm: Kıyametten önceki bin yılın barış ve esenlik dolu olacağına duyulan inanç. –ç.n.

sahipliği yapmıştı.[2] İki yüz elli coşkulu genç erkek bu amaçla okula alınmıştı. On yıl sonra bu gençler Filistin ve çevresine gittiler; yıllar önce aynı bölgede Cizvit ve Yunan Ortodoks misyonerlerle tanışmış bir toplumun din değiştirmesi için uğraştılar. Andover ruhban okulundakiler, zaman içinde Kahire ve Beyrut Amerikan üniversitelerine dönüşecek enstitüler kurdular ve Arap ulusal hareketinin ilk lider kuşağı bu okullardan mezun oldu. Dolayısıyla bu misyonerler Hıristiyanlığın ilkelerinin yanı sıra Britanya sömürgeciliğinin boyunduruğundan henüz kurtulmuş dünyanın en genç devletinin ilkelerini getirmişlerdi. Ünlü *Arab Awakening* [Arap Uyanışı] kitabının yazarı ve Filistin'deki Britanya manda yönetiminin başkâtibi tarihçi George Antonious, modern Ortadoğu'nun oluşum döneminde bu misyonerlerin modernleşme ve uluslaşmanın başlıca aktörleri olduğunu öne sürer.[3] Ulusların doğuşuna dair daha karmaşık bir teorik görüşün gelişmesiyle birlikte presbiteryen misyonerlerin rolü azaldı, fakat yine de bu olayda önemli bir faktör oldukları kabul edilir.[4]

Amerikan teolojisinin milenaryan görüş ile Arap halklarının uyanışına vesile olma arasındaki ikilemi I. Dünya Savaşı'na kadar devam etti. 19. yüzyılın sonunda bu iki konum arasında bir tartışmaya rastlıyoruz. Tartışmanın bir yanında, 1891'deki ünlü Protestan Kongresi'nde Başkan Benjamin Harrison'dan Birleşik Devletler'in "İsrailllilerin durumunu ve eski vatanları Filistin'e dönük taleplerini dikkate almasını" talep eden vaiz William Blackstone bulunuyordu.[5] Diğer yanda ise, "Yahudilerin dönüşü" nosyonunun etkisini dengelemeye çalışan Kudüs'teki Amerikan Konsolosu Selah Merrill vardı. Merrill, Başkan'a siyonizmin kutsal ya da dini bir fenomen değil sömürgeci bir proje olduğunu düşündüğünü (ki dostları, yani Kudüs'ün önde gelen Müslümanları da böyle düşü-

nüyordu) yazmıştı. Bu sömürgeci projenin, Doğu Avrupa Yahudi dünyasına ait olduğu için devam edemeyeceğini tahmin ediyordu. Projeyi doğru tanımlamakla birlikte, daha sonra görüleceği gibi, Merrill'in tahmini yanlış çıktı.[6]

Milenaryanlar yıllar geçtikçe baskın çıktı. Amerikan Evanjelik* sahnesinde, "Merrilller"in sesi kısılmış ve sayıları 20. yüzyılda devasa bir artış gösteren "Blackstonelar"ın gürültülü patırtılı vaazlarıyla neredeyse duyulmaz hale gelmişti. Doğu Akdeniz'de misyonerler ile İslami dini kurumlar arasındaki gerilimin artması nedeniyle "Blackstonelar"ın siyonizme ilişkin pozitif görüşleri güçlenmişti. Bir zamanlar Avrupa sömürgeciliğinden kurtuluşu telkin eden misyonerler yeni uluslara İslami geleneğin değil Amerikan Hıristiyanlığının yol göstermesini umuyorlardı; nitekim öyle de oldu. İkinci ve üçüncü kuşak misyonerler –terimin tamamen negatif anlamında– ilk "şarkiyatçılar" oldular. Fakat henüz Edward Said dikkatimizi bu gruba çekmemişken, Said'in *Şarkiyatçılık*'ının yayımlanmasından kırk yıl önce, başka bir Edward, Şarkiyatçı misyonerliğin şüpheli etkisi konusunda uyarılarda bulunmuştu. Bu kişi, Said gibi Columbia Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapan ve 1929'da *Foreign Affairs* dergisinde aşağıdaki satırları yazan Edward Earle idi:

> Neredeyse yüz yıldır Amerikan kamuoyunun Yakındoğu yaklaşımı misyonerler tarafından şekillendirildi. Amerikalıların görüşleri yetersiz ve yanlış bilgilere dayanıyorsa, önyargılıysa, bunun asıl sorumlusu misyonerlerdir. Misyonerler, tarihi Hıristiyanlığın ilerlemesi açısından yorumlayarak Müslümanlara ve İslam'a dair

* Evangelical. Evanjelik sözcüğü daha çok Protestan Kilisesi'nin muhafazakâr kesimini nitelemek için kullanılır. Evanjelikler, ABD'yi kuran ve tutuculuğuyla bilinen Protestan mezhebi Püritenlerin devamıdır. –y.h.n.

yetersiz, çarpık ve zaman zaman da grotesk bir resim çizdiler.[7]

Misyonerler Filistin'le ilgili daha da çarpık bir resim sundular. Taraflı ve olumsuz betimlemeleri, Kutsal Topraklar'la ilk karşılaştıklarında yaşadıkları büyük hayal kırıklığını samimi bir şekilde yansıtıyordu. Mark Twain gibi onlar da keşfettikleri şeyler ile Kutsal Kitap'ın sunduğu imgeler arasındaki uçurumu kolay kolay hazmedemediler. Birlikte geldikleri Britanyalılar ve Almanlar ile sonradan kendilerini izleyecek siyonistler gibi, bu misyonerler de orada yaşayanları bir "halk" veya ülkeyle ilgili hakları veya talepleri olan bir grup gibi görmediler; yerleşik halkı en iyi ihtimalle egzotik bir hayalet, en kötü ihtimalle ise ekolojik bir baş belası olarak algıladılar. Benzer bir bakış açısı geliştiren siyonist hareket anında misyonerlerin desteğini kazandı. Gerçi bu bağın Hıristiyan fundamentalizmi ve İsrail devleti arasında sağlam bir ittifaka dönüşmesi yıllar alacaktı. Bu ittifak da Ortadoğu'ya dönük Amerikan politikasını bir bütün olarak önemli ölçüde etkileyecekti.

Bu ittifak, 1948'de İsrail kurulduğunda biçimlendi. Amerika'daki Mesihçi Hıristiyanların gözünde İsrail devletinin kuruluşu, kıyamete ilişkin kutsal şemaların gözlerinin önünde gerçekleşmek üzere olduğunun nihai ve kesin kanıtıydı: Yahudilerin geri dönüşü, Hıristiyanlığa geçişleri ve Mesih'in ikinci kez yeryüzüne gelişi.

Teksas eyaletindeki Dallas'ta bir rahip olan Cyrus Scofield, misyoner teolojiyi Atlantik Okyanusu'nun her iki yakasına götüren zincirin bir başka halkasıydı. Bu yaman rahip İncil'in açıklamalı, fundamentalist bir versiyonunu yazdı; Oxford Üniversitesi Yayınları tarafından 1909'da basıldı. Yazdığı İncil, bir anlamda, bugün ABD politikasının temelini oluşturan üç fikrin en aşikâr taslağıydı: Yahudilerin dönüşü, İslam'ın çöküşü ve bir dünya gücü olarak Bir-

leşik Devletler'in bahtının açılması.[8] Scofield'in vaazlarının bazı kısımları, George W. Bush'un konuşmalarını andırıyordu. siyonist hareket bundan âlâ bir fırsat bulamazdı. Britanya ve ABD'deki Protestanları pençesine alan coşku tam da siyonist hareketin, II. Dünya Savaşı'ndan önce çoğu Yahudi'yi harekete geçirmeyi başaramayan bir düşünceyi etkin kılmak için ihtiyaç duyduğu şeydi.

Aslında Teksas bu faaliyet açısından önemli bir merkezdi. Teksas, bugün yine Teksaslı George W. Bush'un politikalarına dönüşen fundamentalist halüsinasyonların kaynadığı bir pınar haline gelmişti. 20. yüzyılın izleyen döneminde güneyli vaizler Amerika'nın doğusundaki meslektaşlarının önüne geçtiler ve meşhur Hal Lindsey gibi, Armageddon'dan* sonra milyonlarca Yahudi'nin yeryüzüne geri dönen İsa'nın önünde diz çökeceği kehanetinde bulundular. Bu vaazın, Hıristiyan siyonistler tarafından yapılan törenlerde yeniden ortaya çıktığı görülüyor. Hıristiyan siyonistler her yıl, hayır ile şer arasındaki son savaşın meydana geleceği varsayılan tarihi Tel-Megiddo kalıntılarına akın ediyor. Gelen heyetler, İsrail'de devletin yeni kurtarıcıları olarak karşılanıyor. Lindsey'in kitabı *The Late, Great Planet Earth* [Büyük Gezegen Rahmetli Dünya] bugün çok ünlü, kıyamet teması içeren bir çok-satar ve ortalama bir Hıristiyan siyonistin İncil'i.[9] Kitapta saldırgan ve yıkıcı bir İsrail'e koşulsuz destek olmak kutsal bir yasa olarak geçer: 1980'lerin ortalarında Kudüs'e yapılan fundamentalist hac ziyaretlerini ilk yönlendiren, kitaptaki "İsrail'in isteği, Tanrı'nın isteğidir" sözüdür.

Böylelikle, Scofield İncil'inin ortaya çıkışından bir yüzyıl sonra,

* Musevilik dininde dünyanın sonu geldiğinde yapılacağı kehanet edilen büyük savaş. –y.h.n.

Eylül 2001'de, ABD yönetimi Afganistan'da eğitim alan, Suudi Arabistan ve Mısır'dan gelen küçük bir terörist grupla karşı karşıya geldiğinde, Scofield'ın fantezisi gerçek bir politikaya dönüştü. Amerikan liderliği teröristleri aramak veya tutuklamak için birlikler göndermek yerine yıkıcı bir askeri güç kullanarak İslam'a karşı toplu bir savaş yürüttü. İsrail'e esaslı bir yardım yapılması ve İsrail'in güçlendirilmesi, "teröre karşı savaş"ın en önemli parçası olarak tahayyül edilmişti. Bush'un izlediği bu politikanın ideolojik altyapısı, çok büyük ölçüde Scofield ve onun fundamentalist dostlarının mirasıdır.

Milenaryan dogmada var olan örtük fakat güçlü anti-semitik unsur, başlangıçta İsrail yanlısı lobiyi, genişleyen Hıristiyan fundamentalist örgütler ağıyla sıkı bağlar kurmaktan caydırmış olabilir. Fakat 1970'lerde durum bütünüyle değişti. İsrail hükümeti bu baştan çıkarıcı ilişkiye daha fazla karşı koyamadı. Menahem Begin, hevesli genç Likud partili Benyamin Netanyahu'nun yardımıyla bu işe öncülük etti. 1978'de Likud hükümeti, Hıristiyan fundamentalistleriyle bağını güçlendirme niyetinde olduğunu ilan etti. İsrail, Litani operasyonuyla Güney Lübnan'ı işgal ettiğinde, onlara bu bölgede bir TV istasyonu açma izni verdi. Daha önemlisi hükümetin 1980'de Kudüs'te uluslararası Hıristiyan elçiliğinin açılmasını onaylamasıydı. Bugün İsrail'de fundamentalizmin kalesi konumundaki elçilik, "şehrin en güzel yeri" olabilecek yerde inşa edilmeliydi: Kehanete göre kıyamet günü ölülerin dirileceği söylenen vadiyi yukarıdan gören harika yere. 1985'te o sıralar BM nezdinde İsrail Büyükelçisi olan Netanyahu, Hıristiyan siyonistlerin yıllık konferansında hareketin İsrail'e desteğinin olağanüstü ahlaki bir eylem olduğunu ilan etti. O gece Netanyahu, mahşer gününde Hıristiyanlığa geçmedikleri takdirde Yahudileri cehennemde yakmak

isteyen herkesin gözde adamı oldu. Kiliseler sözcüklerle yetinmedi ve Birleşik Devletler'de İsrail'e yardım etme işlevini üstlenen özel bir örgüt oluşturdu. Başbakan olduğunda Netanyahu bu örgütlenmeyi etkin şekilde kullandı.[10]

İsrail yanlısı lobi (metnin devamına bakınız) Demokrat Parti'yi İsrail'le flört etmeye yönlendirme çabalarını yoğunlaştırırken, sözünü ettiğimiz fundamentalist Hıristiyanlar da Cumhuriyetçi Parti'yi en azından İsrail sempatizanı haline getirdiler. Bu başarı küçümsenmemeli, çünkü Cumhuriyetçi Parti'ye bağlı işadamları Arap bakış açısını kabul etmeye (bu konuya sonra değineceğim) ve Ortadoğu'da dost Arap rejimlerine dayalı Amerikan yanlısı bir ekseni desteklemeye daha meyilliydi. Ancak bu pozisyon artık resmi olarak "Hıristiyan siyonistler" diye adlandırılan fundamentalistlerin elde ettikleri devasa güç sayesinde 20. yüzyılın sonlarına doğru etkisizleştirilmişti. İsrail yanlısı lobinin, kurucusunun ilan ettiği hedeflere uygun olarak Dışişleri Bakanlığı'ndaki Arap yanlısı etkiyi ortadan kaldırmak üzere kurulmuş olması dikkate değer. Bu özel görev lobinin gayretlerinden çok Hıristiyan siyonistlerin başarılı teşebbüsleri sayesinde gerçekleştirilmiş görünüyor.

Sıkça görüldüğü üzere tarih, sonradan kendisine yön verdiği ve önemli olduğu düşünülen olayları üreten ayrı ayrı süreçlerin patlama etkisi yaratacak şekilde birbiriyle kaynaşması ile oluşur. 1980'lerin Reagancı dış politikası ve buna eşlik eden tarihsel anlatı Hıristiyan siyonizmini daha da güçlendirdi. Bu tarihsel anlatı, Amerikan Başkanı'yla Birleşik Krallık'taki meslektaşı Margaret Thatcher'in, Moskova'daki büyük Şeytan karşısında mutlak bir zafere ulaşması için şahin Batı'ya önderlik ettiklerini iddia ediyordu. Amerikan değerler sistemini olumsuz yönlerinden arındıran ve

fundamentalist Hıristiyanlığı küçük bir ekrana sığacak boyutlara getiren televizyon devrimi de bu gidişatı besledi. Havalı vaizler ekranlarda boy gösterdiler ve bu sığ medya aracının tipik söylemine uygun biçimde, Hıristiyan siyonist vaizlerin daha da yalın mesajlarını iletmeyi başardılar. Böylelikle iki kutuplu dünyadaki dönüşümler, iletişim devrimi ve İsrail'de sağın iktidara gelmesi, Yahudi devletinin ABD'deki nüfuzunu değiştirilmesi imkânsız olmasa da ürkütücü bir hayat gerçeğine dönüştürdü.

Jerry Falwell'in televizyon şovları, fundamentalist deneyimin bu en son dönüşümünü özetliyor. 1981'deki bir şovunda Falwell şöyle demişti: "İsrail'e karşı gelen Tanrı'ya karşı gelir." Aynı yıl Menahem Begin'den Jabotinsky Ödülü'nü* aldı. Hıristiyan siyonizmi kategorisindeki çeşitli gruplar İsrail siyasi sisteminde daha önce benzeri olmayan bir yer edindi. Böylelikle, Kudüs'teki aşırı Ortodoks Yahudilerin şehirdeki her türlü misyoner faaliyete şiddetle muhalefet etmesine karşın, Falwell ve dostları Hıristiyan siyonist faaliyetin odağını Kudüs'e doğru kaydırdılar. O zamandan beri Kudüs her birkaç yılda bir Amerikan Hıristiyan siyonistlerinin kongresine ev sahipliği yapıyor. Bu kongrelerde, İsrail'i işgal altındaki topraklarda yayılmacı bir politika izlemeye çağıran ve ABD'yi İslam'a ve Arap dünyasına karşı daimi bir savaş yürütmeye teşvik eden çok sayıda karar alındı. Bu saflar, El Kaide'nin Birleşik Devletler'e saldırmasından çok önce tutuldu.[II]

Bugün için bütün bunların neticesi şu: On milyonlarca (muhtemelen kırk milyon) Amerikalı, İsrail'i koşulsuz destekliyor, hatta

* I. Dünya Savaşı sırasında Osmanlılara karşı kurulan Filistin'deki Britanya lejyonuna komutanlık eden Ukrayna asıllı siyonist lider Jabotinsky adına İsrail devletine hizmet edenlere verilen madalya –y.h.n.

İsrail'in Arap dünyasına ve Filistinlilere karşı maksimalist* bir politika izlemesini umuyor. Bu insan topluluğu, George W. Bush'un Beyaz Saray'a yerleşmesine katkıda bulunan parayı temin etti; topluluk üyeleri Capitol Hill'deki** bütün önemli komitelerde ve Amerikan medyasında temsil ediliyor. İkinci İntifada'nın*** patlak vermesinden bu yana bu inanca sahip kiliselerin çoğu İsrail'de gönüllü hizmet vermeyi zorunlu bir görev gibi görüyor.

Tüm bunlar yetmezmiş gibi, 11 Eylül 2001'den bu yana bahsettiğimiz teoloji alenen İslam karşıtı bir çizgi benimsedi. Stephen Sizer konuya ilişkin önemli çalışmasında, Müslümanların yüzyıllar boyunca Hıristiyanlığa –önce Yahudilere, sonra Hıristiyanlara– karşı tutumlarını bir tür soykırım kampanyası olarak tanımlayan tarihsel anlatının Hıristiyan siyonistler tarafından nasıl oluşturulduğunu ortaya koydu.[12] Dolayısıyla, bir zamanlar Ortadoğu'da insanlığın başarıları olarak selamlanan devirler –Ortaçağ'daki İslam rönesansı, Osmanlıların altın çağı, Arap bağımsızlığının doğuşu ve Avrupa sömürgeciliğinin sona erişi– artık kâfirlerin şeytani, Hıristiyanlık karşıtı eylemleri olarak takdim ediliyordu. Bu yeni tarihsel bakış açısına göre, Birleşik Devletler Aziz George, İsrail onun kalkanı ve mızrağı, İslam ise karşılarındaki ejderha olmuştu.****

---

* İng. maximalist. Bir amaca ulaşmak için tedrici reformlarla yetinilemeyeceğini, doğrudan devrimci eylemin gerekli olduğunu düşünen –y.h.n

** Washington'da Amerikan parlamentosunun iki kanadı Temsilciler Meclisi ve Kongre binalarının, ayrıca Yüksek Mahkeme binasının bulunduğu bölge. –ç.n.

*** İkinci İntifada: Oslo sürecinin tıkanması ve 28 Eylül 2000 tarihinde İsrail Başbakanı Ariel Şaron'un İsrail askerleri eşliğinde El Aksa'yı ziyaret etmesi ile patlak veren ikinci ayaklanma. Daha çok sivil itaatsizlik eylemleri içeren ilk intifadadan farklı olarak İkinci İntifada sırasında intihar saldırıları, roket saldırıları ve silahlı saldırılar da birer eylem biçimi olarak kullanılmıştır. –y.h.n.

**** Roma İmparatorluğu'nun bir askeri iken Hıristiyanlara zulmetmeyi reddedip

King-Crane'in Mirası

Ohio'nun ortasında Oberlin kasabası yer alır. 19. yüzyılın başında Oberlin hâlâ uçsuz bucaksız mısır tarlalarıyla çevrelenmiş, Doğu ve Batı kıyılarının fildişi kulelerinin uzağında yer alan tipik bir Ortabatı Amerikan kasabasıydı. Bu kırsal bölge 1833'de kurulan eşsiz ilahiyat yüksekokuluna ev sahipliği yapmamış olsaydı, bugün Amerikalılar için ifade ettiği anlama sahip olmayacaktı. Oberlin Üniversitesi, az önce tartıştıklarımızdan çok farklı özellikler barındıran bir din adamları grubu tarafından açıldı. Bu grubun üyelerini harekete geçiren, hem ABD'de hem de dünyada barış ve eşitlikten yana olmalarıydı. Yüksekokul ilk döneminde ırk ayrımına ve Amerikan akademi camiasında kadınlara yönelik ayrımcılığa karşı mücadele etti. Henry King yüksekokulun gotik stili andıran binasında yıllarca ders verdi; dönemin diğer araştırmacıları gibi o da belirli bir alanda uzmanlaşmamıştı. King'in ilgisini önce ilahiyat eğitimi, ardından matematik çekmiş ve King son olarak felsefeye yönelmişti. 1902'de yüksekokulun başına geçti, ama I. Dünya Savaşı sırasında bu rahat konumu Paris'teki YMCA'nın* başkanı olmak üzere terk etti. Yüksekokulun fotoğraf galerisinde, beden ölçülerine uygun olarak uzun ince bir masanın yanında oturan, uzun yüzünü süsleyen Groucho** bıyıklı, uzun boylu bir adam görürsünüz. Bu fotoğraf, Paris YMCA'da çekilmiştir. King oradayken,

---

Hıristiyan olan ve bu nedenle idam edilen aziz. Hıristiyan ikonografisinde dehşet saçan bir ejderhayı öldürürken resmedilir. –y.h.n.

* Young Men's Christian Association (Hıristiyan Genç Erkekler Birliği) 1844'de İngiltere'de kurulan ve bugün 45 milyondan fazla üyesi bulunan birlik. Amaçları arasında Hıristiyan ilkelerini hayata geçirmek ve gençlerin "sağlıklı bir ruh, zihin ve vücuda sahip olmalarını sağlamak" bulunmaktadır. –y.h.n.

** Groucho Marx: Amerikalı komedyen ve film yıldızı –y.h.n.

yakın dostu Başkan Woodrow Wilson kendisinden dünya siyasetiyle alakadar olmasını rica etti. Amerikan Başkanı, bağımsızlık ve kendi kaderini tayin hakkı adına büyük sömürge imparatorluklarını parçalamak için savaşın sonuçlarından yararlanmak istemişti. Wilsoncu düşünceye göre Arap halkları da dört yüzyıllık Osmanlı hâkimiyetinin onlardan esirgediği ulusal kurtuluşu hak ediyorlardı. Wilson, Britanya ve Fransa'nın Türk emperyalizminin yerini Avrupa sömürgeciliğinin almasını istediğinden kuşku duyuyordu. Bu nedenle Versailles'daki Barış Konferansı'ndan, oradaki halkların isteklerini tespit etmek üzere Arap dünyasına bir araştırma komisyonu göndermesini istedi. Filistin de araştırmaya dahildi ve Wilson'ın heyete başkanlık etmesini arzu ettiği kişi King'di.[13]

King'in bu görev için birlikte çalışacağı kişi ise çok farklı bir yerden geliyordu. İstanbul'un kuzeydoğusundaki Boğaziçi Üniversitesi, Boğaz'a tepeden bakar. Boğaz kıyısına kadar inen tepelere kurulmuş binaları, Oberlin Koleji'ndekilere benzer. Bu binalar da Amerikan din adamları tarafından yapıldığı için bu benzerlik şaşırtıcı değildir. Kampus 1839'da açıldı ve ilk önce Robert Kolej olarak adlandırıldı.[14] Birleşik Devletler ile Türkiye'nin karşı saflarda yer aldığı I. Dünya Savaşı'nı atlatan Robert Kolej, İstanbul'un göbeğinde bir Amerikan kültür merkezi olarak faaliyetini sürdürdü. Chicago'dan bir işadamı ve alelade bir diplomat olan Charles Crane kampüsün asıl mütevellisi idi. Tam da Arap dünyasında bir Amerikan kampüs sistemini yaygınlaştırmak için Robert Kolej'e daha fazla zaman ayırmayı düşündüğü bir sırada, Başkan Wilson kendisinden Ortadoğu barış heyetinde King'e eşlik etmesini istedi.[15] Crane, Wilson'ın 1914'te Mount Vermont'taki konuşmasında hatlarını çizdiği kendi kaderini tayin hakkı çerçevesinde Arap

halklarının bağımsızlığını sağlamaya dönük bir çalışmaya katılmayı sevinçle kabul etti.

King ve Crane, Barış Konferansı'na gittiklerinde görevlerinin çok daha mütevazı boyutlarda olduğunu fark ettiler. Daha Versailles Barış Konferansı toplanmadan önce Arap dünyasının büyük bölümü sömürge güçler tarafından yeni ulus-devletlere bölünmüştü. Açık bir tanımlama getirilmemiş olan tek bir bölge kalmıştı: Levant.* Britanyalılar ve Fransızlar 1916'daki Sykes-Picot Anlaşması'yla daha şimdiden Levant'ı kendi aralarında bölüşmüşlerdi. Buna karşın Başkan Wilson, yemeğe biraz liberalizm çeşnisi ekleyerek sömürgecilerin açlığını yatıştırmayı umuyordu. Britanya ve Fransa'nın göz diktiği bölgelerde yaşayan halkın ne istediğini öğrenmeleri gerekiyordu. Bu nedenle, Britanya ile Fransa'nın bariz düşmanlığına rağmen, Barış Konferansı, Suriye, Lübnan ve Filistin'de manda rejimlerinin kurulmasını erteleme kararı aldı. King ve Crane farklı alanlardan yedi uzmanı görevlendirdiler ve 10 Haziran 1919'da onlarla birlikte bölgeye gitmek üzere yola koyuldular. Bölgede kırk iki gün kaldılar. Bin beş yüz yerleşim birimine gittiler ki bu kadar küçük bir heyet için şaşırtıcı bir başarıydı bu. Şehirli seçkinlerle, Yahudi yerleşimcilerle ve Hıristiyan misyonerlerle toplantılar yaptılar. ABD donanmasına bağlı *Hazelwood* destroyeriyle Türkiye'ye dönene kadar Yafa, Rishon Le-Zion, Kudüs, Ramallah, Nablus, Cenin, el-Naseriyye, Hayfa ve Akkâ'da bulundular. Filistin'in kentli ve köylü sakinlerinin içten tavırlarına şaşırdılar. Şehirlilerin küçük bir kısmı bağımsız Filistin devletinin nihayetinde kurulacağını ümit etse de çoğunluğun büyük bir Suri-

* Özellikle şimdiki Lübnan, İsrail, Filistin ve Suriye'yi kapsayan Doğu Akdeniz ülkeleri için kullanılan tarihsel terim. –ç.n.

ye Arap devletinin parçası olmaktan memnun olduğunu gördüler. Esas olarak da yerel halkın ne istemediğini öğrendiler: siyonistlerin varlığını, Balfour Deklarasyonu'nu* ve Britanya veya Fransız mandasını. King ve Crane'in nihai raporları, tek bir husus dışında yargı içermekten uzaktı; bu husus ise, Balfour Deklarasyonu'nun Filistin halkı üzerinde oluşturacağı olumsuz etkiydi.[16]

King ve Crane'in raporları, Paris ve Londra'daki hükümetlerde rahatsızlık yarattı. 1912'den beri her iki ülke Büyük Suriye'yi (Filistin, Lübnan, Suriye ve Ürdün) kendi aralarında bölüşen gizli bir anlaşmalar dizisi üzerinde çalışıyordu. Filistin'de bir Yahudi anavatanı ve Ürdün'de bir Haşimi krallığı oluşturulmasını öngören Balfour Deklarasyonu anlaşmaya çomak soktu. King-Crane Komisyonu'nun üyeleri, bizzat Büyük Suriye'de yaşayan insanların başka bir şeyi düşlediklerini fark ettiler ve masumane bir şekilde bunun, Başkan Wilson'ın daha geniş vizyonuna uyacağına inandılar.

Bu raporların daha sonra rafa kaldırıldığına şaşmamak lazım. Başkan Wilson ciddi bir hastalığa yakalanıp o yaz görevden düşünce, ABD'nin Ortadoğu'ya aktif müdahalesi ortadan kalktı. Böylelikle

* Balfour Deklarasyonu: Lloyd George'un başbakanlığındaki İngiliz savaş kabinesinde Dışişleri Bakanı olan Lord Arthur Balfour, 2 Kasım 1917 tarihinde uluslararası siyonist hareketin liderlerinden Lord Rothschild'e bir mektup göndererek, Filistin topraklarında bir Musevi devleti kurulması konusunda İngiliz hükümetinin destek vereceğini bildirmiştir. İngilizlerin Araplara yatırım yaptığı bir dönem olduğu için, bildiride "ülkedeki öteki sakinlerin medeni ve dinsel haklarının ihlal edilmemesi" şart koşulmuştur. Lord Balfour'un bu mektubu üzerine yürütülen girişimler, 1918 yılında Fransa'nın, hemen ardından da İtalya'nın desteğini sağlamıştır. ABD Başkanı Thomas Woodrow Wilson, Ekim 1918 ayında deklarasyonu desteklediklerini açıklamıştır. Söz konusu deklarasyon, Ortadoğu'da bir İsrail devletinin kurulmasına giden sürecin önemli bir kilometre taşıdır. –y.h.n.

Washington'ın ve müttefiklerinin değil yerel halkın isteklerine uyan yeni bir Ortadoğu kurmaya yönelik yegâne Amerikan planı da rafa kalkmış oldu. Bu pozitif enerjinin kıvılcımları Arap yanlısı Amerikan diplomatları ile Dışişleri Bakanlığı görevlileri arasında ara sıra yeniden parlayacaktı. Bu, özellikle Filistin'in manda yönetimi altında bulunduğu dönem için geçerliydi. Başkan Franklin Roosevelt siyonist harekete ilişkin bir değerlendirme istediğinde bu çizgideki uzmanlar şunları yazdılar: "[ABD hükümeti] hiçbir zaman bir Yahudi anavatanının kurulmasının Amerika'nın hak ve çıkarlarının korunmasıyla bir bağlantısı olduğunu düşünmemiştir."[17] Fakat esas olarak tarafsız bir politika izlenmesini ve gizli yollarla Britanya'ya yardım edilmesini tavsiye ettiler. Bu çizgi, Filistin'deki siyonist liderliğin Amerikan Yahudi cemaatinden ilk kez büyük destek topladığı 1942'ye kadar geçerliliğini korudu. Bu gelişme Filistin konusundaki pozisyonunu değiştirmesi ve King ile Crane'inkilere benzer fikirleri dikkate almaması için Beyaz Saray üzerinde baskı kurmak üzere kullanıldı.

Bütün bu değişim bir günde olmadı. King ve Crane'in halefleri, bölgeye verdikleri isimle, Dışişleri Bakanlığı'nın "Yakındoğu"yla ilgilenen bölümlerine atanmış üniversite mezunu bir grup profesyonelden oluşuyordu. Onlar, ünlü "Arapçılar"dı*. Filistin'deki Britanya mandasının sonlarına doğru (1948) ABD politikası üzerinde yarattıkları dikkate değer son etki, yakın ve uzak gelecekte Amerikan politikasındaki potansiyel değişimler hakkında bize bir fikir verebilir.

Arapçıların bu son başarısının gerçekleştiği sahne, Long Island'daki Lake Success kasabasıydı. İsminin çağrıştırdığının aksine, burası

* İng. Arabist

eski bir bozgun bölgesi*. Montauketts Kızılderilileri burada Birleşik Devletler'in soykırımıyla yok edilmişti. ABD'deki başka birçok bölgede olduğu gibi, buraya da yenilgiye uğrayan kabilenin şefinin ismi verilmişti: Sacut. Koloni döneminin sona ermesinden sonra adı geçen bölge askeri-sanayi tesislerinin yoğunlaştığı bir alan haline geldi ve her iki savaşta Amerikan güçlerinin silahları burada üretildi. 1946'da yeni kurulmakta olan BM, hiç beklenmedik şekilde, küçük Lake Success kasabasının belediye başkanıyla görüştü ve sanayi bölgesindeki hangarların bazılarını geçici olarak kiralamak istedi. Kasım 1947'de BM Genel Kurulu işte bu hangarlardan birinde bir Yahudi devletinin kuruluşunu ilan etti. Fakat birkaç ay sonra yine aynı hangarda farklı bir manzara oluştuğunda, bu hoş siyonist hatıralar buhar olup uçuverdi. 24 Şubat 1948'de BM'deki Amerikan delegesi Warren Austin ABD hükümetinin barışı sağlamak yerine kargaşa ve yıkıma yol açtığı için (Yahudi devletinin ilanını da içeren) taksim kararını iptal etmek istediğini açıkladı. Austin, daha iyi bir çözüm bulunana kadar Filistin'in BM adına oluşturulacak uluslararası yönetim altında kalmasını önerdi. Bu adım, Filistin'deki yeni durum karşısında Dışişleri Bakanlığı'nın uzun süre düşünmesinden sonra atılmıştı. Arapçılar, siyonist hareketin BM taksim kararının şemsiyesi altında Filistin'deki yerli nüfusa dönük etnik temizliğe başladığını görmüşlerdi. Dolayısıyla Austin konuşmasını, kıyıda beş köyün hedef alındığı ve kuzeyde bir katliamın yapıldığı İsrail'in ilk ciddi etnik temizlik harekâtının haftasında, işte o Şubat günü yaptı.[18]

Başkan Harry Truman kendisini ne gibi gelişmelerin beklediğini gayet iyi biliyordu. Kendi Yahudi danışmanları tarafından sık

* Lake Success, "Başarı Gölü" anlamına geliyor. –ç.n.

sık başkanlık konutuna çağrılan ve her çağrıldığında Dışişleri Bakanlığı'ndan şikâyet eden Aba Hillel Silver gibi siyonist liderlerden artık hoşlanmıyordu. Bu rahatsız edici faaliyet, David Ben-Gurion'un 1942'deki ziyaretinden sonra ABD'deki Yahudilerin başlattıkları siyonist kampanyanın bir parçasıydı. O yıl siyonist lider, Birleşik Devletler'de siyonist lobiyi kurumsallaştırmak amacıyla New York'taki Biltmore Hotel'de bir toplantı düzenledi. Hakikaten de siyonist misillemenin gelmesi gecikmedi. Aba Hillel, Chaim Weizmann'la birlikte Washington'a geldi ve Başkan danışmanlarına artık suratına bağrılmasına izin vermeyeceğini söylediği halde, plan gayet iyi işledi. Çünkü ABD'de seçim yılıydı. Birleşik Devletler politikasından geri adım attı ve İsrail etnik temizliğe hız verdi.[19]

Bununla birlikte, Dışişleri Bakanlığı ihtilafın esas sebebi olarak Filistin'deki 1948 etnik temizliğine atıfta bulunmayı sürdürdü. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yönlendirmesiyle Filistinlilerin geri dönüş hakkı, 1949 yılı boyunca başlatılan BM barış inisiyatifinin omurgasını oluşturdu. Sonra, Beyaz Saray ve ABD'nin Filistin politikasının belirlenmesinde rol sahibi diğer kurumlar, Şubat 1948'de olduğu gibi, bakanlığın yönlendirmesini kabul etti. 1949 yılının Mayıs ayı özellikle dikkate değerdi: ABD-İsrail'den, ülkelerinden her ne sebeple kaçmış olurlarsa olsunlar, nihai bir çözüme ulaşılmasını beklemeksizin yüz binlerce Filistinli mültecinin geri dönmesine izin vermesini talep etti. 29 Mayıs'ta ABD'nin İsrail büyükelçisi James McDonald, David Ben-Gurion'a Başkan Truman'dan son derece sert bir mektup iletti. Mektup gayet açık şekilde İsrail'in politikalarını düzeltmemesi halinde ağır yaptırımlar uygulanacağı tehdidinde bulunuyordu. Daha önce vaat edilmiş bir kredinin askıya alınması buna eşlik etti.

1949 Haziran'ında İsrail, Birleşik Devletler'in baskısını dikkate alacağı şeklinde bir izlenim yaratmayı başardı. Fakat öne sürülen talebin bazı teknik yönleriyle uğraşabilmek için biraz zaman tanınmasını istedi. Bu arada Soğuk Savaş kendini hissettirdikçe yeryüzünün farklı bölgelerinde ihtilaflar patlak vermeye başladı. Bu nedenle, Truman yönetiminin sonuna kadar sözünü ettiğimiz baskı bir daha uygulanmadı. Yine de günümüze kadar ABD'nin, Filistinlilerin geri dönüş hakkından resmi düzeyde geri adım atmadığı öne sürülebilir.

Arapçı miras, Truman'ın halefi Dwight Eisenhower'ı da etkilemişe benziyordu. Fakat bu kadarı hem İsrail'in hem de Yahudi cemaatinin tahammül sınırlarını aşıyordu. Buna AIPAC'nin (Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi) kurulmasıyla karşılık verdiler. Mültecilerin geri dönüşüne izin verilmesi yolundaki baskı, Arapçıların son nefesiydi. Zaman zaman, özellikle de Baba Bush'un Beyaz Saray'da olduğu dönemde Filistin halkının ve taleplerinin tanınmasını isteyen eleştiriler dillendirildi. Bugün Arapçılar çok alt kademelerde bulunuyor ve Birleşik Devletler'in Ortadoğu politikasına ilişkin karar alma süreçlerinde hiçbir rol oynamıyorlar. 2003'te kıdemli Arapçılar, oğul George Bush'u, Irak'ı işgal ederek ve İsrail politikalarını gözü kapalı destekleyerek Amerika'nın ulusal çıkarlarına ciddi şekilde zarar vermekle suçlayan, etkileyici bir dilekçe hazırladılar. Fakat bölgede uzun süre hizmet vermelerine, bölgedeki dilleri konuşmalarına ve yerel halkın temel isteklerini paylaşmalarına karşın, Arapçıların Amerikan politikası üzerindeki etkisi, Michael Moore'unki kadar bile değil. King ve Crane'in bu vasıfları politikaya aktarmaya çalıştıkları o 1919 yazından bu yana Amerika'nın Arap ve Filistin politikaları AIPAC'nin etkin şekilde belirlediği dar yola hapsedilir hale geldi.

LaGuardia ve Kenen'ın Mirası

Fiorello H. LaGuardia 1882'de New York'ta Bronx'ta doğdu. Babası İtalya'dan göç etmişti, annesi ise bir Macar Yahudisiydi. Bu çifte etnik kimlik, LaGuardia'nın Amerikan İşçi Partisi'ndeki kariyeri boyunca faydalı bir siyasi araca dönüştü. Sonunda bu faydalı araç onu Temsilciler Meclisi üyesi ve New York belediye başkanı yaptı. 1947'de ölene kadar, siyasi kariyerinin her safhasında gıpta edilen mevkilere seçilme şansını artırmak için –duruma göre İtalyan veya Yahudi– etnik kimlik kartını kullandı. İtalyanca ve Yidcenin* ustasıydı; İbranicesinin de fena olmadığı söylenirdi. Geriye öyle bir miras bıraktı ki onu izleyenler siyasi arenada kimlik siyasetinin ne kadar işlevli olduğunu anladılar. LaGuardia hiç tereddüt etmeden rakiplerini, o dönemde temsil ettiği etnik grupların toplumsal konumlarını zedelemekle suçladı: Önce New York'ta, Doğu Harlem'deki İtalyanların, sonra Brooklyn'deki Yahudilerin ve hatta daha sonra her nerede yaşıyorlarsa İrlandalıların.[20] 1950'lerde kendisinden sonra gelen siyasetçiler, yerel seçimlerde üç "*İ*" ile –İsrail, İtalya ve İrlanda– kendilerini sağlama aldılar. Bu açıdan bakıldığında, Amerikan dış politikası genelde yurt içindeki etnik güç dengesinin yansıması olarak görülüyor. İsrail yanlısı lobi de *işte böyle bir çerçevede doğdu.*

Göçmen bir toplumda siyasi öznelerin, kendi etnik kimliklerini kariyerlerinde sıçrama tahtası olarak kullanmalarının Amerikan siyasetindeki başka bir fenomenle ilgisi var: lobicilik. İlk lobi, Kongre salonuna giden fuayeydi. Bu lobi ilk kez 1830'da, temsilcilerini

* Doğu Avrupa kökenli Aşkenaz Yahudilerinin konuştuğu dil. Eski Almancadan türetilmiş, İbranice, Rusça, Lehçe gibi dillerden alınan kelimeler barındırır ve İbrani alfabesi ile yazılır. –y.h.n.

etkilemek için fiziksel olarak çaba harcayan insanlarla dolup taştı. Söz konusu terimin günümüzde tam da aynı şeyi yapan, kurnazca işletilen örgütlenmelerle ilişkilendirilmesinin nedeni budur. 1830'dan günümüze birçok Kongre üyesi lobicilerle konuşmaya epeyce zaman ayırdı. Lobicilik kaçınılmaz şekilde yolsuzluk üretti, bu durum da yasa koyucuları, bu tür sahtekârlıkları sınırlandırmak için çeşitli yollar bulmaya teşvik etti. 1946'da kabul edilen ilk yasa lobicilik için açık düzenlemeler öngörmüştü, ancak bu kısıtlamalar birkaç yıl sonra AIPAC tarafından tek tek çiğnenecekti. Söz konusu düzenlemelerden en önemlisi, yabancı bir ülkeyi temsilen lobi yapılmasının kesin şekilde yasaklanmasıydı.[21]

Ocak 1953'te kısa bir süre için Eisenhower, Filistin mülteci meselesine dair Amerikan aktivizmini yeniden gündeme getiriyormuş gibi göründü. Birçok defa Filistinli mültecilerin ülkelerine geri dönmelerine izin verilmesi gerektiğinden söz etti. Üstelik selefi Truman'dan farklı olarak Eisenhower, Amerika'nın kamplardaki mültecilere insani yardım sağlaması gerekliliği ile geri dönüş hakkı için ilkeli bir destek politikası benimsemesinin birbirinden farklı şeyler olduğunu belirtti. Dışişleri Bakanı John Foster Dulles bölgeye gitti ve mültecilerin geri dönmesine izin verilmesinin hâlâ fiziksel olarak mümkün olduğunu rapor etti. Hatta mültecilerin Ürdün Nehri'nin her iki tarafına yeniden yerleştirilmesinin olanaklı olup olmadığı Kongre'de samimi bir şekilde tartışıldı. Başkan Eisenhower üç yüz bin mülteci sorununun bu şekilde çözülebileceğine karar verdi. Fakat Arap dünyası planı desteklemedi. İsrail ise hem geri dönüşten bahsetmesi hem de daha önemlisi İsrail'e su tedarik edecek Ulusal Taşıma Projesi için Ürdün Nehri'ni kullanma amacıyla çelişmesi nedeniyle bu planı reddetti. Ulusal Taşıma Projesi, Amerikan Başkanı'nın öfkeli tepkisiyle karşılaştı; Baş-

kan, İsrail Eylül 1953'te başlattığı Ürdün Nehri'nden gelen suyun akış yönünü değiştirme uygulamasına son verene kadar bu ülkeye yardımı askıya aldı. İsrail ise dostane bir yönetim işbaşına gelene kadar beklemeye geçti.[22]

ABD bu eleştirel duruşunu muhafaza etti ve 1956'daki Süveyş Krizi*, saldırgan İsrail politikasına karşı bir kez daha yaptırım tehdidine yol açtı. Böylelikle İsrail, yedi yıl içinde üç kez Amerika'nın yaptırım tehdidiyle karşı karşıya kalmıştı. Amerikalılar, İsraillileri Sina Yarımadası'ndan çekilmeye zorladı ve bu gelişme, İsrailli liderler açısından travmatik bir ders oldu. Bu türden bir Amerikan politikasının kapsamının genişlemesi ve derinleşmesi olasılığı, İsrailli politika yapıcılar açısından varoluşsal bir tehdit oluşturuyordu. İsrail'in BM nezdindeki büyükelçisi Abba Eban'ın görüşü kesinlikle bu yöndeydi. Böylesi bir gelişmeyi baltalama gayretlerinin bir parçası olarak Abba Eban, BM halkla ilişkiler dairesinde çalışan (Kanada kökenli) birini görevlendirdi: Isaiah L. "Si" Kenen. Kenen'ın ilk görevi, toplumu, ABD'nin Ortadoğu politikasında İsrail karşıtı bir yönelime girmesinin doğuracağı tehlikelere dair uyaran bir makale yazmaktı. *Near East Policy* adlı yeni dergide Kenen'ın yayımladığı bir dizi makaleyle bu mesaj güçlü bir biçimde iletildi. *Near East Policy*, kısmen İsrail'in finanse ettiği bir dergiy-

* Süveyş Krizi, 1956 yılında İsrail, Birleşik Krallık ve Fransa'nın oluşturduğu gizli ittifak ile Mısır arasında yapılan savaştır. Mısır lideri Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini açıklamasından sonra çıkan savaş, Sovyetler Birliği ve ABD'nin ağırlığını koyması sonucunda Birleşik Krallık ve Fransa'nın geri adım atmasıyla sonlanmıştır. Süveyş Krizi, II. Dünya Savaşı öncesinde dünyaya egemen olan Batı Avrupalı devletlerin mutlak egemenliğinin son bulduğunu ve artık Amerika'nın desteği olmadan hareket edemeyeceklerini göstermiştir. –y.h.n.

di ve İsrail yanlısı lobinin sözcüsü haline geldi. Kenen, önce yerel sendikalarda, sonra ülkenin her yanındaki cemaatlerde Yahudilerin desteğini almak için örgütlenmeye başladı. Dergi çevresinde, AIPAC'ye bağlı bir düşünce kuruluşu olarak Washington Yakındoğu Araştırmaları Enstitüsü* kuruldu. Kenen'ın faaliyetlerinin ilk gözle görünür sonucu, liman işçileri sendikasındaki Yahudi üyelerin, İsrail'i tanımayan Arap ülkelerine ABD yardımının ulaşmasını engellemek için Amerikan limanlarındaki Arap gemilerini boykot etmesi oldu. Ardından, 1960'larda Arap karşıtı yasalar çıkmasını sağlamak için yasama meclislerinde ilk Yahudi inisiyatifi oluşturuldu; bunu çok sayıda başka inisiyatif takip izleyecekti.[23]

İsrail yanlısı lobi 1963'e kadar çalışmayı sürdürdü. 1963'te ünlü senatör William Fulbright lobinin faaliyetlerinden rahatsız oldu ve bu örgütlenmenin finansal kaynakları konusunda bir kongre soruşturması yapılmasını istedi. Araştırmayı yapan komitenin hazırladığı üç yüz sayfalık belge, dört yıl süresince lobinin Birleşik Devletler'deki Yahudi cemaatinden vergiden muaf beş milyon dolar para topladığını ortaya koydu. Bu para toplama işi, el altından İsrail devleti adına düzenlenen tahvillerin satın alınmasıyla gerçekleşmişti. Amerikan yasaları yabancı bir ülkenin çıkarları doğrultusunda lobi yapılmasını yasaklıyordu. Bu yasaklamanın üstesinden gelebilmek için söz konusu tahvillerin yalnızca İsrail'de sosyal yardım amacıyla ihraç edildiği belirtildi. Fakat araştırma komitesi, toplanan paranın hiçbir şekilde İsrail'in yardıma muhtaç yurttaşlarına gönderilmediğini ortaya çıkardı. Para, İsrail devletine gitmiş ve oradan derhal Birleşik Devletler'e, doğrudan AIPAC'nin hesabına gönderilmişti. 12 Ağustos 1963 tarihli *Newsweek*'teki araştırma,

* Washington Institute for Near East Policy

AIPAC lobisinin "yabancı nüfuzunun en etkili şebekelerinden biri olduğunu ortaya koydu" diye yazıyordu.

Fullbright, İsrail lobisinin en büyük düşmanı haline gelmişti ve her türlü imkân kullanılarak bulunduğu konumdan uzaklaştırılması gerekiyordu. Fullbright'a karşı düzenlenen kampanya, bir AIPAC modeli oluşturdu. Bir daha seçilmemesini sağlamak için her şey yapıldı. Fullbright'a karşı adaylığını koyan herkese para ve destek verildi. O zamandan bugüne Amerikan parlamentosuna giden yol, Amerikan siyasetinin seçkinleri arasından gelen ve benzer şekilde AIPAC tarafından desteklenen adaylarla doludur. Bu yolla AIPAC, Kongre'nin politikasını o denli etkiledi ki o zamandan beri Fullbright'ın izinden gitmeye cesaret edebilen pek kimse çıkmadı.[24]

Kenen'ın yıldızı, Eisenhower'ın halefi John Kennedy ile de barışmadı. Ama Kennedy'nin büyük bir desteğe sahip olması dolayısıyla bunu alenen söylemeye cesaret edemedi. Kennedy, İsrail yanlısı lobiyi "hayal kırıklığına uğratmıştı", çünkü selefinin politikasında hiçbir önemli değişikliğe gitmemişti. Ancak Kennedy'nin başkan yardımcısı Lyndon Johnson tamamen farklı biriydi: İsrail ve ihtiyaçlarına karşı dikkatliydi. Kennedy öldürülüp Johnson başkan olduğunda, Kenen şöyle diyecekti: "İyi bir dostumuzu kaybettik, fakat daha iyi bir dost bulduk."[25] 1969'a gelindiğinde, İsrail'in kuruluşunun 25. yıldönümünde, oyun artık açıktan oynanmaya başlandı. *New York Times*'ta yayımlanan çok büyük bir ilanda, çok sayıda senatör ve Temsilciler Meclisi üyesi İsrail'in ulusal programına bağlılık yemini ettiler. Bu program, Sovyetler Birliği'ndeki Yahudilerin İsrail'e göç etmesini, Birleşik Devletler'in sınırsız silah

desteğini ve BM'nin katı Filistin karşıtı politikalar izlemesini sağlamayı hedefliyordu.

Johnson gerçek bir dost ise, Richard Nixon ve Dışişleri Bakanı Henry Kissinger İsrail yanlısı lobinin tartışmasız kahramanlarıydılar. Nixon'ın Amerikan ulusal çıkarlarını koruma doktrini, ABD'nin Ortadoğu politikasının direği olarak İsrail'e tam bir güven içeriyordu. Böylece AIPAC'nin görevi tamamlanmış sayılırdı. Dışişleri Bakanlığı etkisizleştirilmişti ve İsrail'in kaderiyle, genel anlamda da Arap dünyasının geleceğiyle ilgili kritik kararlar alınacağı zaman sadece Yahudi seçmenlerin sesi duyulacak gibi görünüyordu. Ama olaylar biraz farklı gerçekleşecekti. Ford, Reagan ve Baba Bush yönetimleri sırasında AIPAC bölge tarihindeki kritik dönüm noktalarında kaybeden taraf oldu. Otuz binin üzerinde üyesi olan, gayet iyi işleyen bu mekanizma muhtemel anti-siyonist adayları yıldırmak için o kadar gayret gösterdi ki bazı güncel politika kararlarının Kongre'de fark edilmeden onaylanmasına olanak tanımış oldu. İsrail'e koşulsuz destek vermek istemediği düşünülen Cumhuriyetçi Parti'den Charles Percy gibi senatörlerin görevlerine son verildi. 1963'ten bu yana her yıl için AIPAC'nin kampanyasının benzer kurbanları mevcut. 1983'te AIPAC, 1961'den beri Temsilciler Meclisi üyesi olan ve İsrail'in işgal bölgesindeki politikasını eleştiren ender kişilerden biri durumundaki Paul Findley'in siyasi kariyerini bitirmeyi başardı. Daha yakın zamanda ise Demokratların Afro-Amerikalı üyeleri Earl Hilliard ve Cynthia McKinney hedef alındı.[26]

AIPAC arada dozu fazla kaçırdığı zaman, lobinin tekerine çomak sokan başka olaylar da yaşandı. Lobinin bazı üyeleri İsrail için casusluk faaliyetine giriştiler. Jonathan Pollard 1986'da casusluk yapmaktan suçlu bulundu. 2004'te Pentagon'da casusluk yapmak-

la itham edilen bazı kişiler hakkında FBI soruşturması yürütüldü. Pentagon'un İran masasında çalışan eski kıdemli analist Larry Franklin, o dönemde AIPAC için çalışan Steve Rosen ve Keith Weissman'a çok gizli bilgileri aktarmaktan suçlu bulunarak on üç yıla yakın hapis cezasına çarptırıldı.[27]

Bu başarısızlıklar henüz manzaranın bütününün değişmesine yol açmadı. İsrail ve Ortadoğu'ya yönelik politikaların belirlenmesinde aktif rol oynayan Bush yönetiminin kıdemli üyelerinin hepsi, şu ya da bu şekilde AIPAC'yle ve özellikle AIPAC'nin düşünce kuruluşu Yakındoğu Araştırmaları Enstitüsü'yle bağlantı içinde. Bunlar arasında en fazla öne çıkan isimler, Donald Rumsfeld ve Dick Cheney. Bu şahıslar, Amerika başkentindeki en göz alıcı olay olan AIPAC kongresine her yıl katılıyorlar. Bu toplantıların hepsinde İsrail'in Filistin politikasına koşulsuz destek verildiği ifade ediliyor ve söz konusu politikaya karşı çıkan herkes derhal düşman addediliyor.[28]

Bugün Birleşik Devletler'de Yahudilerin, finans, kültür ve akademi dünyasının zirvesiyle bütünleşmiş olduğu inkâr edilemez. Elbette bu durumun birçok olumlu sonucu da var: Hannah Arendt'ın sözleriyle ifade edersek, Amerika'da Yahudiler, Almanya'da olduğu gibi "toplumun dışında" yaşamıyor.[29] Yahudileri ötekileştirmenin, tabii başka etmenlerin de, beslediği anti-semitizm Birleşik Devletler'de kök salmadı. Diğer yandan, Amerikan toplumuyla yaşanan başarılı bütünleşmenin meyvelerinin yabancı bir ülkenin menfaati için istismar edilmesi, gelecekte yeni bir anti-semitizm dalgasının kabarması için gerekçe olarak kullanılabilir. Chaim Weizmann'ın 1949'da siyonizm için yeteri kadar çalışmayan zengin Yahudiler hakkındaki öfke dolu yazısından beri, İsrail'in Ame-

rikan Yahudi cemaatinin zenginliğinden duyduğu memnuniyet, cemaatin sermayesinin büyük bölümünün Amerikan politikasını İsrail yanlısı çizgide tutmak için kullanıldığını kanıtlıyor.[30]

Beş Kardeşin Mirası

"Ortadoğu'nun başlıca doğal kaynağı muz olsaydı, bölge çeşitli Amerikan yönetimlerinin dikkatini çekmezdi" diyenler olagelmiştir. Fakat bölgenin başlıca kaynağı muz değil petrol ve bunu değiştirmek mümkün değil. Amerikalılar, Arap dünyasındaki petrol yataklarıyla 1920'lerde ilgilenmeye başladılar ve dört şirket ("kardeşler"den dördü) –Standard Oil of California, Standard Oil of New Jersey, Standart Oil of New York ve Texaco– 20. yüzyılın ilk yarısında Suudi Arabistan'da petrol aramak için ilk imtiyazları aldı. 1938'de Suudi Arabistan'da ve Bahreyn'de petrol buldular. Beşinci bir şirket, Gulf Oil ise birkaç ay sonra Kuveyt'te petrol buldu.

O zamandan beri petrol kuyuları, "Amerikan yaşam biçimini" –yani daha önce benzeri görülmemiş ve ulaşılmamış bir düzeyde enerji israfıyla bütün yaşam sistemlerinin elektrik ve klima ile donatılmasını– sağlayan başlıca kaynak oldu. Diğer yandan, petrol akışını denetim altına almak ve petrol üretiminden kazanç sağlamak ABD'nin Arap politikasının çifte hedefi haline geldi. Arap milliyetçiliğinin doğması ikinci hedefin tam olarak gerçekleşmesini zora soktu. Petrol üretimini ilk millileştirenler İranlılar oldu ve CIA'in yardımıyla İran hükümetini devirmeyi hedefleyen bir Amerikan girişiminin başarıya ulaşması dahi bu eğilimi durduramadı. Sırada, 1958'de petrolünü millileştiren Irak vardı. Arap Yarımadası'nda

petrol üretiminin sağladığı kazançlar "beş kardeşler"in banka hesaplarından çok yerel bankalara akıyordu.

Kazançlar artık Arap rejimleriyle Amerikan petrol şirketlerinin sahipleri arasında daha eşit şekilde bölüşülse de, petrol Birleşik Devletler'e akmaya devam etti. Petrol üreten Arap ülkeleri 1973'te meşhur petrol ambargosunu* ilan ettiğinde, ABD'deki petrol lobisi nüfuzunu yitirdi. Fakat bu adımın açıklandığı gibi Filistinlilere yardım etmek için değil petrol fiyatlarını yukarı çekmek için atıldığı ortaya çıktığında, ambargo geçici bir döneme dönüştü. Her şeyden önce, iş dünyasının bu tip saldırgan taktikleri kapitalist sistemin kazanç sağlama yoludur. Fiyatlar tarafları memnun edecek şekilde istikrara kavuştuğunda, petrol üreten Arap ülkeleri Amerikan yanlısı bir politika geliştirmeye başladı. Alınan ders açıktı: Amerikan yönetimleri, Suudi Arabistan'dan petrol akışını güvence altına alabildiklerini ve bunu yaparken de aynı anda Arap-İsrail ihtilafını çözmek için Suudi Krallığı tarafından ortaya atılan makul her türlü barış önerisini kesin şekilde reddedebildiklerini gördü. (Örneğin 1981'de Kral Fahd, bağımsız bir Filistin devletinin yanı sıra İsrail'in varolma hakkını tanımayı içeren bir barış anlaşması önerdiğinde, sonuç aynen böyle olmuştu.)

Saddam Hüseyin de adeta savaş açmış gibi İsrail karşıtı bir retoriğe başvururken ABD'ye petrol sevk etmekten pek memnun görünüyordu. Amerikalılar için hayatı zorlaştıran tek olay, İran

* 1973 yılında Arap-İsrail Savaşı'nda (Yom Kippur Savaşı) Arap ülkelerinin yaşadığı yenilgi, OPEC'in (The Organization of Petroleum Exporting Countries-Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) iki karar almasına neden oldu. İlk olarak, İsrail'e yardım edenlere "petrol ambargosu" uygulama kararı alındı. İkincisi de, petrol fiyatlarının yüzde 400 arttırılması kararıydı. –y.h.n.

Devrimi oldu. Fakat Tahran'daki yeni rejimle kozlarını paylaşmak için ABD'nin İsrail'e ihtiyacı yoktu. Savunma mevzi olarak Saddam Hüseyin'i tercih etti ve dolayısıyla silahlandırıp bütçe sağladı. Saddam "kaybedilmiş" Kuveyt'in Irak'a geri verilmesi dahil bütün saplantılarının destekleneceğine inandırıldı. Sekiz yıllık İran-Irak Savaşı sona erdiğinde, Ekim 1989'da Bağdat'taki Amerikan büyükelçisi April Gillespie, Baba Bush'a, iki ülke arasındaki ticaret ve petrol ilişkisinin geliştirilmesi talimatı veren bir Başkanlık kararı almasını tavsiye etti. Böylelikle, Birleşik Devletler her yıl bir milyar dolarlık Irak ham petrolü satın aldı.[31]

1990'a geldiğimizde, İsrail yanlısı lobinin baskısının sonucu olarak, Arapçı gelenekle petrol çıkarları aynı çizgide buluştu. İran'ın planlarına karşı ordusunun gösterdiği azimli tutum nedeniyle Irak'ın hâkimi, Arap dünyasında Arap çıkarlarını kollayan bir kahraman gibi algılanıyordu; böylece Irak Dışişleri Bakanı Tarık Aziz, bölge siyasetinde aktif bir rol üstlendi. Yine kısa bir süre için ayrı ayrı çıkarlar bir araya gelip politikada bir dönüm noktası oluşturdu. Sovyetler Birliği'nin çökmesi, Suudi ve Irak barış inisiyatifleri ve birinci Filistin İntifadası*, ender görülen, benzersiz bir tarihsel anda Washington'ın, Filistin bakış açısını dikkate almasına yol açtı. O zamanlar İsrail'de en sağcı hükümetlerden biri

* Aralık 1987'de, bir İsrail askeri kamyonunun Gazze'de Cebeliye kampı yakınlarında bir arabaya ateş açarak içindeki iki Filistinli işçiyi öldürmesiyle patlak veren ve çok hızlı bir şekilde Gazze'den Batı Şeria'ya sıçrayan kitlesel halk ayaklanması. Direniş 1989 Noel'inde Kudüs'te düzenlenen büyük bir gösteriyle doruğa ulaştı. Dayandığı kitle tabanı, özörgütlenme ve sivil itaatsizlik eylemleri dikkate alındığında özgül bir direniş biçimi olan İntifada, birkaç yıl devam etti ve 1990'ların başında ilk günlerindeki yoğunluğunu ve disiplinini yitirdi. –y.h.n.

bulunuyordu. Böylece Baba Bush, Filistinlilerin iki güç merkezinin temsilcileriyle gerçek bir diyaloğa girdi: Tunus'taki Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ve Doğu Kudüs'te Orient House'ta* bulunan Filistin liderliği. İki güç merkezi de Arapçılar tarafından olduğu kadar Beyaz Saray'daki yönetimin üyeleri tarafından da "ılımlı" olarak değerlendiriliyordu.

1948'den bu yana ilk kez Filistinli bir grup bu şekilde muamele görüyordu. İhtilafın nasıl çözüleceğine –iki devletli çözüm– ve Birleşik Devletler'e petrol tedarikinin nasıl normalleşeceğine dair bütün Arap ülkeleri arasında bir uzlaşmanın olduğu ender bir andı. İsrail ve AIPAC dışında herkes mutluydu. İsrail'i özellikle rahatsız eden, Orient House'taki Filistin liderliğinin pragmatik tutumuydu. İsrail hükümeti tepki olarak bir taciz politikası benimsedi ve Doğu Kudüs'te geniş bir alanda yasadışı yerleşimler inşa etti. Amerika resmi düzeyde öfkeli bir karşılık verdi ve Dışişleri Bakanı James Baker kamuoyunun önünde İsrail'i azarladı.

İsrail yanlısı lobi ise iki düzeyde tepki verdi: Amerikan parlamentosunda Kudüs merkezli Filistin liderliğini bir şer odağı gibi gösterdi ve düşünce kuruluşu Yakındoğu Politikası Enstitüsü'nün yardımıyla Irak'la kurulan ittifakı bozdu.[32] Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi, ikinci hedefin gerçekleştirilmesine giden yolda büyük katkı sundu. Fakat kendi politikasına hizmet ettiği sürece Birleşik Devletler'in bu türden işgallere göz yumduğunu göz önüne almalıyız; o sıralarda Amerikan ordusu da Grenada'yı ve Panama'yı işgal etmişti. AIPAC, Saddam Hüseyin'in ordusu Kuveyt'i işgal etmeden çok önce Irak karşıtı bir atmosfer yaratmıştı; fakat Bağdat'taki ABD büyü-

* Filistin Kurtuluş Örgütü'nün liderliğinin Tunus'ta sürgünde bulunduğu 1980'li ve 90'lı yıllar boyunca örgütün Filistin'deki yerel karargâhı olan otel. –y.h.n.

kelçisi bu durumu Saddam Hüseyin'den gizlemiş, hatta Birleşik Devletler'in işgale karşı çıkmayacağını ima etmişti. Irak, Kuveyt'i işgal ettiğinde, yaptırım uygulama seçeneği henüz gündeme bile getirilmemişti. Başkan bu ödün vermez politikaya, Washington Yakındoğu Araştırmaları Enstitüsü'yle bağlantıları bilinen, Ulusal Güvenlik Konseyi ve Pentagon'daki bazı uzmanlar tarafından yönlendirildi. İlk hedefin, yani ılımlı Filistinlileri şeytanlaştırmanın ise daha zorlu bir iş olduğu ortaya çıktı. Tarihte kuralların her zaman istisnaları vardır; olaylar öyle bir şekilde gelişti ki Baba George Bush Irak'a müdahaleye hazır hale geldi. Dışişleri Bakanı James Baker'ın Ortadoğu'da Amerikan çıkarlarını korumanın en iyi yolu olarak önerdiği Arap koalisyonu fikrini kabul etti. Bunun bedeli ise İsrail tarafından kesinlikle karşı çıkılıyor olsa da Madrid'de bir barış konferansı düzenlemekti.

Madrid barış konferansında Baba Bush ve Dışişleri Bakanı, Filistin heyetinden ve Orient House etrafında gelişen liderlikten etkilendiler. Aslında Madrid'den daha önce, 1988'de, merhum Edward Said ve İbrahim Abu-Lughod'un da içinde bulunduğu bazı Amerikalı Filistinlilerin aracılığıyla Amerikalıların FKÖ ile diyaloğu başlamıştı. Bu başlangıç, Cumhuriyetçilerin yirmi yıllık İsrail yanlısı saldırgan politikasından sonra, Amerikalıların Filistinlilere yönelik tutumundaki iyileşmeye katkıda bulunmuştu. Sözü edilen yirmi yıllık dönem boyunca Amerika tarafından katliamlarına sürekli göz yumulan İsrail, dört Arap devletini işgal etmiş ve geride 1.500 ölü yurttaş bırakmıştı. Baba Bush ve daha sonra da Bill Clinton, İsrail'in dizginlerini sıkılaştırmasaydı bu saldırganlığın nerede sona ereceğini kim bilebilirdi? Böylelikle, uzun süre sonra ilk kez Dışişleri Bakanlığı görevlileri Filistinli bir grupla –Kudüs'teki Orient House'tan ekiplerle– yakın temasa geçmişti. Filistinlileri, dün-

yanın süper gücünün, işgali ve katı tavrı yüzünden İsrail'i şiddetle cezalandırmayı bile düşündüğüne ikna ettiler. Filistinliler mini bir devleti kabul etmeye hazır olmaları karşılığında İsrail üzerinde kurulacak baskıyla ödüllendirileceklerdi.

Fakat Madrid Konferansı da, İsrail'in işgal altındaki topraklardaki zalimlikleri nedeniyle azarlanması da çok uzun sürmedi. Sonunda Bill Clinton'ın, AIPAC'nin zannettiğinden daha kolay bir av olduğu ortaya çıktı. Clinton, tipik bir demokrat olarak Yahudi oyları olmadan başkanlık seçimlerini kazanamayacağını düşünüyordu. İsrail'deki 1992 seçimlerinde "barış kampı"nın zafer kazanması Clinton'a, görünürde Filistinlilerin çıkarını göz ardı etmeden İsrail yanlısı bir politika izleme imkânı tanıdı. Aslında Clinton, Filistin sorununa büyük zaman ve enerji harcamıştı. Fakat barış için bir "yol haritası" oluşturmak üzere atadığı kişiler çoğunlukla Yahudi'ydi: Bu meselelerde güvenilir bir konuma sahip olan Arapçılar bir kenara itilmişti. İşin içinde Arapçılar olmayınca, 30 Haziran 1993'te İsrail'in Doğu Kudüs'ü rahatlıkla "imar edebilmesi" (siz bunu Filistinlileri yaşadıkları yerlerden çıkarmak ve sömürgeleştirmek diye okuyun) gerektiğini söyleyen bir politika belgesi ortaya koymak hayli kolay oldu. Böylece geçmişin yasadışı yerleşimleri, günümüzde İsrail'in ayrılmaz parçası olan semtlere dönüştü. İki yüz bin Yahudi'nin şehrin doğu kısmına yerleştirilmesi ve burada yaşayan iki yüz bin Filistinlinin başka yere nakledilmeye başlanması için kapı aralanmıştı.[33]

Clinton'ın başkanlık döneminde AIPAC'ye muhalefet eden bir lobiden bahsedilecekse, bu lobi Cumhuriyetçi kamp içindeydi. Bu cephe, petrol sektöründeki işadamlarının yanı sıra silah endüstrisine ve Arap dünyasındaki altyapı işlerine yatırım yapan kodaman

sanayicileri de kapsıyordu. Bu askeri-endüstriyel yapının yönetimde yüksek mevkilerde temsilcileri vardı: müsteşarlar, ulusal güvenlik danışmanları vs. Kuşkusuz silah endüstrisinin liderlerinden bazıları İsrail'e yapılan askeri yardımdan çıkar sağlıyordu, fakat diğerleri Arap dünyasının onlara vaat ettiği finansal cenneti fark etmekte gecikmediler. Söz konusu olan büyük ve güçlü bir cepheydi, fakat Amerikan politikasına yeni bir yön vermeyi başaramadı. Mearsheimer ve Walt, kendine ait düşünce kuruluşları olan ve Ivy League'de* belli bir varlık gösteren böylesi bir cephenin, AIPAC'nin hücumu karşısında çaresizlikle gerilediğini gördüklerinde boşuna derin bir hayal kırıklığına uğramadılar. *London Review of Books*'ta yayımlanan yazılarında Yahudi lobisine gizemli güçler atfetmeleri de boşuna değildi.

Bu hayal kırıklığı oğul George Bush'un seçilmesinden sonra daha da arttı. Bush ailesinin ve askeri-endüstriyel yapının, petrolü, çimentoyu ve silahları temsil edenlere daha fazla söz hakkı tanıması gerekirdi. İlk başta bu çıkarlar dikkate alınıyor gibi göründü. Oğul Bush selefinin başarısız olduğu bir alana müdahale etmeye pek niyetli değildi. Hatta ikinci İntifada bile Clinton'ın başarısız politikalarının sonucu olarak görüldü ve yeni başkanın gündeminde herhangi bir değişikliğe yol açmadı. Fakat ardından 11 Eylül saldırısı ve Bush'un kutsal Hıristiyan ve siyonist müdahaleleri geldi. Yakındoğu Enstitüsü'nün mezunları –Başkan Yardımcısı Dick Cheney, Savunma Bakanı Rumsfeld, onun yardımcısı Wolfowitz ve Savunma Politikası Kurulu Danışma Komitesi Başkanı Perle– daha

* ABD'nin kuzeybatı eyaletlerinde bulunan sekiz seçkin yükseköğretim kurumunun (Brown Üniversitesi, Columbia Üniversitesi, Cornell Üniversitesi, Dartmouth Koleji, Harvard Üniversitesi, Princeton Üniversitesi, Pennsylvania Üniversitesi ve Yale Üniversitesi) oluşturduğu birlik. –y.h.n.

ılımlı Colin Powell'ı kenara itip Irak'a askeri bir saldırı düzenlenmesi için bastırdılar. Aynı dönemde daha anlaşılabilir şekilde Afganistan'daki El Kaide'ye saldırılması düşünülüyordu. Mearsheimer ve Walt'ın açık ve ikna edici biçimde belirttikleri gibi, Irak'ın işgali alenen, Saddam Hüseyin tarafından geliştirildiği iddia edilen kitle imha silahlarına karşı İsrail'in korunması olarak takdim edildi.

Bugün aynı ekip İran'a yönelik benzer bir politika izlenmesi için bastırıyor; fakat bu plan Irak bataklığı yüzünden ertelenmiş durumda. 2005'te yönetimdeki kıdemli bir yetkili, Ortadoğu petrolüne yönelik Amerikan politikasıyla ilgili Senato komitelerinden birinde ifade verdi. Çeşitli olguları sıraladı: Birincisi, Birleşik Devletler henüz alternatif bir enerji kaynağına sahip değil ve dolayısıyla politikası, her türlü bedeli göze alarak Ortadoğu petrolünün akışını güvence altına almak olmalı. İkincisi, istikrarsız bir Ortadoğu bu akışı tehdit ediyor. Üçüncüsü, küresel ve özellikle bölgesel düzeyde Amerikan karşıtı eğilimler ağırlıkta, bu nedenle ABD ekonomisi Arap petrolüne bağımlılığı dolayısıyla gerçek bir tehlikeyle karşı karşıya. Gördüğümüz gibi burada da "kara altın" prizmasından bakınca İsrail sahip olunan değerli bir varlıktan ziyade ödenmesi gereken bir yükümlülük ya da borç gibi görünüyor. Arapçı politika yapıcıların 1948'den bu yana iletmeye çalıştıkları mesaj da buydu. "Beş kardeş"in mirasının nihayetinde Birleşik Devletler'deki siyonist ve Hıristiyan lobilerini dengelemeyi başarıp başaramadığını zaman gösterecek.[34]

Morgenthau ve Waltz'ın Mirası

Bir Alman mültecisi olan Hans Morgenthau, 1943 yılında ABD yurttaşlığına kabul edildi. Amerika'ya 1937 yılında gelmiş, Kansas Üniversitesi'nde ders vermiş, ardından Chicago Üniversitesi'ne geçmişti. Avustralyalı Henry Kissinger dışında başka hiçbir mülteci Amerikan dış politikasını Morgenthau kadar etkilememiştir.

1947'de yayımlanan *Politics Among Nations* [Uluslar Arasında Siyaset] kitabı, Morgenthau'nun yaratacağı etkinin ipuçlarını vermişti. Morgenthau dış politikayı, iş dünyasındaki politikaya benzetiyordu: maliyet ve fayda değerlendirmeleri ile güç dengesi temelinde, duygu ve değerlerden bağımsız karar alma. Genç İsrail devleti, onun yaklaşımını ilk benimseyenlerden biri olmuştu. İsrail'in, Filistin'de uyguladığı etnik temizliğin zirvede olduğu 1948 Ekim ayı boyunca, Morgenthau pek çok siyasi mesele hakkında David Ben-Gurion'a tavsiyelerde bulundu. İsrail'in ilk başbakanı, yıkılan ve boşaltılan bir Filistin kasabasına onun adını vererek bu akademisyen üstadı ödüllendirmeye karar verdi. Khirbet Beit Far kasabası, Morgenthau isminin İbranice çevirisi olan Tal-Shahar adını aldı.[35] Yirmi beş yıl sonra Kenneth Waltz aynı yolu takip etti. Waltz öğretim üyesi olarak ders verdiği yılların büyük bölümünü California, Berkeley'de geçirdi.

Waltz bugün hâlâ akademik bir disiplin olarak uluslararası ilişkiler alanının duayeni sayılır. 1979 yılında yayımladığı *Theory of International Politics* [Uluslararası Siyaset Teorisi] kitabıyla ün kazandı. Söz konusu kitap, Morgenthau'nun temel varsayımlarından bazılarını sorguluyordu; bu nedenle Morgenthau uluslararası ilişkilerde "gerçekçiliğin" kurucusu olarak anılırken, Waltz "yeni gerçekçiliğin" kurucusu kabul edilir. Waltz, uluslararası ilişkiler

alanında bir ağırlık ve otorite merkezi bulunmadığı için açık davranış kalıpları olmadığını öne sürüyordu. Gerçi daha sonra ABD politikasının, Morgenthau'nun ana hatlarını ortaya koyduğu maliyet/fayda değerlendirmeleri temelinde şekillendirilebileceğini de iddia etti. Waltz'ın görüşleri hâlâ Amerika'daki uluslararası ilişkiler araştırma merkezlerindeki çalışmaların çoğunun ideolojik altyapısını oluşturuyor. Ortadoğu'daki barış sürecini yürütmek üzere seçilen Amerikalı diplomatlar işte bu merkezlerde okudular. Bu türden bir ekibi ilk olarak görevlendiren yönetim, Richard Nixon yönetimiydi; bununla birlikte, Baba Bush yönetimine kadar bu türden bir grubun varlığı kamuoyunda bilinmiyordu. Bazıları Dışişleri Bakanlığı'nda, bazıları ise Ulusal Güvenlik Konseyi ve akademide çalışan uzmanlar, gerçekçi ve yeni gerçekçi teorileri güncel politikalara uyarladılar. Ortaya çıkan sonuç, başlıca üç ilkeye dayalı bir politika olarak özetlenebilir. Birinci ve en önemli ilkeye göre, bir barış süreci, ihtilafın yaşandığı bölgedeki yerel güç dengesine dayanmalıdır.

Dolayısıyla muhtemel bir çözümün bileşenleri araştırılmaya başlandığında, bu bileşenlerin zayıf taraftan ziyade güçlü tarafın bakış açısına uygun olması gerekir. Filistin'de *Pax Americana* [Amerikan Barışı] tesis etme çabalarının başlangıcından itibaren, yani aşağı yukarı 1969'dan beri, Amerikalıların bir barış planı olarak pazarladıkları şeyin, İsrail'in bakış açısını tatmin etmeye dönük olduğunu görebiliriz. Sonuç, Filistin bakış açısının sürekli ve tuhaf bir biçimde göz ardı edilmesi ve daha önemlisi, bizzat Amerikalı uzmanların daha önce sorunun kalbi olarak tanımladıkları şeyin –yani mülteciler meselesinin– dikkate alınmaması olmuştur. Bugün süreç özünde bir Amerikan gösterisi olduğundan, mülteciler meselesi halen barış metninden çıkarılmış durumda.

Modern zamanlarda, mevcut bir ihtilafın asıl sebebini gözlerden kaçıran benzer yoğunlukta diplomatik bir çabaya rastlamak güç. Sonraki aşamalarda barış çabalarının kaçınılmaz şekilde çökmesi, Amerikan'ın bu temel pozisyonunda bir değişikliğe yol açmadı. İlkinin doğurduğu ikinci ilke ise şu: Muhtemel bir çözümün özellikleri araştırılırken, sadece güçlü tarafın görüşü sorulmalıdır. Fakat arabulucular bu güçlü taraf içindeki "barış kampı"nı hedeflemelidir: Güçlü taraf içindeki en esnek unsur, bu "barış kampı"nın bakış açısıdır. Bu bakış açısı da zayıf tarafa dayatılmalıdır.

Böylelikle barışı tesis etmenin özü, herhangi bir tarihsel anda İsrail'de bir "barış kampı"nın saptanması, ardından bu kampın görüşünün Filistinlilere dayatılması çabasına dönüşmektedir. 1977'ye kadar bu kamp, İsrail İşçi Partisi'ydi. Daha sonra, 1984'e kadar iktidarda olduğu dönemde Likud'un "ılımlı" kanadı bu unvanı kazandı.

1992'ye kadar birkaç kesintiyle devam eden İsrail ulusal birlik hükümetleri dönemindeyse Amerikalı uzmanların gözünde İsrail'deki siyasi merkezi temsil edenler, bir partiden ziyade çeşitli siyasi şahsiyetler oldu. Bu yüzyılda, Amerikalılar açısından "barış kampı" Ariel Şaron'da vücut bulmuştu, tıpkı bugünkü "barış kampı"nın onun kurduğu Kadima Partisi'nde vücut bulması gibi. Kadima Partisi, barışı tesis etmek ve ihtilafların "yönetilmesi" için ikinci ilkeyi uygulamak isteyen her Amerikalı arabulucunun hayalini kurduğu partiydi. Yeni gerçekçilere göre, ihtilafı "yönetmek" demek, "düşük yoğunluklu bir çatışma" seviyesinde tutmak demektir; bu da, arabuluculuk yapan süper güce herhangi bir zarar vermeden bölgede can kayıplarının olabileceği anlamına gelir.

1967'de işgal edilen toprakların geleceğine ilişkin İsrail'deki tartışmalar da kuşkusuz bu ilkenin güçlenmesine katkıda bulundu: (İşgal altındaki bölgelerden tamamen çekilmek isteyen) bir "barış kampı" ile (Büyük İsrail'i savunan) bir "savaş kampı" arasında sanki sahici bir tartışma varmış izlenimi yarattı. Gerçekçi yaklaşım, sıra dışı gruplarla bağlantı kurulmasına izin vermediği için dikkatler İsrail İşçi Partisi üzerinde toplandı. Böylelikle İşçi Partisi, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin geleceğine dönük müzakereler için tek muhatap olarak Ürdünlüleri seçtiğinde, Amerikan barış planı da münhasıran "Ürdün seçeneği"ne dayalı hale geldi. Ürdünlüleri, İsrail'in barış planını kabul etmeye ikna etmek üzere Henry Kissenger bölgeye gönderildi; fakat bu planlar Haşimi lidere, sürece katılmaya ikna olacak kadar geniş bir alan tanımıyordu. Yine de Batı Şeria'nın önemli bir bölümünü İsrail'e bırakmayı ve Gazze Şeridi'ni de bir açık hava hapishanesi gibi kuşatmayı öneren söz konusu planlar, İsrail'de birbirini izleyen barış kamplarında ya da Amerikalıların barışa giden "yol haritaları"nda tasarlanan bütün barış planlarının temeli olmayı sürdürdü.

FKÖ, barış planı üzerindeki Ürdün tekelini engelleyemeyecek kadar zayıf kaldığı sürece, Amerikalı diplomatlar Kissinger'ın izinden gittiler ve Filistinlilerin aleyhine bir İsrail-Haşimi ittifakı kurmaya çalıştılar. Fakat 1976'da Batı Şeria ve Gazze Şeridi halkı demokratik seçimlerde Haşimi yanlısı liderliği devirdi ve onun yerine FKÖ ile özdeşleşen bir liderlik getirdi. Amerikalılar ise hâlâ FKÖ'yü meşru bir ortak olarak barış sürecinden dışlamayı sürdürüyor ve onu bir kurtuluş hareketi olarak değil, İsrail'in yarattığı imge doğrultusunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) hizmetinde terörist bir örgütlenme olarak görmeyi tercih ediyorlardı. Amerikan Hıristiyan sağının İsrail'e ilişkin algısı, Sovyet iblisine

karşı kutsal savaşta ön cephedeki savaşçı imgesiyle örtüşüyordu. Böylelikle bu algıyla bağlantılı olan "gerçekçi" yaklaşım bölgedeki Amerikan politikasına egemen olmayı sürdürdü. İzleyen dönemde İblis'in yerine "Müslüman" ikame edildi; fakat İsrail, muharebe alanının en ön cephesinde Tanrı'nın Krallığı'nı koruyan özel konumunu muhafaza etmeyi sürdürdü. Bu yaklaşım Amerikalıları, Filistinlilerin bakış açısından ve BM'nin ihtilafı çözmek yönündeki tarihi çabasından iyice uzaklaştırdı.

Filistinliler, İsrail'le yaşanan ihtilafın 1967'de patlak vermediğini, İsrail'in 1948'de gerçekleştirdiği etnik temizlikten kaynaklandığını ısrarla anlatmaya çalıştılar. FKÖ'nün kökeni ve asıl gayesi hakkında da Amerikalılara farklı bir anlatı sunmaya çalıştılar: FKÖ, mülteciler tarafından kurulmuş ve onların dönüşünü kolaylaştırmayı hedefleyen bir örgüttü. Fakat pek başarılı olamadılar. 1974'de El Fetih'in geçirdiği dönüşümü vurgulamak da Amerikan politika yapıcılarının gözünde pek bir önem arz etmiyordu. Halbuki 1974'te hareket, mültecilerin dönüş hakkının muhafaza edilmesi ve barışın hüküm sürmesi koşuluyla, İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklarda (ki tarihsel Filistin topraklarının yüzde 22'siydi) mini bir Filistin devletinin kurulmasına razı olmuştu. Filistinlilerin iki devletli çözüm çerçevesinde öne sürdükleri koşulların temel bir düzeyde yanlış anlaşılması, daha sonra Oslo Anlaşması bağlamında vahim bir yönelime girilmesine ve Oslo'nun çökmesinden hemen sonra da zayıf barış önerilerinin ortaya atılmasına yol açtı.

Üçüncü ilke ise, barış sürecinin bir tarihinin olmadığıdır. Her inisiyatif, geçmişte böyle çabaların hiç sarf edilmediğini varsayan bir sıfır noktasından başlar. Böyle bir yaklaşım, öğrenme sürecini işlemez kılar, oysa etnik ve ulusal ihtilaflarla bağlantılı karmaşık

insani sorunlarla yüz yüze gelen herkes için öğrenme süreci kritik öneme sahiptir.

Tarif ettiğimiz yaklaşım, İsrail'deki siyonist barış kampına önderlik edenlerin çıkarlarına gayet iyi uyuyor. Bu nedenle, ABD 1969'da Filistin siyasetiyle yeniden ilgilenmeye başladığında, siyonist barış kampının anlayışı –yani ihtilafın 1967'de patlak vermiş olduğu– Amerikan vicdanına iyice yerleşti. Diğer yandan, ikinci ilkeden ötürü, siyonist barış kampının pozisyonu bütün barış sürecinin çerçevesi olarak benimsendi. Dolayısıyla barış süreci, İsrail'in 1967'de işgal ettiği topraklar sorununa bir çözüm bulma çabasına dönüştü. 1948 yılı barış gündeminden tamamen dışlandı ve onunla birlikte hak talebinde bulunan Filistinliler de bir kenara itildi. Filistinliler yerine Ürdün'deki Haşimiler muhatap alındı. Ancak Haşimi hanedanlığının bir anlaşma için beklemekten sıkıldığı ve muhtemelen işgal altındaki topraklarda (tartışmasız FKÖ'yü destekleyen) kolektif bir Filistin kimliğinin güçlendiğini fark ettiği 1988'e gelindiğinde yeni gerçekçi bir yaklaşıma ihtiyaç duyuldu. Böylelikle, 1988'de Kral Hüseyin Ürdün'ün Batı Şeria'dan feragat ettiğini açıkladığında, yeni bir İsrail –ve sırasıyla yeni bir Amerikan– planı geliştirildi.

Sovyetler Birliği'nin çöküşü, FKÖ'nün Sovyet ajanı olduğu düşüncesini zayıflattı ve FKÖ-ABD görüşmelerinin başlamasını kolaylaştırdı. Görüşmeler o yıl Tunus'ta başladı. İsrail barış hareketi FKÖ ile müzakerelere katılmak istediğini duyurdu. Bir kez daha, Clinton yönetimi sırasında olgunlaşan ayrı ayrı tarihsel süreçler kaynaşmıştı. Clinton döneminde Dennis Ross ve arkadaşlarına, bir barış sürecinin yapılandırılmasında uluslararası ilişkiler akademisyenlerine hiçbir zaman tanınmadığı kadar serbestlik tanındı.

Adı geçen kişilerin Filistin ve İsrail'de hayatlarımızla oynadıkları teorik oyunların yıkıcı sonuçları hâlâ varlığını sürdürüyor. Üç ilke teste tabi tutuldu. Barış kampı artık Rabin'in başbakanlığındaki İşçi Partisi hükümetiydi. Pazarlık ise aynıydı: İsrail işgal altındaki toprakların sadece belirli bir bölümünden çekilecekti. Tek değişiklik, yeni ve "zayıf" bir alıcının olmasıydı: FKÖ. FKÖ'den işgal altındaki toprakların bir bölümünü almayı kabul etmesinin yanı sıra o topraklarda kısmi bir otoriteyle yetinmesi isteniyordu. Ayrıca mültecilerin geri dönüş hakkından vazgeçmesi ve Kudüs'e ilişkin bir talepte bulunmaması şart koşuluyordu.

Bu arada işgal altındaki topraklardaki durum da değişmişti. Yeni yerleşimler kurma projesi öyle boyutlara varmıştı ki yalnızca İsrail'in yeni barış önerisinin aşağılayıcı niteliğini vurguluyordu. Tam da aynı dönemde, 1980'ler ve 90'larda, barış süreçlerinde görev alan Amerikalılar İsrail'in Ürdün ve Mısır'la ikili ilişkileri bağlamında bir dizi başarıdan söz ediyorlar. İronik biçimde bu barış antlaşmaları, tam da Birleşik Devletler müzakerelere minimum düzeyde müdahil olduğu için sonuçlanabilmişti. Bahsi geçen antlaşmaların –İsrail ile iki komşusu arasındaki "soğuk barış"ı eğer bir başarı olarak nitelendirebilirsek– başarılı olmasının formülü Filistin sorunuyla bağlantılı olmamalarıydı. Keza Oslo Anlaşması da ABD'nin asgari düzeyde müdahil olduğu bir süreç olarak başladıysa da bir Amerikan gösterisine dönüştü. Aslına bakılırsa zor durumdaki Başkan Clinton için bu yapabileceği tek gösteri idi. İlk başta Oslo barış süreci yolunda gidiyor gibi göründü, çünkü İsrailliler ve Amerikalılar baskıya boyun eğmeye, böylelikle süreci tamamlamaya razı Filistinli bir lider bulmuşlardı. İsrail barış kampında tasarlanmış, Filistinlilere dikte edilen ve onların da kabul ettiği bir barış planıydı bu.

Artık biliyoruz ki böyle bir şey, Filistin lideri Yaser Arafat işlerin o zamanki durumunun geçici bir nitelik taşıdığını düşündüğü için mümkün olabilmişti. Arafat, nihai statü müzakerelerinin başlamasından önceki beş yıl boyunca sahneye İsrail barış kampının egemen olacağına, Filistin tarafının esas pozisyonunun ancak nihai statü müzakereleri sırasında dikkate alınacağına inanıyordu. Acaba Arafat aldatıldığını ne zaman fark etti? Bunu bilmiyoruz. 1994'te Kahire'de Başkan Hüsnü Mübarek onu neredeyse fiziksel olarak Oslo B Anlaşması'nı* imzalamaya zorladığında ve İsrailli generaller Eylül 1993 tarihli İlkeler Deklarasyonu'ndaki** anlaşılması güç fikirleri mümkün olamayacak bir duruma çevirdiklerinde mi? Bu arada, Yahudi yerleşimleri yaygınlaşıyor, Filistin "özerk" bölge-

* 4 Mayıs 1994 tarihinde Kahire'de imzalanan Gazze Şeridi ve Ariha Bölgesi'yle ilgili anlaşma (1994 Cairo Agreement on the Gaza Strip and the Jericho Area) –y.h.n.

** 13 Eylül 1993 tarihinde imzalanan Birinci Oslo Anlaşması'nın resmi adı Özyönetim Anlaşmaları için İlkeler Deklarasyonu'dur (Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements). Bu ilkeler şu şekilde özetlenebilir: "Ortadoğu Barış sürecinde İsrail-Filistin görüşmelerinin amacı, temel olarak, beş seneyi aşmayacak bir geçiş süreci boyunca, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde yaşayan Filistin halkı için geçici bir Filistin özyönetimi kurmak ve seçilmiş bir konsey oluşturmaktır... Ara anlaşmalar tüm sürecin bütünsel bir parçasıdır, nihai statü müzakereleri BM Güvenlik Konseyi 242 ve 338 Sayılı Kararları'nın uygulanmasını sağlayacaktır... Nihai statü müzakereleri en geç, geçiş döneminin üçüncü yılının başında başlayacaktır... Bu müzakereler Kudüs, mülteciler, yerleşimler, güvenlik düzenlemeleri, sınırlar, diğer komşularla ilişkiler gibi meseleleri kapsayacaktır... Anlaşmanın uygulamaya girmesi ve İsrail'in Gazze Şeridi ve Jeriko'dan çekilmesinin ardından eğitim, kültür, sağlık, toplumsal refah, doğrudan vergilendirme ve turizmi içeren yetkiler Filistin Yönetimi'ne devredilecektir... Filistin tarafı Filistin polis kuvvetini kuracaktır...". Ayrıca, anlaşma metninin eklerine göre "... çekilmelerin ardından İsrail dış güvenlikten sorumlu olmaya devam edecektir..." –y.h.n.

leri Yahudi yerleşimleri içinde kuşatılıp hapsediliyor, askeri üsler ve otobanlar yapılıyordu; bütün bunlar olurken Kudüs veya mülteci sorununa dönük herhangi bir çözüm düşünülemezdi. Yoksa Arafat, Clinton'ın çok sonra, 2000'de, sahnelediği grotesk gösteri sırasında mı aldatıldığını fark etti? Arafat o zaman, Filistinlilerin yeni gerçekçi mantığa teslimiyet mektubunu imzalaması için Camp David'de bir kulübeye yine neredeyse fiziksel olarak itilmişti. Teslimiyet metninde, işgal edilmiş toprakların bir bölümünde bir Filistin *bantustanı** kurulması ve İsrail'le barış yer alıyordu. Zayıf durumdaki Arafat için dahi bu kadarı fazlaydı. Direndi ve sonrası, bildiğimiz gibi, aslında tarihtir. İkinci İntifadanın patlak vermesinden sonra bu taslağın bazı aşırı öğelerden arındırılmış bir versiyonu tekrar gündeme getirildi. Amerikalı arabulucular, hiçbir yere götürmeyen "yol haritası" bağlamında mekanizmalarını tekrar canlandırmak için boşuna çabaladılar.

Siyonist sömürgeleştirme derinleşti ve son derece ümitsiz bir direnişe yol açtı; bu direniş de bugün gayet iyi bildiğimiz barbar "misilleme"yi üretti. Dennis Ross ve ekibi, ilerleme sağlanmamasının olası bir açıklaması olarak "İsrail'de işgalden kimin ekonomik fayda sağladığı" sorusunu kendilerine sormadılar. Sonunda 11 Eylül geldi. Ardından gelen anlatıyı tasarlamak işten bile değildi: "İlkel İslamcı fanatizm", Filistinlilerin akılcı ve makul bir *Pax Americana*'da neden yer alma becerisi gösteremediklerini açıklıyordu. Ariel Şaron ve ondan sonra gelen Ehud Olmert, İsrail için

* Güney Afrika ve Güneybatı Afrika'da (şimdiki Namibya) *Apartheid* rejimi sırasında kurulan etnik olarak homojen "otonom" bölgeler. Daha sonra terim gerçek bir egemenlik veya ekonomik bağımsızlıktan yoksun ve birbirinden kopuk bölgeler üzerinde kurulan sözüm ona devletler için kullanılmaya başlandı. –y.h.n.

başka bir barış versiyonu ürettiler: Filistinlilere 1993'te Oslo'da ve 2000'de Camp David'de vaat edilenden bile daha az toprak bırakarak Gazze'den çekilmek. Yeni reçete, Kudüs'ün geleceği veya mülteciler meselesine hiçbir çözüm önermeden, gerçek bir egemenlik veya ekonomik bağımsızlıktan yoksun, tarihsel Filistin'in yüzde 12'sini kapsayacak bir Filistin devleti üzerine inşa edilmiş kalıcı bir barış öneriyordu. Gerçekte olanlar, yine sayfalarda yer alan sözcüklerden daha acımasızdı. Gazze devasa bir esir kampı haline geldi ve Amerikan resmi toplumunun ve sivil toplumunun olan biteni görmemeyi tercih eden bakışları altında bombalandı, açlık çekti. Ama kim bilir, belki de hâlâ bu durumu kabul edilebilir bir çözüm olarak tanımlayan bir Filistinli bulabilirler.

Sonuç

Bütün bu tarihsel olgu demetleri arasında belirleyici olan nihayetinde ortaya çıkan bilançodur. Bu bilanço, AIPAC'nin 2005'teki yıllık kongresinde gayet güçlü şekilde gözler önüne serildi. Kongre'nin yapıldığı Washington Kongre Merkezi'nde Yahudi inançlarına uygun hazırlanan 26.000 kap yemek vardı. Bu yemekler, 32.640 tabak meze, 5 ton somon balığı, 2,5 ton hindi, 1 ton tavuk ve 1 ton humusla süslenmişti. Bu kadar yemek, 5.000 katılımcıyı beslemek için yeterliydi. Bu ziyafetle ancak Washington'daki başka bir olay, Kongre'nin iki kanadının yıllık ortak toplantısı boy ölçüşebilir. Her iki olayda da davetliler listesi benzerdir. Bilançoya ilişkin başka bir göstergeyi ise tonlarla değil dolarlarla ifade edebiliriz. 1949'dan bu yana Birleşik Devletler, İsrail'e 100 milyar dolardan fazla hibe yardımı yaptı ve 10 milyar dolarlık özel kredi verdi.[36] Yönetimin bir parçası olmayan başka kurumlar ise İsrail'e yılda

1 milyar dolar para aktarıyor. Bu tutar, ABD'nin Kuzey Afrika'ya, Güney Amerika'ya ve Karayipler'e aktardığı paranın toplamından daha fazla. Sözü edilen bölgelerin toplam nüfusu bir milyardan fazladır; İsrail'in nüfusu ise yedi milyon. Geçen yirmi sene boyunca İsrail'e askeri malzeme alımları için 5,5 milyar dolar verildi.[37] Bu türden iki taraflı bir ilişkinin geçmişte bir benzerini bulamayız; böylesi bir politikanın Filistinliler ve Ortadoğu'da barış ihtimaline dair ortaya koydukları üzerinde uzun uzadıya durmaya gerek yok. Fakat bu tarihsel anlatıda umut ışıkları da var. Amerikan politikasını formüle eden bu karmaşık gerçekliğin içinde, geçmişte bu politikayı daha olumlu bir çizgide yönlendirmiş olan faktörler ve süreçler de bulunuyor. Tarih, Michel Foucault'nun anlatmaya çalıştığı gibi, ayrı ayrı, birbiriyle bağlantısız bir süreçler listesi olabilir. Bu süreçlerin toplu etkisi, tek tek süreçlerle değil, tüm süreçlerin kaynaşarak büyük bir patlama meydana getirmesiyle ortaya çıkar. Bu durumda tarih sadece, Filistin davasında, Filistin'e rağmen, ABD'nin İsrail'e verdiği mutlak destekten oluşan doğrusal bir hareket değildir; gelecekte olası değişimlere işaret eden, çarpık, kıvrımlı, iniş ve çıkışları olan bir çizgidir. Üstelik böylesi bir değişimi gerçekleştirmek üzere eşgüdümlü bir çaba içine girmek, Birleşik Devletler'de ve diğer ülkelerde değerli bir amaçtır. Fakat bu yıl payımıza düşen, AIPAC'nin 2006 toplantısında İran'a saldırması ve onu işgal etmesi için ABD'ye yaptığı uğursuz çağrı oldu.[38]

3

İNKÂR DURUMU: İSRAİL TARİHİNDE VE GÜNÜMÜZDE *NAKBAH**

ILAN PAPPÉ

1948, İsrailliler için birbiriyle çelişen iki şeyin meydana geldiği bir yıl: Bir yandan siyonizm, diğer bir ifadeyle Yahudi ulusal hareketi, çok eski bir hayali, iki bin yıllık bir sürgünden sonra anavatana dönme hayalini gerçekleştirdiğini iddia etti. Bu açıdan bakıldığında, 1948 İsraillilerin kolektif belleğinde "mucizevi bir olay"dır. Zafer kazanıldığını ve hayallerin gerçekleştiğini ilan eden tarihsel bir dönem olmakla kalmaz, ahlaki saflık ve mutlak adalete ilişkin çağrışımlar da barındırır. O yıl meydana gelen her şeyin, mevcut İsrail toplumunun en temel değerleriyle yakından bağlantılı olmasının nedeni işte bu. Bu yüzden, 1948'de Yahudi askerlerin savaş alanındaki askeri davranışları gelecek kuşaklar için bir model haline geldi; bu yıllarda liderliğin sergilediği devlet adamlığı niteliği de gelecekteki siyasi seçkinler için hâlâ kusursuz bir örnek teşkil ediyor. Liderler, siyonist ideallere adanmış ve ortak dava uğruna özel çıkarlarını ve kendi iyiliklerini bir yana bırakmış kişiler olarak tanımlanır. Dolayısıyla 1948, İsrail Yahudi toplumunda iyi olan her şeyi biçimlendiren kaynak olarak çeşitli şekillerde yüceltilen kutsal bir yıldır.

---

* Felaket Günü, İsrail devletinin kurulduğu 15 Mayıs günü Filistinliler için yaşadıkları topraklardan sürüldükleri 1948 yılı felaketini anma günüdür. –y.h.n.

Diğer yandan, 1948 yılı Yahudi tarihindeki en kötü sayfayı da içerir. O yıl Yahudiler Filistin'de, geçen iki bin yıl boyunca başka hiçbir yerde yapmadıkları şeyleri yaptılar. 1948'de olanların nedeni üzerine tarihsel tartışma yürütülmese bile, siyonist hareketin doğuşu ve başarısı sonucunda Filistin'in yerli halkının başına gelen korkunç trajediyi kimse sorgulamıyor. Yahudiler o yıl insanları yurtlarından sürdüler, katliam yaptılar, yakıp yıktılar ve tecavüz ettiler. Genel olarak, 19. yüzyılın başlangıcından bu yana Ortadoğu ve Afrika'da faaliyet gösteren bütün diğer sömürgeci hareketler gibi davrandılar.

Edward Said'in, yeni ufuklar açan çalışması *Kültür ve Emperyalizm*'de* tavsiye ettiği gibi, normal koşullarda geçmişle girişilen zorlu bir hesaplaşma, bir topluma kendi ulusal tarihinin hem en kötü hem de en görkemli anlarını sindirme imkânı sağlayabilmelidir. Fakat bir toplumun kendine biçtiği ahlaki değer, kamuoyunu yanına çekme savaşında başlıca değer olarak görülüyorsa ve bu, düşmanca bir çevrede hayatta kalmanın en iyi aracı şeklinde tanımlanıyorsa, bu tavsiye işe yaramaz. Yeni kurulmuş olan devlette Yahudi toplumu için çıkış yolu, kolektif bellekten geçmişin hoş olmayan bölümlerini silmek ve hoşnut edici bölümleri bırakmaktı. Bu, geçmişin iki çelişik mesajının doğurduğu imkânsız gerilimi çözmek için devreye sokulan bilinçli bir mekanizmaydı.

Dahası bugün İsrail'deki o kadar çok insanın 1948 sürecini yaşamış olması işi çok daha zor hale getirdi. 1948 uzak geçmişe ait bir hatıra değil; İsrail'in bugünkü kuşağı, etrafına bakıp o zamanlar işlenen suçları idrak edebilir. Filistin tarafında ise hikâyelerini

* Türkçesi: çev. Necmiye Alpay, Hil Yayınları, 3. Baskı, 2010.

anlatabilecek kurbanlar var; onlar göçüp gittiğinde, 1948'in dehşet hikâyelerini defalarca dinlemiş gençler bunları muhtemelen gelecek kuşaklara taşıyacak. Elbette İsrail'de, yapmış olduklarını gayet iyi bilen insanlar yaşıyor; başkalarının ne yapmış olduğunu gayet iyi bilen insanların sayısı daha da fazla.

Yine de İsrailli yetkililer bu eylemleri toplumun kolektif belleğinden bütünüyle silmekte başarılılar. Bir yandan da, İsrail'de veya başka ülkelerde 1948 yılının arka planına ışık tutmaya çalışan herkese karşı var güçleriyle mücadele ediyorlar. İsrail'deki ders kitapları, müfredat, medya ve siyasi söylemler incelendiğinde, Yahudi tarihindeki bu sayfanın –yurdundan sürme, sömürgeleştirme, katliamlar, tecavüz ve köylerin yakılmasından oluşan sayfanın– tamamen ortadan kaybolduğu görülür. Bunun yerine, 20. yüzyılda başka herhangi bir halkın kurtuluş tarihinde duyulmamış cinsten kahramanlıklar ve görkemli seferler, hayranlık uyandırıcı ahlaki cesaret ve askeri ustalık hikâyeleri vardır.

O halde gelin, 1948 tarihinin yırtılan sayfalarını gözden geçirmeye başlayalım. Bu sayfalardan bazıları şimdiye kadar Filistinlilerin kolektif belleğinde de yer almadı. İki unutkanlık biçimi tabii ki geçmişle başa çıkmanın iki farklı yolundan kaynaklanıyor: Yahudi İsrailliler, 1948'de olup bitenleri kabul etmek veya bunlardan sorumlu tutulmak istemiyorlar; bir kurbanlar cemaati olarak Filistinliler de geçmişin travmalarını yeniden ele alıp değerlendirmek konusunda istekli değiller. Bu farklı sebeplerden ötürü, her iki tarafın eğilimleri ve tarih uzmanlarının geçmişin doğru bir temsilini sunmak istememesi, bizi 1948 olaylarının açık seçik bir resminden yoksun bırakıyor.

Kötülüğün Belleklerden Silinen Sayfaları

1948 Savaşı'nın diplomatik manevraları ve askeri harekâtları, İsrail Yahudi tarih yazımına iyice kazınmış. Aynı yıl Yahudilerin gerçekleştirdiği etnik temizliği anlatan sayfalar ise eksik. Söz konusu harekâtlarda beş yüz Filistin köyü ve on bir yerleşim birimi yakılıp yıkıldı, yedi yüz bin Filistinli yaşadıkları topraklardan sürüldü ve binlercesi katledildi.[2] Bugün dahi söz konusu trajik olayların nasıl planlandığını, uygulandığını ve sonuç verdiğini kısa da olsa anlatan bir belge bulmak zor.

Kasım 1947'de BM, en iyi çözüm yolu olarak Filistin'in bir Yahudi devleti ve bir Filistin devleti şeklinde taksim edilmesini önermişti. İki nedenden dolayı bu çözüm şeması daha başından itibaren son derece sorunluydu. Birincisi, BM Filistinlilerin planın özünü oluşturan ilkeleri bütünüyle reddettiklerini bilmesine rağmen, öneri çatışan iki tarafa, üzerinde müzakere yürütülecek bir temel değil bir oldu-bitti şeklinde sunulmuştu. BM üyesi bazı devletlerin önerdiği ve ABD Dışişleri Bakanlığı'nın daha iyi bir çözüm olarak kabul ettiği alternatif ise, 1948'de BM'nin nezaretinde başlayıp birkaç yıl sürecek müzakereler yoluyla sorunun halledilmesiydi. Buna karşılık, BM'nin önerdiği şema siyonist strateji ve politikaya gayet uygundu. BM aracılığıyla bir tarafın iradesinin dayatılması, barış için değil olsa olsa savaş için bir reçete olabilirdi. Filistin tarafı siyonist hareketi, Cezayirlilerin Fransız sömürgecileri gördüğü gibi görüyordu. Nasıl Cezayirliler için topraklarını Fransız yerleşimcilerle paylaşmayı kabul etmek düşünülemez bir şeyse, Filistinliler için de Filistin'i siyonist hareketle bölüşmek söz konusu olamazdı. Bununla birlikte, Filistinliler her iki durumun farklılık arz ettiğini

kabul ettiler; sonuç olarak daha uzun bir müzakere dönemine ihtiyaç vardı, ancak böyle bir fırsat tanınmadı.

İkincisi, (iki milyonluk nüfusun 660 binini oluşturan) Yahudi azınlığa daha büyük bir toprak parçası sunuluyordu. Dolayısıyla dayatılan çözüm, adil olmayan bir taksim önerisi içeriyordu. Üçüncüsü, iki topluluğun demografik dağılımı nedeniyle Yahudilere devlet kurmaları için sunulan yüzde 56'lık bölüm, halihazırda orada yaşayan eşit sayıda Yahudi ve Filistinliyi kapsıyordu. Yelpazenin solundan sağına bütün siyonist liderler, Filistin'de kayda değer bir Yahudi çoğunluğu muhafaza etmenin gerekliliği üzerinde mutabıktı. Aslında böyle bir çoğunluğun sağlanamaması, siyonizmin çöküşünün habercisi olarak görülüyordu. siyonist ideoloji ve stratejiye ilişkin yüzeysel bir bilginin dahi, BM'nin barış mimarlarına şunu göstermesi gerekirdi: Bu demografik gerçeklik, gelecekteki Yahudi devletinin egemenliğine bırakılan topraklardan yerel nüfusun hemen tamamen temizlenmesine yol açacaktı.

15 Mayıs 1948'de Britanya'nın Filistin'den çekilmesi bekleniyordu; 10 Mart 1948'de Filistin'deki başlıca Yahudi yeraltı örgütlenmesi Haganah, Yahudi toplumunu bu olaya hazırlayan askeri bir plan oluşturdu. BM paylaşım önerisinin Araplar ve Filistinliler tarafından reddedilmesi, Yahudi liderliğinin BM kararını tümüyle geçersiz ilan etmesine yol açtı. Daha Mayıs 1947'de Jewish Agency*, Filistin'in Mavera-i Ürdün'e** bırakılan büyük bölümünü (bugün-

* İsrail devletinin kurulmasından önce Yahudi yönetimi işlevini yerine getiren ve daha sonra da diasporadan gelen Yahudi göçmenlerden sorumlu kılınan örgüt. –y.h.n.

** Osmanlı hâkimiyetinde Filistin'in bir parçası olan ve 1921'de Britanya mandası altında özerk bir siyasi birim haline gelen, Ürdün Nehri'nin doğusundaki bölge. –y.h.n.

kü Batı Şeria dışında) Yahudi devleti olarak tanımlayan bir harita oluşturmuştu. Böylelikle Mavera-i Ürdün'e söz verilen bölgeler dışında kalan Filistin'i ele geçirmek için 10 Mart 1948'de bir plan yapıldı. Buna, D planı denildi (A, B ve C planları ise değişen durum karşısında geçmişte kalan siyonist stratejiyi formüle eden benzer nitelikteki planlardı). D Planı (ya da İbranicede *Dalet*) Yahudi kuvvetlerine, kendi denetim bölgelerindeki Filistinli yaşam alanlarını temizleme emri veriyordu. Haganah'ın emrinde birçok tugay vardı ve bunların her birine, işgal edecekleri ve yakıp yıkacakları köylerin bir listesi verilmişti. Köylerin çoğunun yıkılması istenmişti ve birliklere, ancak çok istisnai durumlarda köylere hiç zarar verilmemesi emredildi.[3]

Aralık 1947'de başlayan etnik temizlik operasyonu 1950'lere kadar devam etti. Köyler üç taraftan kuşatılıyor ve Filistinlilerin köyü boşaltıp kaçmaları için dördüncü taraf açık bırakılıyordu. Bazı durumlarda bu taktik işe yaramadı ve köylülerin birçoğu evlerini terk etmedi; işte katliamlar böylesi vakalarda gerçekleşti. Filistin'in Yahudileştirilmesi için benimsenen başlıca strateji buydu.

Etnik temizlik üç aşamada meydana geldi. Birincisi, kıyı ve iç bölgelerdeki ovaların tahrip edildiği ve buradaki insanların zorla göç ettirildiği Aralık 1947'de başlayıp 1948 yazının sonuna kadar süren aşamaydı. İkinci aşama, 1948 sonbaharı ile 1949 kışında gerçekleşti ve Celile ile Naqab (Negev) bölgelerini kapsadı.

1949 kışından itibaren Filistin ülkesinde silahlar susmuştu. Savaşın ikinci aşaması ve etnik temizliğin ikinci evresi son bulmuştu. Ama savaşın gürültü patırtısı yatıştıktan sonra bile Filistinlileri ülkelerinden sürmeye devam ettiler. Etnik temizliğin üçüncü aşaması ise savaşın epeyce ötesine uzanacak, 1954'e kadar devam ede-

cekti. Bu aşamada onlarca köy ve kasaba daha yerle bir edildi ve sakinleri sürüldü. BM'nin Yahudi devleti için ayırdığı topraklarda yaşayan yaklaşık dokuz yüz bin Filistinliden sadece yüz bini kendi topraklarında, evlerinde veya civar bölgelerde kalabildi. Kalanlar, İsrail'de yaşayan Filistinli azınlığa dönüştüler. Diğerleri ise sürüldü veya sürülme tehdidiyle kaçtı; birkaç bini ise katledildi.

Rengârenk ve etkileyici binlerce köyüyle Filistin'in kırsal merkezi olan çevre tarumar edildi. 1948 Ağustos'unda İsrail buldozerleri işe koyuldu ve köylerin yarısını yeryüzünden sildi. Sebebi, hükümetin, boşalttığı köyleri tarım alanlarına dönüştürme veya yıkıntılarının üzerine yeni Yahudi yerleşimleri inşa etme kararı almasıydı. Yeni yerleşim birimlerinin orijinal Arapça isimlerini İbranice versiyonlarıyla değiştirmek için özel bir komite kuruldu. Böylelikle, Lubya, Lavi olurken Safuria da Zipori'ye dönüştürüldü. İsrail'in ilk başbakanı David Ben-Gurion bu işlemin, bu köyler üzerindeki hak iddialarını önlemek için yapıldığını açıkladı. Yeni isimleri onaylayan İsrailli arkeologlar da bu süreci destekledi. İsim değiştirme, daha ziyade "eski İsrail"e gerçek haritasını iade eden ilahi adalet biçiminde yürütüldü. Yer isimleri İncil'den alınıyor ve yıkılmış olan köylere veriliyordu.

Filistin'in kentsel yerleşimleri de darmadağın edildi ve benzer şekilde yakılıp yıkıldı. Yahudilerin de yaşadığı kasabalardaki Filistin mahalleleri harabeye çevrildi. Sadece birkaç mahalleye dokunulmadı, çünkü boşaltılan bu mahalleler Arap ülkelerinden gelen Yahudi göçmenlerin yerleşmesi için tahsis edilmişti.

Filistinli mülteciler 1948 kışını, gönüllü kuruluşların tedarik ettiği çadır kamplarda geçirdiler. Bu yerlerin çoğu, Filistinli mültecilerin daimi olarak yaşayacakları yerleşim alanları haline gelecekti.

Çadırların yerini, Ortadoğu'da Filistin varlığının tanıdık bir özelliği haline gelen balçıktan yapılma kulübeler aldı. 11 Aralık 1948'de alınan ve mültecilerin hızlı bir şekilde evlerine dönmelerini vaat eden BM'nin 194 sayılı kararı, yerinden edilen insanların tek umuduydu. Bu karar, uluslararası toplum tarafından Filistinlilere verilen ve günümüze kadar yerine getirilmeyen birçok vaatten biri.

Filistinlilerin başına gelen facia ulusal bellekte *Nakbah* (felaket) olarak hatırlanacak ve Filistinlileri ulusal bir hareket olarak yeniden bir kimlik altında toplayan fitili ateşleyecekti. Bir gerilla hareketinin öncülük ettiği ve zamanı geriye sarmak için mücadele eden yerli halktan oluşan bu ulusal hareket, sonradan gördüğümüz gibi bu mücadelede pek başarılı olmadı.

Diğer yandan, İsraillilerin toplumsal belleği, savaşı bir ulusal kurtuluş hareketinin parçası gibi resmedecekti; hem Britanya sömürgeciliği hem de Arap düşmanlığına karşı mücadele veren ve sonunda bütün olumsuz koşullara karşın zafere ulaşan bir eylem olarak. Yahudi nüfusunun yüzde birinin kaybedilmesi elbette bağımsızlık sevincine bir miktar gölge düşürecekti; fakat bu can sıkıcı durum, siyonistlerin Filistin'i Yahudileştirme ve dünya Yahudiliği için geleceğin cennetine dönüştürme kararlılığını azaltmayacaktı. Buna karşın, İsrail 20. yüzyılın ikinci yarısında Yahudiler için yeryüzünde yaşanacak en tehlikeli yer haline geldi. Hatta Yahudilerin çoğu İsrail dışında yaşamayı tercih etti; epey bir sayıdaki Yahudi de Filistin'deki Yahudi projesini içselleştirmedi ve bu projenin dehşet verici sonuçlarıyla ilişkilendirilmek istemedi. Ama ABD'de sesi gür bir Yahudi azınlık, Filistinlilerin sürülmesinin ve 1948'in diğer olaylarının dünya Yahudi cemaati tarafından hoş görüldüğü izlenimini yaymayı sürdürüyor. Yahudilerin çoğunluğunun, İsrail'in

1948 ve sonrasında yaptığı her şeyi meşrulaştırdığı yönündeki yanılsama, Batı dünyasında Yahudi azınlıklar ile toplumun diğer kesimleri arasındaki ilişkiyi tehlikeli biçimde zedeledi. Bu durum özellikle, 1987'den bu yana kamuoyunun İsrail'in Filistinlilere dönük politikalarına karşı çıktığı yerlerde geçerli oldu.

Profesyonel Hatırlatma ve *Nakbah*

Çok yakın zamana kadar İsrailli-siyonist kesimin 1948 Savaşı'na bakışı akademik dünyaya egemendi ve bu da muhtemelen geniş kesimlerin *Nakbah*'a ilişkin algısını belirledi. Bu durumun sonuçlarından biri 1948 olaylarının aslında iki ordu arasındaki savaş şeklinde resmedilmesi oldu. Böylesi bir varsayım için her iki tarafın da askeri strateji ve taktiklerini analiz eden askeri tarihçilere başvuruldu. Dolayısıyla, zulüm dahil bütün faaliyetler savaş sahnesinin birer parçası olarak tasvir edildi; böylece olanlar çatışma ortamının ahlaki zemininde değerlendirildi. Örneğin, bir savaşta sivillerin ölmesi savaşın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir ve savaşı kazanma yönündeki topyekûn gayretin zorunlu bir sonucu şeklinde müsamaha görür. Elbette bir savaşta dahi kabul edilmeyen, askeri tarih yazımında gayrimeşru eylemler olarak ele alınan istisnai zalimlikler vardır.

Bir ihtilafın "savaş" olarak resmedilmesi, gelişen olayların ahlaki sorumluluğu açısından tarafların denk olduğu varsayımını da beraberinde getirir. Bu örnekte gelişen olaylar arasında yerli halkın kitle halinde sürülmesi de yer alıyordu. Bu şekilde, iki taraf arasında denge kurma paradigması "akademik" ve "nesnel" kabul edildi. Oysa 1948'de eşit derecede donanımlı iki ordunun olmadığını, bunun yerine sürenler ve sürülenler, saldırganlar ve kurban-

lar olduğunu iddia eden Filistinlilerin ifadeleri katıksız propaganda olarak nitelendirilip reddedildi.

Ama ben, Mayıs 1948'den sonra İsrail ve Filistin'de gelişen olayların askeri tarihin değil etnik temizlik paradigmasının içinde incelenmesi gerektiğini düşünüyorum. Tarih yazımı açısından bu durum, gerçekleştirilen fiillerin bir ülkenin sivillerle ilgili iç işleri politikasının parçası olduğu anlamına gelecektir. Pek çok durumda etnik temizliğin, BM'nin tanımladığı Yahudi devleti içinde meydana geldiği göz önüne alındığında, söz konusu operasyonlar bir rejim tarafından kendi yurttaşlarına karşı yürütülmüştü.

Tantura köyünün Filistinli bir sakini, bu yeni gerçekliği herhangi bir tarihçiden daha iyi tasvir etmişti. Hayfa'nın otuz kilometre güneyinde sahilde bulunan köyü, BM'nin (29 Kasım 1947 tarihli) 181 sayılı taksim kararı nedeniyle 15 Mayıs 1948'de Yahudi devletinin bir parçası oldu. 23 Mayıs'ta diğerleriyle birlikte bu kişi de kendini, (köyünün otuz kilometre güneyinde) Um Khaled'deki esir kampında buldu. Orada bir buçuk yıl kaldıktan sonra Batı Şeria'ya sürüldü. Bu Filistinli, "yeni devletimin köyümü işgal etmesinden birkaç gün sonra, bir yurttaş yerine bir esir oldum" diyordu. O zamanlar bir "düşman askeri" değil, bir çocuktu. Bununla birlikte, köyünde katledilen akranlarından daha şanslıydı. Aslına bakarsanız Tantura köyü iki ordu arasındaki bir savaş alanı değil, askeri birliklerin işgal ettiği sivil bir mekândı. Burada belirleyici olan askeri planlar değil, etnik ideoloji, yerleşim politikası ve nüfus stratejisiydi. Tarih, çoğu durumda öldürmektense yerinden etmenin tercih edildiğini bize öğretse de, katliamlar, önceden planlansın ya da planlanmasın, etnik temizliğin istisnai değil ayrılmaz bir parçasıydı.

Tarihçiler açısından bakarsak, etnik temizliği yürüten rejimin arşivindeki kanıtlar berrak bir manzaranın oluşmasını engelliyor. Rejimin amacı öncelikle niyetlerini gizlemekti, bu gizleme çabası, emirlerin ve olaylardan sonra yazılan raporların dilinde kendini gösteriyordu. Mağdur edilenler ile edenlerin sağlayacağı kanıtlar işte bu yüzden çok önemlidir. Örneğin Tantura köyündeki olayda, mağdur ile mağdur edenin kolektif ve bireysel bellekleri tarafından sağlanan kanıtlar arasında "köprü kurmak" ve böylelikle olup biteni yeniden inşa etmek mümkün olmuştur.

Etnik temizlik paradigması, bu türden suçların özü gereği neden katliamlardan değil de halkın sürülmesinden oluştuğunu açıklıyor. 1990'lardaki Balkan savaşlarının sunduğu kanıtların da gösterdiği gibi, genel etnik temizlik örüntüsü içinde zaman zaman yapılan katliamların ardında net bir plan değil intikam duygusu vardı. Buna karşın söz konusu katliamlar, yeni etnik gerçeklikler yaratma planını kolaylaştırdı. Bu anlamda en az sistematik bir sürgün politikasının sonuçları kadar etkiliydiler.

1948'deki Yahudi operasyonu, BM'nin 1990'ların Balkan Savaşları raporlarında geçen etnik temizlik tanımlarına uyuyor. BM İnsan Hakları Konseyi, karma nüfuslu bir bölgede etnik bir yönetim dayatma arzusunu –Büyük Sırbistan yaratma arzusu– insanları sürme fiiliyle ve şiddete dayalı diğer mekanizmalarla ilişkilendirdi. Bu rapor etnik temizliği tanımlarken, etnik temizlik fiillerinin şunları içerdiğini söylüyor: erkeklerin kadınlardan ayrılması, erkeklerin alıkonulması, evlerin tahrip edilmesi ve daha sonra başka bir etnik grubun yerleşimine açılması. Tüm bu fiiller 1948 Savaşı'nda Yahudi askerlerinin repertuarında yer almaktaydı.

Halkın Gözünde *Nakbah* Hatırası

Etnik temizlik 1948'de gerçekleştirildi ve sonra İsrail'de de, İsrail devletinde de inkâr edildi. İnkâr mekanizması, İsrail ve Birleşik Devletler'deki ateşli İsrail destekçileri arasında o kadar güçlüdür ki bu makalede dile getirilen perspektif çok daha derin sorunları kışkırtıyor. Bunlar arasında en önemlisi, genel anlamda siyonist ideolojinin 1948'de işlenen suçlarla olan ilişkisidir. Başka araştırmacılar, yerel halkın kitle halinde sürülmesinin, geçmişi 19. yüzyıla uzanan bir stratejinin sonucu olduğunu göstermiş bulunuyorlar.[4]

Siyonist hareketin liderleri, Filistin'deki yerli halk orada yaşadığı sürece bir Yahudi devleti kurulamayacağını anladıklarında, "nüfus transferi" ideolojisi doğmuş oldu. İlk Yahudi yerleşimcilerin Filistin'e ayak basmasından bile önce, siyonizmin kurucu ataları yerli bir toplumun ve kültürün varlığından haberdardı. Theodor Herzl, siyonizmin kurucu atası, daha o zaman Filistin'de bir Yahudi anavatanı kurma rüyasının, yerli halkın sürülmesini gerektireceğini öngörmüştü. Bunu, günlüğündeki 12 Haziran 1895 tarihli sayfada yazdıklarından görebiliyoruz. Herzl, anavatanda bir Yahudi toplumu oluşturma meselesine dair yorumlar yaptıktan sonra, Yahudiler için bir devlet kurma meselesine geçer. Ülkeyi işgal edip özel mülklere el koyduktan sonra, "fark ettirmeden yoksul halkı sınırın dışına doğru sürmeye çalışacağız, gideceği ülkelerde onlara iş sağlayacağız, fakat kendi ülkemizde hiçbir iş vermeyeceğiz" diye yazar. Herzl, gerek "mülklere el koyma [gerekse] yoksulların topraklarından çıkarılması sürecinin dikkatli ve ihtiyatlı bir şekilde yürütülmesi gerektiği"ni ekler.[5] Bir tür siyonist Mayflower kuşağı*

* Mayflower, İngiltere'den Amerika'ya ilk göçmenleri götüren geminin adıdır. –y.h.n.

olan ikinci aliyahın* liderlerinin zihninde de etnik temizlik düşüncesi vardı.[6]

Demografik ve "etnik" gerçekliği değiştirmek ve siyonist programı yerel gerçekliğe dayatmak için iki araç kullanıldı: yerli halkın topraklarına el konulması ve bu toprakların yeni gelecek Yahudilerin yerleşimine açılması, yani sürme ve yerleştirme. Sömürgeleştirme çabası, henüz bölgesel veya uluslararası meşruiyet kazanmamış olan bir hareket tarafından yürütülüyordu, dolayısıyla topraklar satın alınmalı ve yerli halk içinde "cepler" oluşturulmalıydı.

Britanya İmparatorluğu bu planın hayata geçirilmesine çok yardımcı oldu. Yine de siyonist stratejinin ta başından beri liderler, Yahudi nüfusun yerleşiminin çok uzun ve kontrollü bir süreç olduğunu biliyorlardı. Yerleşim politikasının bu şekilde yürütülmesi, hareketin devrimci rüyalarını ve sahadaki gerçeklikleri değiştirme arzusunu hayata geçirmek ve ülkenin geçmişi, bugünü ve geleceği üzerine kendi yorumunu dayatmak için yeterli olmayabilirdi. Bunu sağlamak için hareketin etnik temizlik ve nüfus transferi gibi daha tesirli araçlara başvurması gerekecekti.

Nüfus transferi ve etnik temizlik –ki bunların gerçekleştirilmesi, uygun "tarihsel fırsatlar" doğdukça mümkün olacaktı– Filistin'i Yahudileştirmenin araçları olarak siyonist düşünce ve pratikte birbiriyle yakından bağlantılıydı. Uygun koşullar, uluslararası camianın kayıtsızlığı veya savaşın sağlayacağı türden "devrimci koşullar" anlamına gelebilirdi. Amaç ile zamanlama arasındaki bağlantı, David Ben-Gurion'un 5 Ekim 1937'de oğlu Amos'a yazdığı bir mektupta gayet açık şekilde izah edilmişti: "Arapları kovup ya-

* Yahudilerin İsrail ülkesine göç etmeleri, siyonist ideolojinin temellerinden biri. –y.h.n.

şadıkları yerleri ele geçirmeliyiz... Eğer Negev ve Mavera-i Ürdün Araplarının mülklerine el koymak için değil, ama bu yerlere yerleşme hakkımızı güvenceye almak için kuvvet kullanmamız gerekirse, böyle bir kuvvete sahibiz."[7]

Bu anlayış, Ben-Gurion'un manda yönetimi boyunca kendi partisi Mapai üyelerine yaptığı konuşmalarda tekrar su yüzüne çıktı ve böylesi bir fırsat anı 1948'de doğdu.[8]

O halde bugün Arial Şaron'un kendisini, Filistin sorununu sonsuza dek çözmek üzere olan yeni Ben-Gurion olarak gördüğünü İsrail basınında okumak şaşırtıcı değil. Batı medyası bunun eski bir savaş çığırtkanının yeni yeni benimsediği bir barış söylemi olduğuna inanıp yanılgıya düşebilir. Gerçekte Şaron, bir başka devrimci an için fırsat kollayan, Ben-Gurioncu arayışın her daim özüne sadık çağdaş bir temsilcisidir. Böyle bir devrimci an, 1882'de başlayan Filistin'in Araplardan arındırılması ve Yahudileştirilmesi sürecini, tamamlamak olmasa bile, ilerletmek için Şaron'a aradığı fırsatı verecektir.

Nakbah'ın İnkârına Karşı Mücadele

Bir halk olarak Filistinlilerin topyekûn inkâr edilmesi, İsrail'de ve Batı'da *Nakbah*'ın inkârına katkıda bulundu. Şimdi kötü bir ünü olan İsrail başbakanı Golda Meir'in 1970'de Filistin halkını topyekûn inkâr etmesi, bu tutumun en iyi örneklerinden biri. 1980'lerin sonuna doğru, birinci İntifada sonucunda durum biraz düzeldi. Batı medyasında Filistinlilere insan muamelesi yapılmaya başlandı ve Filistinlilerin Ortadoğu Araştırmaları'na meşru bir alan olarak dahil edilebileceği sonucuna varıldı. İsrail'de ise bu

yıllarda dahi akademik ya da kamusal alanda Filistin meselesi, yalnızca eski istihbarat uzmanı olan ve halen istihbarat servisleri ve İSK (İsrail Savunma Kuvvetleri) ile yakın bağları bulunan akademisyenler tarafından tartışılıyordu. İsrail'deki bu akademik perspektif tarihsel bir olay olarak *Nakbah*'ı fiilen yok sayıyor, yerli akademisyen ve araştırmacıların, üniversitelerdeki fildişi kulelerinin dışında kalan dünyada bu felaketin toptan inkârını ve bastırılmasını sorgulamalarını engelliyordu.

İsrail'deki inkâr mekanizmaları, bir yurttaşın beşikten mezara kadar bütün yaşamına nüfuz eden, kapsamlı bir doktrin aşılama aracı oldukları için çok etkinler. İsrail halkının gerçeklerden dolayı kafasının karışmamasını veya en azından gerçekliği hiçbir ahlaki sorun yaratmayacak şekilde algılamasını sağlar.

Yine de daha 1980'lerde inkâr duvarında çatlaklar görülmeye başlandı. 1982'den itibaren dünya medyasında İsrail'in savaş suçlarına geniş yer verilmesi İsrail ve Batı'da bile sıkıntı yaratmıştı. İsrail'in kendini, "Ortadoğu'daki tek demokrasi" veya insan hakları, yurttaş hakları ve evrensel değerlere önem veren bir toplum olarak göstermesi sorgulanıyordu. Fakat *Nakbah*'ı akademide ve kamuoyunda mevcut ihtilafa ilişkin tartışmaların merkezine yeniden yerleştiren, 1990'ların başında İsrail'de eleştirel tarih yazımının ortaya çıkması oldu. Bu "yeni tarih", yıllarca Batılı gazeteciler, siyasetçiler ve akademisyenler tarafından katıksız propaganda olarak resmedilen Filistin anlatısına meşruiyet kazandırdı.

Siyonistlerin 1948 Savaşı'na dair geliştirdikleri hegemonik söylem çeşitli kültürel ifade alanlarında –medya, akademi ve popüler sanatlarda– sorgulandı. Hem Birleşik Devletler hem de İsrail'deki söylemi etkiledi, ama asla siyasi arenaya giremedi. Aslına ba-

karsanız "yeni tarih", profesyonel tarihçiler tarafından 1948 üzerine yazılmış İngilizce birkaç kitaptan ibaretti: örneğin, 1979 ve 1987'de Flapan, 1983'de Kimmerling, 1992'de Masalha, 1987, 1990 ve 1993'te Morris, 1988 ve 1992'de Pappé, 1986 ve 1993'de Segev, 1975'te Shahak, 1992'de Shapira ve 1988'de Shlaim'in yazdığı kitaplar. Bunların da yalnızca bir kısmı İbraniceye çevrildi.[9] Her şeye karşın sözünü ettiğimiz kitaplar, bilgi edinmek isteyen herkese, Yahudi devletinin, geçim vasıtaları, evleri, kültürleri ve toprakları sistematik şekilde tahrip edilen yerli Filistin halkının kalıntıları üzerine nasıl inşa edildiğini öğrenme imkânı sunuyordu.

O zamanlar İsrail'deki kamuoyu tepkisi, "yeni tarihçiler"in bulgularına karşı kayıtsız kalma ile bu bulguları tamamen reddetme arasında değişiyordu. Halkın, biraz da tereddütle, geçmişe farklı bir açıdan bakmaya teşvik edilmesi, ancak medya ve eğitim sistemindeki bazı unsurlar sayesinde mümkün olabildi. Fakat bu arada yerleşik düzen, İsraillilerin bilinçlenmesinin ve Filistinlilerin yaşadığı felakette İsrail'in rolünü öğrenmelerinin bu ilk filizlerini yok etmek için elinden geleni yaptı. Halbuki İsrail'in *Nakbah*'taki rolünün tanınması, her durumda, İsraillilerin barış sürecindeki tıkanmayı daha iyi anlamasına önemli bir katkı sağlayabilirdi.

Akademik perspektifteki bu değişim, Batı'da, özelde ise ABD ve İsrail'de ana akım medya ve siyaset sahnesinde pek etkili olmadı. Amerika'da ve Yahudi İsrail'de "etnik temizlik" ya da "sürülme" gibi terimler siyasetçiler, gazeteciler ve halk için hâlâ yabancı kavramlar. İsrail'in kökenine ilişkin bu türden terimlerin kullanılmasını haklı gösterecek tarih sayfaları, halkın hafızasında ya çarpıtılmış olarak yer alıyor ya da hiç mevcut değil.

Batı kamuoyuna bir göz atmak aydınlatıcı olabilir. 1990'larda, mül-

tecilerin ve potansiyel mültecilerin ülkelerine yeniden yerleşmesini sağlamak üzere çeşitli Avrupa ülkelerinde inisiyatifler oluştu. Esas olarak Filistin yanlısı sivil toplum kuruluşlarının başlattığı bu tür girişimlerin, çeşitli hükümetlerin politikalarını nasıl etkileyeceğini söylemek için henüz çok erken. Birleşik Devletler'de bile benzer bir hareketin sinyalleri var. Nisan 2000'de ülkenin her yanından yaklaşık bin kişinin katıldığı ilk Amerika "Geri Dönüş Hakkı" konferansı yapıldı.[10] Fakat 11 Eylül 2001'den önce bu girişimlerin, son on beş yılda kimin iktidarda olduğundan bağımsız olarak, Amerikan Kongresi, *New York Times* veya Beyaz Saray üzerinde kayda değer bir etkisi olamadı. 11 Eylül 2001 ise bu yeni eğilime son verdi ve ABD'de Filistin karşıtlığının canlanmasını teşvik etti.

Nakbah'ın İnkârı ve Filistin-İsrail Barış Süreci

Aslında, 1948 etnik temizliği üzerine yeni bir bakış sunan İsrail ve Batı'daki akademik eleştiri hareketi, 11 Eylül 2001'den sonra Amerikan kamuoyunda meydana gelen değişimden önce bile, kamusal sahnede pek etkili bir oyuncu değildi. Her ne kadar bu yeni seslerin duyulduğu dönemde Filistin barış çabalarının odağında olsa da, akademik eleştiri hareketinin Filistin-İsrail barış gündemi üzerinde herhangi bir etkisi olmadı. Barış çabalarının merkezinde, Eylül 1993'te işlemeye başlayan Oslo Anlaşması süreci vardı. Filistin'de barış için gösterilen bütün gayretlerde olduğu gibi bu sürecin de gerisinde siyonist düşünce yatıyordu. Dolayısıyla Oslo Anlaşması süreci İsrail'in barış perspektifine uygun şekilde yürütüldü ve tabii ki bu perspektifte *Nakbah*'tan hiç bahsedilmiyordu. Oslo formülünü tasarlayanlar, İsrail'in kamusal alanında 1967'den bu yana önemli bir rol oynayan, Yahudi barış kampındaki İsrailli

düşünürlerdi. Parlamento dışı bir hareket olan Barış Şimdi* içinde kurumsallaşmışlardı ve İsrail parlamentosunda onları destekleyen çeşitli partiler vardı. Barış Şimdi'yi oluşturan bu kişiler, daha önceki bütün söylemleri ve planlarında 1948 meselesinden tam anlamıyla uzak durmuş, mülteci sorununu gündemin dışına itmişlerdi. Aynısını 1993'te de yaptılar; fakat bu kez, 1948'i ve kurbanlarını tamamen yok sayan bir barış konseptini benimseyen Filistinli bir ortak bulmuş gibi davrandıklarından, barış umutlarını yükseltmelerinin korkunç sonuçları oldu.

Filistinliler, İsrail'in işgal ettiği Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nden sahici anlamda çekilmesinin söz konusu olmadığını biliyorlardı. Nihai aşamaya doğru ilerlerken, mülteciler sorununa dönük bir çözüm önerisi olmadığını da fark ettiler. Hayal kırıklığı içinde isyan ettiler. İsrail Başbakanı Ehud Barak ile Yaser Arafat'ın 2000 yazındaki zirve buluşması, yani Camp David'daki Oslo müzakerelerinin doruk noktası, gündemde ihtilafın sonlandırılmasına yönelik öneriler olduğu şeklinde yanlış bir izlenim yarattı. Tecrübesizce davranan Filistinli müzakereciler, Filistinlilerin talep listesinin en başına *Nakbah*'ı ve İsrail'in bu felaketteki sorumluluğunu koydular. Tabii zirveye kendi bakış açısını dayatmayı başarmış olan İsrail ekibi bunu reddetti. Fakat Filistinlilerin hakkını teslim etmek adına, böylelikle 1948 felaketinin en azından bir süreliğine konuya ilgi gösteren yerel, bölgesel ve belirli ölçüde de küresel kesimlerin dikkatine sunulmuş olduğunu söyleyebiliriz. Yine de barış sürecinde *Nakbah*'ın halen inkâr edilmesinin, Camp David zirvesinin

* Peace Now. İsrail kamuoyunu ve İsrail hükümetini Filistinlilerle ve diğer Arap ülkeleri ile "barış için toprak" ilkesi çerçevesinde adil bir barış ve tarihsel bir uzlaşmaya varmanın mümkün ve gerekli olduğuna ikna etmeye çalışan barış hareketi. –y.h.n

başarısızlığının esas nedeni olduğu açık. Bu başarısızlığın sonuçları, işgal altındaki topraklarda ikinci bir başkaldırı oldu.

Aslında, sadece İsrail'de değil ABD'de ve hatta Avrupa'da Filistin sorunuyla ilgilenenlere şunu hatırlatmak gerekiyordu: Filistin-İsrail ihtilafı, işgal altındaki toprakların geleceğinden daha fazla şeyi kapsıyor. 1948'de evlerinden sürülen Filistinli mültecilerin durumu da ihtilafa dahildi. İsrailliler daha önce mülteciler meselesini Oslo Anlaşması'nın dışına çıkarmayı başarmışlardı ve kötü yönetilen Filistin diplomasisi ve stratejisi de İsrailli müzakerecilerin bu amaca ulaşmasını kolaylaştırmıştı.

Aslında *Nakbah*, barış sürecinden o kadar dışlanmıştı ki, birdenbire bu konu gündeme geldiğinde İsrailliler gözlerinin önünde pandoranın kutusu açılmış gibi hissettiler. İsrailli müzakerecilerin en korktukları şey, İsrail'in 1948 felaketindeki sorumluluğunun görüşme masasındaki başlıklardan biri haline gelme ihtimaliydi. Dolayısıyla derhal bu "tehlike"ye karşı çıkıldı. İsrail medyası ve parlamentosunda (Knesset) konsensüse dayalı bir pozisyon biçimlendirildi: Hiçbir İsrailli müzakerecinin, Filistinli mültecilerin 1948'den önce yaşadıkları yerlere geri dönüş hakkını tartışma yetkisi dahi olmayacaktı. Knesset böyle bir sınırlama getiren yasayı kabul etti ve Barak, kendisini Camp David'e götürecek olan uçağın merdivenlerinde yasaya bağlı kalacağını alenen taahhüt etti.

Nakbah meselesi üzerine yürütülecek kamusal bir tartışmanın İsrail'de ya da onun emperyal hamisi Birleşik Devletler'de, siyonist projenin ahlaki meşruiyetini sorgulataçağı görülebiliyor. O halde inkâr mekanizması, sadece barış sürecinde Filistinliler tarafından öne sürülen talepleri reddetmek için değil, çok daha önemlisi, siyonizmin bizatihi özüne ve ahlaki temellerine ilişkin

ciddi bir tartışmanın önüne geçmek için de son derece kritik.

11 Eylül 2001'deki korkunç olaydan ve intihar bombacıları dalgasıyla birlikte ikinci İntifada'nın patlak vermesinden sonra, akademide görülen ve kamusal söylemde de etkisi hissedilmeye başlanan çatlaklar hemen kapanmaya başladı. Çok geçmeden İsrail'de, geçmişteki inkâr pratikleri daha büyük bir güç ve inançla yeniden gündeme geldi.

Özellikle 2001'den bu yana Amerikan medyasında Filistin ihtilafı, yeni muhafazakârlar, Hıristiyan siyonistler ve AIPAC'den oluşan melun bir koalisyonun sıkı denetiminde yer alabiliyor. Bu koalisyonun ihtilafı resmedişi –teröristler tarafından kuşatılmış tamamen masum, uygar bir toplum olarak– İsrail'e, hem geçmişteki davranışının hem de halihazırdaki politikalarının sorumluluğundan kurtulma imkânı sunuyor. Oysa bu politikalar başka bir devlet tarafından uygulanmış olsaydı, hiç kuşkusuz o devlet bir "firavun devleti" olarak tanımlanırdı.

Geleceğe Dair Olasılıklar

Ben kişisel düzeyde İsrail'de *Nakbah*'ın inkâr edilmesine karşı mücadele yürüttüm ve başkalarıyla birlikte de *Nakbah*'ı İsrail halkının gündemine taşımak için çaba sarf ettim. Şimdiye kadar yürüttüğüm mücadeleyi gözden geçirdiğimde, karşıma çok karışık bir tablo çıkıyor. İsrail'de *Nakbah* meselesini çevreleyen inkâr ve baskı duvarında ciddi çatlaklar oluştuğunu görüyorum. Bu çatlaklar, İsrail'de "yeni tarih" üzerine yürütülen tartışmaların ve İsrail'deki Filistinlilerin yeni siyasi gündeminin sonucunda meydana geldi. Oslo sürecinin sonuna doğru Filistinlilerin mülteciler

meselesindeki durumunun açıklığa kavuşması da sözünü ettiğim yeni atmosferin oluşmasına katkıda bulundu. Sonuç olarak, hükümetlerin elli yıldan fazla süredir uyguladığı sistematik baskılara rağmen, 1948'de Filistinlilerin sürüldüğünü ve yıkıma uğratıldığını inkâr etmek İsrail'de giderek zorlaşıyor. Buna karşın, bu nispi başarı aynı zamanda El Aksa İntifadası'nın patlak vermesinden sonra oluşan iki tepkiyi beraberinde getirdi.

İlk harekete geçen İsrail'deki siyasi kurumlar oldu. Şaron hükümeti, eğitim bakanı vasıtasıyla, sınırlardan bahsederken dahi olsa bile *Nakbah*'dan söz eden bütün ders kitaplarını ve okul müfredatını sistematik olarak eleme işine girişti. Kamu radyo-televizyon kurumlarına da benzer emirler verildi. İkinci tepki ise çok daha rahatsız ediciydi ve halkın geniş kesimlerini kapsadı. İsrailli siyasetçi, gazeteci ve akademisyenlerin önemli bir kısmı 1948'de olanları inkâr etmekten vazgeçmiş olsa da, yalnızca geçmişe dönük değil gelecek için de bir öneri olarak *Nakbah*'ı kamuoyunda meşrulaştırmak istiyordu. Böylelikle Filistin "sorunu"nu halletmek için en etkin araç olarak gösterilen "nüfus transferi" düşüncesi, İsrail siyasi söylemine ilk kez alenen girmiş oldu.

Aslında İsrail'in *Nakbah*'a tepkisini kısaca ifade etmem istenseydi, *nüfus transferi* seçeneğinin halkın haleti ruhiyesinde ve düşüncesinde giderek rağbet gördüğünü söylerdim. Siyasi haritanın merkezindeki pek çok kişi bugün *Nakbah*'ı –Filistinlilerin Filistin'den sürülmesi– Filistin'deki siyonist projenin kaçınılmaz ve meşru sonucu olarak görüyor. Şayet bir şikâyet varsa, o da sürme işleminin tamamlanmamış olması. Benny Morris gibi İsrailli bir "yeni tarihçi" bile şimdilerde, Filistinlilerin sürülmesinin kaçınılmaz olduğu, 1948'de kapsamının daha geniş tutulmuş olması gerektiği görüşü-

nü destekliyor. Bunun gibi olgular, İsrail'in etnik temizlikle ilgili gelecek planlarının meşrulaştırılmasına katkıda bulunuyor.

Şimdi "nüfus transferi", hükümete danışmanlık yapan, İsrail'in en prestijli akademik merkezlerinden Herzliya'daki Disiplinlerarası Araştırmalar Merkezi'nin sunduğu resmi, "ahlaki" seçenek durumunda. "Nüfus transferi" seçeneği, İşçi Partisi'nin önde gelen bakanları tarafından hükümete sunulan belgelerde bir politika önerisi olarak yer aldı. Üniversite profesörleri ve medya yorumcuları tarafından açık açık savunuluyor ve pek az kişi bu düşünceyi kınamaya cesaret gösteriyor. (Bu az sayıda kişi arasında, "nüfus transferi"ni doğrudan kınayan Beer Sheba Üniversitesi tarih profesörü Benny Morris, Hayfa Üniversitesi tarih profesörü Yoav Gelber ve Hayfa Üniversitesi coğrafya profesörü Arnon Sofer bulunuyor. İsrail'de Filistinlilerin yaşadıkları bölgelerin bir Filistin devletine bağlanmasını öneren İbrani Üniversitesi'nden Profesör Shlomo Avineri ve İşçi Partisi'nden Efrahim Sneh ise "nüfus transferi" düşüncesini dolaylı yoldan kınıyorlar.) Ve en son ABD Temsilciler Meclisi'nin çoğunluk lideri bile İsrail'de Filistinlilerin yaşadıkları bölgelerin bir Filistin devletine bağlanması fikrini açıkça destekledi.[11]

Bu kitap yazıldığı sırada Beyaz Saray'a yeni bir başkan yerleşti. Şu ana kadar Amerikan politikasında herhangi bir değişiklik olmadı. İsrail'deki siyasi tablo da hemen hiç değişmedi: Nüfus transferini savunanlar, Avigdor Liberman gibi, dışişleri bakanlığı benzeri kilit konumlarda; sık sık yapılan kamuoyu yoklamaları da, İsrail'in Yahudi kabul edilen herhangi bir bölgesinden Arapların "transfer edilmesi" için desteğin giderek büyüdüğünü gösteriyor.

Böylelikle neredeyse doğrudan tanığı olduğumuz bir süreç içinde başladığımız yere geri dönüyoruz. İsrail, 1948'de Filistin'in neredeyse yüzde 80'ini işgal ederken, Yahudi nüfusu bölgeye yerleştirdi ve yerli Filistin halkına etnik temizlik uyguladı. Bugün ise ülkede geniş halk desteğine sahip anlaşmalı bir hükümet var ve geri kalan yüzde 20'inin geleceğini güç kullanarak belirlemek istiyor. Mevcut hükümet, İşçi Partisi'nden Likud Partisi'ne bütün selefleri gibi, en iyi yöntem olarak Yahudi nüfusun bölgeye yerleştirilmesi politikasını uyguladı. Bu durum, bağımsız bir Filistin altyapısının yıkımına yol açıyor. Bu siyasetçiler, şayet daha da ileri gitmek isterlerse İsrail'deki halkın ruh halinin bunu olanaklı kılacağını hissediyorlar; bu hissiyatlarında haklı da olabilirler. Bu kez Filistinlileri işgal altındaki toprakların dışına sürmekle kalmayıp gerekirse İsrail'in 1967 öncesi sınırları içinde yaşayan bir milyon Filistinliyi de bulundukları yerden sürerek 1948 etnik temizliğinin de ilerisine gidebilirler.

Dolayısıyla böyle bir atmosferde *Nakbah* eskisi kadar inkâr edilmiyor, daha ziyade övgüyle anılıyor. Yine de 1948'in bütün hikâyesinin İsraillilere anlatılması gerekir, çünkü bu devletin nüfusu içinde hâlâ ülkelerinin geçmişteki ve günümüzdeki tutumuna yönelik hassasiyet gösteren bazı kesimler olabilir. Toplumun bu kesiminin, İsrail'in 1948'deki fiillerine ilişkin korkunç gerçeklerin kendilerinden gizlendiği konusunda uyarılması gerekiyor. Ayrıca, eğer çok geç olmadan bu tür fiilleri engellemek üzere harekete geçmezlerse, buna benzer eylemlerin kolaylıkla tekrarlanabileceğini söylemeliyiz.

İsrail'de *Nakbah*'ın inkâr edilmesine karşı mücadele, bugün, hem İsrail içindeki hem de dışındaki bazı Filistinli grupların gündemi-

nin odak noktası haline gelmiş durumda. Bu grupların mücadelesine, İsrail'de *Nakbah*'ın inkâr edilmesine karşı mücadele eden kararlı ve etkili Yahudi sivil toplum kuruluşu Zochrot da katılıyor. İsrail'deki Filistinli azınlık, *Nakbah*'ın kırkıncı yıldönümünden beri felakete ilişkin kendi kolektif ve bireysel anılarını, daha önce yapmadıkları bir şekilde Filistin sorunuyla ve kendi durumlarıyla ilişkilendiriyor. Bu ilişkilendirme çeşitli sembolik jestlerle kendini gösteriyor: anma gününde çeşitli etkinlikler, İsrail'deki boşaltılmış veya eskiden Filistinlilere ait olan köylere düzenlenen turlar, geçmişte yaşananlar hakkında seminerler ve *Nakbah*'ı yaşamış olanlarla basında kapsamlı söyleşiler yapılması gibi.

İsrail'deki Filistinli azınlık, kendi siyasi liderleri, STK'ları ve medyası aracılığıyla, daha geniş kesimlerin dikkatini *Nakbah*'a çekmeyi başarabildi. *Nakbah*'ın kamusal bir tartışma olarak yeniden gündeme gelmesi, gelecekte bu felaketin inkârı üzerine kurulacak bütün barış planlarını da felç edecektir. Elbette 2003'den bu yana gündeme gelen çeşitli plan ve inisiyatifler de buna dahil.

4

"TÜM VAHŞİLERİ İMHA EDİN"*: GAZZE 2009

NOAM CHOMSKY

Çaresiz durumdaki Filistinlilere karşı en yeni ABD-İsrail saldırısı 27 Aralık 2008 Cumartesi günü başladı. İsrail basınına göre saldırı altı ay boyunca çok titiz şekilde planlanmıştı. Planın iki boyutu vardı: askeri boyut ve propaganda boyutu. 2006'daki Lübnan işgalinden çıkarılan dersler üzerine kurulmuştu. Yani, yapılan ve söylenen şeylerin çoğunun, önceden planlandığından ve kasıtlı gerçekleştirildiğinden emin olabiliriz.

Hiç kuşkusuz bu söylediklerim saldırının zamanlaması için de geçerli: Saldırı öğleden biraz önce, yoğun bir nüfusun yaşadığı şehirde çocukların okuldan döndüğü ve kalabalıkların sokaklarda olduğu bir saatte yapıldı. Yalnızca birkaç dakika içinde iki yüzden fazla kişi öldü, yedi yüz kişi yaralandı. Bu saldırı, kaçacak yeri ol-

---

* İng. "Exterminate all the brutes". Joseph Conrad'ın Karanlığın Yüreği (1902) adlı romanının baş karakteri Bay Kurtz, Afrika'da fildişi ticareti yapan bir Avrupalıdır. Kendisini kabileler nezdinde yarı tanrı mertebesine yükseltmeyi başarmış, bu sayede muazzam bir zenginlik elde etmiştir. Avrupalı kanı taşıyan, Avrupalı insana özgü pek çok yeteneği kendisinde toplayan bu insan, Afrika medeniyetleri hakkında yazdığı bir kitapçığı "tüm vahşileri imha edin!" sözleriyle bitirir. Francis Ford Coppola'nın Vietnam Savaşı üzerine yaptığı Kıyamet Şimdi (1979) filminin Kurtz karakterinde de, Conrad'ın Karanlığın Yüreği adlı romanından esinlenilmiştir. –ç. n

mayan savunmasız sivillerin kitlesel katliama kurban gitmesi için iyi bir başlangıçtı.[1]

Polis yüksekokulunun yılsonu töreninin hedef alındığı saldırıda onlarca polis öldürüldü. İsrail Ordusu'nun (İsrail Savunma Kuvvetleri, İSK) uluslararası hukuk bölümü, planı aylarca eleştirmişti. Fakat bölüm müdürü Albay Pnina Sharvit-Baruch, ordu baskısı sonucunda onay verdi. *Haaretz* gazetesi, "Sharvit-Baruch ve uluslararası hukuk bölümü de baskılar neticesinde, Hamas'a ait hükümet binalarına saldırılmasını ve muharebe kurallarının gevşetilmesini meşrulaştırdı; bu da çok sayıda Filistinlinin yaşamını yitirmesiyle sonuçlandı" diye yazıyor. Yazının devamında uluslararası hukuk bölümünün "konumunu ve nüfuzunu koruyabilmek" için "müsamahakâr bir tavır" benimsediği belirtiliyor. Sharvit-Baruch daha sonra, üniversitenin insan hakları merkezi müdürünün ve çeşitli öğretim üyelerinin protestolarına rağmen, Tel Aviv Üniversitesi hukuk fakültesine geçti.

İbrani Üniversitesi hukuk profesörü Yuval Shany'ye göre, İSK uluslararası hukuk bölümünün kararı, Filistin polisinin, İsrail ordusu tarafından "Gazze Şeridi'ne baskın yapılması halinde bir direniş gücü olarak" sınıflandırılmasına dayanıyordu. Shany, söz konusu ilkenin, "Filistin polisi ile [İsrailli] yedek askerler, hatta iki yıl içinde askere alınacak on altı yaşındaki İsrailli gençler arasında pek bir ayrım yapmadığını" ekliyor ve bu nedenle İsrail nüfusunun çoğunluğunu terörün meşru hedefi haline getirdiğini söylüyor.[2] Farklı bir örneğe bakacak olursak, İSK'nin muharebe kuralları, Mart 2009'da Lahor'daki polis okulu öğrencilerine yapılan, en az sekiz kişinin ölümüyle sonuçlanan ve haklı olarak "barbarca" diye nitelenen terörist saldırıyı da haklı gösteriyor. Fakat bu vakada

seçkin Pakistan birlikleri teröristleri öldürerek veya ele geçirerek karşılık verebilirdi; oysa Gazzeliler açısından böyle bir seçenek mevcut değildi. İSK'nin bu epeyce dar kapsamlı "koruma altındaki siviller" tanımı, uluslararası hukuk bölümündeki kıdemli bir yetkili tarafından daha ayrıntılı olarak şöyle açıklanıyor: "Uyarı yapılmasına karşın bir eve giren kişilerin [hedef alınmasının] sivillere zarar verilmesi kapsamında değerlendirilmemesi gerekir, çünkü bu kişiler gönüllü canlı kalkan oluyorlar. Hukuki açıdan bakarsak, bu insanları dikkate almak zorunda değilim. Evlerini korumak için evlerine dönenlere gelince, bu kişiler muharebeye katılıyor demektir."[3]

New York Times muhabiri Ethan Bronner, "Gazze Savaşı'nın Kazanımlarını İncelemek" adlı geriye dönük analizinde, ilk günün başarılarını savaşın en önemli kazanımlarından biri olarak değerlendiriyordu. İsrail "çıldırmış" görünerek fazlaca korku salmanın avantajlı olacağını hesaplamıştı. Bu bir doktrindir ve geçmişi 1950'lere kadar uzanır. Bronner şöyle yazıyordu: "Bir cumartesi sabahı İsrail uçakları aynı anda birçok hedefe birden saldırınca, Gazze'deki Filistinliler mesajı ilk günden aldılar. Anında iki yüze yakın kişi öldü, Hamas ve Gazze sarsıldı." Bronner'a göre "çıldırma" taktiği başarılı olmuş görünüyordu: "Gazze halkı bu savaşta o kadar çok acı çekti ki Hamas'ı [seçilmiş hükümeti] dizginlemeye çalışacağına dair sınırlı da olsa bazı göstergeler" var.[4] Siyasi amaçlar için sivillere acı çektirmek, çoktandır devam eden bir başka devlet terörü doktrinidir, hatta bu terörün yol gösterici ilkesidir. Bu arada, kazanımlar epeyce büyük olmasına karşın, *Times*'ın "Çeçenistan Savaşı'nın Kazanımlarını İncelemek" başlıklı geriye dönük bir analiz sunduğunu hatırlamıyorum.

Titizlikle hazırlanan plan muhtemelen saldırının ne zaman sona ereceğini de içeriyordu. Saldırı tam da, Obama'nın yemin töreninden bir süre önce sona erdi. Böylelikle Başkan Obama'nın ABD'nin desteklediği bu ahlaksız suçlar hakkında –uzak bir ihtimal olsa da– birkaç eleştirel lakırdı etmek zorunda kalması tehdidi asgariye indirilmiş oldu.

Şabat gününde* başlayan, Gazze'nin büyük bölümünün harabeye dönmesi ve bin kadar kişinin ölümüyle sonuçlanan o saldırıdan iki hafta sonra, Gazzelilerin çoğunun yaşamını sürdürebilmesini sağlayan BM kuruluşu UNRWA (Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu), İsrail askeriyesinin yardım sevkıyatının Gazze'ye ulaşmasını engellediğini duyurdu. Gerekçesi Şabat günü olduğu için geçişlerin kapatılmasıydı.[5] Yüzlerce kişi Şabat gününde Amerikan bombardıman uçakları ve helikopterleri tarafından katledilebiliyorken, bu kutsal güne saygı gereği, ölüm kalım savaşı veren Filistinlilere yiyecek ve ilaç verilmemeliydi.

Şabat gününün gereklerinin bu ikiyüzlülük içinde yerine getirilmesi pek kimsenin dikkatini çekmedi. Bu çok anlamlı. ABD-İsrail'in suçlarına ilişkin resmi kayıtlarda, bu gaddarlık ve sinizm ancak bir dipnot kadar yer tutar. Bunlar, son derece bildik durumlardır. Mesela, Haziran 1982'de Birleşik Devletler'in desteğiyle Lübnan'ın İsrail tarafından işgali, Filistin mülteci kampları Sabra ve Şatilla'nın bombalanmasıyla başlamıştı. Bu iki kamp sonradan İSK'nin gözetiminde gerçekleştirilen korkunç katliamlarla adlarını duyuracaktı.** Bombardımanda bölgedeki yerel hastane –Gaz-

* Yahudilerde dinlenme ve ibadet günü olan cumartesi günü. –y.h.n.

** İsrail'in 1982 Lübnan işgali sırasında, 16 Eylül ile 18 Eylül günleri arasında, Batı Beyrut'ta bulunan Sabra ve Şatilla mülteci kampları İsrail birlikleri tara-

ze Hastanesi– vurulmuş ve Ortadoğu uzmanı Amerikalı bir akademisyenin tanıklığına göre, iki yüzden fazla kişi öldürülmüştü. Katliam, on beş bin ila yirmi bin arasında insanın öldürüldüğü ve Güney Lübnan ile Beyrut'un büyük kısmının harabeye çevrildiği, ABD'nin çok güçlü askeri ve diplomatik desteğiyle yürütülen bir işgalin başlangıç hamlesiydi. ABD desteği, yürütülen canice saldırganlığı durdurmayı amaçlayan Güvenlik Konseyi kararlarının, İsrail'i barışçıl bir siyasi çözüm tehdidinden korumak üzere ABD tarafından veto edilmesini de içeriyordu. Barışçıl bir siyasi çözüm olasılığı, saldırı yanlılarının fantezisinden başka bir şey olmayan, İsraillilerin "yoğun roket saldırısı altında acı çektikleri" yalanıyla çelişiyordu.[6]

Bütün bunlar son derece normal ve üst düzey İsrailli yetkililer tarafından oldukça dürüst biçimde tartışılıyor. Bundan otuz yıl önce Genelkurmay Başkanı Mordechai Gur, 1948'den bu yana "köylerde ve şehirlerde yaşayan bir topluma karşı savaşıyoruz" tespitinde bulunmuştu.[7] İsrail'in başlıca askeri analisti Zeev Schiff'e göre "İsrail ordusu daima kasıtlı ve bilinçli olarak sivil halkı hedef almıştır"; "İsrail ordusu asla sivil hedefleri [askeri] hedeflerden ayırmamış ... [fakat] kasıtlı olarak sivil hedeflere saldırmıştır".[8] Bunun nedenleri *saygın devlet adamı Abba Eban tarafından* şöyle açıklanmıştı: "Şiddete maruz kalan halkın düşmanlıkların son bulması için baskı uygulayacağı yönünde –nihayetinde gerçekleşen– rasyonel bir beklenti vardı." Eban'ın da gayet iyi anlamış olduğu gibi, elde edilmesi umulan sonuç, İsrail'in rahatsız edilmeden yasadışı bir şekilde yayılmasına ve sert baskı programlarını uygulamasına imkân

fından kuşatılmış ve Lübnanlı Hıristiyan Falanjist milislerinin kampa girmesine ve mültecileri katletmesine izin verilmiştir. O zaman Savunma Bakanı olan Ariel Şaron bu katliamdan birinci derecede sorumlu tutulmaktadır. –y.h.n.

tanımaktı. Eban bunları, Başbakan Begin'in İşçi Partisi hükümetinin sivillere karşı giriştiği saldırılara dair söyledikleri üzerine dile getirmişti. Eban'a göre, Begin İsrail'i, "ne benim ne de Bay Begin'in ismini zikretmeye cesaret edemeyeceğimiz rejimleri anımsatan bir haleti ruhiyeyle, nedensiz bir şekilde sivil halkı öldürmek ve ona ıstırap çektirmek için her türlü yöntemi kullanan" bir ülke gibi gösteriyordu.[9] Eban, Begin'in ele aldığı olguları tartışmıyordu, sadece bunları alenen dile getirdiği için Begin'i eleştiriyordu. Eban'ın bizzat kendisinin yoğun devlet terörünü savunmasının, ismini zikretmeye cesaret edemeyeceği rejimleri anımsatması ise ne kendisini ne de hayranlarını kaygılandırıyordu.

Eban'ın devlet terörünü haklı göstermesi, saygıdeğer otoriteler tarafından ikna edici bulundu. ABD-İsrail saldırısı devam ederken *New York Times* köşe yazarı Thomas Friedman, İsrail'in taktiklerinin – 2006 yılındaki Lübnan işgalinde olduğu gibi– "Hamas militanlarının ağır kayıplar vermesini ve Gazze halkının büyük acı çekmesini sağlayarak Hamas'ı 'eğitmeye' çalışmak" ilkesine dayandığını açıkladı. Bu yaklaşım, Lübnan'da olduğu gibi, pragmatik bir zeminde anlam kazanıyordu. Nitekim Lübnan'da "uzun vadeli yegâne caydırıcılık kaynağı, gelecekte Hizbullah'ı dizginlemek için sivillere –militanların ailelerine ve patronlarına– yeterince acı çektirmekti".[10] Aynı mantığa göre, Bin Ladin'in 11 Eylül'de Amerikalıları "eğitme" çabası büyük bir övgüye layıktı, tıpkı Nazilerin Lidice ve Oradour'a saldırıları*, Putin'in Grozni'yi yerle bir etmesi

* II. Dünya Savaşı sırasında, 1942 yılında bir Nazi komutanının Çekoslovakya'nın Lidice kasabasının yakınlarında Çek militanlarca öldürülmesi üzerine Almanlar, kolektif bir cezalandırma eylemi olarak kasabada yaşayan 340 sivili öldürmüşlerdi. Aynı şekilde 1944 yılında Fransa'nın Oradour-sur-Glane kasabasında bir Alman subayın partizanlar tarafından kaçırılması sonucu kasabanın 642 sakini katledilmişti. –y.h.n.

ve dikkat çekici diğer eğitim uygulamalarının övgüye layık olması gibi.

New York Times muhabiri Steven Erlanger, İsrailli insan hakları gruplarının, "İsrail'in, parlamento, polis merkezleri ve başkanlık sarayı gibi sivil olarak sınıflandırılması gereken binalara saldırmasından rahatsız olduklarını" bildiriyor. Bunlara, köyleri, evleri, yoğun bir nüfusun yaşadığı mülteci kamplarını, su ve kanalizasyon sistemlerini, hastaneleri, okulları ve üniversiteleri, camileri, BM insani yardım tesislerini, ambulansları ve aslında değersiz kurbanların acısını hafifletebilecek her şeyi ekleyebiliriz. Kıdemli bir İsrail istihbarat yetkilisi, İSK'nin "Hamas'ın her iki yönüne, hem direniş veya askeri kanadına hem de *dawa*'sına* veya toplumsal kanadına saldırdığını" açıkladı. "Toplumsal kanat", sivil toplum için kullanılan üstü kapalı bir ifadedir. Erlanger, bu istihbaratçının "Hamas'ın bir bütün olduğunu öne sürdüğü"nü yazıyor ve görüşlerini aktarmayı sürdürüyor: "Ve bir savaşta, Hamas'ın siyasi ve toplumsal denetim araçları, roketlerini sakladığı yerler kadar meşru birer hedeftir." Yukarıda belirttiğimiz gibi gazetenin muhabir ve köşe yazarları bu tür suçları hoş gördüklerini ve hatta açıkça savunduklarını belli etseler de, Erlanger ve gazetenin editörleri sivilleri hedef alan yoğun terörizmin açıkça savunulmasına ve uygulanmasına yorum yapmıyor. Yine de yerleşik norma uygun davranan Erlanger, ABD-İsrail eylemlerinden farklı olarak, Hamas'ın roket saldırılarının "ayrım gözetme ilkesinin açık bir ihlali olduğu ve klasik terörizm tanımına uyduğunu" vurgulamaktan geri durmuyor.[11]

* Dawa, Hamas'ın yardım kuruluşları aracılığıyla yürüttüğü sosyal hizmetler için kullanılan bir terimdir. –y.h.n.

Bölgeye aşina olanlar gibi Ortadoğu uzmanı Fawaz Gerges de şu gözlemde bulunuyor: "İsrailli yetkililer ve Amerikalı müttefikleri, Hamas'ın sadece silahlı bir milis grubu olmayıp toplumda derinlemesine kök salmış bir halk tabanına dayanan toplumsal bir hareket olduğunu anlamıyor." Bu yüzden, Hamas'ın "toplumsal kanadını" yok etmeyi amaçlayan planları uygularken Filistin toplumunu yok etmeyi hedefliyorlar.[12]

Gerges fazlaca cömert olabilir. İsrailli ve Amerikalı yetkililerin –ya da medyanın ve yorumcuların– bu olguların ayırdına varmamış olmaları çok düşük bir ihtimal. Yaptıkları, daha çok, şiddet araçlarını fiilen tekeline alanların geleneksel bakış açısını örtük olarak benimsemektir: Silahlı kuvvetlerimiz her türlü muhalefeti ezebilir, bu arada şiddetli saldırımız çok sayıda sivilin ölmesine de neden olabilir; ancak tüm bunlar iyi bir amaç içindir: Belki geriye kalanlar iyi bir ders alırlar.

İSK subayları, sivil toplumu ezdiklerini gayet iyi biliyorlar. Ethan Bronner, kendisinin ve adamlarının "Hamas savaşçılarından fazla etkilenmediklerini" söyleyen bir İsrailli albayın değerlendirmesini aktarıyor. Zırhlı bir personel taşıma aracında nişancı olan bir asker "hepsi de silahlı köylüler" diyor. Bu insanlar, 1985'te işgal altındaki güney Lübnan'da İSK'nin düzenlediği kanlı Demir Yumruk operasyonlarının kurbanlarına benziyor. Bu operasyonlar, Reagan'ın "teröre karşı savaş" döneminin en büyük terörist komutanlarından biri olan Şimon Peres tarafından yönetilmişti. Operasyonlar sırasında İsrailli komutanlar ve strateji araştırmacıları kurbanların tamamen yok edilmesi zor "terörist köylüler" olduklarını, çünkü "bu teröristlerin yerel halkın çoğunluğunun desteğiyle faaliyet gösterdiğini" söylüyordu. İsrailli bir komutan, "teröristin

... burada pek çok gözü var, çünkü o burada yaşıyor" diye yakınmıştı. Bu arada *Jerusalem Post* gazetesinin askeri muhabiri, İsrail güçlerinin "terörist paralı askerler"le savaşırken karşılaştığı sorunları şöyle tanımlamıştı: "Hepsi de İSK'ye karşı eylem yaparken ölme riskini göze alacak kadar davalarına bağlı fanatikler"; oysa "yerel halkın ödeyeceği bedel" ne olursa olsun, İSK işgal altındaki Güney Lübnan'da "düzeni ve güvenliği korumak" zorundaydı. Bu, Güney Vietnam'daki Amerikalıların, Afganistan'daki Rusların, işgal edilen Avrupa'daki Almanların ve büyük bir haklılıkla Gur-Eban-Friedman doktrinini uygulayan başka ülkelerin oldukça yakından bildikleri bir sorundu.[13]

Gerges, ABD-İsrail devlet terörünün başarısızlığa uğrayacağına inanıyor: Hamas'ın "yarım milyon Filistinliyi katletmeden temizlenmesi mümkün değil" diyor. "İsrail, Hamas'ın önde gelen liderlerini öldürse bile, şimdikinden daha radikal bir kuşak hızla eskilerin yerini alacaktır. Hamas yaşamın bir gerçeği. Ortadan kaybolmayacak ve ne kadar kayıp verirse versin teslim bayrağını çekmeyecektir."[14]

Belki haklıdır. Fakat genellikle şiddetin etkisini küçümseyen bir eğilimin varlığından söz edilebilir. Böyle bir düşüncenin Birleşik Devletler'de savunulabilmesi ise özellikle tuhaf bir durum. Neden bu noktaya geldik?

Hamas sürekli "İran'ın desteklediği, kendini İsrail'i yok etmeye adamış" bir örgüt olarak tanımlanıyor. Hamas'ı, "demokratik yollarla seçilmiş, uzun süredir uluslararası konsensüse uygun, iki devletli çözümü destekleyen bir örgüt" şeklinde tanımlayan bir ifade bulmak için çok uğraşmak gerekir. Halbuki iki devletli çözüm, otuz yıldan uzun süredir Birleşik Devletler ve İsrail tarafın-

dan engelleniyor. Bu olguların hepsi doğru, ancak Parti Çizgisine faydalı bir katkıda bulunmadıklarından yok sayılabilirler.

Yukarıda bahsettiğimiz türden ayrıntılar, bağlam içinde görece önemsiz olsa da, kendimiz ve uydu devletlerimiz hakkında bize bir şeyler öğretiyor. Başka bir ayrıntıdan daha söz edebiliriz. ABD-İsrail'in Gazze'ye yaptığı son saldırı başladığında, *Dignity* [Haysiyet] isimli küçük bir gemi Gazze'ye gitmek üzere Kıbrıs'tan yola çıkmıştı. Gemideki doktorlar ve insan hakları aktivistleri, İsrail'in suç teşkil eden ablukasını delmek ve kapana sıkıştırılmış Gazze halkına tıbbi malzemeler götürmek istiyorlardı. İsrail savaş gemileri uluslararası sularda bu küçük geminin yolunu kesti, çarparak ciddi hasar verdi; gemi az daha batıyordu, güçlükle de olsa Lübnan'a ulaşmayı başardı. İsrail yalanlardan oluşan rutin bir açıklama yaptı. Fakat aralarında CNN muhabiri Karl Penhaul'un, eski Temsilciler Meclisi üyesi ve Yeşil Parti'nin başkan adayı Cynthia McKinney'in de olduğu gemideki gazeteciler ve yolcular açıklamayı yalanladılar.[15] Bu çok ciddi bir suçtur, Somali açıklarında gemilerin kaçırılmasından çok daha ağır bir suçtur. Bu olayın üzerinde pek durulmadı. Bu türden suçların üstü kapalı bir şekilde onaylanması şu anlayışı yansıtıyor: Gazze işgal altında bir toprak parçasıdır, İsrail'in ablukayı sürdürmeye hakkı vardır ve hatta emirlerine itaat etmediği için sivil halkı cezalandırma programlarını uygulamak üzere uluslararası düzenin bekçileri tarafından uluslararası sularda suç işlemeye yetkili kılınmıştır. Bu anlayış için neredeyse evrensel olarak kabul gören, ancak hiçbir şekilde savunulamayacak gerekçeler ileri sürülüyor.

Bu konuların es geçilmesi de anlamlıdır. İsrail on yıllardır Kıbrıs ile Lübnan arasındaki uluslararası sularda gemileri kaçırıyor, yol-

cuları öldürüyor veya kaçırıyor, bazen de yıllarca rehine olarak tutmak üzere İsrail'deki hapishanelere koyuyor. Bu hapishanelerin bazıları gizli hapishane ya da işkence odası niteliğinde.[16] Bunlar rutin uygulamalar olduğuna göre, bu yeni suç karşısında niye kolumuzu kaldıralım ki? Kıbrıs ve Lübnan oldukça farklı şekilde tepki göstermişti; fakat işlerin bu şekilde yürüdüğü bir düzende onlar da kim oluyor?

Örneğin, genelde Batı yanlısı Lübnan gazetesi *Daily Star* editörlerinin şunları yazması kimin umurunda:

> Gazze'de yaklaşık bir buçuk milyon insan, teknolojik açıdan dünyanın en ileri, fakat ahlaki olarak en geri askeri aygıtlarından birinin canice muamelesine maruz kalıyor. Genellikle Filistinlilerin Arap dünyasındaki durumları, Yahudilerin II. Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'daki durumlarına benzetilir; bu yorumda biraz doğruluk payı da vardır. Tıpkı Naziler Soykırım [Holocaust] yaparken Avrupalıların ve Kuzey Amerikalıların başlarını öbür tarafa çevirmesi gibi, İsrailliler Filistinli çocukları katlederken Arapların bir şey yapmamak için bahane araması tiksindirici bir benzerlik oluşturuyor.[17]

Belki de Arap rejimleri arasında en ayıp eden, İsrail dışında ABD askeri yardımından en fazla yararlanan ülke durumundaki zalim Mısır diktatörlüğüdür.

Lübnanlı akademisyen Amal Saad-Ghorayeb'e göre, İsrail hâlâ "Mavi Hat'ın [uluslararası sınır] Lübnan tarafından Lübnanlı sivilleri kaçırmayı sürdürüyor, bunu en son Aralık 2008'de yaptı". Elbette ki "İsrail uçakları BM'nin 1071 Sayılı Kararı'nı çiğneyerek her gün Lübnan hava sahasını ihlal ediyor"du. Bu ihlal de uzun zamandır devam ediyordu. İsrailli strateji araştırmacısı Zeev Maoz, İsrail'in 2006'da Lübnan'ı işgal etmesinden sonra uyguladığı çifte

standartı kınarken şunları söylüyor: "İsrail, altı yıl önce Güney Lübnan'dan çekilmesinden bu yana, keşif uçuşlarıyla neredeyse her gün Lübnan hava sahasını ihlal ediyor. Evet, doğru, bu keşif uçuşları herhangi bir Lübnanlının hayatını kaybetmesine yol açmadı, fakat sınır ihlali, sınır ihlalidir. Bu konuda da İsrail, ahlaki olarak haklı bir konumda değildir." Genel olarak, "Lübnan'da Hizbullah'a karşı savaşın haklı ve ahlaki bakımdan doğru bir savaş olduğu konusunda İsrail'de tam bir konsensüs olması" herhangi bir temele dayanmıyor. Bu konsensüsün altında, "seçici ve kısa vadeli bir hafıza, içe dönük bir dünya görüşü ve çifte standartlar yatıyor. Haklı bir savaş değil bu, güç kullanımı aşırı, ayrım gözetmiyor, nihai amacı ise göz korkutarak boyun eğdirmek".[18]

Maoz ayrıca İsrailli okurlarına, Lübnanlıları terörize etmek için İsrail uçaklarının ses bombaları atarak yaptığı uçuşların, 1978'den bu yana gerçekleştirdiği beş işgali bir kenara koyarsak, İsrail'in Lübnan'da işlediği suçların en hafifi olduğunu anımsatıyor:

> 28 Temmuz 1988'de İsrail Özel Kuvvetleri, Şeyh Ubeyd'i kaçırdı. 21 Mayıs 1994'te ise, İsrailli pilot Ron Arad'ın [1986'da Lübnan'ı bombalarken] ele geçirilmesinden sorumlu tuttuğu Mustafa Dirani'yi kaçırdı. İsrail ele geçirdiği bu kişileri ve gizli tuttuğu yöntemlerle kaçırdığı diğer yirmi Lübnanlıyı, yargılamaksızın uzun süre hapiste tuttu. Sözünü ettiğimiz kişiler, "pazarlık kozu" gibi alıkoyuldular. Anlaşılan tutuklu değiş tokuşu için İsrailllilerin kaçırılması –bu eylemi Hizbullah yaptığında– kınanması ve askeri olarak cezalandırılması gereken bir fiil oluyorken İsrail aynısını yapınca öyle olmuyor.[19]

İsrail bunu yıllardır çok daha büyük bir ölçekte yapıyor.

İsrail'in düzenli uygulamaları, bu uygulamaların teşkil ettiği suçlar ve Batı'nın verdiği destek bir kenara konduğunda bile oldukça

önemlidir. Maoz'un belirttiği gibi aslında bu uygulamalar, askerleri sınırda kaçırıldığında İsrail'in 2006'da Lübnan'ı bir kez daha işgal etmeye hakkı olduğu yolundaki tipik iddianın ikiyüzlülüğünü ortaya koyuyor. Bu kaçırma olayı, İsrail'in yirmi iki yıl öncesine dayanan Güvenlik Konseyi talimatlarına aykırı olarak işgal ettiği Lübnan'dan çekilmesinden sonraki altı yıl boyunca Hizbullah'ın yaptığı ilk sınır ötesi eylemdi. Oysa bu altı yıl boyunca İsrail bu sınırı hemen her gün, bir yaptırıma maruz kalmadan ihlal etti ve yaptıkları burada sessizlikle karşılandı.

İkiyüzlülük bir kez daha rutin bir hal alıyor. Nitekim Thomas Friedman, daha aşağı konumdaki insanların terörist şiddetle nasıl "eğitilmesi" gerektiği konusunda bizi aydınlatırken, diğer yandan İsrail'in 2006'daki Lübnan işgalinin bir meşru müdafaa eylemi olduğunu yazıyor. Friedman'a bakılırsa, bir kez daha Güney Lübnan ve Beyrut'un büyük kısmının harap olmasına ve bin kadar sivilin ölmesine yol açan İsrail işgali, bir meşru müdafadır, Hizbullah'ın işlediği suçun karşılığıdır: "İsrail, Lübnan'dan tek yanlı olarak çekilmesinden sonra, BM tarafından tanınan İsrail-Lübnan sınırında" Hizbullah'ın işlediği "bir kışkırtmaya maruz kalmadan savaş başlatma" suçuna karşılık vermiştir. Keza, Senato Dışilişkiler Komitesi Başkanı John Kerry de Brookings Enstitüsü'nde konuşurken, "İsrail'in Güney Lübnan ve Gazze'den tek taraflı çekilmesinin barış getirmediğinden" yakınıyordu (İsrail'in Gazze'den "çekilmesi" meselesine tekrar döneceğiz). Buradaki yalanı ve aldatma çabasını şimdilik bir kenara koyalım. Aynı mantığa göre, İsrail'in Lübnan'daki ve uluslararası sulardaki suçlarına karşılık vermek için, şimdiye kadar İsraillilere yapılanlardan çok daha yıkıcı ve hunharca terörist saldırılar düzenlemek tamamen haklı gösterilebilir. Üstelik İsrail'in bu fiilleri, Hizbullah'ın sınırda iki

askeri kaçırma suçunu kat kat aşan bir niteliğe sahip. *New York Times*'ın tecrübeli Ortadoğu uzmanının, en azından kendi gazetesini okuyorsa, hiç kuşkusuz bu suçlardan haberdar olması gerekir. Örneğin, tutuklu değiş tokuşu üzerine *Times*'ta yer alan bir haberin on sekizinci paragrafında, gelişigüzel bir şekilde, otuz yedi Arap mahpusun "Kıbrıs'tan [Beyrut'un kuzeyindeki] Trablus'a gitmeye çalışırken İsrail savaş gemileri tarafından ele geçirildiği" belirtiliyordu.[20]

Zengin ve muktedirlere karşı uygulanabilecek eylemler konusunda varılan bütün sonuçların temel bir kusuru var: *Biz* ve *onlar* ayrımı yapmak. Batı kültüründe derin şekilde kök salmış olan bu önemli ilke, en uygun kıyaslamayı ve en mükemmel akıl yürütmeyi dahi boşa çıkartır.

2009 yılının başında Birleşik Devletler ve İsrail tarafından Gazze'de işlenen yeni suçlar –tanıdık olma kategorisi dışında– hiçbir standart kategoriye uymuyor. Hemen yukarıda bazı örnekler sıraladım ve birazdan diğer örneklere de değineceğim. Bu suçlar Amerikan hükümetinin resmi "terörizm" tanımına kelimesi kelimesine uyuyor. Fakat bu tanım, söz konusu suçların büyüklüğünü anlatmaya yetmiyor. "Saldırganlık" olarak tanımlanamazlar, zira ABD'nin üzeri örtülü olarak teslim ettiği ve ciddi araştırmaların da kabul ettiği gibi, işgal altındaki topraklarda uygulanıyorlar. Idith Zertal ve Akiva Eldar, işgal altındaki topraklarda İsrail yerleşimlerinin tarihine ilişkin kapsamlı çalışmalarında şu hususa dikkat çekiyor: Ağustos 2005'te İsrail'in Gazze'den kuvvetlerini çekmesinden sonra, harabeye dönmüş Gazze Şeridi, "İsrail'in askeri denetiminden ve Gazzelilerin her gün işgal nedeniyle ödedikleri bedelden bir tek gün bile" yakasını kurtaramadı. İki araştırmacı, "İsrail ardında

kavrulmuş bir toprak, harap olmuş hizmet birimleri ve ne bugünü ne de geleceği olan bir halk bıraktı" diye yazıyor: "Filistinlilerin yerleşimleri, korkunç askeri gücüyle Gazze'yi kontrol etmeyi, sakinlerini öldürmeyi ve taciz etmeyi sürdüren terbiyesiz işgalcinin sert darbesiyle yıkılmıştı."[21] Ne de olsa Birleşik Devletler'in sağlam desteği ve iştiraki sayesinde bu korkunç askeri güç vahşice kullanılabilirdi.

Gazze'ye yönelik ABD-İsrail saldırısı Ocak 2006'da, yani İsrail'in Gazze'den resmen çekilmesinden birkaç ay sonra Filistinliler çok kötü bir suç işleyince tırmandı: Filistinliler özgür bir seçimde "yanlış tarafa" oy vermişlerdi. Böylece diğerleri gibi Filistinliler de, eğitimli sınıflar arasında alay konusu olmadan (ki bu da başka bir etkileyici başarıdır) "demokrasi özlemi" hakkında sürekli nutuk çeken efendinin emirlerine uymamanın cezasız kalmayacağını öğrenmiş oldular.

ABD askeri teknolojisinin en gelişmiş ürünleriyle ezilirken hiçbir yere kaçma imkânı bulunmayan bir halkın sadist ve alçak yöntemlerle işkence görmesine yeni bir terim bulmak gerekiyor, çünkü "saldırganlık" ve "terörizm" terimleri yetersiz kalıyor. Son derece gelişmiş bu askeri teknolojinin kullanımı, uluslararası hukuka ve hatta ABD yasalarına bile aykırıyken kendini haydut ilan eden devletler için sadece teknik bir ayrıntı.

Bir teknik ayrıntıdan daha söz edebiliriz. 31 Aralık 2008'de dehşet içindeki Gazzeliler çaresizce zalim saldırıdan korunacak bir sığınak ararken Washington, Yunanistan'dan İsrail'e niteliği belirsiz üç bin ton "askeri mühimmat" taşımak için bir Alman şilebi kiraladı. Reuters'in bildirdiğine göre bu yeni sevkıyat, "Aralık'ta Gazze Şeridi'ndeki hava saldırıları öncesinde ABD'den İsrail'e çok daha

büyük bir parti askeri malzeme taşımak üzere ticari bir şilebin kiralanmasının ardından yapılıyor"du.[22] Silah ticaretini izleyen Yeni Amerika Vakfı'na* göre ise, "İsrail'in Gazze Şeridi'ne müdahalesi büyük ölçüde, bedeli Amerikalı vergi mükellefleri tarafından ödenen, ABD'nin tedarik ettiği silahlarla gerçekleşmişti".[23] Yunanistan'daki herhangi bir limanın "İsrail ordusuna askeri malzeme tedarik etmek üzere" kullanılmasını yasaklayan Yunan hükümetinin kararıyla yeni sevkıyat engellendi.[24]

Bütün bunların dışında, Bush yönetimi İsrail'e 21 milyar dolardan fazla ABD askeri yardımı sağlamıştı ve bu miktarın neredeyse hepsi hibe niteliğindeydi. Obama, ne şartlarda olursa olsun, bu cömertliğin daha da artmasını güvence altına almak niyetinde. Dış politika uzmanı Stephen Zunes, Obama'nın "önümüzdeki on yılda İsrail'e 30 milyar dolara kadar koşulsuz askeri yardım göndermeyi" talep ettiğini belirtiyor ve Bush yönetimi dönemine göre yüzde 25'lik bir artış olduğunu söylüyor. Yine Zunes'e göre, ABD başkan adaylarına "'İsrail yanlısı' PAC'lerden** birkaç misli fazla mali destek" sağlayan ve durup dinlenmeden "Ortadoğu ve başka yerlere büyük silah transferlerini teşvik eden" "Amerikalı silah imalatçıları için" Obama'nın planı tam bir "talih kuşu".[25]

Yunanistan'ın, İsrail'in Birleşik Devletler destekli suçlarına verdiği yanıt, Avrupa'nın büyük bölümünün liderlerinin korkak tavırlarından farklı. Bu farklılık, Washington'ın 1974'e kadar Yunanistan'ı Avrupa'nın değil Yakındoğu'nun bir parçası olarak görmesinin belki de gayet mantıklı olduğunu ortaya koyuyor. Belki de Yunanistan, Avrupa'nın bir parçası olamayacak kadar medenidir.

* New America Foundation.

** Amerikan-İsrail Kamu İşleri Komitesi (AIPAC) türünden İsrail yanlısı lobi kuruluşları kastediliyor. –y.h.n.

İsrail'e yeni silah teslimatının zamanlamasını tuhaf bulabileceklere Pentagon'un yanıtı hazır: Sevkıyat İsrail'e, Gazze saldırısının yoğunlaştırılmasını sağlayamayacak kadar geç bir tarihte ulaşacaktı; kaldı ki –niteliği her neyse– askeri donanım İsrail'e, ABD askeriyesinin olası kullanımı için önceden yerleştirilmek üzere gönderilmişti.[26] Epeyce akla yatkın bir gerekçe. İsrail'in patronu için yerine getirdiği pek çok hizmetten biri de, dünyanın başlıca enerji kaynaklarının çevresinde değerli bir askeri üs temin etmesi. Dolayısıyla İsrail, ABD saldırıları için –veya teknik terimlerle söylersek "Körfez'i savunmak" ve "istikrarı sağlamak" için– ileri bir karakol vazifesi görebiliyor.

İsrail'e devasa ölçüdeki silah akışı, ikincil önemdeki çok sayıda amaca da hizmet ediyor. Ortadoğu politikası uzmanı Mouin Rabbani, İsrail'in yeni geliştirilmiş silah sistemlerini savunmasız hedeflere karşı test edebildiği tespitinde bulunuyor. Bunun, İsrail ve Birleşik Devletler için "iki misli" değerli olduğunu, "çünkü ardından bu silah sistemlerinin daha az etkili versiyonlarının çok yüksek fiyatlarla, Amerikan silah endüstrisini ve ABD'nin İsrail'e askeri hibelerini fiiliyatta sübvanse eden Arap devletlerine satıldığını" söylüyor.[27] Birleşik Devletler hâkimiyetindeki Ortadoğu sisteminde İsrail'in bunun gibi ilave işlevleri mevcut. Devlet yetkililerinin yanı sıra, geniş bir yelpazeye yayılan Amerikan yüksek teknoloji şirketlerinin ve tabii ki askeri endüstri ve istihbarat kurumlarının İsrail'i bu kadar desteklemesinin nedenlerinden biri de bu.

Birleşik Devletler, İsrail'e yaptığı silah tedarikinden ayrı olarak, açık ara dünyanın en büyük silah tedarikçisi. Yeni Amerika Vakfı'nın son raporuna göre "Amerikan silahları ve askeri eğitimi, 2007'de dünyada meydana gelen belli başlı 27 savaşın 20'sinde rol

oynadı", böylelikle Birleşik Devletler 23 milyar dolar kazanç sağladı; söz konusu tutar 2008'de 32 milyar dolara yükseldi. Bu durumda, Aralık 2008'deki BM oturumunda, ABD'nin karşı çıktığı pek çok karar arasında silah ticaretinin düzenlenmesini isteyen kararın da olması şaşırtıcı gelmemeli. 2006'da sadece ABD, antlaşmaya karşı oy kullanmışken Kasım 2008'de Zimbabve de ona katıldı.[28]

Aralık ayındaki BM oturumunda başka dikkat çekici oylamalar da olmuştu. "Filistin halkının kendi kaderini belirleme hakkı"nı tanıyan bir karar, 5'e karşı 173 oyla kabul edildi. Karşı çıkanlar, Birleşik Devletler, İsrail ve Pasifik'teki ABD'ye bağımlı birkaç ada devletiydi; Birleşik Devletler ve İsrail oylarına baştan savma bahaneler ekledi. Bu oylama, ABD-İsrail'in uluslararası alanda tecrit edilmiş reddiyeci politikasını bir kez daha ortaya koyuyor. Keza, "evrensel seyahat hakkı ve hayati önem taşıyan bir mesele olan aile birleşimi" konusundaki bir karar da ABD, İsrail ve Pasifik'teki ABD'ye bağımlı birkaç ada devletinin muhalefetiyle kabul edildi. Muhtemelen ABD-İsrail'in aklında Filistinliler vardı: İsrail, İsrailli eşleriyle bir araya gelmek isteyen işgal altındaki topraklardaki Filistinlilerin İsrail'e girmesini yasaklıyor.

Kalkınma hakkına karşı oy kullanırken Birleşik Devletler İsrail'i kaybetti; fakat bu sefer Ukrayna'yı kazandı. Batı ekonomilerinin finansal krizini gölgede bırakan küresel besin krizi göz önüne alındığında, ABD'nin "gıda hakkı"na karşı oy kullanması ise özellikle çarpıcı bir gelişmeydi.

BM oylama kayıtlarının medya ve konformist entelektüeller tarafından niçin hiç gündeme getirilmediğini ve unutulmaya terk edildiğini anlamak zor değil. Bu kayıtlar seçilmiş temsilciler hakkında çok şey söylüyor; bunları halka ifşa etmek pek de akıllıca olmasa gerek.

Gazze'de kahramanca çalışan gönüllülerden biri olan Norveçli Doktor Mads Gilbert, dehşet sahnesini "Gazze'deki sivil nüfusa karşı topyekûn savaş" olarak tanımladı. Hayatını kaybedenlerin yarısının kadınlar ve çocuklar olduğunu söylüyor. Gilbert, yüzlerce cesedin arasında çok da askeri zayiat görmediğini bildirdi. Bu pek şaşırtıcı değil. Ethan Bronner, ABD-İsrail saldırısının "kazanımlarını incelerken", Hamas'ın "uzaktan savaşmayı veya hiç savaşmamayı tercih ettiği"ni belirtiyor. Öyleyse Hamas'ın insan gücü ciddi bir kayba uğramadı ve çoğunlukla siviller acı çekti: yaygın şekilde benimsenen doktrin uyarınca olumlu bir netice.[29]

BM insani yardım başkanı John Holmes bu tahminleri teyit etti. Muhabirleri bilgilendirirken, "şiddet devam ettiği sürece kötüleşen" bir insani kriz ortamında öldürülen sivillerin çoğunun kadınlar ve çocuklardan oluştuğunu söylemek "doğru bir tahmin olur" dedi. Fakat süregiden seçim kampanyasında önde gelen güvercinlerden İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni'nin sözlerini duyunca rahatlayabilirdik: Livni, İsrail'in yüce gönüllülüğü sayesinde Gazze'de "insani kriz yaşanmadığı" konusunda güvence verdi.[30]

İnsanları ve akıbetlerini dert edinenler gibi Gilbert ve Holmes da ateşkese varılması için yalvardılar. Fakat henüz erkendi. *New York Times* satır arasında, "Birleşik Devletler'in cumartesi gecesi BM'de, Güvenlik Konseyi'nin acil ateşkes çağrısı yapan resmi bir bildiri yayımlamasını engellediğinden" bahsetmişti. ABD'nin resmi gerekçesi, "Hamas'ın herhangi bir anlaşmaya uyacağına dair hiçbir işaretin bulunmamasıydı".[31] Bu gerekçenin, katliamı haklı göstermeye dönük argümanların en gülüncü olarak üst sıralarda yer alması gerekir. Elbette söz konusu gerekçeyi ortaya koyan Bush ve Rice idi. Kısa bir süre sonra yerini alan Obama ise merhamet

içinde, "birileri geceleyin iki kızımın uyuduğu evime roket saldırısı düzenleseydi, bunu durdurmak için elimden geleni yapardım" sözlerini tekrarlayıp durdu. Obama, Gazze'de Amerikan silahlarının paramparça ettiği yüzlerce çocuktan değil, İsrailli çocuklardan bahsediyordu. Bunun ötesine geçmeden sessizliğini muhafaza etti.[32]

Birkaç gün sonra, 8 Ocak'ta, Güvenlik Konseyi "kalıcı bir ateşkes" çağrısında bulunan bir kararı kabul etti. Karar, ABD'nin çekimser kalmasıyla, 14'e karşı o oyla benimsendi. Her zamanki gibi İsrail ve Amerikalı şahinler Birleşik Devletler'in kararı veto etmemesine öfkelendiler. Bununla birlikte ABD'nin çekimser oy kullanması, şiddeti tırmandırması için İsrail'e sarı ışık yakılması için yeterli olmuştu. Nitekim öngörüldüğü gibi, İsrail Obama'nın yemin törenine kadar şiddeti tırmandırmayı sürdürdü.

Ateşkes (teorik olarak) yürürlüğe girdiğinde, Filistin İnsan Hakları Merkezi (FİHM) saldırının son gününe ilişkin elindeki verileri açıkladı: İSK sivillerin evlerini ve BM okullarını bombalarken 54 Filistinli öldürülmüştü; 17'si çocuk olmak üzere 43'ü silahsızdı. FİHM, 281'i çocuk 844 siville beraber toplam ölü sayısının 1.184'e çıktığını belirtiyordu. İSK, evleri ve tarımsal alanları tahrip etmek ve sivilleri evlerinden kaçmaya zorlamak için Gazze Şeridi'nde yangın bombaları kullanmaya devam etmişti. Birkaç saat sonra Reuters ajansı 1300'den fazla can kaybı olduğunu duyurdu. Can kayıplarını ve yıkımı dikkatle izleyen El Mezan Merkezi* personeli, kesintisiz ağır bombardıman dolayısıyla daha önce ulaşılamayan bölgelere gitti. Yıkılan evlerin veya İsrail buldozerleri tarafından kaldırılan molozların altında çürümekte olan yüzlerce sivil cesedi buldular. Koskoca apartman blokları yok olmuştu.[33]

* Gazze Şeridi'nde faaliyet gösteren insan hakları örgütü. –y.h.n.

Hiç kuşkusuz ölü ve yaralılar için verilen rakamlar gerçek durumu tam olarak yansıtmıyor. Uluslararası Af Örgütü (UAÖ), İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) ve İsrailli insan hakları örgütü B'Tselem tarafından savaş suçlarının araştırılması çağrıları yapılsa da, bu zalimliklerin ciddi bir şekilde araştırılması pek mümkün görünmüyor. Resmi düşmanların suçları titiz bir incelemeye tabi tutulurken bizim suçlarımız sistematik olarak görmezden gelinir. Bir kez daha genel geçer uygulamayla karşı karşıya bulunuyoruz. Washington'ın "batamayacak kadar büyük" diyerek büyük finans kurumlarına sağladığı garantinin bir benzerine sıkı sıkıya tutunan efendiler açısından anlaşılabilir bir durum. Washington bu şekilde finans kurumlarına, sakıncalı *korumacılık* terimini ağzına almayan bir korumacılık biçimi altında büyük rekabet avantajı sağlıyor. Benzer şekilde Birleşik Devletler de, ister yasal soruşturma veya boykot, isterse yaptırımlar veya başka araçlarla olsun, "hesap sorulamayacak kadar büyük"tür.

Güvenlik Konseyi'nin 8 Ocak'ta aldığı karar, Gazze'ye silah akışının durdurulmasını talep ediyordu. Birleşik Devletler ve İsrail (Rice ve Livni), hemen bu neticeyi sağlayacak önlemler üzerinde bir anlaşmaya vardı ve İran silahlarına odaklandı. ABD silahlarının İsrail'e kaçırılmasını durdurmaya gerek yoktu, çünkü ortada zaten bir kaçakçılık yoktu: Zaten, Gazze'de katliam yürütülürken duyurulan silah sevkıyatı örneğinde olduğu gibi, medyada haber olmasa bile, alenen devasa bir silah akışı vardı. Sonradan, İsrail'in Gazze saldırısını sonlandırmasından kısa süre sonra Sudan'ı da bombaladığı ve onlarca insanı öldürüp Kızıldeniz'de bir gemiyi batırdığı öğrenildi.[34] Gazze'ye yönelik silah sevkıyatları hedef alınmış olmalıydı, dolayısıyla hiçbir tepki gösterilmedi. Oysa Amerikan silahlarının saldırgana gönderilmesini engellemek için İran

bir girişimde bulunsa, pekâlâ nükleer savaşa yol açabilecek korkunç bir terörist zalimlik olarak görülürdü.

Karar aynı zamanda, "2005 tarihli, Filistin Yönetimi ile İsrail arasında Dolaşım ve Geçiş Anlaşması uyarınca geçiş noktalarının daimi olarak yeniden açılmasının sağlanması" çağrısında bulunuyordu. Bu anlaşma, Gazze'ye geçişlerin sürekli olmasını ve İsrail'in, Batı Şeria ile Gazze Şeridi arasında malların ve insanların geçişine izin vermesini öngörüyordu.

Rice-Livni Anlaşması, Güvenlik Konseyi Kararı'nın bu veçhesinden hiç bahsetmiyordu. Birleşik Devletler ile İsrail, Ocak 2006 seçimlerinde yanlış tarafa oy verdikleri için Filistinlileri cezalandırma planlarının bir parçası olarak 2005 tarihli anlaşmaya artık uymuyordu. 2009'da Livni ile vardığı anlaşmadan sonra düzenlediği basın toplantısında Rice, Washington'ın Arap dünyasındaki yegâne özgür seçimlerin sonuçlarını boşa çıkarmak için çaba göstermeyi sürdüreceğini vurguladı: "Gazze'yi Hamas hâkimiyetinin karanlığından kurtarmak ve Filistin Yönetimi'nin sağlayabileceği çok iyi bir idarenin aydınlığına kavuşturmak için yapılabilecek çok fazla şey var." En azından, Filistin Yönetimi sadık bir uydu olarak kaldığı sürece; boğazına kadar yolsuzluğa batmış ve şiddetli bir baskı uygulamaya istekli, fakat yine de itaatkâr bir yönetim olarak kaldığı sürece sağlayabileceği idare.[35]

Arap dünyasına yaptığı bir geziden dönen Fawaz Gerges, bölgeye dair aktarılan manzarayı kesin şekilde doğruladı. ABD-İsrail'in Gazze saldırısı, Arap dünyasında, halkları öfkelendirmiş ve saldırganlarla işbirlikçilerine yönelik keskin bir nefret uyandırmıştı. "Sözüm ona ılımlı Arap devletlerinin [yani Washington'dan emir alanların] savunma konumunda olduğunu, [Gazze saldırısından]

asıl fayda sağlayanların ise İran ve Suriye'nin önderlik ettiği direniş cephesi olduğunu söylemek sanırım yeterli olur. Bir kez daha İsrail ve Bush Yönetimi, İran liderliğine kolay bir zaferi elleriyle hediye etmiş oldu." Dahası, Gerges'e göre, "Hamas muhtemelen saldırı öncesi ile kıyaslandığında daha kuvvetli bir siyasi aktör olarak çıkacak; El Fetih'i, yani" –Washington'ın şimdiki gözdesi– "Mahmud Abbas başkanlığındaki Filistin Yönetimi'nin egemenlik aygıtını yenilgiye uğratacak".[36] Gerges'in vardığı sonuç, bağımsız Kudüs Medya ve İletişim Merkezi (JMCC) tarafından yapılan kamuoyu yoklamasıyla da doğrulandı. Kamuoyu yoklamasının sonuçlarına göre, Batı Şeria'da Hamas'a verilen destek, geçen Nisan ayında yüzde 19 iken Gazze saldırısından sonra yüzde 29'a yükseldi. El Fetih'e verilen destek ise yüzde 34'den yüzde 30'a düştü. JMCC'nin vardığı sonuca göre "savaş", militan İslami grupları ve himayecilerini zayıflatmak şöyle dursun, "hem Filistin'de hem de bölgede büyük ölçüde ılımlıları zayıflatmış ve altlarını oymuş"tu. Batı Şeria'daki Filistinlilerin yüzde 53'ü savaşı Hamas'ın kazandığını düşünüyor; yalnızca yüzde 10'u savaşın İsrail'in zaferiyle sonuçlandığı görüşünde.[37]

Arap dünyasının, Gazze'de olanları haber yapan tek canlı TV yayınından, yani El Cezire'nin seçkin muhabirlerinin "kaos ve yıkım hakkındaki soğukkanlı ve dengeli analizlerinden" ihtimamla korunamadığını hatırlamakta fayda var. Londra merkezli *Financial Times* bu analizlerin, "karasal yayın yapan İsrail kanallarına tam bir alternatif" oluşturduğunu bildiriyor. Bizim etkin otosansür yöntemlerimizden yoksun 105 ülkede insanlar saat saat ne olup bittiğini izleyebiliyor ve bu yayının yarattığı etkinin çok büyük olduğu söyleniyor. Birleşik Devletler'de *New York Times*, "[El Cezire'nin haberlerinin] neredeyse tamamen karartılmasının ... kuşkusuz bu

TV kanalının, Irak Savaşı'nın ilk evrelerinde Amerikan işgaline ilişkin haberleri dolayısıyla Amerikan hükümetinin şimşeklerini üzerine çekmesiyle ilgili" olduğunu bildiriyor. Görünen o ki Cheney ve Rumsfeld [El Cezire'nin haberlerine] itiraz etmiş ve bağımsız medyanın bütün yapabildiği itaat etmek olmuş.[38]

Saldırganların başarmayı umdukları şeyler hakkında çok daha ciddi tartışmalar da var. Saldırının amaçlarından bazıları çokça tartışılıyor; İsrail'in 2006'da Lübnan'daki başarısızlıklarının sonucunda kaybettiği "caydırıcılık kapasitesi"nin yeniden tesis edilmesi de bunlar arasında. "Caydırıcılık kapasitesi" derken, bütün potansiyel muhalifleri terörize ederek boyun eğdirmek kastediliyor. Bununla birlikte, yakın tarihe baktığımızda gayet açık seçik olsa da, genellikle üzerinde durulmayan çok daha temel hedefler söz konusu.

İsrail, Gazze'yi Eylül 2005'te terk etti. Yerleşimciler hareketinin baş azizi Ariel Şaron gibi İsrailli rasyonel muhafazakârlar, toprağın çoğunu ve kıt kaynakları kullanırken İSK'nin büyük bölümü tarafından korunan birkaç bin yasadışı yerleşimciyi Gazze'nin yıkıntıları arasında tutmanın anlamsızlığını gördüler. Gazze'yi dünyanın en büyük hapishanesine çevirmek ve yerleşimcileri toprakları çok daha değerli olan Batı Şeria'ya göndermek daha isabetliydi. İsrail, Batı Şeria'yla ilgili düşünceleri konusunda söylem düzeyinde, daha da önemlisi eylem düzeyinde gayet açık davranıyor. Amaçlardan biri —Uluslararası Adalet Divanı'nın tuhaf şekilde yasadışı ilan ettiği— ayırma duvarının içinde yer alan Kudüs ve Tel Aviv'in ekilebilir topraklarını, su kaynaklarını ve güzel banliyölerini ilhak etmek. Bu şekilde ilhak edilmesi düşünülen alan, kırk sene önce Güvenlik Konseyi'nin yine tuhaf şekilde verdiği talimatlara

aykırı olarak, genişletilmiş Kudüs'ü* içeriyor. Uzun süredir İsrail, Batı Şeria'nın üçte birini oluşturan Ürdün Vadisi'ne el koymakla meşgul. O halde geriye, hapsedilmiş ve üstelik Yahudi yerleşimlerinin oluşturduğu çıkıntıların** üçe böldüğü bir toprak parçası kalıyor. Bu çıkıntılardan biri, genişletilmiş Kudüs'ün doğusundan Batı Şeria'yı parçalara ayırmak üzere Clinton yıllarında inşa edilen Ma'aleh Adumim kasabasıyla, diğer ikisi de kuzeyden Ariel ve Kedumim kasabalarıyla Batı Şeria'yı üçe bölüyor. Filistinlilere bırakılan topraklar, çoğunlukla keyfi nitelikteki yüzlerce kontrol noktasıyla birbirinden ayrılmış vaziyette.

Ne kontrol noktalarının ne de ayırma duvarının İsrail'in güvenliğiyle bir ilişkisi var. Yerleşimcileri korumak için yapılmış olsalar bile, Uluslararası Adalet Divanı'nın kesin hüküm verdiği gibi düpedüz yasadışılar.[39] Aslında bunların esas işlevi, Filistin halkını taciz etmek; diğer yandan da, İsrailli barış aktivisti Jeff Halper'ın tanımlamasıyla "kontrol matrisini"ni güçlendirmek. Bu "kontrol matrisi", evlerini ve topraklarını bırakmak istemeyen, "kavanozun içinde dönüp dolanan uyuşmuş hamamböcekleri" için hayatı çekilmez hale getirmek üzere tasarlanmıştır. Bütün bunlar gayet yerinde önlemlerdir, zira onlar "bizim yanımızda çekirgeden farksızdırlar", öyle ki kafalarını "taşlara ve duvarlara çarpabiliriz". Bu terminoloji, en üst düzey İsrailli siyasi ve askeri liderlere ait. Bu örnekte söz konusu olan liderler ise saygı değer "prensler" (Genelkurmay Başkanı Rafael Eitan ve Başbakan İzak Rabin). Daha ihtiyatlı şekilde ifade edilse de, izlenen politikaları buna benzer tutumlar şekillendiriyor.[40]

---

* İng. Greater Jerusalem. Eski Kudüs ve banliyölerini kapsayan mücavir alan. –y.h.n.

** İng. salients.

Siyasi ve askeri liderlerin ırkçı retoriği, dini yetkililerin vaazlarıyla karşılaştırıldığında ılımlı sayılır. Bunlar hiç de marjinal şahsiyetler değiller. Tam tersine, Zertal ve Eldar'ın haklı olarak "bu toprakların efendileri" olarak tarif ettiği bu kişiler orduda ve yerleşimciler hareketinde çok etkililer, ayrıca siyaset üzerinde muazzam bir etkiye sahipler. Gazze Savaşı'nın unutulmaz fotoğraflarından biri, geleneksel siyah giysileri içinde üç ortodoks Yahudi'yi gösteriyor; fotoğrafın altında ise şöyle yazıyor: "İsrailliler, burada gördüğünüz fotoğraftakiler gibi, Hamas'ın roket saldırılarını durdurma çabasıyla Filistin bölgesini döven kuvvetlerini izlemek için Gazze yakınındaki tepelere geldiler" (bu "çaba"ya birazdan döneceğiz). *Wall Street Journal*'daki haber, ortodoks ve seküler İsraillilerin nasıl "savaşın seyirlik mekânı"na dönüşen tepelere geldiklerini anlatıyor: " ... Bazıları yemek sepetleri ve gözlerinin önünde cereyan eden savaşla ilgili son haberleri dinledikleri portatif radyolarıyla gelmişlerdi ... [Bazıları ise] savaştaki arkadaşlarını ve akrabalarını cesaretlendirmek için oradaydılar", bazıları patlayan bombaları seyrederken "Bravo! Bravo!" diye bağırıyorlar, sevinçlerini gizleme gereği bile duymuyorlardı. Kimisi de katlanan sandalyelerinde dürbünleriyle izlerken spor karşılaşmalarında teknik direktörü eleştiren taraftarlar gibi yanlış hedefleri vurdukları için İsrailli saldırganları tenkit ediyorlardı.[41]

Önde gelen iki haham, Gazze'nin kuzeyinde savaşan askerlere "esin verici" bir ziyarette bulundu ve onlara Gazze'de "masumların" olmadığını, dolayısıyla orada yaşayan herkesin meşru birer hedef olduğunu açıkladı. Hahamlar, Kitabı Mukaddes'teki mezmurlar kitabından, Tanrı'dan İsrailliler ezenlerin çocuklarını tutup kayalara vurarak parçalamasını isteyen ünlü bir bölüm okudular. Hahamların yaptığı yeni bir şey değildi. Bir yıl önce eski Sefarad

Hahambaşı, Başbakan Olmert'e bir mektup yazmıştı. *Jerusalem Post*'un aktardığına göre, eski Hahambaşı, Gazze'deki bütün sivillerin roket saldırılarından sorumlu oldukları, dolayısıyla "roket saldırılarını durdurmak için düzenlenecek yoğun bir askeri saldırı sırasında sivillerin ayrım gözetmeksizin öldürülmesinde ahlaki açıdan hiçbir yasaklamanın" bulunmadığı bilgisini veriyordu. Oğlu olan Safed şehrinin Hahambaşı ise bu düşünceyi daha da geliştirmişti: "Eğer yüz kişi öldürdükten sonra durmazlarsa, o zaman bin kişi öldürmeliyiz; bin kişi öldürdükten sonra da durmazlarsa, on bin kişiyi öldürmeliyiz. Yine durmazlarsa yüz bin, hatta bir milyon kişiyi öldürmemiz gerekir. Filistinlileri durdurmak için ne kadar gerekiyorsa o kadarını öldürmeliyiz."[42]

Benzer görüşler, önde gelen Amerikan entelektüelleri tarafından da ifade ediliyor. İsrail, Lübnan'ı 2006'da işgal ettiğinde, Harvard Hukuk Fakültesi profesörü Alan Dershowitz liberal eğilimli internet gazetesi Huffington Post'a, bütün Lübnanlıların İsrail şiddetinin meşru hedefi olduğunu açıklamıştı. Lübnan yurttaşları "terörizmi" –yani İsrail işgaline karşı direnişi– destekledikleri için "bedelini öderler". Nitekim Lübnanlı sivillerin büyük çoğunluğu, en az Nazileri desteklemiş olan Avusturyalılar kadar saldırının meşru hedefidir. Sefarad hahamın fetvası onlar için de geçerlidir. *Jerusalem Post* internet sitesindeki bir videoda Dershowitz, Filistinlilerin can kayıplarının İsraillilere göre çok daha yüksek olmasıyla ilgili söylenenlerle dalga geçiyordu: Bu oran 1.000'e (Filistinli) karşı 1'e (İsrailli), hatta 1.000'e karşı 0'a çıkarılmalı, diyordu. "Vahşilerin" tamamen imha edilmesinden bahsediyordu. Elbette İsrail şiddet makinesinin kurbanlarını kapsayan geniş bir kategoriye, yani "teröristler"e gönderme yapıyordu, çünkü "İsrail asla sivilleri hedef almaz", diye özellikle vurguladı. Bu söylenenler-

den, Filistinlilerin, Lübnanlıların, Tunusluların ve aslında Kutsal Devlet'in acımasız ordularının önüne çıkan herkesin bir terörist olduğu ya da bu orduların haklı suçlarının rasgele bir kurbanı olduğu sonucuna varabiliriz.[43]

Tarihte bu söylemlerin benzerlerini bulmak pek kolay değil. Söz konusu konuşmaların –"bizim tarafımızda" yapıldığında– neredeyse hiçbir sansüre maruz kalmaması ve bu nedenle hüküm süren entelektüel ve ahlaki kültürde tamamen uygun davranışlar olarak görülmesi, biraz üzerinde durmayı gerektirebilir. Resmi düşmanlarımızın ağzından çıksaydı, bu tür sözcükler ahlaki bir öfkeye yol açar ve hainleri cezalandırmak için yoğun bir önalıcı şiddet kullanılması için çağrılar yapılırdı.

"Bizim taraf"ın asla sivilleri hedef almadığı iddiası, şiddet kullanan devletlerde karşılaştığımız bir doktrin; biraz doğruluk payı da var. Birleşik Devletler gibi güçlü devletler, genellikle özel olarak belirli sivilleri öldürmeye çalışmaz. Bunun yerine, özel olarak sivilleri öldürmek gibi niyetler taşımaksızın kanlı eylemler gerçekleştirirler ve hem kendileri hem de eğitimli sınıfları bu eylemlerde çok sayıda sivilin öleceğini bilir. Bu rutin pratikler hukukta, ahlakdışı kayıtsızlık kategorisine dahil edilebilir. Ancak standart emperyalist pratik ve doktrin söz konusu olduğunda, bu pek uygun bir tanımlama olmaz. Daha çok, sokakta yürürken, öyle bir niyetimiz olmasa da karıncaları öldürebileceğimizi bilmeye benzer; çünkü karıncalar bize göre o kadar aşağı bir kademede yer alırlar ki onları istemeden öldürmenin pek bir önemi yoktur. Yani Clinton'ın, yoksul bir Afrika ülkesindeki (Sudan) başlıca ilaç fabrikasını bombalamasının on binlerce insanın ölümüne yol açacağı tahmin edilebilirdi (nitekim öyle oldu). Fakat özel olarak sivilleri hedef al-

madığımız için ortada bir suç yok; Batılı ahlakçılar bu konuda bize güvence veriyor. Aynı şey, burada kolaylıkla sıralayabileceğimiz çok daha uç örnekler için de geçerli. İsrail, "özgürleştirdiği" toprakları hasbelkader istila etmiş bulunan "çekirgeler" ve "uyuşmuş hamamböceklerinin" öleceğini bile bile harekât gerçekleştirdiğinde de benzer bir durum geçerli. Böylesi bir ahlaksızlık için uygun bir terim bulunmuyor; bu muhtemelen kasıtlı katliamdan ve tüm diğer saygısızlıklardan daha kötü bir durum.

"Bu toprağın efendileri"ne göre ilahi buyrukla eski Filistin'in hakiki sahibi kılınanlar, uyuşmuş hamamböceklerine şuraya buraya dağılmış birkaç arazi parçası bağışlamaya karar verebilir. Ama hak etmiş oldukları için değil. Başbakan Olmert, Amerikan Kongresi'nin Mayıs 2006'daki birleşik oturumunda, "halkımızın bu toprağın tamamı üzerinde ebedi ve tarihsel olarak hak sahibi olduğuna inandım ve halen de inanıyorum" demiş ve alkışlanmıştı.[44] Olmert aynı oturumda, daha önce tanımladığımız gibi, Batı Şeria'da değerli olan ne varsa almayı ve Filistinlileri tecrit edilmiş kantonlarda çürümeye terk etmeyi öngören "birleştirme" programını ilan etmişti. Olmert "toprağın tamamı" derken, sınırlar hakkında pek açık davranmadı, ama zaten siyonist girişim bu konuda hiçbir zaman açık davranmamıştı ve bunun için geçerli nedenleri vardı: Sürekli genişleme, siyonizmin önemli bir içsel dinamiğidir. 1999'da Likud'un seçim programı, yani şimdiki Başbakan Benyamin Netanyahu'nun programı bu konuda muğlaklıklar taşıyordu. Fakat Olmert hâlâ Likud Partisi'ndeki köklerine bağlıysa, mevcut Ürdün devleti dahil Ürdün'ün iki yakasını, en azından değerli bölgelerini kastediyor olmalı. Likud'un bu seçim programı, "Ürdün Vadisi ve ona hâkim toprakların İsrail'in egemenliği altında olacağını" ilan

ediyor. Hangi toprakların "Ürdün Vadisi'ne" hâkim olduğunu tanımlamıyor, ama hiç kuşkusuz Ürdün'ün batısındaki her şeyi, yani eski Filistin'i, İsrail'in egemenliğine sokuyor. Söz konusu seçim programı, bu topraklarda asla bir Filistin devletinin olamayacağını ve Yahudi yerleşimlerinin sınırlandırılmaması gerektiğini öne sürüyor, çünkü "bu topraklarda yerleşimin, Yahudi halkının İsrail Ülkesi üzerinde sahip olduğu tartışma götürmez hakkın bir ifadesi olduğunu" ilan ediyor.[45]

Olmert ve Likud Partisi'ndeki halefi açısından, "halkımızın bu toprağın tamamı üzerinde ebedi ve tarihsel bir hakka sahip olması", geçici ziyaretçiler konumundaki Filistinlilerin kendi kaderini belirleme hakkından mahrum olmasıyla çarpıcı bir karşıtlık arz eder. Daha önce belirttiğimiz gibi, Aralık 2008'de İsrail ve Washington'daki patronu, Filistinlilerin böyle bir haktan yoksun olduğunu her zamanki gibi tek başlarına ve bir sessizlik eşliğinde bir kez daha vurgulamışlardı.[46]

Olmert'in 2006'da hazırladığı planlardan yeterince aşırı olmadığı için vazgeçildi. Birleştirme programının ve programı uygulamak için gerekli günlük eylemlerin yerini, genel anlamda çok benzer başka bir program aldı. Yahudi yerleşimlerini takip eden Barış Şimdi'nin bir raporuna göre, 2008'de yeni başlatılan inşaatların sayısı Tel Aviv'de yüzde 29, Kudüs'te yüzde 14 oranında azalırken Batı Şeria'daki yerleşimlerde yüzde 60 oranında arttı. Barış Şimdi ayrıca 6.000 yeni birimin inşasının onaylandığını, 58.000'inin ise onay beklediğini bildirdi. Rapora göre, "bütün planlar uygulanırsa ... işgal altındaki topraklarda yerleşimci sayısı ikiye katlanacak". Washington'daki para babalarının protestosuna yol açmadan yerleşim projelerini genişletmenin birçok yolu vardır. Örneğin

önce bir "ileri karakol" kurulur; sonra burası, ulusal elektrik ve su şebekesine bağlanır ve zamanla yavaş yavaş bir yerleşime veya bir kasabaya dönüşür. Ya da güvenlik gerekçesiyle bir yerleşimin etrafındaki topraklar "halkalar" halinde genişletilir ve böylece Filistinlilerin toprakları ele geçirilir. Bu gibi süreçlerin hepsi devam ediyor.[47]

Kökleri İsrail devletinin kurulmasından önceye uzanan bu tip yöntemler işgalin ilk günlerinde kullanılmaya başlanmıştı. O zamanlar işgal altındaki topraklardan sorumlu olan Savunma Bakanı Moşe Dayan bu fikri büyük bir şiirsellikle ifade etmişti: "Bugünkü durum, bir bedevi erkeğiyle rızası olmadan kaçırdığı kız arasındaki karmaşık ilişkiye benziyor ... Siz Filistinliler, bir ulus olarak bugün bizi istemiyorsunuz, ama biz mevcudiyetimizi size dayatarak tutumunuzu değiştirmesini biliriz." "Köpekler gibi yaşamaya devam edeceksiniz; beğenmeyen çekip gidebilir", bu arada biz de isteğimizi alacağız.[48]

Bu programların suç teşkil ettiği hiçbir zaman tartışma konusu olmadı. 1967 Savaşı'ndan hemen sonra, İsrail'deki en yüksek hukuk otoritesi Teodor Meron, İsrail hükümetini şöyle bilgilendirmişti: "İdaremiz altındaki topraklardaki sivil yerleşimler, Dördüncü Cenevre Konvansiyonu'nun kesin hükümlerine aykırıdır." Dördüncü Cenevre Konvansiyonu, uluslararası insan hakları hukukunun temelini oluşturur. İsrail Adalet Bakanı bu görüşe katıldığını açıkladı. Dayan ise, "İsraillilerin işgal edilen topraklara yerleştirilmesi, bilindiği gibi uluslararası anlaşmalara aykırıdır, fakat bu yeni bir bilgi değil" dedi; öyleyse mesele dikkate alınmayabilirdi. 2004'te Uluslararası Adalet Divanı, Meron'un vardığı sonucu oy birliğiyle destekledi; İsrail Yüksek Mahkemesi ise teknik açıdan bu gö-

rüşü kabul ederken, her zamanki tarzına uygun olarak pratikte reddetti.[49]

Etkili bir askeri denetim kurması ve ABD ile müttefiki diktatörlüklerin silahlandırıp eğittiği işbirlikçi Filistin güvenlik güçlerinin yardımı sayesinde İsrail, ABD desteğiyle Batı Şeria'da suç teşkil eden programlarını uygulayabilir. Yerleşimciler İSK'nin koruması altında kudurup türlü taşkınlıklar yaparken, her zamanki cinayetlerine ve suç işlemeye devam edebilir. Fakat terör yoluyla Batı Şeria'ya fiilen boyun eğdirilirken, Filistin'in diğer yarısında, Gazze Şeridi'nde direniş hâlâ devam ediyor. ABD-İsrail'in, Filistin'in ilhak edilip yıkıma uğratılması programlarının engellenmeden devam edebilmesi için bu direnişin de ezilmesi gerekiyor.

İşte Gazze işgalinin ardında böyle bir gerekçe var.

Çoğunluk, yaklaşmakta olan İsrail seçimlerinin işgalin zamanlamasını belirlediğini düşünüyor. Kamuoyu yoklamalarında epeyce geriden gelen merkezdeki İşçi Partisi'nin Savunma Bakanı Ehud Barak, İsrailli yorumcu Ran HaCohen'in hesabına göre, katliamın ilk günlerinde öldürülen her kırk Arap karşılığında parlamentoda bir koltuk kazandı.[50]

Fakat daha sonra durum değişti. İsrail aşırı sağı, işgalden büyük ölçüde kazançlı çıktı. Bununla birlikte işlenen suçlar, etkisi dikkatlice hesaplanan İsrail propaganda kampanyasının örtbas edebildiği düzeyin oldukça üstüne çıkmış, işgalin kararlı destekçileri bile dış dünyanın İsrail'in haklı savaşını nasıl algıladığı konusunda kaygılanmaya başlamıştı. Büyük saygı duyulan siyaset bilimcisi ve tarihçi Shlomo Avineri, İsrail ile dışardakiler arasındaki bu "kritik görüş farklılıkları"na ilişkin bir analiz sundu. Avineri'ye göre

bunun nedenlerinden biri, "İsrail ateşinin sonucu olan ama medyanın da abarttığı kaba görüntüler, dezenformasyon ve hiç kuşkusuz eskiden beri İsrail'e duyulan nefret"ti. Fakat derinlerde yatan başka bir neden daha olduğunu düşünüyordu: "Operasyonun, nasıl algılanacağını büyük ölçüde etkileyen, ismi: "Dökme Kurşun."* İbranicesi, İsrailliler için, şair Haim Nahman'ın yazdığı, Hanukkah Bayramı'nda** genellikle sevimli küçük çocukların söylediği bir şarkıda geçen mısrayı çağrıştırır. Operasyonun, Hanukkah Bayramı civarında başlaması da bu çağrışımı güçlendirdi. Buna karşın, dışarıda Dökme Kurşun ismi farklı şekilde algılandı. Haydi Almancayı bir kenara bırakalım, İngilizcede Dökme Kurşun sözü tamamen farklı bir çağrışıma sahiptir. Kurşun dökülerek mermi, bomba, havan topu güllesi yapılır. Dünyada Dökme Kurşun operasyonu hakkında haber geçilirken, bu isim insanlarda militarist, gaddar ve saldırgan türünden çağrışımlar yaptı; zihinlerde, dönen topaçlar yerine, ölümü ve yıkımı canlandırdı. Daha ilk kurşun atılmamışken veya İsrail'in davasını açıklayan ilk konuşma yapılmamışken, operasyon bir saldırganlık imajı kazandı" –İsrail *hasbara*'sının*** büyük bir hatası. Avineri, operasyon için "yine tarihsel bir tınıya sahip 'Gazze'nin Kapıları' gibi" biraz daha kibar bir terim kullanılsaydı, daha iyi olurdu diye düşünüyor.[51]

Savaş destekçilerinden Ari Shavit katliama dair şunları diyerek

---

* İng. Cast Lead.

** Aralık ayına denk gelen ve sekiz gün süren bir Yahudi dini bayramı. –y.h.n.

*** Bu kelime İsrail hükümeti ve destekleyicileri tarafından hükümet politikalarını açıklama ve dünyada İsrail hakkında olumsuz yayın yapan basına karşı İsrail'i savunma çabalarını anlatmak için kullanılır. Aslında propaganda terimi için kullanılan bir hüsnütabirdir. –y.h.n.

uyarıda bulundu: "[Katliam İsrail'in] ruhuna ve imajına zarar veriyor. Dünyanın her yerindeki televizyon ekranlarında, uluslararası topluluğun oturma odalarında ve en önemlisi Obama'nın Amerikası'nda bu ruhu ve imajı yok ediyor". Shavit özellikle, "BM Genel Sekreteri'nin Kudüs'ü ziyaret ettiği gün ... [İsrail'in] bir BM tesisini top ateşine tutmasından" kaygılanıyordu, bu "çılgınlığın da ötesinde" bir eylemdi.[52]

Biraz ayrıntıya girerek sözü edilen "tesis"te, BM'nin Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu'nun (UNRWA) deposunun bulunduğunu söyleyebiliriz. UNRWA müdürü John Ging, top atışlarının "sığınaklara, hastanelere ve aşevlerine bugün dağıtılması planlanan yüzlerce ton acil durum gıdasını ve ilaçlarını" tahrip ettiğini söyledi. Askeri saldırılar El Kudüs Hastanesi'nde yangına yol açarak hastaneyi ve Filistin Kızılay'ı tarafından kullanılan ikinci bir depoyu da tahrip etti. El Cezire'nin haberine göre, yoğun bir nüfusun yaşadığı Tal Hawa semtindeki hastane, "İsrail kara birlikleri semte girerken korku içindeki yüzlerce Gazzelinin hastaneye sığınmasından sonra" İsrail tankları tarafından tahrip edildi.

Yanan hastanenin kalıntılarında kurtarılacak hiçbir şey kalmamıştı. Sağlık görevlisi Ahmad Al-Haz, Associated Press (AP) Haber Ajansı'na, "hastane binasının top ateşine tutulduğunu" söyledi: "Hastanede yangın çıktı. Hastaları, yaralıları ve orada bulunan diğer insanları tahliye etmeye çalıştık. İtfaiye görevlileri geldi ve ateşi söndürdüler, ateş tekrar canlandı, bir kez daha söndürdüler; ardından üçüncü kez alevler parladı." Parlayarak alevlenen şeyin beyaz fosfor bombası* olduğundan şüphe edildi, başka yerlerde

* Beyaz fosfor bombası, yangın silahı olarak kullanılan ve solunduğunda ciğerlerde ani yaralar ve vücutta yanıklar oluşturan bombadır. Beyaz fosfor

çıkan pek çok yangında ve ciddi yanık vakalarında da aynı şüphe söz konusuydu.[53]

Yoğun bombardımanın durması araştırma yapmayı mümkün kıldı ve Uluslararası Af Örgütü (UAÖ) bu şüpheleri doğruladı. İsrail tüm hızıyla suç işlemeye devam ederken bütün gazetecilerin, İsrailli gazetecilerin dahi, Gazze'ye girmesini yasakladı. UAÖ, İsrail'in beyaz fosfor bombası kullandığının "açık ve yadsınamaz" olduğunu bildirdi ve yoğun yerleşim alanlarında defalarca kullanılmasını "bir savaş suçu" sayarak kınadı. UAÖ araştırmacıları, meskenlerin etrafına dağılmış, halen yanmakta olan beyaz fosfor bombası parçaları buldular. Bunların, "bölge sakinleri ve sahip oldukları mülkler" için, özellikle de "savaşın döküntüsü ilgilerini cezbeden ve tehlikeden habersiz" çocuklar için "tehlike yarattığını" belirttiler. Aktardıklarına göre, öncelikli hedef UNRWA tesisiydi. İsrail yetkililerin "tesise başka bomba atılmayacağı teminatını vermesinden" sonra tesiste "bazı yakıt tanklarının yanına beyaz fosfor bombaları düşmüş ve tonlarca insani yardım malzemesi tahrip olmuş"tu. Aynı gün "Gazze Şehri'ndeki El Kudüs Hastanesi'ne beyaz fosfor bombası isabet etti ve yangın çıkmasına neden oldu; bunun üzerine hastane personeli hastaları dışarıya çıkarmak zorunda kaldı ... Deriye değen beyaz fosfor, oksijen bitinceye kadar yanmaya devam eder ve kasların içinde yanıp kemiğe kadar inebilir." İster kasıtlı olarak, isterse ahlakdışı bir kayıtsızlıkla kullanılmış olsun,

bombaları ABD ordu envanterinde bulunmaktadır ve Irak'ta, Felluce'de ABD ordusu tarafından kullanılmıştır. Nisan 1997 tarihli Kimyasal Silahlar Konvansiyonu (CWC) çerçevesinde yasaklanmış kabul edilip edilmeyeceği tartışmalıdır, ancak 1980 Konvansiyonel Silahlar Konvansiyonu yangın silahlarının sivil halk üzerinde veya hava saldırılarında sivillerin yoğun olarak bulunduğu yerlerde kullanılmasını yasaklamaktadır. –y.h.n.

fosfor bombası sivillere karşı saldırılarda kullanıldığında bu türden suçlar kaçınılmazdır.[54]

UAÖ'nün belirttiğine göre beyaz fosfor bombaları Amerikan yapımı. UAÖ, Gazze'de silahların kullanımını ele aldığı bir raporda, İsrail'in ABD tarafından tedarik edilen silahları "uluslararası insan hakları hukukunu ciddi olarak ihlal" edecek şekilde kullandığı sonucuna vardı ve "BM Güvenlik Konseyi'ni, Yahudi Devleti'ne acil ve kapsamlı bir silah ambargosu uygulamaya" çağırdı.[55] Birleşik Devletler'in bilinçli suç ortaklığı şüphe götürmese de, "batamayacak kadar büyük olma" doktrininin eşdeğeri doktrin uyarınca bu devlet cezalandırma talebinin dışında bırakıldı.

Bununla birlikte, İsrail'in *jus in bello*'yu*, yani hunharca savaş uygulamalarını yasaklayan yasaları ciddi şekilde ihlal etmesine fazlasıyla odaklanmak bir hata olur. İşgalin bizatihi kendisi çok daha ciddi bir suçtur. İsrail bu korkunç yıkıma oklar ve yaylarla yol açmış olsaydı dahi, yaptığı yine son derece ahlakdışı bir suç olurdu.

Belirli hedeflere ilgi göstermek de hatalı bir yaklaşım olacaktır. Öngördüğü hedeflerin kapsamı bakımından çok daha ihtiraslı bir kampanya söz konusuydu. Yetkililer, kampanyanın amacının "bütün yaşam araçlarının ortadan kaldırılması" olduğu uyarısında bulunmuşlardı. Kümes hayvanları, çiftlik hayvanları, seralar ve meyve bahçelerinin yanı sıra tarımsal alanın büyük bölümü tahrip edildi ve belki de tarımsal alanların bir kısmı yeniden ekilemeyecek. Dünya Gıda Programı'na göre, bunun sonucunda Gazze Şeridi'nde ciddi boyutlarda bir yiyecek krizi oluştu. İSK, Ta-

* Savaş sırasında uyulması gereken kuralları belirleyen uluslararası hukuk. –y.h.n.

rım Bakanlığı'nı ve "yoksullara ucuz yiyecek sağlayan Zeytun'daki Filistin Tarımsal Yardım Komiteleri'nin bürolarını" da hedef aldı. Adı geçen büroları "duvarlara tacizkâr ve küfür dolu sözler yazan İsrail askerleri alt üst etti ve yağmaladı." İsrail buldozerleri geniş alanları dümdüz etti. "İsrail buldozerlerinin verdiği hasarın" ötesinde, "toprak, beyaz fosfor dahil askeri mühimmat, patlayan kanalizasyon boruları, hayvan leşleri ve hatta çatılarda kullanılan asbestle kirlendi. Pek çok yerde büyük hasar meydana geldi. Bir zamanlar hızla gelişen bir çiftlik bölgesi olan Jabal El Rayas'taki her bina tahrip oldu, hatta sığırlar öldürüldü ve tarlalarda çürümeye bırakıldı." Genellikle apolitik bir tutum benimseyen Gazze iş dünyasının liderleri, "İsrail'in ekonomik ablukasıyla tesislerin on sekiz ay boyunca kapanmasının ardından sanayinin ancak yüzde 3'ü hâlâ faal durumdaydı; bunun da büyük kısmı şimdi tahrip edilmiş vaziyette diyorlar". İşadamları, "Gazze'nin en önemli imalat tesislerinden bazılarının üretim kapasitesinin havadan bombalama, tank bombardımanı ve zırhlı buldozerler" kullanan İsrail güçleri tarafından "ortadan kaldırıldığını" belirtiyorlar. Filistinli sanayicilere göre, 219 fabrika yıkıldı veya ciddi şekilde zarar gördü.[56]

Gazze Şeridi'nin toparlanmasını önlemek için İSK üniversitelere de saldırdı. (Washington'ın gözde fraksiyonu El Fetih yanlısı olduğu düşünülen) El Azhar Üniversitesi'ndeki tarım fakültesini, Refah'taki El Da'wa Beşeri Bilimler Koleji'ni ve Gazze Güvenlik Bilimleri Koleji'ni büyük ölçüde tahrip etti. Gazze'deki altı üniversite binası yerle bir edildi ve on altısı hasar gördü. Yıkılan binalardan ikisi, Gazze'deki İslam Üniversitesi'nin bilim ve mühendislik laboratuvarlarına ev sahipliği yapıyordu.[57] Yıkımın mazereti, bu laboratuvarların Hamas'ın askeri faaliyetlerine katkıda bulunma-

sıydı. Aynı ilkeyi uyarlarsak, İsrail (ve ABD) üniversiteleri de büyük ölçekli terörün meşru hedefidir.

Ara sıra, İsrail savaş gemilerinin balıkçı teknelerine ateş açtığı yolunda haberler yayımlanıyordu. Fakat bu durum, son yıllarda Filistin balıkçılık sanayini kıyıya doğru sıkıştırmak için yürütülen kampanyanın üzerini örtüyor. İsrail bu yolla, Gazze'deki balıkçılık sanayisini yok etmeyi amaçlıyor. Nitekim, İsrail'in elektrik santrallerini ve kanalizasyon tesislerini tahrip etmesinin yol açtığı büyük ölçekli kirlilik, kıyıya yakın yerlerde balık avlamayı imkânsız hale getiriyor. Yüksek derecede güvenilir bir kaynak olan Gazze'deki El Mezan İnsan Hakları Merkezi, son olayları anımsatarak İİK'nin (İsrail İşgal Kuvvetleri) "balıkçılar da dahil Filistinli sivillere karşı saldırılarını sürekli tırmandırmasını şiddetle kına[dı]". Uluslararası insan hakları gözlemcileri, Gazze karasularında balıkçı teknelerine yönelik düzenli saldırılar yapıldığını bildiriyor. Filistinli balıkçılara eşlik eden gözlemciler, "o zaman yürürlükte olan altı aylık ateşkes anlaşması"na ve şimdi de Ocak ayındaki ateşkese "rağmen Gazze karasularında balıkçılara yönelik sayısız askeri saldırıya tanık olduklarını" aktarıyorlar. İsrail hücumbotlarının 5 Ekim'de Gazze kıyısı yakınında uyarı yapmadan teknesine saldırmasıyla yaralanan on dokuz yaşındaki Gazzeli bir balıkçının başucunda konuşan Gideon Levy, "40.000 Gazzeli balıkçının" İsrail donanmasının saldırıları sonucunda "geçim aracından yoksun bırakıldığını" aktardı. Bu olay, İsrail'in Gazze'yi işgal etmesiyle ateşkesin bozulmasından bir ay önce meydana geldi. Birazdan bu gelişmelere döneceğiz. Levy'nin aktardığına göre, "Uluslararası Dayanışma Hareketi (UDH) birkaç günde bir Gazze'deki gönüllülerinin balıkçılara yapılan saldırılar hakkındaki raporlarını yayımlıyor. Bazen savaş gemileri zaten perişan durumdaki teknelere çarpıyor, bazen

balıkçılara yüksek basınçlı su sıkıyor ve onları denize düşürüyor, bazen de balıkçılara öldürmek üzere ateş açıyor".[58]

Uluslararası gözlemciler, balıkçı teknelerine yapılan saldırıların, British Gas Group (BG) adlı şirketin 2000'de Gazze karasularında verimli olduğu tahmin edilen doğalgaz alanlarını keşfetmesinden sonra başladığını söylüyor. Düzenli olarak gerçekleştirilen saldırılar, resmi emirle değil, tehdit ve şiddet yoluyla balıkçı teknelerini aşama aşama kıyıya doğru itiyor. Petrol sanayisi dergileri ve İsrail iş dünyası basını, "Filistinlilerin denetimindeki Gazze Şeridi'nin açığında bulunan alanda yaklaşık 1,5 milyar metre küp doğalgaz için" devlete bağlı İsrail Elektrik Şirketi'nin müzakereler yürüttüğünü aktarıyor. Gazze işgalinin, hiçbir şekilde ticari müzakerelerde yer alamayan Filistin'den bu değerli kaynakları çalma projesiyle bağlantılı olabileceğini düşünmemek elde değil.[59]

Saldırganlığın her zaman bir bahanesi vardır: Ehud Barak'a göre Hamas'ın roket saldırıları İsrail'in sabrını "tüketmişti". İsrail'in kendini savunmak için kuvvet kullanma hakkı olduğu şuursuzca tekrarlanıyordu. Bu tez kısmi olarak savunulabilir. Roket atışları düzenlemek suçtur ve bir devletin suç teşkil eden saldırılara karşı kendini savunma hakkı vardır. Ancak buradan yola çıkarak, söz konusu devletin kendini kuvvet kullanarak savunma hakkı olduğunu söyleyemeyiz. Kabul edebileceğimiz veya etmemiz gereken her türlü ilkenin ihlali olur bu. Putin'in, Çeçen terörüne yanıt olarak kuvvet kullanmaya hakkı yoktu; ABD'nin Irak'ta elde ettiğinden daha fazlasını almış olması kuvvete başvurmasını haklı çıkarmaz. Eğer General Petraeus bu başarıya biraz olsun yaklaşabilmiş olsaydı, herhalde kral ilan edilirdi.[60] Nazi Almanyasının kendini partizanların terörizmine karşı savunmak için kuvvete

başvurmaya hakkı yoktu. Kristallnacht,* Herschel Grynszpan'ın Paris'te bir Alman Büyükelçilik görevlisini öldürmesiyle meşruiyet kazanmamıştı. Amerikan kolonilerinde bağımsızlık mücadelesi verenler (ciddi boyutlarda) terör estiriyor diye Britanya'nın kendini savunmak adına kuvvet kullanmaya hakkı yoktu; İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun (IRA) terörüne karşı İrlandalı Katolikleri terörize etmeye hakkı olmadığı gibi. Nitekim Britanya nihayet meşru haksızlıkları dikkate alan makul bir politika izlemeye başladığında, IRA terörü neredeyse sona erdi. Buradaki mesele kullanılan gücün "orantılılığı" meselesi değil, öncelikle nasıl bir yol izleneceği konusunda yapılacak seçimdir: Şiddet kullanmanın alternatifi var mıdır? Bütün bu örneklerde açık ki böyle bir alternatif mevcuttu, dolayısıyla ne olursa olsun kuvvete başvurmanın hiçbir haklılığı yoktu.

Her türlü kuvvete başvurma eylemi, ciddi bir ispat yükümlülüğü** getirir. Kırk yılı aşkın bir süredir hâlâ her gün suç işlemeye devam ettiği Gazze ve Batı Şeria'da İsrail, karşılaştığı direnişi ezmeye çalışırken bu ilkeyi karşılayabiliyor mu? Sanırım Filistin direnişinin meşruiyeti üzerine İsrail basınına verdiğim bir mülakattan alıntı

---

* Bir Alman diplomatın Paris'te Herschel Grynszpan adlı Polonyalı bir Yahudi tarafından öldürülmesi üzerine Nazi Almanyası'nda 9-10 Kasım 1938'de Yahudilere karşı girişilen bir dizi saldırı. Saldırı sırasında Yahudilere ait işyerlerinin camları kırılmış ve caddeler cam kırıkları ile dolmuştur. Bu saldırıya verilen Almanca isim "Kristallnacht", "Kırık Camlar Gecesi" olarak başka dillere çevrilmiştir. –y.h.n.

** İng. Burden of proof. Hukuk'ta bir kişiye yönelik bir suçlama yapılıyorsa, bunu kanıtlamak savcılık makamının yükümlülüğüdür, suçlanan suçsuz olduğunu kanıtlamakla yükümlü değildir, buna "masumiyet karinesi" denir. Burada da, İsrail'in kuvvet kullanmaya başvurmasının meşru olduğunu ispat etme yükümlülüğünün olduğu ifade ediliyor. –y.h.n.

yapabilirim: "Gazze ve Batı Şeria'nın tek bir birim olarak tanındığını hatırlamalıyız, dolayısıyla Batı Şeria'da İsrail'in yıkıcı ve yasadışı programlarına karşı direniş meşruysa (aksi yönde rasyonel bir argüman duymak ilginç olacaktır), o zaman Gazze'deki direniş de meşrudur."[61]

Filistinli-Amerikalı gazeteci Ali Abunimah şu tespitte bulundu: "Batı Şeria'dan İsrail'e roket saldırısı yapılmıyor, ama İsrail'in yargısız infazları, toprak hırsızlığı, adam kaçırmalar ve yerleşimcilerin uyguladığı pogromlar* ateşkes boyunca tek bir gün durmadı. Mahmud Abbas'ın Batı destekli Filistin Yönetimi, İsrail'in bütün taleplerini yerine getirdi. Birleşik Devletler askeri danışmanlarının gururlu bakışları altında Abbas 'güvenlik güçleri'ni topladı ve İsrail adına direnişe karşı savaştı. Fakat bunların hiçbiri Batı Şeria'da tek bir Filistinliyi, İsrail'in sınır tanımayan sömürgeciliğinden korumaya yetmedi." Elbette hepsinin arkasında Birleşik Devletler desteği yer alıyordu. Saygın Filistinli parlamenter Doktor Mustafa Barguti ise, Bush'un Kasım 2007'de Annapolis'te barış ve adalete bağlılık üzerine cesaretlendiren laflar da ettiği ölçüsüzlüğünden sonra, Batı Şeria'da Filistinlilere saldırıların arttığını, yerleşimler ile İsrail kontrol noktalarının çoğaldığını belirtiyor. Suç teşkil eden bu eylemlerin Gazze'den fırlatılan roketlere karşı yapılmadığı çok açık; aksine roketler İsrail'in eylemlerine karşı bir tepki olabilir.[62]

Zalim bir işgale karşı direnen insanların eylemleri, suç içeren eylemler olarak görülebilir; ancak bu eylemlere herhangi bir al-

* Pogrom: Belli bir etnik ya da dinsel gruba, bu gruba ait bireylerin canlarına, mallarına, ev ve işyerlerine, ibadethanelerine yönelik çapulcu saldırıları. –y.h.n.

ternatif sunmayanlar böylesi yargılarda bulunabilecek ahlaki temelden yoksundur. Bu durum özellikle de söylemleri, eylemleri ve sessizlikleriyle İsrail'in suçlarına ortak olmayı tercih eden Amerikalılar için geçerli. Onların sorumluluğu daha fazla, çünkü şiddet içermeyen çok açık alternatifler var. Gelgelelim bu alternatiflerin, ABD'nin fiiliyatta güçlü biçimde desteklediği –arada bir de çözüme "yardımcı olmuyor" diye ılımlı uyarılarda bulunduğu– yasadışı genişleme programlarına engel olmak gibi bir dezavantajı var.[63]

İsrail basit araçlar kullanarak kendini savunabilir: İşgal altındaki topraklarda suç teşkil eden eylemlerine son verebilir; Birleşik Devletler ile İsrail tarafından otuz yıldan uzun süredir bloke edilen iki devletli çözüme dayalı uluslararası konsensüsü kabul edebilir. Birleşik Devletler ile İsrail'in bu blokajı, 1976'da bu koşullara uygun siyasi çözüm çağrısı yapan bir Güvenlik Konseyi kararının ABD tarafından veto edilmesiyle başladı. Bu utanç verici kayıtları bir kez daha ele almayacağım, fakat bugün ABD-İsrail reddiyeciliğinin geçmişe göre daha arsız bir hal aldığını bilmek lazım. Arap Birliği, uluslararası konsensüsün dahi ötesine geçti ve İsrail'le ilişkilerin tamamen normalleştirilmesi çağrısında bulundu. Hamas defalarca, uluslararası konsensüsün koşullarına uygun iki devletli bir çözüm talep etti. İran ve Hizbullah ise, Filistinlilerin kabul edeceği her türlü anlaşmaya uyacağını açıkladı.[64]

Süreçteki belirsizlikler ve eksiklikler araştırılabilir; fakat sadece söylemleriyle değil eylemleriyle de müthiş bir yalnızlık içinde olmayı tercih eden ABD ve İsrail'in durumu için aynı şeyi söyleyemeyiz.

Daha ayrıntılı kayıtlar bu konuda aydınlatıcı olabilir. Filistin Ulusal Konseyi 1988'de, uluslararası konsensüsü resmi olarak kabul etti.

Şamir-Peres koalisyon hükümeti ise karşılığında İsrail ile Ürdün arasında "ilave bir Filistin devletinin" olamayacağını ilan etti; bu yanıtı James Baker'ın Dışişleri Bakanlığı da onayladı. ABD-İsrail'in dayatmalarına göre Ürdün zaten bir Filistin devletiydi. Ardından gelen Oslo Anlaşması Filistinlilerin ulusal haklarını göz ardı ediyordu: Eylül 1993'te Beyaz Saray'ın çimleri üzerinde büyük bir tantanayla imzalanan İlkeler Beyannamesi sadece Filistinlilere hiçbir hak tanımayan BM'nin 242 sayılı kararına göndermede bulunuyor, Filistinlilerin ulusal haklarıyla ilgili daha sonraki BM beyannamelerini kesinlikle dikkate almıyordu. Söz konusu beyannamelerin hepsi de Washington tarafından engellenmişti. Filistinlilerin ulusal haklarını makul bir şekilde elde edebilecekleri tehdidi, İsrail'in ABD desteğiyle yasadışı yerleşimleri mütemadiyen genişletmesiyle, Oslo dönemi boyunca sistematik olarak boşa çıkarıldı. 2000'de, yani Başkan Clinton ve Başbakan Barak'ın görev sürelerinin son yılında, Camp David'deki müzakereler böyle bir arka plan çerçevesinde yürütülürken Yahudi yerleşimlerinin inşası hız kazandı.

Clinton, Camp David müzakerelerinin başarısızlığa uğramasından Yaser Arafat'ı sorumlu tuttuktan sonra geri adım attı ve ABD-İsrail önerilerinin herhangi bir Filistinli tarafından kabul edilemeyecek ölçüde aşırı olduğunu fark etti. Aralık 2000'de muğlak olmakla birlikte daha dürüst denebilecek "parametreleri"ni sundu. Ardından her iki tarafın da bu parametreleri kabul ettiğini ilan etti ve bu arada her iki taraf da çekincelerini belirtti. İki taraf Ocak 2001'de, İntifada'nın başlamasından dört ay sonra Mısır'ın Taba şehrinde bir araya geldi. Bir anlaşmaya varmaya çok yaklaştılar. Düzenledikleri son basın toplantısında, birkaç gün daha süreleri olsaydı bir anlaşmaya varabileceklerini söylediler. Ancak İsrail Başbakanı Ehud Barak, müzakereleri zamanından önce bitirdi. Taba'da mü-

zakereyle geçen o bir hafta, otuz yıldan uzun süredir devam eden ABD-İsrail reddiyeciliğinin tek kırılma noktasıydı. Kayıtlara geçen bu kırılmanın tekrar gündeme gelmemesi için bir sebep yok. [65]

Ethan Bronner'in yinelediği ve aktarılması tercih edilen anlatıya göre ise "İsrail dışındaki pek çok kişi Barak Bey'i, 2000 yılında Filistinlilere herhangi bir İsrailli liderden daha ileri barış önerileri sunan, ancak görüşmelerin başarısızlığa uğraması ve şiddetli bir Filistin isyanının [İntifada] patlak vermesiyle iktidarını kaybeden bir başbakan olarak hatırlıyor". Bronner ve hatırı sayılır miktardaki meslektaşının "gazetecilik" olarak adlandırdığı faaliyet sayesinde, "İsrail dışındaki pek çok kişi"nin bu aldatıcı peri masalına inandığı bir gerçek.[66]

Genelde iki devletli bir çözüme şu aşamada ulaşılamayacağı, İSK, Yahudi yerleşimcileri zorla yerlerinden etmeye kalkışırsa bunun bir iç savaşa yol açacağı iddia ediliyor. Doğru olabilir, fakat doğru olabilmesi için çok daha fazla gerekçenin sunulması gerekiyor. İSK, yasadışı yerleşimcileri yerleşimlerden çıkarmak için güce başvurmak yerine müzakerelerle belirlenecek sınırlara çekilebilir. Bu durumda, bu sınırların dışında kalan yerleşimcilerin önünde iki seçenek olur: İster sübvanse edilen evlerini terk edip İsrail'deki sübvanse edilen evlerine dönebilir, isterlerse de Filistin Yönetimi'nin hâkimiyetinde yaşamayı tercih edebilirler. Aynı şey, 2005'te Gazze'de özenle sahneye konan "ulusal travma" için de geçerli. Bu travma o kadar düzmece bir şekilde sahnelenmişti ki İsrailli yorumcuların alay konusu olmuştu. İsrail'in, İSK'nin geri çekileceğini ilan etmesi yeterliydi; bu durumda, Gazze'de hayatın tadını çıkarmaları için sübvanse edilen yerleşimciler sessizce kendilerine tahsis edilen kamyonlara binerek işgal altındaki toprak-

ların diğer tarafında, yine devletin sübvanse ettiği yeni meskenlerine taşınacaktı. Fakat bu yol izlenseydi, acılar içindeki çocukları gösteren trajik fotoğraflar ve "bir daha asla!" şeklindeki hiddetli bağrışmalar kullanılamayacaktı. Böylelikle, kısmi "çekilme"nin gerçek amacını –yasadışı yerleşimlerin işgal altındaki toprakların geri kalan bölümünde yaygınlaştırılmasını– gizleyen ve büyük bir memnuniyetle karşılanan bir propagandanın zemini oluşmamış olacaktı.[67]

Özetlemek gerekirse, sürekli tekrarlanan iddianın aksine, İsrail'in Gazze'den fırlatılan roketlere karşı kendini savunmak üzere kuvvete başvurma hakkı yok ve bu eylemler terörist suçlar olarak görülse bile söylediğim doğru. Üstelik nedenleri de gayet açık. İsrail'in Gazze'ye saldırmak için öne sürdüğü gerekçenin herhangi bir değeri yok.

Daha dar kapsamlı bir sorun da var. İsrail'in, Gazze'den fırlatılan roketlere karşılık vermek için kuvvet kullanması yerine barışçıl ve kısa vadeli alternatifler var mı? Bu alternatiflerden biri, ateşkesi kabul etmek. Bazen İsrail'in bunu resmi olarak yaptığı oldu, ama hemen ihlal etti. En son örneği Haziran 2008'de yaşandı. Ateşkes, "Gazze'ye girişi yasaklanan bütün malların nakledilmesine imkân tanımak" için sınır geçişlerinin açılması talebini de içeriyordu. İsrail bu koşulu resmi olarak kabul etti; fakat kısa süre sonra, Hamas Haziran 2006'da kaçırılan İsrailli asker Gilad Şalit'i serbest bırakana kadar anlaşmaya uymayacağını ve sınırı açmayacağını açıkladı.[68]

Gazze işgalinden sonra da İsrail, Hamas'ın uzun süreli ateşkes önerilerini reddetmeyi sürdürdü ve yine Şalit'in yakalanmasını ge-

rekçe gösterdi. Kısmen aynı gerekçeye dayanarak yıkılan yerlerle ilgili hiçbir yeniden inşa faaliyetine izin vermeyeceğini, hatta makarna, kurşun kalem, domates salçası, mercimek, sabun, tuvalet kâğıdı ve diğer kitle imha silahlarının ithaline izin vermeyeceğini ilan etti. Bu nedenle de Washington'ın bazı nazik sorgulamalarına maruz kaldı.[69]

İsrail'in insan kaçırma eylemlerinin uzun tarihini bir kenara koysak bile, Şalit'in yakalanması nedeniyle sürekli bir suçlama bombardımanı yapılması arsızca bir ikiyüzlülüktür. Bundan daha bariz bir ikiyüzlülük olamazdı. Hamas'ın Şalit'i yakalamasından bir gün önce, İsrail askerleri Gazze Şehri'ne girmişler ve iki sivili, Muammer kardeşleri kaçırmışlardı. Onları İsrail'e getirdiler, –yüzlercesinin herhangi bir suçlama yöneltilmeden alıkonulduğu bildirilen– binlerce başka tutsağın yanına koydular. Sivilleri yakalayıp kaçırmak, saldırı halindeki bir ordunun bir askerini yakalamaktan çok daha ciddi bir suçtur. Ama yerleşik norm böyle olduğu için Şalit'in kaçırılması üzerine gündeme gelen hiddet seline karşın, Filistinli sivillerin kaçırılması pek haber yapılmadı. Belleklerde sadece, barışa engel olan bir olay olarak Şalit'in yakalanması kaldı. Batı'daki emperyal zihniyetin derinliğini gösteren bir başka örnekle karşı karşıyayız. Şalit'in iade edilmesi gerekir, fakat adil bir mahpus değiş tokuşu çerçevesinde.[70]

Şalit'in yakalanmasından sonra İsrail'in Gazze'ye sert askeri saldırısı ahlaksızlıktan tam anlamıyla sadist bir evreye geçti. Bu yakalama olayından önce, İsrail'in Eylül ayındaki çekilmesinden sonra Gazze'nin kuzeyine 7.700'den fazla top mermisi attığını hatırlamakta fayda var. Bu kadar top mermisi hemen hiç tartışılmadı.[71]

İsrail, daha önce resmi olarak kabul ettiği Haziran 2008 ateşkesini reddettikten hemen sonra Gazze'ye uyguladığı ablukayı sürdürdü. Ablukanın bir savaş nedeni olduğunu anımsamak lazım. Aslına bakılırsa İsrail, her zaman bundan daha güçlü bir ilke üzerinde ısrar etmiştir: İsrail'e göre, bir abluka söz konusu olmasa dahi, dış dünyaya erişimin engellenmesi bir savaş nedenidir, yoğun bir şiddetle karşılık verilmesini gerektirir. Tiran Boğazları'ndan* geçişinin engellenmesi, İsrail'in (Fransa ve İngiltere'yle birlikte) 1956'da Mısır'ı işgal ederken ve Haziran 1967 Savaşı'nı başlatırken öne sürdüğü en önemli gerekçelerden biriydi. İşgalciler zaman zaman ablukayı hafifçe gevşetmeye niyetleniyor, ama Gazze'ye kısmi değil tam bir abluka uygulanıyor. Üstelik Tiran Boğazları'nın İsrail'e kapatılmasıyla kıyaslandığında, Gazze ablukası Gazzelilere çok daha fazla zarar veriyor. Öyleyse, İsrail'in doktrinlerini ve eylemlerini destekleyenlerin, Gazze Şeridi'nden İsrail topraklarına düzenlenen roket atışlarını haklı göstermekte pek bir sorun yaşamaması gerekir.

Tabii bir kez daha her türlü ilkesel tutumu önemsizleştiren o ilkeye çarpıyoruz: Bu durumlardan birinde söz konusu olan *biziz*, diğerinde ise *onlar*.

İsrail, Haziran 2008'den sonra ablukayı sürdürmekle kalmadı, ciddi oranda katılaştırdı. UNRWA'nın depolarındaki stokları yenilemesine bile izin vermedi. UNRWA müdürü John Ging, BBC'ye yaptığı açıklamada "ateşkes bozulduğunda bize muhtaç durumda yaşayan 750.000 kişi için yeterli yiyecek temin edemedik" dedi.[72]

* Kızıldeniz'de Sina Yarımadası ile Suudi Arabistan arasında Akabe Körfezi'nin girişindeki Tiran Adası'nın her iki tarafındaki boğazlar. İsrail'in Kızıldeniz'e açılan tek limanı Eilat, Akabe Körfezi'nde bulunuyor. – y.h.n.

İsrail'in ablukasına karşın roket fırlatma olayları ciddi ölçüde azaldı. Başbakan'ın sözcüsü Mark Regev'e göre, Haziran 2008 ateşkesinin başlamasından 4 Kasım'a kadar, fırlatılan birkaç roket arasında Hamas'a ait tek bir roket yoktu. 4 Kasım'da ise İsrail Gazze'ye bir baskın düzenleyerek ateşkesi bozan daha da büyük bir şiddet uyguladı. Baskında altı Filistinli öldü ve (herhangi bir yaralanmaya neden olmayan) misilleme niteliğinde roket yağdırıldı. Baskın, dikkatlerin başka yere çevrildiği bir sırada, Amerikan başkanlık seçiminin akşamında düzenlendi. "Gerekçesi", Gazze'de bir başka İsrail askerinin yakalanması amacıyla kullanılabilecek bir tünel bulunmuş olmasıydı; resmi bildirilerde "saatli bomba gibi bir tünel" olarak geçiyordu. Birçok yorumcuya göre gerekçe bariz şekilde saçmaydı. Böyle bir tünel varsa ve sınıra kadar ulaşmışsa, İsrail tünelin kullanılmasını rahatlıkla engelleyebilirdi. Ama âdet olduğu üzere, gerekçe inandırıcı bulundu ve zamanlama göz ardı edildi.[73]

Peki İsrail baskınının nedeni neydi? İsrail'in planlarına dair içeriden bilgiye sahip değiliz. Ancak baskının, Britanyalı muhabir Rory McCarthy'nin bildirdiğine göre "farklılıkları konusunda uzlaşma sağlamak ve tek, birleşik bir hükümet oluşturmak amacı"yla Hamas ile El Fetih'in Kahire'de yapmayı planladıkları görüşmelerin kısa süre öncesine denk geldiğini biliyoruz. Bu, Gazze'nin denetiminin Hamas'a geçmesiyle sonuçlanan Haziran 2007'deki iç savaştan bu yana Hamas-El Fetih arasındaki ilk toplantı olacaktı ve diplomatik çabaların geliştirilmesi açısından önemli bir adım olabilirdi. Diplomasi tehdidini savuşturmak için İsrail'in düzenlediği provokasyonların uzun bir tarihi var; bunların bazılarına az önce değindik. Bu da başka bir provokasyon olabilir.[74]

Gazze'nin denetiminin Hamas'a geçmesini sağlayan iç savaş, genellikle, Hamas tarafından düzenlenen ve bu örgütün uğursuz niteliğini gözler önüne seren askeri bir darbe olarak tanımlanır. Gerçek dünya biraz daha farklıydı. İç savaş, Hamas'ı iktidara taşıyan serbest seçim sonuçlarını tersine çevirmek için, olgunlaşmamış bir askeri darbe girişimiyle Birleşik Devletler ve İsrail tarafından kışkırtıldı. Bu, en azından Nisan 2008'de David Rose'un bu süreci ayrıntılı şekilde ve belgelerle anlatan bir haber yayımlamasından bu yana alenen biliniyor. Haber, Bush, Rice ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Yardımcısı Elliott Abrams'ın, "El Fetih'in güçlü adamı Muhammed Dahlan yönetiminde silahlı bir gücü destekleyerek Gazze'de kanlı bir iç savaşı nasıl başlattıklarını ve Hamas'ı nasıl her zamankinden daha güçlü hale getirdiklerini" anlatıyordu. Dışişleri Dairesi'nde* yirmi altı yıl hizmet veren, bunun dört yılını Gazze Şeridi'nde, dört yılını ise Tel Aviv'deki Amerikan Büyükelçiliği'nde geçiren ve sonra Dışişleri Bakanlığı'nda kontrgerilla faaliyetleri koordinatör yardımcısı olan Norman Olsen haberi doğruladı. Olsen ve oğlu, gözde aday Abbas'ın Ocak 2006 seçimlerinde kazanmasını sağlamak için –kazandığı takdirde sonuç demokrasinin zaferi olarak selamlanacaktı– Dışişleri Bakanlığı'nın yaptığı hileleri ayrıntılarıyla anlatıyor. Seçimlerin sağlama alınması operasyonu başarısızlığa uğradı, Birleşik Devletler ve İsrail yanlış tarafa oy verdikleri için Filistinlileri cezalandırmaya yöneldi ve Dahlan'ın yönetiminde bir milis gücünü silahlandırmaya başladı. Ama Olsen'ların yazdığına göre, "Dahlan'a bağlı haydutlar çok erken harekete geçtiler" ve Hamas önalıcı bir saldırı düzenleyerek darbe girişimini boşa çıkardı.[75]

* Dışişleri Dairesi, ABD'de Dışişleri Bakanlığı içinde bulunan ve ABD diplomatik görevlilerinin, büyükelçilik ve konsolosluklarının bağlı olduğu dairedir. –y.h.n.

Parti Çizgisi her zaman daha uygundur.

ABD-İsrail, Gazzelileri cezalandırmak ve itaatsizlik salgınının Filistin'in geri kalan kısmına yayılmamasını temin etmek için düzenlenen darbe girişiminin başarısızlığa uğramasına çok daha sert önlemleri devreye sokarak yanıt verdi. Birleşik Devletler, Ürdün'le birlikte Batı Şeria'da düzeni korumak için Amerikan generali Keith Dayton'ın yönetimi altında daha etkili bir Filistin "güvenlik gücü"nü silahlandırmaya ve eğitmeye girişti. Ethan Bronner'ın *New York Times*'ta yazdığına göre, askeri eğitime İsrail subayları da katıldı. Bronner, "bir İsrail subayının deneme amacıyla bir Filistin silahıyla ateş ederek" nasıl "buradaki atış poligonuna onay verdiğini" ve "eğitimi başlattığını" betimliyordu. Bronner'in verdiği bilgilere göre yeni paramiliter gücün başlıca başarısı, İsrail Gazze'de Filistinlileri öldürüp bölgeyi harabeye çevirirken, Batı Şeria'daki her türlü "başkaldırı"yı –yani kayda değer herhangi bir sempati ve destek gösterisini– engellemek üzere "sıkı bir düzen kurmak" olmuştu.

Bu güçlerin etkili performansı, Senato Dışilişkiler Komitesi Başkanı John Kerry'nin de dikkatinden kaçmadı. Brookings Enstitüsü'ndeki konuşmasında, etkileyici bir üslupla, "İsraillilere meşru bir barış ortağı bulma ihtiyacı"ndan bahsetti. İsrailliler, FKÖ'nün yanı sıra Arap devletlerinin (ve ABD-İsrail dışında bütün dünyanın) desteklediği barışçı bir çözüme dair uluslararası konsensüsün ABD-İsrail tarafından reddedildiği uzun yıllar boyunca belli ki böyle bir ortaktan yoksundu. Kerry, seçilmiş hükümeti zayıflatmak ve "adamımız" Mahmud Abbas'ı güçlendirmek için çeşitli yollar önererek bu başarısızlığın üstesinden gelmemiz gerektiğini açıkladı ve sözlerine şöyle devam etti: "En önemlisi, düzeni koruyup terörle müca-

dele edebilen Filistin güvenlik güçlerini eğiten General Dayton'un gayretlerine güç vermektir... Son gelişmeler son derece cesaret verici: Yaygın bir sivil kargaşa beklentisine karşın, Gazze işgali sırasında Filistin Güvenlik Güçleri Batı Şeria'da sükuneti korumayı büyük ölçüde başardı. Tabii ki yapılacak daha çok şey kaldı ama bunların gerçekleşmesine katkıda bulunabiliriz".[76]

Elbette katkıda bulunabiliriz. Birleşik Devletler, fethedilen toplumlarda asayişi sağlamak ve uzun süreli, baskıcı bir güvenlik devleti yapısı dayatmak üzere polis ve paramiliter güçler yetiştirmek konusunda bir yüzyıllık zengin bir deneyime sahip. Oluşturduğumuz bu güvenlik devleti yapıları, milliyetçi ve halkçı özlemleri boşa çıkarma ve zengin sınıflarla onların yabancı ortaklarına itaat edilmesini sağlama görevini üstlendi.[77]

İsrail, Haziran 2008'de ilan edilen ateşkesi Kasım ayında bozduktan sonra ablukayı daha da sıkılaştırdı ve bu durum, Gazze halkı için daha feci sonuçlar doğurdu. Gazze hakkında önde gelen uzman akademisyen Sara Roy'a göre, İsrail "5 Kasım'da Gazze'ye giden bütün geçiş noktalarını kapattı ve besin maddesi, ilaç, yakıt, ev tipi tüp gazın yanı sıra, su ve kanalizasyon sistemlerinde kullanılan parçaların tedarikini kısıtladı, hatta zaman zaman bunların geçişine hiç izin vermedi... Kasım ayı boyunca İsrail'den Gazze'ye günde 4,6 kamyon giriş yaptı; Ekim ayında bu sayı günde ortalama 123 kamyondu. Suyla ilgili donanımların onarım ve bakımı için gerekli yedek parçaların girişine bir yıl boyunca izin verilmedi. Dünya Sağlık Örgütü, Gazze'deki ambulansların yarısının çalışmadığını bildirdi" –ambulansların geri kalanı ise kısa süre sonra İsrail saldırılarının hedefi haline gelecekti. Yakıt olmadığı için Gazze'deki tek elektrik santralinin çalışması mecburen durduruldu ve yedek

parça gereksinimi yüzünden tekrar faaliyete geçemedi; yedek parçalar ise sekiz aydır İsrail'in Aşdot limanında bekliyordu. Elektrik kesintileri yüzünden insanların odun ateşi yakmaya çalışması sonucunda, Gazze Şeridi'ndeki Şifa Hastanesi'nde yanık vakaları yüzde 300 arttı. İsrail klor sevkıyatını yasakladı, bu nedenle Aralık ortalarından itibaren Gazze Şehri'nde ve kuzeyde su kullanımı üç günde bir altı saatle sınırlandırıldı. Bu kesintilerin neden olduğu can kayıpları ise İsrail terörüne kurban giden Filistinliler sayılırken hesaba bile katılmadı.[78]

4 Kasım'daki İsrail saldırısından sonra, 19 Aralık'ta ateşkes resmi olarak sona erinceye kadar, her iki taraf da şiddeti tırmandırdı (bu arada ölenlerin tümü Filistinliydi). Ardından Başbakan Olmert büyük çaplı işgali onayladı.

Büyük çaplı işgal saldırısının başlamasından birkaç gün önce Hamas, İsrail'in uymadığı Temmuz'daki ilk ateşkes anlaşmasına geri dönmeyi teklif etti. Carter Yönetimi'nde üst düzeyde görev yapmış olan tarihçi Robert Pastor bu öneriyi, İSK'deki "kıdemli bir yönetici"ye iletti; ancak İsrail herhangi bir yanıt vermedi. 21 Aralık'ta İsrail kaynakları, iç güvenlik kuruluşu Shin Bet'in başkanının, Hamas'ın İsrail'le "sükûneti" sürdürmeye istekli olduğunu, ama bu arada askeri kanadının çatışma için hazırlıklara devam ettiğini söylediğini duyurdu.

Pastor, konuyu Gazze ile sınırlı tutarak "roketleri durdurmak için askeri yaklaşıma bir alternatif olduğunu" belirtti. Aslında pek tartışma konusu yapılmayan daha geniş kapsamlı bir alternatif de vardı: İşgal altındaki bütün toprakları kapsayan siyasi bir çözümü kabul etmek.[79]

27 Aralık Cumartesi günü İsrail büyük çaplı işgal harekâtına başlamadan kısa süre önce, deneyimli İsrailli diplomasi muhabiri Akiva Eldar şunları söyledi: "Hamas'ın politbüro şefi Halid Meşal, İzzeddin El Kassam internet sitesinde, 'saldırılara son vermeye' hazır olduğunu ilan etti. Bununla kalmayıp 2005'te Refah kapısı için yapılan düzenlemeye geri dönülmesini öneriyor, Hamas seçimleri kazanmadan ve bölgede iktidarı ele geçirmeden önce yapılan düzenlemeye. Bu düzenleme, Refah kapısının Mısır, Avrupa Birliği (AB), Filistin Yönetimi Başkanlığı ve Hamas tarafından ortaklaşa yönetilmesini içeriyor" ve daha önce belirttiğimiz gibi, acil olarak ihtiyaç duyulan tedarik maddeleri için geçişlerin açılmasını talep ediyordu.[80]

İsrail'in uyguladığı şiddeti daha da acımasız şekilde savunanların şu andaki Gazze saldırısıyla ilgili tipik söylemi şu: "İsrailliler son elli yılda –1982 Lübnan Savaşı, 1988'de İntifada'ya yanıt olarak yapılan 'Demir Yumruk' operasyonu ve 2006 Lübnan Savaşı'nda– olduğu gibi, müsamaha edilemez terör eylemlerine, düşmana acı çektirme ve ders verme kararlılığıyla yanıt vermişlerdir. Sivillerin acı çekmesi ve ölmesi kaçınılmazdır, ders alacakları o kadar kesin değildir" (*New Yorker* editörü David Remnick)[81]. 2006 işgali, daha önce tartıştığımız gibi, ancak insanı dehşet içinde bırakan bir sinizm temelinde haklı gösterilebilir. 1988 İntifadası'na verilen hain yanıta yapılan gönderme, tartışmaya değmeyecek ölçüde ahlaksız; iyi niyetli bir yorumla bu görüşün inanılmaz bir cehaleti yansıttığı söylenebilir. Ancak Remnick'in 1982 işgaline dönük iddiası epeyce sık dile getirilen bir iddia ve daimi propagandanın önemli bir başarısı, bu nedenle birkaç hususun hatırlatılması gerekiyor. Bu süreçten, özellikle de Amerikalı entelektüellerin payına, rahatlıkla bazı dersler çıkarılabilir; ama ilgili kişilerin dersi anlayacakları pek de kesin değil.

İsrail işgalinden önceki bir yıl boyunca İsrail-Lübnan sınırının, en azından Lübnan'dan İsrail'e yani kuzeyden güneye doğru oldukça sakin olduğunu kimse inkâr edemez. Muhtemelen planladığı işgali haklılaştırmak için kullanabileceği bir tepki yaratmak üzere İsrail kışkırttığı halde –pek çok sivilin ölümüne neden olan bombalamalar da dahil– FKÖ, ABD'nin öncülüğündeki ateşkese yıl boyunca uydu. İsrail'in bütün yapabildiği, FKÖ'nün iki sembolik yanıt vermesini sağlamak oldu. Ardından, ciddiye alınamayacak kadar saçma bir bahaneye dayanarak işgali gerçekleştirdi.

Lübnan işgalinin "müsamaha edilemez terör eylemleri"yle hiçbir ilgisi yoktu, bununla birlikte müsamaha edilemez eylemlerle, yani diplomasi faaliyetleriyle ilgisi vardı. Bu hiçbir zaman gizli saklı bir durum değildi. ABD desteğindeki işgalin başlamasından kısa süre sonra İsrail'in Filistinliler konusunda başlıca akademik uzmanı Yehoshua Porath –ki güvercin değildir– Arafat'ın ateşkesi sürdürme başarısı göstermesinin, siyasi bir anlaşmaya giden yolu açtığı için "İsrail hükümeti açısından gerçek bir felaket olduğunu" yazdı. Oysa İsrail hükümeti, FKÖ'nün terörizme başvuracağını, böylece "ilerideki siyasi uzlaşmalar için müzakere yürüten meşru bir ortak" olması tehdidinin boşa çıkacağını sanmıştı.

Bu gerçekler İsrail'de gayet iyi anlaşılmıştı ve pek de gizlenmemişti. Başbakan İsak Şamir, İsrail'in savaşa girdiğini, çünkü "askeri açıdan olmasa da siyasi açıdan korkunç bir tehditle" karşılaştıklarını belirtiyordu. Şamir'in bu sözleri üzerine İsrailli hiciv ustası B. Michael şunları yazdı: "Askeri bir tehlike veya Celile'ye dönük bir tehlike olduğuna dair bahane ortadan kalkmış bulunuyor." Zamanında ilk darbeyi biz vurarak "siyasi tehlikeyi ortadan kaldırdık" ve şimdi "çok şükür konuşacak kimse kalmadı." Tarihçi Benny

Morris, FKÖ'nün ateşkese riayet ettiğini söylemiş ve "savaşın kaçınılmazlığının, FKÖ'nün İsrail'e ve İsrail'in işgal altında topraklardaki hâkimiyetine karşı siyasi bir tehdit oluşturmasından kaynaklandığını" açıklamıştı. Diğerleri de hiçbir biçimde tartışma konusu yapılmayan bu gerçekleri dürüst biçimde kabul ettiler.[82]

Son Gazze işgali üzerine *New York Times*'ın ön sayfasındaki bir görüş yazısında muhabir Steven Lee Meyers şunları yazdı: "Gazze'ye yönelik saldırılar bazı bakımlardan, İsrail'in, Yaser Arafat güçlerinin oluşturduğu tehdidi ortadan kaldırmak üzere 1982'de işgal ettiği Lübnan'da oynayıp büyük ölçüde kaybettiği kumarı hatırlatıyor." Doğru, fakat Meyers'in zihninden geçen anlamda değil. 1982'de, tıpkı 2008'de olduğu gibi, siyasi çözüm tehdidini ortadan kaldırmak gerekiyordu.[83]

İsrailli propaganda uzmanlarının ümidi, Batılı entelektüellerin ve medyanın, İsrail'in, "müsamaha edilemez terör eylemleri"ne, yani Celile'ye yağan roketlere karşılık verdiği masalını yutmasıydı. Nitekim bu uzmanlar hayal kırıklığına uğramadılar.

Mesele İsrail'in barış istememesi değildi: Herkes barış ister, Hitler bile. Mesele, barışın hangi koşullarda olacağı. Başından beri siyonist hareket amaçlarına ulaşabilmek için en iyi stratejinin siyasi çözümü ertelemek ve bu arada yavaş yavaş fiili durumlar yaratmak olduğunu anlamıştı. 1947'de olduğu gibi zaman zaman gündeme gelen anlaşmalar bile, İsrail liderliği tarafından daha fazla yayılma için atılması gereken geçici adımlar olarak görülüyordu.[84] 1982 Lübnan Savaşı, diplomasiden korkmanın çarpıcı bir örneğiydi. Bu savaşı, seküler FKÖ'nün ve sinir bozucu barış inisiyatiflerinin altını oymak için İsrail'in Hamas'ı desteklemesi izledi. Aşina olma-

mız gereken başka bir vaka da, İsrail'in 1967 Savaşı'ndan önceki provokasyonlarıydı. Bu provokasyonların amacı Suriye'nin tepki göstermesini sağlamaktı; böylece şiddete başvurmak ve daha fazla toprak ele geçirmek için bir bahane olarak kullanılabilecekti. Savunma Bakanı Moşe Dayan'a göre olayların en az yüzde 80'i bu amaca dönüktü.[85]

Aslında bu hikâye epeyce gerilere gidiyor. Devlet öncesi dönemin Yahudi askeri gücü Haganah'ın resmi tarihi, geleneksel Yahudi cemaati (Eski Yişuv*) ile Arap Yüksek Komitesi arasında bir uzlaşma sağlamaya çalıştığı için komplo kurmakla suçlanan Yahudi dini şair Jacop de Haan'ın 1924'te nasıl öldürüldüğünü anlatır. O zamandan itibaren buna benzer çok sayıda örnek verebiliriz.[86]

Siyasi uzlaşmayı geciktirme gayretleri, "barış için bir muhatap bulamadığımız" yalanlarıyla beraber amacına hep mükemmel şekilde hizmet etti. Zaten istenmediğiniz bir yerden daha fazla toprak kapmanın başka bir yolunu bulmak epeyce zordur.

İsrail'in güvenlik yerine genişlemeyi seçmesinin altında da benzer nedenler yatıyor. 4 Kasım 2008 ateşkesini ihlal etmesi, yakın tarihte yaşanan pek çok örnekten biri.

İsrail, 4 Kasım'da Haziran 2008'de ilan edilen ateşkesi bozduğunda, Uluslararası Af Örgütü bu ateşkesin İsrail tarafında sağladığı iyileşmeleri şöyle tanımlamıştı:

> [Ateşkes] Sderot ve Gazze'ye yakın diğer İsrail kasabalarında yaşam kalitesinde çok büyük iyileşmeler sağladı. Ateşkesten önce

* Siyonist hareketin ortaya çıkması ile birlikte yerleşimcilerin gelmesinden önce bölgede yaşayan Yahudi topluluklar. –y.h.n.

> buralarda oturanlar bir sonraki Filistin roket saldırısının ne zaman olacağı korkusuyla yaşıyorlardı. Buna karşın, yakındaki Gazze Şeridi'nde İsrail ablukası devam ediyor ve halk şimdiye kadar ateşkesten pek fayda sağlamadı. Haziran 2007'den beri 1,5 milyonluk Filistin toplumu Gazze'ye kıstırılmış durumda, kaynakları giderek azalıyor ve ekonomisi yıkılmış halde. Şimdi halkın yüzde 80'i, İsrail ordusunun azar azar girmesine izin verdiği uluslararası yardıma muhtaç yaşıyor.[87]

Fakat Batı Şeria'da yerleşimlerin yayılmasını engelleyebilecek diplomatik adımların önüne geçme ve Filistin'de geri kalan bütün direnişi ezme ihtiyacı, besbelli ki, Gazze'ye yakın İsrail kasabalarındaki güvenlik kazanımlarına ağır bastı.

Yayılmanın güvenliğe tercih edilmesi, İsrail'in 1971'de aldığı dönüm noktası niteliğindeki karardan bu yana görünür hale geldi. 1971'de İsrail, Henry Kissenger'ın desteğiyle, Mısır Cumhurbaşkanı Sedat'ın Filistinlilere herhangi bir şey sunmadan yaptığı tam bir barış antlaşması teklifini geri çevirmişti. İsrail için neredeyse bir felaket anlamına gelen büyük bir savaşın ardından, sekiz yıl sonra Birleşik Devletler ve İsrail Camp David'de bu anlaşmayı kabul etmek zorunda kaldı. Mısır'la yapılacak anlaşma bütün ciddi güvenlik tehditlerine son verebilirdi, ama İsrail bunun karşılığında kabul edilemez bir bedel ödemek zorunda kalacaktı: Kuzey Sina'daki kapsamlı yerleşim programlarından vazgeçmesi gerekecekti. Yayılmacılıkla karşılaştırıldığında güvenlik düşük düzeyde bir öncelikti, günümüzdeki gibi.[88]

Bugün İsrail güvenliğini sağlamış, ilişkilerini normalleştirmiş ve bölgeyle bütünleşmiş olabilirdi. Ancak yasadışı yayılmacılığı, çatışmayı ve tekrar tekrar şiddet kullanmayı tercih ediyor. Bunlar

hem suç teşkil eden, canice ve yıkıcı eylemler, hem de İsrail'in uzun vadeli güvenliğini aşındırıyor. ABD askeriyesi ve Ortadoğu uzmanı Andrew Cordesman, İsrail askeri güçlerinin savunmasız Gazze'yi ezmeye gücünün mutlaka yeteceğini yazıyor. Fakat Cordesman'e göre, "ne İsrail ne de Birleşik Devletler Arap dünyasındaki en makul ve ılımlı seslerden birinin, Suudi Arabistan Prensi Türki El Faysal'ın [şiddetli] tepkisine yol açan bir savaştan zaferle çıkabilir. El Faysal 6 Ocak'ta şunları söyledi: 'Bush yönetimi [Obama'ya] mide bulandıran bir miras ve Gazze'deki masum insanların katledilmesi karşısında umursamaz bir tutum bırakıyor ... Yeter artık! Bugün hepimiz Filistinliyiz ve Gazze'de ölenlerin izinden giderek Allah ve Filistin için şehit olmak istiyoruz.'"[89]

İsrail'deki en bilge kişilerden biri olan Uri Avnery, İsrail'in askeri zaferinden sonra olacaklar için şöyle diyor: "Dünyanın aklına, her an savaş suçları işlemeye hazır ve herhangi bir ahlaki sınırlaması olmayan, kana bulanmış canavar bir İsrail imgesi kazınacak. Bunun, uzun vadede geleceğimiz, dünyadaki konumumuz, barış ve huzura ulaşma şansımız açısından son derece ciddi sonuçları olacaktır. Nihayetinde bu savaş aynı zamanda kendimize karşı, İsrail Devleti'ne karşı işlediğimiz bir suçtur."[90]

Avnery'nin haklı olduğuna inanmak için geçerli nedenlerimiz var. İsrail kendisini, dünyada en çok nefret edilen ülkelerden biri haline getirmekle meşgul ve Batı toplumlarının ona duyduğu bağlılığı da yitirme sürecinde. Dahası, süreklilik kazanan korkunç suçlarına daha uzun süre müsamaha göstermesi artık pek de olası görünmeyen genç Amerikalı Yahudilerin de sadakatini kaybediyor. Yıllar önce kendilerini "İsrail'in destekçileri" şeklinde tanımlayanların, aslında bu ülkenin yozlaşmasını ve muhtemel yıkımını destekle-

diklerini yazmıştım. Üzülerek söylemek zorundayım ki o zaman vardığım bu yargı günümüzde çok daha akla yatkın görünüyor.

Bu arada sessizce tarihte eşine az rastlanan bir olayı, merhum İsrailli sosyolog Baruch Kimmerling'in "uluskırım"*olarak tanımladığı şeyi, bir ulusun –kendi ellerimizle– katledilmesini izliyoruz.[9]

* İng. politicide. Bağımsız bir siyasi, ekonomik ve sosyolojik varlık olarak bir halkın sistematik şekilde yok edilmesi. –y.h.n.

5

TEK DEVLETE DAYALI BİR ÇÖZÜM HAREKETİ İÇİN PLAN: SORUNLU BİR TARİH

ILAN PAPPÉ

21. yüzyılın tam başında Oslo Anlaşması'nın başarısızlığa uğraması, tek devlete dayalı çözüme ilişkin eski/yeni düşünceye özel bir ivme kazandırdı. Bu fikir yeniden gündemimize girmiş görünüyor ve ona duyulan ilgi her geçen gün artıyor. Buna karşın tek devlete dayalı çözüm fikri, Filistin üzerinden oyun oynayan kayda değer hiçbir tarafın gündeminde yer almıyor. Geleceğe dönük bir taktik olarak dikkate alınmasını bir yana bırakalım, belli başlı güçler ve küçük siyasi fraksiyonlar tek devlet çözümünü bir vizyon veya strateji olarak bile desteklemiyor. Yine de alternatif çözümlerin başarısızlığı göz önüne alındığında, tek devlet çözümünün cazibesi yadsınamaz. Tek devlet çözümünün geçmişi ve gelecekte nasıl bir yol izleyeceği üzerine kafa yormak için şu anda uygun bir dönemdeyiz.

Bu makalede iki devletli çözümün yanlışlıklarını bir kez daha özetlemeyi veya tek devlete dayalı çözümün avantajlarını ele alıp tartışmayı hedeflemiyorum. Buradaki amacım ilk olarak, tek devlete dayalı çözüm fikri her ne kadar günümüzde varsayımsal, teorik ve epeyce soyut görünse de, geçmişte gayet somut bir plana, stratejiye ve vizyona sahip olduğunu okurlara hatırlatmak. İkinci olarak ise, bu tarihsel gerçeğin tanınmasına dayanarak, tek devletli

çözümün bir kez daha, İsrail'de ve Filistin'de değişim isteyen bir halk hareketi tarafından gerçek bir siyasi plana dönüştürülmesinin vaktinin geldiğini tartışacağım. Hem Filistin'in içinde hem de dışında bir rejim değişikliği isteği oluştuğuna kuşku yok: Bugünkü İsrail Cumhuriyeti'nin (etnisite ve ırk bakımdan Filistinli yurttaşlarını baskı altında tutan bir devlet olarak) kendisi tek devletli bir çözüm ve mevcut durumu değiştirmek için sürekli bir arayış var. Bu arayışın temelinde, şiddet içermeyen bir eşitlik ve normalleşme özlemi yatıyor; Filistinliler ile İsraillilerin iyiliği için bu yönelimlerin güçlü bir değişim öznesine dönüştürülmesi gerekiyor.

Sorunlu Bir Tarih

Tek devlete dayalı çözümün sorunlu bir tarihi var. Bu tarih, tek devletli çözümün Yahudi yerleşimciler tarafından ılımlı bir siyonist konsept olarak benimsenmesiyle başladı. Yerleşimcilerden bazıları kendi cemaatlerinin önde gelen entelektüelleriydi ve sömürgecilikle hümanizmi uzlaştırmayı arzuluyorlardı. Yerleşimcilerin anavatanlarına dönmesini ya da "vaat edildiği gibi kendilerine verilmiş" eski anavatanlarında yeni bir Yahudi hayatı kurma düşüncesinden vazgeçmesini gerektirmeyecek bir yol bulmaya çalışıyorlardı. Bu düşünceyi benimsemelerinde, bazı Yahudi yerleşimcilerin güçlü bir Filistinli çoğunluğun arasında yaşaması gibi pratik kaygıların da payı vardı. Modern bir devlet içinde iki uluslu luğu önerdiler. 1920'lerde yerleşimciler geldiğinde aynı düşünceyi paylaşan Filistinli ortaklar buldular; fakat çok geçmeden siyonist liderlik onları hareketin stratejisine hizmet etmelerini sağlayacak şekilde yönlendirdi. Böylece tarihin tozlu raflarında kaldılar. 1930'larda, Yehuda Magnes gibi bu grubun önde gelen üyelerini

siyonist liderlik özel temsilci olarak Arap Yüksek Komitesi'yle görüşmeler yapmak üzere atadı. Magnes ve meslektaşları bu görüşmeleri yaparken de, sonra geriye dönüp baktıklarında da barışın müjdecileri olarak hizmet ettiklerini düşündüler. Ama aslında diğer tarafın itkilerini ve özlemlerini ölçmek üzere gönderilmişlerdi, zamanı gelince yenilgiye uğratmak için.[1] Tek devletli çözümü savunanlar, Manda Yönetimi'nin sonuna kadar farklı biçimler altında varlıklarını sürdürdüler. Yegâne potansiyel müttefikleri olan Filistin Komünist Partisi, bir ara onların iki ulusluluk fikrini destekledi. Ancak Manda Yönetimi'nin kritik son yılları gelip çattığında, muhtemelen ideolojisi gereği değil Moskova'dan gelen emirler doğrultusunda, taksim ilkesini tek çözüm olarak kabul etti. Dolayısıyla 1947'de ne siyonist tarafta ne de Filistin tarafında tek devletli çözüme yönelik kayda değer bir destek vardı. Üstelik ne yerel ne de bölgesel düzeyde yerel bir çözüm üretmek için sahici bir istek vardı ve uluslararası toplumun bir çözüm önermesi beklentisi hâkimdi.

1947'de tek devletli çözümün uluslararası bir seçenek olarak ortaya çıkması, pek az kişinin bildiği veya tekrar ele almak istediği bir tarih sayfasıdır. Bu makalenin kapsamı, sözünü ettiğim bu meseleyi aktarmaya uygun değil. Fakat Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi'nde (UNSCOP) Şubat-Kasım 1947 arasında yapılan tartışma ve görüş alışverişlerinin bir noktasında, ABD'nin ve SSCB'nin etkisi altında olmayan BM üyeleri –ki sayıları fazla değildi– tek devlet fikrini, ihtilafın en iyi çözümü olarak gördüler. Tek devletli çözümü, yurttaşlığın eşit olduğu ve etnik veya ulusal bir kökene göre belirlenmediği, birleşik demokratik bir devlet olarak tanımladılar. Yerli halk, o zamanlar Filistin'de yaşayan insanlar olarak tarif edilmişti ve bunların sayısı, çoğu Filistinli olmak üzere iki mil-

yondu. Bu görüşe UNSCOP'un bir azınlık raporunda yer verildiğinde (çoğunluk raporu, 29 Kasım 1947 tarihli ve 181 sayılı meşhur [ya da kötü şöhretli] BM Kararı'nın temelini oluşturmuştu), o zamanki BM Genel Kurulu'nun üyelerinin yarısı tarafından desteklendi. Fakat bir süre sonra söz konusu üye devletler, taksim kararı lehine oy vermeleri için baskı yapan süper güçlere boyun eğdiler.[2] Şimdi geriye dönüp baktığımızda, Batılı güçlerin düşündüğü gibi, Filistinlileri gözden çıkaran bir Yahudi devletinin kurulmasının Yahudi Soykırımı'nın dehşetini telafi etmenin en iyi yolu olduğu fikrine katılmayan dünyanın çeşitli yerlerindeki insanların birleşik devleti desteklemesi şaşırtıcı değildir. Her şeyden önce, Filistin'deki Yahudi cemaati yeni gelenler ve yerleşimcilerden oluşuyordu ve bütün nüfusun yalnızca üçte biriydi. Ancak Filistin söz konusu olduğunda, ortak ahlak duygusu ve duyarlılığın rol oynamasına izin verilmedi.[3]

Böylece Filistin, İsrail, Ürdün ve Mısır arasında paylaşıldı*. Yine de FKÖ'nün ortaya çıktığı dönemde tek devlet düşüncesi hâlâ canlıydı. FKÖ'nün benimsediği tek devlet versiyonu –her ne kadar 1948'den sonra gelen Yahudi yerleşimcilerin olası varlığına sıcak yaklaşmasa da– laik ve demokratik bir devletti. Bu model, İsrail'deki küçük bir anti-siyonist gruba –Matzpen– esin kaynağı olup bir süreliğine benimsemesine yol açacak kadar da cazipti. Arap dünyası ise hem söylem açısından hem de Arap Birliği açısından tek devlet fikrinin arkasında duruyor görünüyordu. 1970'lere kadar kurtuluş hareketinin durumu böyleydi. 1970'lerde ise başarısızlıklar, pragmatizm ve –SSCB'nin FKÖ'ye sınırlı yardımının hiçbir şekilde dengelemediği– ABD'nin koşulsuz yardımı sayesinde

* Manda Yönetimi altındaki Filistin, bugünkü Ürdün ve İsrail devletleri ile işgal altındaki Filistin topraklarını kapsamaktaydı.–y.h.n.

İsrail'in ne kadar güçlendiğinin giderek fark edilmesi, FKÖ'yü geleceğe dair yeni düşünceler üretmeye yöneltti. Böylece El Fetih'in Aşamalar Programı* oluştu. İki devletli çözümü değerlendirme yönünde bir istek söz konusuydu. Başlangıçta plan, Filistin'e barış ve adalet getirmek için geçici bir araç olarak takdim edildi, fakat sonra bir strateji ve hatta belki de bir vizyon olarak resmedildi.

Bununla birlikte, iki devletli çözüm fikri Filistin tarafında yeşerip kök salmadı. Daima pragmatik siyonizmin tercih ettiği çözüm oldu. Pragmatik siyonizm veya ana akım siyonizm, 19. yüzyıl sonlarından bu yana Filistin'deki Yahudi cemaatini yönlendiriyor ve temel fikirleri bugünkü İsrail siyasi sistemine rehberlik ediyor. İki devletli çözümün gücü, büyük ölçüde pragmatik siyonizmin gücüne dayanır. Günümüzde pragmatik siyonistler olarak görülenlerin bu terimle tanımlanması, iki devletli çözümü desteklemelerinden kaynaklanıyor. Söz konusu destek sadece lafta olup belirli bir taahhüt içermediğinden, İsrail'deki sağcı partiler bile, Büyük İsrail ideolojisini (sadece Yahudilerin varlığını ve haklarını kabul eden tek devletli çözüm) savunsalar da iki devletli çözümü destekleyebilirler. Sözüm ona daha eleştirel bir Amerikan yönetimi ile daha şahin bir İsrail hükümeti arasında stratejik ittifakın sürmesine imkân tanımak amacıyla Benyamin Netanyahu'nun iki devletli çözüm için güvence vermesi, bu tutumun yakınlardaki örneklerinden biridir.

Fakat iki devletli çözüm pragmatik siyonizmin başarılarıyla çok

* 1978 yılında FKÖ tarafından kabul edilen bu programa göre Filistin'in İsrail'den kurtarılan parçaları üzerinde bir Filistin devleti kurulması öngörülüyordu. Bu programa göre, Batı Şeria ve Gazze'de bir Filistin devleti kurulması tüm Filistin'in kurtuluşu için ilk adım olacaktı. –y.h.n.

yakından bağlantılı olduğu için, bu ana akım siyonist gücün tarihsel geçmişini özetlemek önem taşıyor. Pragmatik siyonizmi temsil eden liderler ve hareketler, Filistin'deki 1948 etnik temizliğinden, neredeyse yirmi yıldır İsrail'deki Filistinlilere dayatılan askeri yönetimden, son kırk yıldır Batı Şeria'nın sömürgeleştirilmesinden ve son sekiz yılda Gazze halkına uygulanan baskıcı ve gaddar politikalardan sorumlular. Elbette bu liste daha uzun ve her geçen gün yeni baskı ve mülksüzleştirme uygulamaları listeye ekleniyor. Yine de pragmatik siyonizmin, iki devletli çözümle ve Ürdün'e toprak taviziyle (Ürdün seçeneği) tamamen özdeşleştirilmesi, dünyanın gözünde bu hareketin "barış" ve "uzlaşma"yla eşitlenmesine yol açtı. Oslo Anlaşması günlerinde görüldüğü gibi iki devlet ve barış söylemi, pragmatik siyonist hükümetlere, Batı Şeria'da yerleşim projelerini genişletme ve Gazze Şeridi'nde baskıcı politikaları tırmandırma imkânı tanıyan bir kalkan sağladı.

Başka bir açıdan baktığımızda, pragmatik siyonizm iki devlet fikrine belirli bir içerik kazandıran fiiliyattaki tek aktör oldu. FKÖ, bu düşünceyi desteklediğinde dahi, onun siyonist yorumunu kabul etmek zorunda kaldı. İlgili uluslararası aktörler ve özellikle Birleşik Devletler, aynen bugünkü gibi bu siyonist yorumu benimsedi. Söz konusu yorum, iki devletli çözümün, Manda Yönetimi döneminde Filistin olarak bilinen bütün alanın tamamen İsrail denetimine verilmesi anlamına geliyordu; Filistin'in hava sahası, karasuları ve ülke sınırları da İsrail denetiminde olacaktı. İki devletli çözümün bu siyonist yorumu, İsrail'in ilgilenmediği Filistin bölgelerinde (Gazze Şeridi ve Batı Şeria'nın yarısından daha azı) sınırlı bir Filistin egemenliğine izin veriyordu. Filistinlilerin egemenliği özü itibariyle de sınırlandırılacaktı: Silahlı güce sahip olmayan bir

hükümetin savunma, dış ilişkiler ve ekonomi politikalarında da söyleyecek pek bir sözü olmayacaktı.

Çok zayıf durumdaki Yaser Arafat'ın bile, iki devletli çözümün bu hegemonyacı yorumunun ne anlama geldiğini iki kez fark ettiği görülüyor. İlk olarak, Oslo B Anlaşması'nın Kahire'de imzalanmasından önce; ikinci olarak da 2000 yılındaki Camp David zirvesi sırasında. İlkinde çok geçti, imza törenine dakikalar kalmıştı ve herhangi bir şey yapması mümkün değildi. İkinci seferinde ise, daha derinlemesine akıl yürütmeye vakti olmuştu ve bu İsrail buyruğunu kabul etmeyi reddetti. Nihayetinde de bu tavrı muhtemelen yaşamına mal oldu. Halefi Mahmud Abbas'ın, tereddütlü bir şekilde de olsa, bu fikirle devam etmesinin ve pragmatik siyonist yorumu mümkün olduğu kadar uzun süre kabul etme niyetinin gerisinde Arafat'ın akıbetinin yattığı düşünülebilir.

Ancak, bugüne kadar yegâne yorum olarak varlığını sürdüren iki devletli çözümün bu siyonist yorumu artık güç kaybediyor. Tek devletli çözümün yeniden gündeme gelmesinin esas nedeni bu. Tek devletli çözüm fikrini bugüne kadar canlı tutanlar, bu çözümün süregiden ihtilafın bütün önemli sorunları ve yanıtlarını barındırdığını düşünüyorlardı. Ayrıca hem siyasi hem de ahlaki açıdan bunun yegâne doğru çözüm olduğuna her zaman inanmışlardı. İki devletli çözümün mültecilerin geri dönüş hakkı, siyonizmin sömürgeci niteliği ve toplumun çok dinli ve çok kültürlü dokusuna uyum sağlama ihtiyacı gibi meselelerin halledilmesine alan tanıdığını söyleyemeyiz. Tek devlete dayalı çözüm fikrini savunan ilk gruba daha sonra "umudunu kaybedenler"* katıldı. "Umudunu kaybedenler", iki devletli çözümün uygulanması konusunda artık

* Isp. desperadoes.

hiçbir ümit beslemedikleri için yavaş yavaş tek devletli çözümü desteklemeye başlayanlardı. Bu kişiler, İsrail'in yarattığı yeni jeopolitik gerçeklerin telafisinin olmadığını düşünüyor ve İsrail tarafında, İsrail devletiyle birlikte tam anlamıyla bağımsız ve egemen bir Filistin devletinin varlığını kabul edecek bir iradenin olmadığı fikrini taşıyorlardı.

Böylelikle sorunlu tarihine karşın, tek devlet fikri bugün hâlâ gündemde. Ancak sıra dışı bir konumda kalıyor ve hülyalara dalan saf insanların görüşü olarak nitelendiriliyor. Bu çok kısa ve belki de çok az kişiye mal olmuş tanımlamadan görülebileceği gibi ancak iki devletli çözümün geçerliğinin ciddi ölçüde yıpranması, dikkatleri yeniden şu ya da bu biçim altında tek devletli bir çözüme yöneltebilir. Bununla birlikte, bu fikrin iki devletli bir çözümden umudunu kesenler tarafından değil, kavramın ahlaki geçerliliğine ve siyasi uygulanabilirliğine inancını yitirmemiş olanlar tarafından canlı tutulduğunu baştan vurgulamak gerekiyor. İki devletli çözümün çöktüğü ortaya çıktıkça, sayıları çok az olan bu insanlar son on yılda "yeni mühdediler"in* kendilerine katılmasıyla haklı çıktıklarını düşünüyorlar.

Bu satırları yazdığım sırada tek devletli çözüm fikrini destekleyenler arasında STK'lar dahi yoktu; esas olarak bu fikrin arkasında güçlü biçimde duranlar, bireyler. Bu kişilerin belirli bir görünürlüğü var. Tartışmaların çerçevesini çizip öne çıkan meseleleri slogan ve ideallerin ötesine taşıyıp kamusallaştırarak son yıllarda tek devletli çözümün güçlenmesini sağladılar. Bu entelektüel ve kamusal faaliyetin son yükselişi, birbiriyle tutarlı bazı kitapların yayımlanmasıyla gerçekleşti. Kitapların yazarları, başka yazarlarla birlikte,

* Din değiştiren kimse. —ç.n.

tek devletli çözüm kavramının yaygınlaşması, kamusal söylemde ve insanların zihninde yer etmesi için güçlerini birleştirdiler.[4] Fakat daha önce belirttiğimiz gibi siyasi partilerin hiçbiri bu fikri desteklemiyor. Diğer yandan her ne kadar İsrail, Filistin ve göçmen cemaatlerinde faaliyet gösteren çok sayıda STK'nın sezgisel gözlemine göre, Filistin sivil toplumunda tek devletli çözüm geniş bir destek görüyorsa da bağımsız ve mevcut hükümetlere bağlı aktörlerin hiçbiri bu çözümü resmi olarak desteklemiyor.

Bir siyasi hareketin yapması gereken en önemli şey, iktidardakiler karşısında nasıl bir pozisyon alacağını netleştirmektir. Başka türlü ifade edersek, iktidarı elinde tutanları uzaklaştırıp onların yerine mi geçmek istiyor, yoksa onları etkilemek mi istiyor; işte bunu açıklığa kavuşturmalıdır. İlk seçenek benimsenirse, tek devlet hareketi ancak bir parti, bir fraksiyon haline gelerek, (yahut da egemen bir devlet ile işgal altında, devletsiz, kuşatılmış ve hapsedilmiş bir cemaatin yan yana yaşadığı anormal Filistin gerçeğinde, bugünlerde örgütlenme için hangi terim kullanılıyorsa o biçime bürünerek) eyleme geçebilir.

Ancak izlenecek stratejiye dair net bir karar almadan önce gerekli, bir başlangıç aşaması oluşturabilecek başka bir seçenek var. Bunun için hareket kavramına dair, profesyonel literatürde genellikle kullanılanlardan daha esnek bir tanımlamayı benimsememiz gerekiyor. İhtiyacımız olan hareket, belirli itkileri, umutları ve bir vizyonu temsil eden bir vasıta. Bu şekilde tanımladığımızda böyle bir hareketin başlıca görevi, belirli bir toplumda siyaset dünyası ve medya seçkinleri tarafından yadsınan halk taleplerini veya aşağıdan yukarıya talepleri siyasi alana taşımaktır. Kendi durumumuzda ise bu türden bir hareket, iktidarı elinde tutanlardan

giderek büyüyen bir felaketten kurtulmak için yeni seçenekleri acil olarak değerlendirmesini talep eder.

Daha başlangıç aşamasında ele alınmayı gerektiren iki paradoks bulunuyor. Biri şu: Bir hareketi inşa etmek uzun zaman alır ve somut gerçeklik süregiden baskının önlenmesi için her aktivistten acilen bir eylemlilik içine girmesini talep eder. İkinci paradoks ise: Siyasi seçkinlerden halkın talepte bulunmasını sağlayan ve böyle talepleri harekete geçiren, bu siyasi seçkinlere duyulan şüphenin artması ve tam bir güven yoksunluğudur; öte yandan bu şüphe ve güvensizliğe, siyasi seçkinlerin yerine geçmek için duyulan bir coşkunun eşlik etmesi gerekmez.

Bunlar verili koşullar ve ben, sözünü ettiğim paradoksları uzlaştırmayı önermiyorum. Yalnızca bunların farkında olmamız gerektiğini düşünüyorum. Bir hareket yaratma çabasının bize gösterdiği gibi, bu paradoksların etrafından dolaşmanın bir yolu var. Bu yol, Filistin için Boykot, Mahrumiyet, Yaptırım Hareketi'nin* (BDS Hareketi) benimsediği yol. Bu, İsrail'in (Ocak 2009'daki Gazze katliamı gibi) suç teşkil eden mevcut politikalarına son vermesi için son derece etkili, şiddet içermeyen bir eylem çağrısı. Fakat aynı zamanda, rejimin niteliğine ve uluslararası meşruiyetine dair genel bir tartışma yaratmayı da hedefliyor. Diğer yandan, BDS Hareketi'nin siyasi seçkinler dünyasında bir rol üstlenmek istememesi, ama mücadelenin bütün diğer stratejilerinin başarısızlığa

* İng. Boycott, Divestment and Sanctions (BDS), uluslararası bir dayanışma hareketi olarak 2005 yılında kuruldu. İsrail'in ekonomik, kültürel ve akademik olarak boykot edilmesi, İsrail'e yatırım yapılmaması, İsrail'de yatırım yapan şirketlerin boykot edilmesi ve İsrail'e uluslararası yaptırımlar uygulanması için mücadele etmektedir. Burada BDS hareketi tarafından önerilen baskı biçimlerine gönderme yapılıyor. –y.h.n.

uğradığını göz önüne alarak, aynı seçkinleri mesele hakkında bir pozisyon almaya zorlaması az önce bahsettiğim ikinci paradoksla bağlantılı. BDS hareketi, bundan birkaç yıl önce birkaç kişinin aklına gelen parlak bir buluş olarak başladı; işgal altındaki topraklarda sivil toplum tarafından bütünüyle desteklendiğinde ve bu nedenle dünyanın çeşitli yerlerinde ve İsrail'deki Filistinlilerce benimsendiğinde ise ciddi bir gelişme kaydetti.[5]

Tek devlet hareketine dair, "kendi başına siyasi bir hareket mi oluşturmalı, yoksa tek devlet fikrini destekleyen geniş bir taban inşa etmeye mi girişmeli?" şeklinde özetleyebileceğimiz iki seçenek üzerinde daha fazla değerlendirme yapmadan, başlangıç aşamasında ele almamız gereken bir mesele var. Tek devlet düşüncesini öne çıkaran yeni koalisyonun oluşumundan kaynaklanan sorunları kast ediyorum. Yukarıda belirttiğim gibi, bu koalisyon tek devlet düşüncesine uzun süreden beri inananlardan ve iki devletli çözümün uygulanmasında içine düşülen acizlikten hayal kırıklığına uğrayıp epeyce geç bir aşamada koalisyona katılan "umudunu kaybedenler"den oluşuyor. Henüz bir ütopya aşamasında olan, hem siyasi seçkinlerin hem de ana akım medyanın reddettiği bir kavramı güçlendirmek için bunun çok sağlıklı bir durum olduğu söylenemez. "Umudunu kaybedenler" arasında gerekli motivasyona ve esine rastlamak zor görünüyor. Örneğin, Meron Benvenisti'nin Mart 2009'daki konferansa katılımında bu bariz olarak görülüyordu.[6] Yine de Benvenisti'nin iki devletli çözümle ilgili nelerin yanlış olduğunu ortaya koyan değerli yapıbozumu, açıklaması ve diğer katkıları ve bu yanlışların reelpolitikle* olan güçlü bağlantısı, tek devlet hareketine muazzam bir katkıda bulunabilir.

* Dünya görüşü ya da etik değerlerden çok uygunluk üzerine kurulan dış politika. –y.h.n

İşbirliği için asgari bir zemin bulunabilirse –ki yine şimdiye kadar olup bitenlerden buna kesin gözüyle bakamayız– bir sonraki aşama, ikna çabalarını "devlete kuşkuyla bakanlar" üzerinde yoğunlaştırmak olacak. "Devlete kuşkuyla bakanlar", uluslararası toplumun iki devletli çözüme sürekli bağlılık göstermesinin yarattığı kaotik gerçeklikten habersiz olmasalar da, tek devletli çözümü destekleyecek cesareti henüz kendilerinde bulamıyorlar.

Hem hareketin çekirdek grubunu hem de taban desteğini nasıl genişletebiliriz? Karşı karşıya olduğumuz sorun işte budur. Tek devlet kavramının çekiciliğini azami ölçüde artırmak için çabalarımızı, bu kavramı esnekleştirmeye yöneltmemiz gerekiyor.

Mart 2009'daki Boston Konferansı'ndan sonra az çok bu aşamada olduğumuzu düşünüyorum. Daha önce belirtmeye çalıştığım gibi, iki muhtemel seçeneği değerlendirmemiz gerekiyor: Siyasi seçkinlerin belirlediği kurallarla mı oynayacağız, yoksa kamusal söylemi ve siyasi seçkinlerin yönelimlerini değiştirmek üzere halk ağları vasıtasıyla mı iş göreceğiz?

II. Dünya Savaşı'ndan bu yana siyasetin doğası, özellikle Batı'da devrimci değil evrimci olageldi. Bu nedenle, formüllere saplanıp kalmak bu tür siyasi sistemlerin doğasında mevcut. Bir facia, bu formüllerin iflas ettiğini ve amaçlarını karşılamadığını göstermedikçe siyasi seçkinlerin bunlardan sapması pek olası değil. Belli bir meselenin siyasi seçkinlerin gündeminde ilk sırada olmadığı dönemler bir yana, en fazla ilgilendikleri konu olsa bile, seçkinler bu meseleyle ilgili kabul gören formüllerden ancak çok kısa süreliğine saparlar. Dolayısıyla herhangi bir iki devletli çözümü uygulamanın imkânsızlığına dair çok görünür göstergeler olsa dahi, ya da İsrail'in tek taraflı olarak kabul edebileceği bir iki dev-

letli çözüm olsa dahi, bunlar eğilimlerde veya politikalarda çarpıcı değişikliklere yol açmaz. Bu da şu anlama gelir: Yukarıda ele aldığımız ilk seçenek, yani siyasi seçkinler içinde faaliyet gösterecek tek devletli çözüm yönünde bir politika değişikliği için çaba harcamanın vakti henüz gelmedi; bu nedenle de bu aşamada tam bir hayal kırıklığıyla sonuçlanabilir ve tehlikeli bir biçimde, tek devlet hareketini unutulmaya mahkûm hayalperest bir girişime dönüştürebilir.

Öyleyse ikinci seçeneğin uygulanması daha mümkün: Siyasi seçkinlerin oyununda yer almamak, fakat siyasetçileri ve siyasi aktörleri farklı bir pozisyon benimsemeye zorlayacak kaçınılmaz depremi yaratacak ortamı hazırlamak. Bu açıdan bakıldığında, bir hareket oluşturmak, kelimenin tam anlamıyla insanların zihinlerini harekete geçirmek ve farkındalık yaratmak üzere çaba göstermek demek. Bu, üç yönlü bir çaba olarak görülebilir: Geçmişi denkleme yeniden dahil etmek, mevcut barış sürecinin özünü yapıbozuma uğratmak ve tek devlet kavramını gelecekte elle tutulur somut bir gerçekliğe dönüştürmek üzere projeler hazırlamak.

Geçmişi Yeniden Oluşturmak

Filistin örneğinde hafızayı canlı tutmak için mücadele etmenin, Filistin davası için gayret sarf eden herkes için bu yüzyılda en önemli görev olduğu söylenebilir. Faal Filistin tarih yazımının İsrail'deki revizyonist tarihçilerin açığa çıkardığı yeni olgularla birleşmesi akademinin araştırma gündemini dönüştürmenin yanı sıra aktivistler arasındaki kamusal söylemi de değiştirdi. 1948'de yaşananların 1948'deki *Nakbah*'ı da kapsayarak ortaya konması pek çok bakımdan barış aktivistleri ve Filistin dayanışma komite-

leri üye yelpazesini genişletti. Haziran 2009'daki Kahire konuşmasında Başkan Obama bile Filistinlilerin son altmış yıldır yaşadığı ıstırabı kabul etti.

Tarihsel hafıza üzerinden dönen mücadele, tek devletli çözüme ilişkin tartışmayla gayet yakından ilgili. İki devletli çözümün indirgemeci niteliğini ancak tarihsel perspektif açığa çıkarabilir. Burada söz konusu olan indirgemecilik, "Filistin" kelimesinin bugün artık toprağın sadece beşte birini ve Filistinlilerin üçte birini tanımlaması.

Daha derin bir tarihsel farkındalık, siyonist hareketin sömürgeci tabiatını ortaya koyuyor. Bu türden bir farkındalık, Filistinlilerin 1948'de etnik temizliğe uğradıklarını ve bir daha anavatanlarına dönmelerine izin verilmediğini ve bu politikayı üreten ideolojinin bugün hâlâ işler durumda olduğunu gösteriyor.

Cesur bir İtalyan gazeteci ve yazar, daha önce iki devletli çözümün var olma sebebi olarak kullanılan anlatıyı, Fransız Devrimi'ni kökenleri veya geçmişi olmayan şiddet dolu geçiş dönemi olarak tanımlayan tarihsel anlatıya benzetti.[7]

19. yüzyıldan 1948'lere kadar devam eden Filistinlilerin birleşik müşterek deneyimi, yerini, halkın parçalanması ve toprağın ikiye bölünmesi nedeniyle ayrı ayrı deneyimlere bıraktı. Birbiriyle ilgisi olmayan bu yeni deneyimlerin hepsi 1948'de yaşananlara bağlanıyor: Başka bir deyişle, ister Ramallah'ta, isterse Londra, Yarmuk* veya Nazaret'te yaşayın, içinde bulunduğunuz zor durumun sebebi 1948'de olan bitenlerdir.

Dahası, 1948 etnik temizliğini üretmiş olan ideoloji bugün mülte-

* Ürdün'de Filistinli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı bir kent. –y.h.n.

cileri kamplarda tutan, İsrail'deki Filistinlilere ayrımcılık uygulayan, Batı Şeria'da işgal altındaki Filistinlileri ve Gazze Şeridi'ne hapsedilenleri ezen ideolojidir.

Bu bakış açısıyla, iki devletli çözümü, kaynayan bir kazanı kapatmaya çalışan ve ne zaman kazanın üstüne konsa, suyun dibini boylayan küçücük bir kapağa benzetebiliriz. Bir ihtilafın çözümü ancak, bu kapak geçmişin üzerine sıkı sıkıya kapatılabildiğinde ve böylece geçmişin dehşetine ve kötülüklerine son verdiğinde mümkün olabilir.

Akademide ve sivil toplum düzeyinde bu tasavvur güçlü ve tek devletli çözüme dair tartışmalar için kapsamlı bir zemin mevcut. Bununla birlikte, ana akım medyada, Batı'nın ve Arap dünyasının siyasi alanında maalesef durum böyle değil. Mücadelenin bu aşamasında tek devletli çözümün propagandasını yapmaktansa, tarihsel anlatıyı tartışmak daha fazla umut vaat ediyor. Ana akım medya ve siyasetçiler tek devletli çözümü hiç tartışmadan reddediyor; ama şimdiye kadar benimsedikleri tarihsel anlatının çarpıtılmış ve yanlış olduğunu, ihtilafı 1967'de değil 1948'de, hatta 1882'de başlamış bir süreç olarak görmeleri gerektiğini kabul etmeye istekli olabilirler.

Başka bir ifadeyle, arzu edilen iki devletli çözümü aşama aşama olanaksız kılan ve "umudunu kaybedenler"in fiili durumlar olarak adlandırdığı gelişmelerin bir tesadüf olmadığını anlatmalıyız. Bu gelişmeler İsrail Devleti'ne, Manda Yönetimi dönemindeki Filistin'in tamamını denetleme imkânı vermeyi amaçlayan bir stratejinin neticesi. Bu strateji, pragmatik siyonizmin köşe taşıydı, halen de öyle. Ülkeyi iki bölgeye ayırdı: Biri, İsrail'in doğrudan yönettiği ve Şimon Peres'in lafıyla "mümkün olduğunca fazla top-

rak ve mümkün olduğunca az Arap" politikasını uygulamak istediği alan.[8] Diğeri ise İsrail'in dolaylı olarak, işbirlikçi Filistin Yönetimi gibi vekiller vasıtasıyla yönettiği topraklar. Geçmişte ve günümüzde Batılı gazetecilerin İsrail'de barış ve savaşa, işgal bölgelerini elde tutmaya veya oralardan çekilmeye dair temel bir tartışma olarak sundukları, aslında şu: "Mümkün olduğunca fazla toprağın" neresi olduğu, bunun hangi araçlarla gerçekleştirileceği, "mümkün olduğunca az Arap" hedefine nasıl ulaşılacağı hakkında yürütülen tartışma.

Birbirine denk iki tarafın olduğu paradigmasını, İsrail toplumunda sahici bir tartışma olduğu zırvasını deşifre etmek ve son kırk yıldır İsrail politikasının arkasındaki stratejiyi açığa çıkarmak, tek devlet hareketinin yakın gelecekte üstlenmesi gereken bir görev.

Barış Sürecinin Yapıbozuma Uğratılması

Bugün tek devletli çözümün uygulanabilir bir seçenek olarak ileri sürülmesinin önündeki en önemli engel, son kırk yıldaki "barış süreci"nin varlık sebebinin güçlü bir biçimde iki devletli vizyona dayanması. Bu vizyon o kadar güçlü ki Filistin davası için mücadele eden en cesur ve kararlı meslektaşlarımız bile reelpolitik adına iki devletli çözümü destekliyor.

Tek devlet hareketinin, şimdi ve ileride, mütevazı araçlarla bu durumla başa çıkabilmesi için barış sürecinin varlık sebebinin altında yatan öncülleri teşhis etmek önemli. Bu öncüller Obama yönetimini, Filistin Yönetimi'ni, İsrail'deki sözüm ona barış kampını ve Batı'daki geniş siyaset ve medya seçkinleri kesimini yönetiyor.

Barış süreci Haziran 1967 Savaşı'nın hemen ardından başladı. Süreci başlatanlar Fransızlar, Britanyalılar ve Ruslardı; fakat barış süreci kısa sürede bir *Pax Americana* [Amerikan barışı] dayatma gayretine dönüştü. "Barış" girişimini belirleyen temel Amerikan varsayımı, mutlak anlamda güçler dengesine dayanmaktı ve çözüm imkânları böyle bir prizmadan bakılarak değerlendirilmeliydi. Savaştan sonra İsrail'in üstünlüğü tartışma götürmez olduğuna göre, bu varsayımın anlamı şuydu: İsrailli siyasetçi ve generaller bir barış planı olarak neyi icat edip ortaya koyarsa, kısa süre sonra söz konusu plan bir bütün olarak sürecin üzerinde ilerlediği temel parametreye dönüşüyordu.

Böylece İsrailli siyasi seçkinler barış planının genel kabul gören çerçevesini ve ilkelerini sürekli kendi çıkarlarına göre oluşturdular. ABD-İsrail'in bu ilkeleri, 1967 işgalinden sonraki birkaç yılda tasarlandı ve tarihsel Filistin için yeni bir jeopolitik haritanın vizyonu olarak ortaya kondu. Pragmatik siyonizm ülkenin kabaca iki alana bölünmesini buyurdu: Egemen bir devlet olarak İsrail'in doğrudan denetlediği bir alan ve Filistinlilere sınırlı bir özerklik tanıyarak İsrail'in dolaylı şekilde denetlediği ikinci bir alan.

Amerika'ya düşen başlıca rol ise bu buyrukları "İsrail'in verdiği tavizler", "makul bir hareket" ve "esnek pozisyonlar" olarak pozitif şekilde dünyaya takdim etmekti.[9] Günümüze kadar birbirini izleyen Amerikan yönetimleri ya cehaletten ya da çıkarları gereği, ihtilaf konusunda yalnızca İsrail'in ihtiyaçlarını karşılayan, niteliği ya da eğilimi ne olursa olsun Filistin bakış açısını bütünüyle dışlayan bir yol benimsedi.

Bu hegemonik ABD-İsrail varlığı, şimdiye kadar ne Dörtlü tarafından ne de barış sürecini ve etrafında dönen oyunları o an için

yöneten aktörler tarafından siyasi ve diplomatik açıdan sorgulanmayan beş ilke üretti.

İlk ilke, doğrudan doğruya yukarıda bahsettiğim tarihsel hafıza mücadelesiyle bağlantılı. Bu ilke, "ihtilaf"ın 1967'de başladığını söylüyor. Dolayısıyla, çözümün de esas olarak yalnızca Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin gelecekteki statüsünü belirleyecek bir anlaşma olduğunu öne sürüyor. Böylesi bir bakış açısı, Filistin'in yüzde 78'ini anlaşmanın dışında bırakıyor.

İkinci ilke ise, bu alanlarda görünür her şeyin bölünebileceği ve bu şekilde bölmenin barışın anahtarı olduğu. Buna göre Filistin'in geriye kalan yüzde 22'sinin bile barış uğruna bölünmesi gerekiyor. Dahası, barış gündemi sadece 1967'de işgal edilen alanların değil, buralardaki insanların ve kaynakların da bölünmesi gerektiği anlamına geliyor.

Üçüncü ilke, *Nakbah*'ın ve yol açtığı etnik temizliğin sonuçları da dahil olmak üzere 1967'ye kadar yaşanan hiçbir şeyin müzakere edilmemesi. Bu tutum, mülteciler meselesini barış gündeminin dışına çıkardı ve günümüze kadar bu durum devam etti.

Dördüncü ilke, İsrail işgalinin son bulması ile ihtilafın çözüme kavuşması arasında bir eşitlik kurulması. Yani bir kez belirli türden bir çekilme veya denetim üzerinde anlaşmaya varıldığında, güdülen bütün amaçlar açısından ihtilaf çözülmüş olacak.

Son ilke de, Filistin silahlı mücadelesi sona erinceye kadar İsrail'in herhangi bir taviz vermeyi taahhüt etmemesi.

1993'te Filistinli bir ortak bunları kabul eder gibi göründüğünde, yukarıda bahsettiğim beş ilke Oslo Anlaşması'na dönüştürüldü. 2000 yılında Camp David'te yeniden paketlenerek bir kez daha su-

nuldu. Her iki durumda da büyük sıkıntı ve güçlükler yaşandıktan sonra FKÖ ve Filistin Yönetimi (FY) tarafından reddedildi. Fakat bunlar hâlâ barış süreci için üzerinde uzlaşılan ilkeler.

Buradaki görev iki unsuru içeriyor. Birincisi, uluslararası gözlemciler tarafından hayal edilemez boyutlarda bir insani felaket olarak kabul edilen güncel gerçekliğin, bu barış süreci ve ilkelerinin kaçınılmaz neticesi olduğu konusunda zihinlerde bir bağ oluşmasını sağlamak. Böylelikle barış sürecinin, bir sömürgecilik ve mülksüzleştirme politikası için uluslararası dokunulmazlık sağlayan siyasi bir edim olduğunu ortaya koymak. Sömürgecilik ve mülksüzleştirme politikasının 2000'den bu yana çarpıcı bir şekilde tırmandırıldığı doğru. Fakat bu gelişme, barış sürecinin başarısızlığa uğramasından kaynaklanmıyor; aslında sömürgecilik ve mülksüzleştirmenin hız kazanması, bizatihi barış sürecinin varlık sebebinin bir sonucu.

Tek devlet hareketi, her Filistin-İsrail meselesi tartışmasında kitaplar, gazeteler ve kamuya açık toplantılar yoluyla bu bilgileri yaygınlaştırma araçlarına sahip akademisyenler, gazeteciler ve aktivistler barındırıyor. Şimdiden bir tür medya izleme faaliyeti yapılıyor, fakat profesyonel ve sistematik bir şekilde değil. Yine de zeki ve bilgili gazeteci ve siyasetçileri, "barış süreci"nin, Filistinlileri *bantustan*lara hapsetmek için daha 1967'de oluşturulan sistematik bir İsrail planını perdeleyen bir süreç olduğunu teşhir etmekten alıkoyan şeyin cehaletten çok ürkeklik olduğunu kabul etmeliyiz. Pragmatik siyonizm, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde yoğun bir nüfusun yaşadığı alanları denetim altında tutmak istemiyor; buradaki Filistinlileri sürmeye cesaret edemiyor ve onlara sınırlı bir özerklikten daha fazlasını vermek de istemiyor.

İkinci görev ise, bu İsrail politikasının son kırk yılda doğrudan mağdur ettiği Filistinlilerin seslerini duyurmak. Bu faaliyeti, Filistinlilerin yaşadıkları ıstıraplarla barış maskaralığı arasındaki bağı vurgulayan bir analiz paradigması içinde yürütmeliyiz. Başka bir deyişle, tartışma sadece şimdiye kadar tutulan yolun doğru olup olmadığından ibaret değil. İşgal altındaki topraklarda Filistinlilerin sürekli ezilmesine neden olanların itham edilmesini de içeriyor. Bu Filistin Yönetimi'nin (FY) gündemini de sorgulamak demek. Çünkü FY, İsrail'le eski öncüllere göre yapılacak bir barışın işgal altında yaşayanların ıstırabına son vereceğini iddia ediyor. Bu durumda şu karşı argümanı sunmamız gerekiyor: Barış süreci tam da karşıt yönde bir sonuç üretti, işgali derinleştirip baskıyı kalıcılaştırdı.

Barış sürecinin bu şekilde yapıbozuma uğratılması, akademik bir egzersiz olarak kalmamalı. Bazı dolaysız pratik sonuçları da olmalı. Birincisine daha önce değinmiştik: Batı'da medyanın barış sürecini aktarma biçiminin sistematik olarak sorgulanması. İkinci olarak bu yapıbozum, Batılı sivil toplumlarda ve İsrail'de halen aktif olan barış gruplarındaki barış faaliyetinin niteliğini dönüştürmeye katkıda bulunmalı. Bu barış aktivistleri yakın zamana kadar, bir barış vizyonu olarak hem iki denk tarafın varlığı paradigmasına hem de iki devletli çözümün mantığına sadıktılar. Dolayısıyla barış sürecinin kendisi gibi barış faaliyeti de yıllardır, arabuluculuğa ve aralarında bağlantı kurulmasına gereksinim duyan iki eşit anlatının var olduğu paradigmasına dayanıyordu. Bu yüzden hem AB hem de Batı'daki belli başlı finans kurumları, "öpüşen dostlar" toplantılarını finanse ediyor ve cesaretlendiriyordu. Keza Batılı aktivistler esas görevlerinin, iki tarafı tarafsız, yani Batılı bir zeminde bir araya getirmek olduğuna inanıyordu. Bu soylu itki, resmi barış

sürecine kasti olmayan bir destek sağladı ve bu süreci, Batılı toplumlardaki bir arzunun yansımasıymış gibi takdim etti.

Tek devlet hareketi, Filistin'de mevcut durumu değiştirmeyi amaçlayan Batılı sivil toplum kuruluşları için yeni bir yönelimin zirvesi olabilir. Bu kuruluşlar, beyhude buluşmaları kolaylaştırmak yerine –bunlar her açıdan gereksiz, çünkü bölgede herhangi bir anda kolayca gerçekleşebilir– Batılı hükümetlerin politikalarını değiştirtmek, ihtilafın daha sahici ve kapsamlı bir çözümü üzerine kafa yorma kampanyası etrafında stratejiler oluşturmak için mecralar sağlayabilir.

Batı'daki ve İsrail'deki sivil toplumun faaliyetlerinde ayrımcılığın ortadan kaldırılması, tek devlet hareketi henüz gelişme halindeyken tek devlet çözümünün gerçek doğasını örnekliyor. Ulusal, dinsel veya etnik kimliklere göre değil belirli temalar etrafında gelişen bir faaliyet, tek devlet hareketine eşsiz bir katkı olabilir. Fakat çarpıtılmış bir tarihsel anlatı, manipüle edilen bir medya ve ölümcül bir gelecek vizyonu tarafından yıllarca koşullandırılan toplumsal zihniyeti değiştirmeyi hedefleyen bir harekete bu temalar haddinden fazla soyut ve değişken gelebilir. Bu nedenle, sözünü ettiğimiz temalar elle tutulur sonuçlarla sıkı sıkıya bağlantılı olmalı. Bu makalenin son bölümü, bu temaların ve sonuçlarının bazılarını ele alıyor.

Gelecek İçin Hazırlık Yapmak: Modüler Model

Mevcut biçimiyle tek devlet hareketi yaşamın hemen her alanından gelen bireylerden oluşuyor ve bu kişiler, STK'lar ve siyasi partiler bu vizyonu daha sistematik şekilde benimsemeden önce

bile aktivizmlerini ve profesyonel becerilerini ortaya koyabilecek bir kapasiteye sahipler. Şimdiye kadar tek devlet fikrini başarıyla takdim etmiş ve iki devletli çözüm modelinin aksaklıklarını ortaya koymuş büyük konferansların ötesine geçip faaliyetimizi daha geniş bir alana yaymanın vakti geldi. Tek devlet hareketinin odaklanabileceği başka pek çok araştırma alanı bulunuyor.

İlki, insanların tek devlet düşüncesine yönelik tutumlarını inceleyecek bir kamuoyu araştırması. Şimdiye kadar böyle bir çalışma yapan olmadı. Bu türden bir aracın gayet aşikâr zayıflıklar barındırmasına karşın, tek devlet fikrini yaymayı ve başkalarını bu harekete kazandırmayı hedefleyen her türlü kampanya için bu çalışma elzem.

İkincisi, Madrid Konferansı günlerinde Orient House'da bağımsız bir devletin kurulması için azimli, fakat beyhude bir hazırlık çalışması yürüten *Tawaqim*'i (profesyonel ekipler) model alan çalışma ekiplerinin kurulması. Bu ekipler, gelecekteki bir Filistin-İsrail siyasi çözüm grubunun ortaya koyabileceği, çeşitli biçimler alabilecek pratik ürünleri hazırlamalı: bir anayasa, eğitim sistemi, müfredat ve ders kitapları, ekonomik bir sistem için temel ilkeler, çokkültürlü ve çokdinli toplumdan oluşan bir devletin pratik sonuçları vs. Bir devlet kurumlaşmasının bazı yönlerini bilmek için tekerleği yeniden icat etmeye gerek yok, zira *Tawaqim* bu konuda oldukça kapsamlı bir çalışma yapmıştı. Diğer yönleri içinse tarihin başka dönemlerinden, başka coğrafyalardan ve insan düşüncesinden esinlenebiliriz.

Dikkate almamız gereken özel bir proje var. İsrailli Yahudi kolonilerinin gelecekte ne olacağı üzerine ciddi şekilde kafa yormak. *Tawaqim*'e göre gelecekteki bir Filistin devletinin, bu kolonile-

rin olmadığı bir devlet anlamına geldiği gayet açıktı. Tek devlete dayalı çözüm seçeneğinde ise karşımıza farklı bir durum çıkıyor. Burada bir çözüm önerisinde bulunmuyorum, sadece bu meseleyi ertelemeden şimdi tartışma ihtiyacına işaret ediyorum.

Prototip bir anayasa, bir eğitim müfredatı, herkes –yerli halk, mülteci olup geri dönenler ve yeni göçmenler– için yurttaşlık yasaları, –tazminatlar ve sahipsiz mülkler dahil– toprak ve mülk sahipliğine ilişkin düzenlemeler... Bu ürünlerin ve benzer projelerin olabilecek en pratik şekilde oluşturulması, tek devlet düşüncesine, sloganlar ve iki devletli çözümün yapıbozumunun ötesine geçecek şekilde hayat verebilir.

Tek devlet hareketinin ümit ettiğim gibi güçlü ve popüler bir siyasi harekete dönüşmesinden önceki son proje, önce küçük ekipler, ardından daha geniş izleyici kitleleri önünde bu fikri nasıl yaygınlaştıracağımız ve insanları nasıl eğiteceğimiz üzerine odaklanmak olmalı. Ülke içindeki ve dışındaki Filistinli STK'lar, hâlâ işgale karşı mücadeleye devam eden bazı İsrailli STK'lar, Filistin dayanışma kampanyaları-komiteleri ve hem Batı toplumları hem de Arap ve Müslüman dünyasındaki diğer bütün STK'lar, bu meselede daha sağlam bir tutum almaya ikna edilebilir.

Tek devlet için mücadele, resmi FKÖ, Hamas ve Filistin Yönetimi ile yakın işbirliğine girmeden verilemeyeceği gibi, doğrudan çatışma alanında bulunan bu grupların söylemi veya söz dağarcığını benimsemeden de verilemez. Bu, tek devlet hareketinin barış ve uzlaşma hakkında daha geniş ve kapsayıcı bir tasarım oluşturmasını sağlayacaktır. Halihazırda tek devlet fikrini açıktan destekleyen devlet başkanları dışında, Arap rejimlerinin tek devlet hareketine yardım edip etmeyeceğinden kuşku duyulabilir. Diğer yandan Gü-

ney Afrika hükümeti ve STK'ları bu fikri, uluslararası sahnedeki başka herhangi bir aktör devletten daha büyük bir coşkuyla karşıladılar. Bu kısıtlamaları aklımızdan çıkarmadan ve değindiğim kesimlerin potansiyel ortaklarımız olabileceğini bilerek, tek devlet hareketinin sesinin daima duyulmasını sağlamalıyız.

Tek devlet fikrinin halk desteği kazanmasının, iki devletli çözümün tamamen ortadan kalkmasıyla çok yakından bağlantılı olduğunu ve bu senaryonun da tek devlet hareketinin etki alanının dışında yer aldığını çok iyi biliyoruz. Buna rağmen, yukarıda sözünü ettiğim şeyleri başarabiliriz. Denetleyemeyeceğimiz ve etkileyemeyeceğimiz gelişmelerin gerçekleşmesini beklerken, sanki bu tarihsel an birazdan gelecekmiş gibi hazırlık yapmamız gerekiyor. Milyonlarca çaresiz Filistinlinin, İsraillinin ve dünyada onları önemseyen insanların Filistin ve İsrail'de barış sürecini felakete yol açarak biçimlendirmiş olan paradigmaya çabucak bir alternatif arayacaklarını varsaymalıyız. Aktivizm, akademik çalışma, bilgilerin yaygınlaştırılması, ikna, protesto ve dayanışma, güçsüz durumdaki insanların en güçlü silahıdır. Gelin bu silahları bilgelikle kullanalım.

6

FİLİSTİN'İN GETTOLAŞTIRILMASI: ILAN PAPPÉ VE NOAM CHOMSKY İLE SÖYLEŞİ

Öncelikle, şu günlerde üzerinde çalıştığınız, bize anlatmak isteyeceğiniz bir şeyler var mı?

Ilan Pappé: Birkaç kitap bitirmek üzereyim. Biri Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki İsrail işgalinin kısa bir tarihi; özellikle İsrail'in ilk yıllardaki kritik kararlarını ele alıyor; ben bu kararların değişmeden günümüze kadar geldiğini düşünüyorum. Başka bir kitap İsrail'deki Filistinli azınlık, bir diğeri de Yahudi Araplar üzerine. Ayrıca bir de Güney Afrika'daki durumu Filistin'dekiyle kıyaslayan bir derlemeyi tamamlamak üzereyim.

Noam Chomsky: Her zamanki gibi makaleler, konuşmalar vs. Büyük projeler için şu aralar pek zamanım yok.

Britanyalı bir parlamento üyesi geçenlerde, son beş yıldır İsrail'de bir değişim hissettiğini söyledi. Britanyalı parlamento üyelerinin son günlerde imzaladıkları önergeler arasında*

---

* İng. Early Day Motion. Westminster parlamento sisteminde, parlamento üyeleri tarafından en kısa zamanda (pratikte belirsiz bir tarihte) müzakere edilmek üzere hazırlanan, tek bir cümleyle ifade edilen kısa önergeler. Bu önergeler, bir yasama dönemi süresince imzaya açıktır ve pek azı parlamento salonunda görüşülür. Çok basit ve gülünç sorunların yanı sıra, çığır açan meseleler de bu sistemle müzakere edilebilmiştir. –ç. n.

İsrail'i kınayanların sayısı her zamankinden fazlaymış ve ABD kampüslerinde bile İsrail'i eleştirmek geçmişe kıyasla daha kolaymış. Buna ilaveten, geçen birkaç hafta boyunca BM İnsan Hakları Konseyi adına İsrail-Filistin ihtilafı ile ilgili çalışma yürüten bağımsız araştırmacı John Dugard "Filistin terörü işgalin 'kaçınılmaz' bir sonucudur" dedi. Avrupa Parlamentosu "Gazze Şeridi'nin tecrit edilmesi politikasının hem siyasi hem de insani açıdan başarısız olduğunu" ifade eden bir kararı benimsedi ve BM, İsrail'in Gazze Şeridi'ndeki aşırı ve orantısız güç kullanımını kınadı.[1] Bunları İsrail'e karşı takınılan tutumda genel bir değişim olarak yorumlayabilir miyiz?

Pappé: Bu iki örnek kamuoyunda ve sivil toplumda önemli bir değişim olduğunu gösteriyor. Fakat altmış yıldır var olan sorun değişmiyor: Bu itkiler ve enerjiler fiili politikalara yansımıyor; yakın gelecekte yansıması da mümkün görünmüyor. O halde bu değişimi tabandan yukarıya, gerçek politikalara doğru genişletmenin tek yolu, yaptırım ve boykot fikrini geliştirmekten geçiyor. Bu, senelerdir Filistin davasıyla dayanışma içinde olan bireylere ve STK'lara belli bir yönelim ve hedef kazandırabilir.

Chomsky: Son yıllarda ABD kampüslerinde ve kamuoyunun genelinde bariz bir değişim gözleniyor. İsrail politikalarının eleştirildiği toplantıların tipik özelliğinin polis koruması olduğu günlerin üzerinden fazla zaman geçmedi; toplantılar basılırdı, dinleyiciler düşmanca ve tacizkâr bir tutum takınırlardı. Şimdi, tek tük karşılaştığımız durumlar dışında ciddi bir farklılık var. Artık İsrail şiddetini mazur gösterenler kibirli ve küstah değil, savunmacı ve çaresiz davranma eğilimindeler. Fakat yine de İsrail'in eylemleri pek eleştirilmiyor çünkü gerçekler sistematik olarak gizleniyor.

ABD'nin diplomatik seçenekleri engelleme, demokrasinin altını oyma ve İsrail'in olası politik çözümü boşa çıkarmaya dönük programını destekleme konularındaki belirleyiciliği bu gizlemeyi pekiştiriyor. Fakat ABD'nin, kendi iyi niyetli amaçlarına bir türlü ulaşamayan "dürüst arabulucu" şeklinde resmedilmesi yalnızca bu meseleye özgü olmayan tipik bir durum.

Apartheid sözcüğü, İsrail'in Gazze'deki, işgal altındaki Filistin topraklarındaki ve İsrail'deki Filistinlilere yönelik eylemlerini tasvir etmek için STK'lar tarafından giderek daha fazla kullanılıyor. Filistin ve İsrail'deki durum, Güney Afrika'daki apartheid ile karşılaştırılabilir mi?

Pappé: Benzeyen yönleri de var, benzemeyen yönleri de. Sömürge tarihinin pek çok ortak safhası var ve İsrail'in, Filistinli azınlığa ve işgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlilere yönelik politikalarında *apartheid* sisteminin belli bazı özelliklerine rastlamak mümkün. İşgal bazı açılardan Güney Afrika'daki *apartheid* gerçeğinden daha kötü özellikler taşıyor, ama İsrail'in Filistinli vatandaşlarının yaşamları bazı açılardan, *apartheid*in doruk noktasındaki Siyahların durumu kadar kötü değil. Bence bu karşılaştırmanın temel gayesi politik esinlenme. *Apartheid* karşıtı hareket, Afrika Ulusal Kongresi (ANC) ve yıllar boyu Batı'da gelişen dayanışma ağları, Filistinlilerden yana dikkatli ve etkili bir kampanyaya esin kaynağı olmalı. Bu nedenle, siyonist sistem ile *apartheid* sistemini uzun uzadıya karşılaştırmak yerine *apartheid* karşıtı mücadelenin tarihini öğrenmek daha büyük bir ihtiyaç. Tarihsel ve ideolojik diğer bir vurgu da değişimin İsrail'in kendi iç dinamikleriyle gerçekleşmeyeceğini fark eden bizlerin eleştirel değerlendirmeleri.

Chomsky: Bu tür sorulara kesin bir cevap verilemez. Benzerlikler de var farklılıklar da. İsrail'de ciddi bir ayrımcılık var, fakat bu Güney Afrika'daki *apartheid* rejiminden çok farklı. İşgal altındaki topraklarda ise farklı bir hikâye yaşanıyor. 1997'de Ben-Gurion Üniversitesi'nde, 1967 Savaşı'nın yıldönümüne dair bir konferansın açılış konuşmasını yapmıştım. Güney Afrika'nın bildik tarihinden bir paragraf okudum. Başka hiçbir yoruma ihtiyaç yoktu.

Daha yakından baktığımızda ise, işgal altındaki topraklardaki durumun *apartheid* rejiminden pek çok açıdan farklı olduğu görülecektir. Güney Afrika'daki *apartheid* rejimi bazı bakımlardan İsrail'in uygulamalarından çok daha kötüydü, bazı bakımlardan ise bunun tam tersi geçerli. Bir örnek vereyim: Beyaz Güney Afrika, Siyah işgücüne bağımlıydı. Nüfusun büyük bir kesimi yerlerinden sürülemezdi. İsrail, bir süre ucuz ve kolay sömürülebilen Filistinli işgücüne bel bağladı, fakat bu işgücü, uzun süre önce yerini Asya'dan, Doğu Avrupa'dan ve başka yerlerden gelen, sefalet içindeki insanlara bıraktı. Bugün Filistinliler yok olsalar İsrailliler rahat bir nefes alır. Politikaların, Moşe Dayan'ın 1967 Savaşı'nın ardından dile getirdiği tavsiyelere uyacak şekilde oluşturuldukları da sır değil: "Filistinliler köpekler gibi yaşamaya devam edecekler; beğenmeyen çekip gidebilir."[2] ABD'deki oldukça saygın solcu hümanistler daha uç tavsiyelerde bulunmuşlardı. Örneğin, Princeton'daki İleri Araştırmalar Enstitüsü'nden, demokratik-sosyalist dergi *Dissent*'in editörü Michael Walzer otuz beş yıl önce şunu demişti: "Filistinliler ulusa yabancı oldukları için" gitmelerine "yardım" edilmeli.[3] Walzer, İsrail'in Filistinli yurttaşlarından söz ediyordu. Bu, aşırı sağcı Avigdor Liberman'ın geçenlerde "yeniden gündeme getirdiği" bir pozisyon ve şimdilerde İsrail ana akımı tarafından sahipleniliyor. Harvard hukuk profesörü Alan Dershowitz gibi fa-

natikleri bir kenara bırakıyorum. Bu şahıs, İsrail'in hiçbir zaman sivilleri öldürmediğini, yalnızca teröristleri öldürdüğünü beyan ediyor; böylece "terörist"in tanımı "İsrail tarafından öldürülen" oluyor. İsrail'in 1000'e o oranında öldürmeyi hedeflemesi gerektiğini söylüyor[4] –yani "tüm vahşileri imha edin". Bu görüşleri savunanların ABD'de, aslında Batı'da aydın kesimler arasında saygıyla karşılanmaları hiç de hafife alınacak bir durum değil. Bu yorumlar Yahudiler hakkında yapılsaydı doğacak tepkileri siz düşünün.

Soruya dönecek olursak, tekrar edeyim, bu analojinin uygunluğuna dair kesin bir cevap verilemez.

İsrail, geçenlerde Durban'daki BM insan hakları konferansını "bu konferansın İsrail karşıtı bir saldırı festivaline dönüşmesini engellemek imkânsızdır"[5] diyerek boykot edeceğini açıkladı. Ayrıca, Orta Amerika ülkelerinin bir Filistin devletini resmi olarak tanıma kararı üzerine Kosta Rikalı devlet görevlileriyle yapacağı bir toplantıyı da iptal etti.[6] İsrail'in kendi politikalarına karşı hiçbir eleştiri kabul etmeyen bu tutumu bir gün aleyhine dönebilir mi?

Pappé: Umarım öyle olur. Fakat bu küresel ve bölgesel güç dengelerine bağlı, sadece İsrail'in "aşırı tepki göstermesine" değil. İkisi, yani güç dengeleri ve İsrail'in uzlaşmazlıktaki ısrarı belki ileride birbiriyle bağlantılı hale gelebilir. Amerikan politikalarında veya Amerika'nın bölge siyaseti üzerindeki hegemonik rolünde bir değişim olması halinde, İsrail'in süregiden katı tavrı uluslararası toplumu İsrail'e karşı daha eleştirel bir konum benimsemeye, işgale ve Filistinlilerin mülksüzleştirilmesine son vermesi için Yahudi devleti üzerinde baskı uygulamaya yönlendirebilir.

Chomsky: İsrail'in eleştirileri kabul etmemesi şimdiden aleyhine işliyor. Gazze'nin işgalinden önce yapılan bir uluslararası kamuoyu yoklamasına göre yirmi bir ülkeden on dokuzunda İsrail'in dünya üzerinde olumsuz bir etki yarattığı düşünülüyor. İstisna teşkil eden iki ülke, olumlu bakanların az farkla önde olduğu ABD ile olumlu ve olumsuz bakanların sayısının eşit olduğu Rusya.7 İsrail, İran ve Pakistan'la birlikte listenin sonunda yer alıyor. Gazze'nin işgalinden sonra görüşler eminim daha da negatif olmuştur. Olumsuz görüşler zamanla artıyor.

İsrail, kendisini hiçbir zaman tanımayacağını beyan eden ve tüzüğünde Yahudi devletinin yok edilmesini talep eden bir örgüt ile nasıl uzlaşabilir? Hamas gerçekten bir uzlaşma istiyorsa neden İsrail'i tanımayacağını söylüyor?

Pappé: Barış düşmanlar arasında yapılır, sevgililer arasında değil. Barış sürecinin sonucunda siyasi İslam, ister ayrı ister ortak devlette olsun, bir bütün olarak Yahudilerin, Filistin ve Ortadoğu'daki varlığını tanıyabilir. FKÖ, İsrail ile müzakerelere tüzüğünü değiştirmeden başlamıştı; FKÖ'nün tüzüğü de İsrail'e karşı takındığı tutum açısından pek farklı değil. O halde tüm ulusal, etnik, dinsel ve politik grupların bir arada yaşamasına izin veren kapsayıcı bir metnin, çözümün ve siyasi yapının aranması gerekiyor.

Chomsky: Hamas İsrail'i, Kadima'nın Filistin'i veya ABD'deki Demokrat Parti'nin İngiltere'yi tanıdığından fazla tanıyamaz. Sorulması gereken soru, Hamas tarafından yönetilen bir hükümetin İsrail'i tanıyıp tanımayacağıdır. Ya da Kadima veya Demokrat Parti tarafından yönetilen bir hükümetin Filistin'i tanıyıp tanımayacağıdır. Şimdiye kadar her üç parti de tanımayı reddetti, fakat Hamas en azından epeydir var olan uluslararası konsensüse

uygun olarak iki devletli çözüm talep etti. Kadima ve Demokrat Parti ise bu kadar ileri gitmeyi reddettiler, ABD ve İsrail'in otuz yıldan uzun süredir uluslararası tecrit altında sıkıca koruduğu reddiyeci duruşu benimsediler. Söylenenlere bakalım: Başbakan Olmert, ABD Kongresi'nin birleşik oturumunda alkışlar eşliğinde, "halkımızın bu toprakların tamamı üzerinde ebedi ve tarihsel olarak hak sahibi olduğuna inanıyorum" diye seslendiğinde, aslında Filistinlilerin kayda değer tüm haklarını da inkâr etmiş oluyor.[8] Bu reddediş, genelde aleni hükümet politikasıdır. 1989'da Filistinlilerin iki devletli çözümü resmi olarak tanımalarının karşılığında verilen yanıt bunun bir örneği. O zamanki Peres-Şamir koalisyon hükümeti, Ürdün ve İsrail arasında hiçbir "ilave Filistin devleti" olamayacağını ilan etmişti; buna göre İsrail, ABD'nin de desteğiyle Ürdün'ün zaten bir Filistin devleti olduğuna karar vermişti. Fakat eylemler sözlerden daha önemli. İsrail'in işgal altındaki topraklardaki yerleşim ve imar programları, yaşayabilir bir Filistin devletini imkânsız kılmak üzere tasarlanmış. Oysa bunların tümü yasadışı; İsrail bu konuda, 1967 yılında, İsrail'deki en yüksek yargı makamlarınca uyarıldı ve bu uyarı Uluslararası Adalet Divanı tarafından yakın zamanda teyit edildi. ABD bu politikalara her anlamda kararlı bir destek vermek suretiyle İsrail'le aynı duruşu benimsiyor. Filistinlilerin haklarının bu şekilde reddedilmesi karşısında sözcükler önemini yitiriyor.

Hamas'a gelince, bence tüzüklerinde yer alan o hükümleri kaldırmalılar ve iki devletli çözümü kabul etmek yerine karşılıklı tanıma anlayışına yönelmeliler. Tabii bu arada aldığı pozisyonun ABD ve İsrail'e kıyasla daha samimi olduğunu aklımızdan çıkarmamalıyız.

İsrail, son birkaç ay boyunca Gazze'ye yönelik saldırılarını şiddetlendirdi ve pek yakında karadan yapılacak bir istiladan söz ediyor. İsrail'in Hizbullah lideri Imad Mughniyeh'nin öldürülmesine karışmış olması da kuvvetle muhtemel. İran üzerinde –askeri yaptırımlar dahil– daha ağır yaptırımlar uygulanması için bastırıyor. İsrail'in savaş karşısında duyduğu bu iştahın en nihayetinde kendi kendisini yok etmesine yol açacağına inanıyor musunuz?

Pappé: Evet, bence de saldırganlık artıyor ve İsrail sadece Filistin dünyasını değil aynı zamanda Arap ve İslam dünyasını da kendisi aleyhine tavır almaya itiyor. Mevcut askeri güç dengesi İsrail'den yana, fakat bu her an değişebilir, özellikle de ABD'nin desteğini çekmesi halinde.

Chomsky: Yıllar önce kendilerini "İsrail'in destekçileri" olarak adlandıranların aslında İsrail'in ahlaki çürümesini ve muhtemel yok oluşunu desteklediklerini yazmıştım. Yine yıllardır İsrail'in, 1971 yılında Enver Sedat tarafından ortaya konan tam bir barış anlaşması önerisini geri çevirmesinden bu yana, güvenlik yerine bariz şekilde yayılmayı tercih ettiğine inanıyorum. Bu da, az önce sözünü ettiğim sonuca yol açabilir.

Bu aynı zamanda, İsrail'in düşmanıyla konuşabildiği tek lisanın kaba kuvvet olduğu anlamına mı gelir?

Pappé: Evet, pek çok açıdan bu anlama geliyor. Hizbullah'ın yürüttüğü türden başarılı askeri operasyonlar, İsrail'in daha da sert ve vurdumduymaz askeri tepkiler vermesine sebep oluyor. Dolayısıyla, uzlaşma hedefi gözeten bir barış hareketini her iki tarafta da inşa ederken, boykot, mahrumiyet ve yaptırım gibi şiddet içer-

meyen baskı biçimlerinin daha etkili olduğuna inanmak elimizi güçlendirecektir.

Chomsky: İsrail'in en iyi anladığı şey Washington'ın, yani İsrailli yorumcu Amir Oren'in tabiriyle "'ortak' denilen patron"un emirleridir.[9] ABD, İsrail'in programlarına ve politikalarına son vermesi için ısrarcı olduğunda, İsrail mutlaka itaat eder; her seferinde de böyle olmuştur. Aslında başka seçeneği yoktur.

ABD'nin İsrail'e verdiği koşulsuz desteği geri çekmesi için ihtiyaç duyulan şey nedir?

Pappé: ABD dışında, ABD'nin Ortadoğu politikasının çökmesi; müttefiklerinden birinin devrilmesi yoluyla çökmesi. Alternatif olarak daha küçük bir ihtimalle, karşıt bir Avrupa siyasetinin doğması. ABD içinde ise, büyük bir ekonomik krizin patlaması ve bir değişimin gerçekleşmesi için sivil toplum içinde çalışan güçlerin kurduğu mevcut koalisyonun başarıya ulaşması.

İki noktaya daha değinmeliyiz: Birincisi, tarihsel olarak ABD'nin pozisyonu her zaman bu kadar utanç verici bir şekilde İsrail yanlısı değildi. Kennedy yönetiminden –ki bu aynı zamanda AIPAC'nin (Amerikan-İsrail Kamu İşleri Komitesi, İsrail yanlısı lobi grubu) etkin bir güç olarak ortaya çıktığı dönemdir– önceki iki yönetim, Truman ve özellikle de Eisenhower yönetimi, Filistin'in yararına olabilecek kararları ciddiyetle ele alıp değerlendiriyorlardı. Tabii onlar da en nihayetinde bu teklifleri baskı altında geri çekiyorlardı. Truman, Mart 1948'deki taksim planından çark etmeyi düşünmüştü. Eisenhower ise mültecilerin dönüş hakkını da içeren bir barış planını ciddiyetle ele almıştı. Yani bu durumun sonsuza kadar şimdiki haliyle kalmak zorunda olduğu yanılgısına düşme-

meliyiz. İkincisi, ABD-İsrail ilişkisinin üç temel dayanağı var: AIPAC, askeri-endüstriyel yapı ve Hıristiyan siyonistler. Bunlardan biri çökecek olursa tüm yapı yerle bir olur.

Chomsky: Bu soruyu yanıtlayabilmek için desteğin kaynaklarını ele almamız gerekir. ABD'de politikaları etkileyen büyük şirketler mevcut durumdan oldukça memnun görünüyor. Bunun göstergelerinden biri, Intel, Hewlett-Packard, Microsoft ve yüksek teknoloji ekonomisinin diğer lider unsurlarının İsrail'e yaptıkları yatırımların artıyor olması. Askeri ilişkiler ve istihbarat ilişkileri halen çok kuvvetli. 1967'den beri ABD'li entelektüeller İsrail'le adeta bir aşk yaşıyorlar; bunun nedenleri bence İsrail'den ziyade ABD'de aranmalı. Bu durum, olayların ve tarihin medyaya ve akademik dergilere nasıl yansıyacağını büyük ölçüde etkiliyor. Filistinliler zayıf, dağılmışlar, yalnızlar ve ABD'deki güç odaklarına sunabilecekleri hiçbir şeyleri yok. Oysa Amerikalıların büyük çoğunluğu iki devletli çözüme dayalı uluslararası konsensüsü destekliyor, hatta İsrail ve Filistin'e yapılan yardımların eşitlenmesini talep ediyor. Çoğunlukla olduğu gibi bu meselede de her iki siyasi parti, halkın çok daha sağında yer alıyor. ABD'de halkın yüzde doksan beşi hükümetin halkın görüşlerini dikkate alması gerektiğini söylüyor. Bu görüş seçkin çevrelerde bazen alenen, bazen de üstü kapalı bir şekilde reddediliyor. Demek ki daha tarafsız bir duruş için atılması gereken adım, ABD'de "demokrasinin geliştirilmesi". Bu ihtimal dışında ihtiyaç duyulan şey, seçkin çevreler tarafından çıkar hesaplarının yeniden yapılmasını gerektirecek bazı olayların meydana gelmesi.

Mevcut ekonomik kriz, bu "büyük kriz" olabilir mi?

Pappé: Mevcut kriz sizin sorunuzda ima ettiğinizden daha farklı etkiler üretiyor. Kriz, yeni yönetimin genel küresel bakışı içinde Filistin meselesini daha marjinal hale getiriyor. Gazze operasyonu, Filistin'in Obama'nın öncelikli konularından biri olduğu yanılsamasını yarattı, fakat George Mitchell (Obama yönetiminin Orta Doğu özel temsilcisi) eli boş dönerse ki büyük olasılıkla böyle olacak, ekonomik kriz Filistin meselesini marjinalleştirecektir.

Yine de şöyle bir senaryo yazılabilir: Kriz öyle derinleşir ki İsrail'i ayakta tutmak için gereken ve vergi mükelleflerinin cebinden çıkan harcamalar iyice artar ve halk bu iki olguyu birbiriyle ilişkilendirerek ABD'nin Yahudi devletine olan bağlılığını sınırlandırır. Fakat bu, epey uzun vadeli bir süreç olabilir.

Chomsky: Ekonomik kriz çok şiddetli ve sonuçlarını güvenli bir şekilde öngörebilmek pek mümkün değil. Fakat bunun İsrail-Filistin politikalarını etkilediğini gösteren bir işaret yok, böyle olmasını beklemek için bir neden de yok.

Son ABD başkanlık seçimlerinde dikkat çekici bir şey yaşandı. Sanki İsrail'in en iyi dostu olduğunu kanıtlayan aday seçimi kazanacaktı. Hem Obama hem de McCain, AIPAC'nin senelik yemeğine katıldılar ve İsrail yanlısı muhteşem konuşmalar yaptılar. Bu, İsrail yanlısı lobinin ABD'de her zamankinden daha güçlü olduğunu mu gösterir?

Pappé: Sanırım gösterir. En azından kampanya kapsamında hiç kimse AIPAC'yi karşısına almaya cüret edemedi; bu çerçevede herkesin riayet etmesi gereken bildik bir ritüel ve söylem var. Fakat önemli olan seçimlerden sonra ne olacağı. Obama'nın ilk teşekkür konuşmasını AIPAC'ye yaptığını hatırlayalım. Sanırım AIPAC'nin

yalnızca gücü değil, amaçları hakkında da bir yanlış anlaşılma var. Bunların yeni bir yönetimden talebi illa ki mevcut İsrail hükümetinin, diyelim Netanyahu'nun emirlerine uyulması değil. Talep edilen şey, İsrailli siyonist konsensüsten sapmamak, yani Likud'un, İşçi Partisi'nin veya Kadima'nın politikalarına karşıt politikalar benimsememek. Obama'nın politikalarının seçimlerden beri aldığı yön, pek çok bakımdan bu "taahhüdü" açığa vuruyor. Washington, Netanyahu yerine Tzipi Livni'nin* iktidarda olmasını isteyecektir, fakat bunu talep etmek, AIPAC'nin izin vereceği politikaların sınırını aşmak anlamına gelir. Yani, lobinin gücünün azaldığına dair bir kanıt görebilmek için Amerikan yönetiminin, İsrailli siyonist konsensüsün kalbinde yatan temel meselelerle yüzleşmeye ve bunları karşısına almaya hazır olduğuna tanık olmamız gerekmektedir.

Bu mesele hakkında dikkate değer diğer bir nokta da, Amerikan dış politikasını tanımlayan tek kurucu unsurun AIPAC olmadığıdır. Askeri-endüstriyel yapı, Hıristiyan siyonizmi ve yeni muhafazakârlık gibi başka etmenler de var. AIPAC'nin rolü, bu etkileri kaynaştırarak İsrail adına etkili bir şekilde yönlendirmek.

Chomsky: ABD'nin başlıca yüksek teknoloji şirketlerinin İsrail'e yatırımlarını artırmalarını sağlayan, ABD ordusunu ve istihbaratını İsrail'le ilişkilerini kuvvetlendirmeye teşvik eden ve ABD'yi bölgede yapacağı bir müdahale için silahlarını İsrail'de konuşlandırmaya sevk eden lobi değil. Lobinin aslında bir etkisi var, fakat bu etki ABD'deki seçkinler ve güç odakları açısından önemli olmayan amaçların peşinde koştuğu durumlarda kendini gösteriyor:

* İsrail'de, muhalefetteki Kadima Partisi'nin lideri. Şu anda iki devletli çözümü desteklemektedir. –y.h.n.

Örneğin Filistinlilerin ezilmesi gibi. ABD iktidarı lobinin isteklerini reddettiğinde lobi de yok oluyor. Aslında bunun önemli bir örneği, tam da Obama ve McCain, İsrail'e methiyeler düzüp kendilerini rezil ederlerken sergilendi. AIPAC, İran'ın fiilen ablukaya alınmasını –bu bir savaş eylemidir– talep eden bir kongre kararını (H. R. 362)* şiddetle destekliyordu. Kongre'de kayda değer bir destek de topladılar, fakat yönetim, bu önergeye karşı olduğunu sessizce hissettirince önerge ortadan kayboldu –savaş karşıtı lobicilerin de bir etkisi vardı.

Bu anlaşılabilir olgu için küçük bir örnek de Obama'nın AIPAC'de yaptığı konuşma. Obama, Kudüs'ün İsrail'in ebedi ve bölünmez başkenti olması gerektiğini söylediğinde bu, lobi tarafından coşkuyla karşılanmıştı. Danışmanları bu türden tuhaf pozisyonların ABD devletinin çıkarlarına zarar vereceğini fark edince, Obama'nın seçim kampanyasını yürütenler, asıl söylemek istediğinin bu olmadığını belirttiler.[10]

Barack Obama ekonomi ve dış politika ile ilgilenecek yeni bakan ve danışman ekibini açıkladı. Bu insanlar hakkında ne kadar bilgi sahibiyiz ve bu kişilerin atanması Obama'nın değişim sözünü ne kadar karşılar?

Pappé: Bu kişiler arasında Başkan Yardımcısı, Dışişleri Bakanı ve Beyaz Saray Özel Kalem Müdürü'nün siyonist rüya takımını** oluşturduğunu düşünüyorum. Karşıt görüşün savunucusu olacak şekilde yeniden programlanabilirler mi? Bunun nasıl gerçekleşebileceğini söylemek zor; düşünme ve hareket etme tarzımızı de-

* İng. House of Representatives. Temsilciler Meclisi. –ç. n.

** İng. Dream team. Olağanüstü oyuncuları bir araya getiren ekipler için kullanılır. –ç. n.

vam ettirememize neden olabilecek öngörülemez gelişmeleri bir tarafa bırakarak söylüyorum.

Chomsky: Obama'nın tercihlerini gözden geçirdim, burada tekrarlamayacağım.[11] Pek çoğu, onun adaylığı için temel mali desteği sağlayan finans kurumlarını temsil eden eski Washington gedikli-leri. Bunların içinde mali krizin ortaya çıkmasında temel sorumluluk sahibi olanlar da var. Dış siyaset konusunda, danışmanlar *umumiyetle şahin kanattan.* Filistin-İsrail konusunda, neredeyse istisnasız bir şekilde hepsi siyasi çözüm için uluslararası konsensüsü ezelden beri reddeden siyasetçiler arasından seçilmiş. Daha önemlisi, Obama'nın bazı beyanları konsensüsü reddediyor.[12]

CounterPunch Mart 2008'de "tek devletli çözüm mü, iki devletli çözüm mü?" sorusu etrafında enteresan bir tartışma yayımladı. Michael Neumann'ın "tek devletli çözümün bir yanılsama" olduğunu ifade eden yazısıyla başlayıp Assaf Kfoury'nin "Tek Devlet mi, İki Devlet mi? Sahte Alternatifler Üzerine Kısır Bir Tartışma" başlıklı yazısı ve Jonathan Cook'un "Tek Devlet mi, İki Devlet mi? Hiçbiri. Sorun siyonizmdir" başlıklı yazısıyla devam etti. Bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz? İsrail tarafından yaratılan "fiili durum" (yerleşimler, otoyollar) dikkate alındığında iki devletli bir çözüm hâlâ mümkün mü?*

---

* Oslo Anlaşmaları'ndan önce Filistinliler İsrail yönetimi altında yaşıyor ve özgürce seyahat edebiliyorlardı. Oslo'yla beraber, belirli şehirler Filistin Yönetimi'nin kontrolü altına geçtikten sonra İsrail, Batı Şeria'da Filistin kentlerini birbirine bağlayan yollar üzerinde kontrol noktaları kurdu. Buna karşın, İsrailli yerleşimciler Batı Şeria'da hızlı ve rahat bir şekilde seyahat edebilsinler diye, Filistin kentlerinin etrafından dolaşan *by-pass* otoyolları inşa etti. –ç. n.

Pappé: "Fiili durum" iki devletli çözümü uzun bir süre önce imkânsız kılmıştı. Olgular, Batı Şeria ve Gazze'de İsrail kontrolündeki iki *bantustan* içinde yer alan devletsiz devlet dışında, İsrail'in herhangi bir Filistin devletine hiçbir zaman onay vermediğini ve vermeyeceğini ortaya koyuyor.

Şu anda zaten tek devlet var; mücadele bunun doğasını ve rejimini değiştirmek üzere veriliyor. Yeni rejim ve bu rejimin anayasal temelleri iki uluslu veya demokratik mi olacak, ikisi birden mi olacak, şu aşamada bu o kadar önemli değil. Mevcut ırkçı gidişatın yerine geçebilecek herhangi bir siyasi düzenek makbuldür. Bu türden bir düzeneğin, aynı zamanda mültecilerin dönüşünü ve en yeni göçmenlerin* ülkede kalmasını güvence altına alması gerekir.

İki noktayı vurgulamak istiyorum: Birincisi, ülke bir iç savaşın eşiğinde ve bu İsrail'deki Filistinlileri yok edebilir. Bu korkunç bir gelişme olur, fakat iki devletli çözümün, bu çözümün çarpık mantığının ve adaletinin sonunu getirebilir. İkincisi, şu aşamada herhangi bir ideal modeli, sanki davaya sadakatin veya barışa bağlılığın turnusol kâğıdıymış gibi dayatmaktan kaçınmak gerekiyor. Bu, herkesin dikkat etmesi gereken bir ilke olmalı. Daha ziyade, halihazırda Filistin mücadelesinin çeşitli kampları tarafından paylaşılan önemli ortak gündemleri ön plana çıkaracak kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmeli. Bu görüş farklılıkları üzerinde şimdiden çalışmak, bunları erteleyip ileride verilecek bir mücadelenin konusu haline getirmekten çok daha hayırlı.

Chomsky: Bugün Filistinliler için iki seçenek söz konusu. Birincisi, ABD-İsrail'in reddiyeci duruşlarından vazgeçmesi ve Taba'dakine

* Son yıllarda İsrail'e gelen ve İsrail tarafından sınır dışı edilmeleri düşünülen çok sayıdaki Yahudi olmayan göçmen kast edilmektedir. –y. h. n.

benzer bir çerçeve içinde çözüme ulaşılması. Diğer seçenek ise mevcut politikaların devam etmesi; bunun sonucunda İsrail'in istediği bölgeler, merhametsiz şekilde, kendisine verilecek: en azından genişletilmiş Kudüs, ayırma duvarının (şimdi artık ilhak duvarının) içindeki alanlar, Ürdün Vadisi, Filistinlilerin elinde kalanları fiili olarak üçe bölen Ma'aleh Adumim ve Ariel hattı üzerindeki ve ötesindeki çıkıntılar. Filistinlilerin elinde kalan alanlar da, köpekler gibi yaşayabilmeleri için, altyapı projeleriyle, yüzlerce kontrol noktasıyla ve diğer yöntemlerle yaşaması imkânsız kantonlara bölünecek.

Filistinlilerin, Batı Şeria'nın tümüyle İsrail tarafından teslim alınmasına izin vermeleri ve sonra da yurttaşlık hakları mücadelesi/*apartheid*-karşıtı mücadele tarzında bir mücadele yürütmeleri gerektiğine inananlar var. Fakat bu bir yanılsama. ABD-İsrail bu önerinin öncüllerini neden kabul etsin ki? Onlar halen izledikleri yoldan ilerleyeceklerdir ve İsrail'e katmaya niyetlendikleri bölgelerin dışına dağılmış Filistinliler için herhangi bir sorumluluk kabul etmeyeceklerdir.

Her ikiniz de bu konuyu biraz daha açabilir misiniz? Sizce kabul edilebilir ve yönetilebilir bir "yol haritası"nın adımları neler olmalıdır?

Pappé: Adımlardan konuşmak için muhtemelen henüz çok erken, fakat *adım* terimini ileriye dönük kaba bir haritayı tarif etmek üzere kullanacağım.

Birinci adım, şiddetin İsrail tarafından tırmandırılmasını önlemeye çalışmak ve durdurmak. Hamas tarzı direniş ancak İsrail'in bu politikasının hızını belirleyebiliyor, yönünü veya acımasızlığını

değil. Kitle katliamları artacak, işgal derinleşecek ve Filistin'in etnik temizliğinde yeni aşamalara geçilecektir. Demek ki İsrail'in Batı Şeria'daki askeri varlığına ve Gazze ablukasına derhal son verdirmeden barış için hamle yapmanın hiçbir anlamı yoktur. Bu ancak İsrail üzerinde yaptırımlar ve benzeri sert dış baskılar uygulayarak başarılabilir.

İkinci aşamada sivil toplumun, gelecekteki siyasi yapı hakkında verimli bir diyalog yürüterek barış anına hazırlanması gerekiyor; bu siyasi yapının sözde "barış sürecinin" şimdiye kadar ihmal ettiği tüm sorunları çözüme kavuşturması beklenecektir. Çözüm bekleyen sorunlar arasında mültecilerin dönüş hakkı, herkes için eşitlik sağlayan bir siyasi sistemin inşası, tüm dinsel ve kültürel kimlikler için karşılıklı saygı yer alıyor. Başarılı olursa bu süreç siyasi sisteme katkıda bulunur, uzun soluklu ve üzerinde uzlaşılmış, daha değerli bir barış sürecine esin verebilir.

Chomsky: En kritik adım, ABD'nin, ezici çoğunluğun benimsediği uluslararası konsensüse katılması olacaktır. Bu konsensüsü içeren bir anlaşma talep edebilir ve İsrail'e konsensüsün altını boşaltmak konusunda verdiği desteği kesebilir. İsrail'in bu talepleri yerine getirmekten başka hiçbir şansı olmayacaktır. İsrail'in yerleşimcileri zor kullanarak çıkarmasının iç savaşa neden olacağını iddia edenler var. Bu doğru, fakat konumuzla bir ilgisi yok. Eğer İsrail reddiyecilikten vazgeçmeye zorlanırsa, İsrail Savunma Kuvvetleri'nin işgal altındaki toprakları belirli bir tarihte terk edeceği duyurabilir. Yerleşimcilerin çoğu toplanıp İsrail'e döneceklerdir, bunu kabul etmeyenler de bir Filistin devleti içinde yaşamaya devam edebilirler. Gazze'ye yerleşmeleri için yasadışı olarak sübvanse edilen birkaç bin yerleşimci de benzer şekilde,

şiddete başvurmadan veya çatışma yaratmadan çıkarılabilirdi. Fakat sahneye konan "ulusal travma", Batı Şeria'da sayıları giderek artan yerleşimlere destek sağlamak için faydalı bir propaganda aracıydı. ABD ve İsrail'in, Taba'da (Mısır) yaklaşılan ve neredeyse dünyanın tamamının desteklediği çözümün bir benzeri üzerinde anlaşmaları halinde herhangi bir "ulusal travmanın" sahneye konması da gerekmeyecektir.

İsrail/Filistin'e yeni yaptığım bir seyahatte, insanlarla konuştuğumda, gazeteleri okuduğumda ve haberleri izlediğimde, İsrail'in bir şeyden çok korktuğunu çok açık olarak gördüm: boykot. Bu türden eylemleri destekliyor musunuz, sizce bir sonuç üretebilirler mi?

Pappé: Evet, destekliyorum ve gerçek değişim süreçlerini harekete geçirme ihtimalinin olduğunu düşünüyorum. Benim açımdan boykot fikrini desteklemek pek kolay olmadı, üzerine uzun uzadıya düşünmem gerekti. Fakat şimdi, mesafe alabilmek için en iyi yolmuş gibi görünüyor ve bölgede şimdiden somut başarılar elde edildiğini gösteren çeşitli işaretler var. Bunlar, boykotun gelecekte kamuoyuna tesir edecek etkin bir yöntem olduğunu gösteriyor.

Bir boykot kampanyası hakkında olumlu düşünmemizi sağlayacak üç neden var: 1) İsrail'den doğacak bir değişim hareketi için yeterli dinamik yok. Birkaç kişi, kendi toplumlarının en temel doğrularını karşılarına almak hususundaki isteklerini meşru kılacak, dışarıdan gelecek kuvvetli bir ses tarafından güçlendirilip geliştirilmedikleri müddetçe herhangi bir değişim sağlayamaz. 2) Filistinliler açısından, geçmişin mücadelelerinin sorgulanmasını sağlamayan ve bu mücadeleyi gayri meşru kılmayan, tersine onları tamamlayan tek şiddet içermeyen strateji bu. Çaresizlik ve öz-yıkım tehlikesi içer-

meyen bir hareket tarzı için birazcık umut vaat ediyor. 3) Boykotun geçmişte Güney Afrika'da *apartheid* karşıtı mücadelede bir miktar başarı sağladığı biliniyor.

Chomsky: Boykotlar bazen anlamlı olabilir. Reagan yönetimi (1988'de), Mandela'nın Afrika Ulusal Kongresi'ni dünyanın "en kötü terörist gruplarından biri" olarak ilan edip kongrenin aldığı yaptırım kararını uygulamaktan kaçındığı halde Güney Afrika'ya yönelik bu tip eylemler etkili olmuştu. Çünkü bu eylemlerin altyapısı, yıllara yayılmış bir eğitim ve aktivizm sayesinde tesis edilmişti. Uygulandıkları dönemde ABD'de siyasilerden, medyadan ve hatta iş dünyasından önemli boyutlarda destek görmüştü; *apartheid* rejiminin arkasında hiçbir destek kalmamıştı. Üzerinde konuştuğumuz meselede aktivizmle elde edilen buna benzer bir başarı söz konusu değil. Sonuçta boykot çağrıları neredeyse istisnasız olarak geri tepiyor, Filistinlilere uygulanan en sert ve en gaddarca politikaları pekiştiriyor.

Dikkatli bir şekilde hazırlanan seçici boykotlar işe yarayabilir. Örneğin İsrail'e silah temin eden üreticiler veya Filistin'in yok edilmesi için teçhizat sağlayan Caterpillar şirketi boykot edilebilir. Eylemlerinin tamamı kati surette yasadışı ve boykotlar bütün topluma anlatılabilir, böylece etkin kılınabilir. Eğer Güney Afrika tarzı bir boykot ve yatırımları geri çekme kampanyası için yeterli destek sağlanabiliyorsa bu kampanya zaten gereksiz olacaktır, çünkü böylesi bir destek Washington'ı barışçıl bir çözümün önünü kapatan reddiyeci politikalardan vazgeçirebilecektir.

Seçici boykotlar, şiddet ve terör sicili İsrail'den çok daha kötü olan bazı devletlere karşı da etkili olabilir. Mesela ABD'ye karşı. Tabii ABD'nin belirleyici desteği ve katılımı olmadan İsrail de

yasadışı genişleme faaliyetlerine ve başka suçlar işlemeye devam edemez. ABD'ye boykot uygulanması yönünde herhangi bir çağrı yapılmıyor, bir ilke gereği değil, yalnızca çok güçlü olduğu için. Bu da ABD'nin uydu devletlerini hedefleyen eylemlerin ahlaki meşruiyeti açısından bariz bir takım soru işaretleri yaratıyor.

Birleşik Krallık'taki ICAHD'nin (Ev Yıkımlarına Karşı İsrail Komitesi) yöneticisi birkaç hafta önce İsrail/Filistin'den döndüğünde bana, Annapolis'e** rağmen "gerçek durumun hiçbir şekilde değişmediğini ... ülkenin İsrail tarafından Yahudileştirilmesi karşısında üzüldüğünü ve öfkeye kapıldığını" söyledi. Bu durumu dikkate aldığımızda, şimdiye kadar tam anlamıyla şiddet içermeyen Filistin direnişi, silahlı bir mücadeleye dönüşüp üçüncü bir intifada başlatabilir mi?*

Pappé: Başlatabilir mi, bunu anlamak zor. Teorik olarak yapabilirler, bu mümkün. Fakat mesele, bunun daha önceki iki ayaklanmadan farklı bir sonuç yaratıp yaratmayacağı. Bunun pek mümkün olmadığını hissediyorum.

Chomsky: Ben her zaman, Filistin liderliğinin şiddete yönelerek ve devrimci pozlar takınarak İsrail ve destekçisi ABD'ye büyük bir hediye sunduğunu düşündüm. Taktik değerlendirmeleri bir tarafa bırakacak olursak, şiddete başvurmak ciddi bir ispat yükümlülü-

---

* İng. Israeli Committee Against House Demolitions. 1997'de kurulan ve İsrail'in işgal altındaki topraklarda Filistinlilerin evlerini yıkmasına karşı direnen, şiddet içermeyen doğrudan eylem örgütü. –y.h.n.

** 27 Kasım 2007'de ABD'de, Maryland eyaletinin Annapolis kentindeki Denizcilik Akademisi'nde düzenlenen Ortadoğu Barış Konferansı. İki devletli çözüm ilk defa bu konferansta, üzerinde karşılıklı olarak uzlaşılan bir çerçeve olarak ifade edilmişti. –ç. n.

ğü gerektirir. Bugün, örneğin İsrailli ve ABD'li şahinler için hiçbir şey Kassam roketlerinden* daha makbul değil. Bu sayede şahinler, ölen her İsrailliye karşılık sonsuz sayıda Filistinlinin öldürülmesi gerektiği fikriyle zevkten titriyorlar (yani tüm kurbanlar "terörist" olarak tanımlanacaktır). Şiddet içermeyen mücadelenin ciddi bir başarı şansı taşıdığı hususunda, Filistin liderliğiyle bağlantısı olan yakın arkadaşlarımla da (özellikle Edward Said ve Eqbal Ahmad'le) aynı fikirdeydik. Bence hâlâ böyle bir imkân taşıyor, aslında tek başarı umudu da burada.

Filistinlileri temsil edenler ne düşünüyorlar ve nasıl bir gelecek vizyonuna sahipler?

Pappé: Filistin liderliği ve aktivistlerinin sırtında iki bakımdan ağır bir sorumluluk var. Birincisi, birleşmeleri ve rızaya dayalı bir çekim merkezi oluşturmaları gerekiyor, bu merkez tüm mücadeleye kılavuzluk edecek ve bilinç sağlayacaktır. İkincisi, Filistin tarafının, ihtilaf çözüldükten sonraki döneme ilişkin üzerinde daha incelikli çalışılmış ve daha kapsamlı bir vizyona ihtiyacı var. Özellikle de hem bireyler hem de kolektif bir grup olarak İsrail toplumunu dikkate alan bir vizyona. Bu pek çok açıdan bir bağımsızlık mücadelesi; kurtuluştan sonraki güne dönük planlama ve uygun hazırlık yapılmadığı için pek çok yerde tadı kaçan mücadeleler mevcut.

Chomsky: Filistin toplumunun, ezici darbelere, daimi zulme,

* Hamas'ın askeri kanadı İzzetin El Kassam Tugayları tarafından üretilen ve fırlatılan roketler. 2001 yılındaki ikinci İntifada hareketinden beri kullanılmakta olan bu roketler basit araçlar ye yöntemler kullanılarak çok ucuza mal edilmekte ve çok hızlı bir şekilde üretilmektedir. En ileri modelinin menzili on kilometrenin altındadır. –ç. n.

düşmanlığa ve her yönden ihanete rağmen sebat etmesi –hatta hayatta kalması– dikkate değer bir olgu. Bunun sonuçlarından biri, "Filistinlilerin ne düşündüğünü veya nasıl bir vizyona sahip olduklarını" tespit etmenin zorlaşması. En azından benim için zor. Bunun için bir yeterliliğe sahip olup olmadığım bir tarafa, buna hakkım da yok. Filistin toplumu kendi tercihlerini yapmalı. Bizim dışarıdan dürüstçe yapabileceklerimiz ise engelleri ortadan kaldırmak, acıları hafifletmek ve kurbanların kendi yollarını barış içinde, fazlasıyla hak ettikleri imkânları kullanarak arayıp bulabilmeleri için özgürleşmelerine yardımcı olmak.

Filistin'de adalet için çalışan STK'lar ve yardım kuruluşları hangi sorunlara odaklanmalılar?

Pappé: En iyisini kendileri bileceği için tavsiyede bulunmaktan kaçınırım. Boykot çağrısında bulunarak bizlere kılavuzluk ettiklerini düşünüyorum, bu tür inisiyatifleri sürdürmeleri çok yararlı olacaktır. Fakat özellikle Filistin tarafında uzlaşı ve birlik için çalışmaya devam edebilirlerse bu harika olur.

Chomsky: Düzenli ve acil olarak yapılması gereken, devam eden temel insan hakkı ihlallerine ve diplomatik çözümün altını oymak üzere tasarlanmış, yasadışı, ABD destekli yerleşim ve imar projelerine odaklanmak. Daha genel bir görev ise, çatışan tarafların haklı taleplerini dikkate alan bir çözüm için verilecek başarılı bir mücadelenin temellerini atmaya çalışmak. Bir anlamda bu, barış ve adalet yolunda başka ilerlemelerin de temellerini döşeyen, zorlu, yürekten, ısrarlı eğitim ve örgütlenme çalışmasıdır. En çok neye gereksinim duyulduğuna ilişkin fikrimi daha önce dile getirmiştim: hâkim süper güç içinde demokrasinin kararlı bir şekilde geliştirilmesi.

İsrailli komandolar 31 Mayıs 2010 günü erken saatlerde, insani yardım taşıyan "Özgürlük Filosu"na ait altı geminin Gazze'ye girmesini engellemek amacıyla uluslararası sularda bir baskın düzenledi. Çatışma çıktı ve en az dokuz kişi öldürüldü. Bu olay hakkında neler söyleyeceksiniz?

Pappé: Her şeyden önce bu, suç teşkil eden bir korsanlık eylemi. İki kere yasadışı: Gazze Şeridi'nin yasadışı bir şekilde abluka altına alınmasını sürdürmeyi amaçlıyor ve bir Türk gemisine uluslararası sularda saldırarak uluslararası denizcilik kanunlarını ihlal ediyor.

Fakat bu olayın gösterdiği en önemli şey, İsrailli Yahudilerle dünyanın büyük çoğunluğunun olayı algılayışı arasındaki fark. İsrailli politikacıların ve yurttaşların birbirine benzer tepkilerini okuduğunuzda, 1970'lerde Güney Afrikalı liderlerle yapılan çeşitli röportajlar akla geliyor. O röportajların özünde söylenen şuydu: Biliyoruz, dünya bizi kınıyor ama bundan bize ne; *apartheid* hepimiz için en iyi sistemdir.

Batıdaki sivil toplum ve (ilk defa) ünlü politikacılar da filoya yapılan saldırıyı uluslararası hukuk ve standartların eşi benzeri görülmemiş bir ihlali olarak değerlendirirken, İsrail'deki tepkiler bunun tamamen zıttı yönündeydi. Batıda, ablukanın yasadışı niteliği sorunun özü olarak ön plana çıkarılırken İsrail'deki tepkiler, ablukaya ve diğer boğucu politikalara desteği güçlendirecek yöndeydi.

Bu fark, İsrail medyası ve siyasi seçkinleri tarafından kullanılan sıfatlarda da kendini gösteriyor. Onlara göre bu, barışçıl bir filo değildi, İsrail'i yok etmeye çalışan fanatik El Kaide yandaşı bir terör birimiydi. Bunu takiben, İsrail'deki Filistinlilerin bu filoyu desteklemeyi tercih etmeleri halinde (Şeyh Raid Salah veya Knesset

üyesi Hanin Zu'ubi gibi) onları da teröristlerle işbirliği halinde sayacakları söylendi. Bu olay şimdiden, İsrail'deki Filistinlileri gayri meşru kılmayı ve vatandaşlıklarını ellerinden almayı hedefleyen çeşitli yasalarla diğer baskı uygulamalarını içeren karanlık ve tehlikeli bir dalgayı harekete geçirdi. Bunu, filoyu ve BDS Hareketi'ni destekleyen İsrailli Yahudilere karşı çıkarılan yasaların takip etmesi şaşırtıcı olmadı.

Yani, dünya yalnızca olaya odaklanmış, ama aslında barışın önünde bir engel oluşturan İsrail'e dönük tutumların gözden geçirilmesi gerekiyor. Gazze barış filosu olayında işletilen karar alma süreçlerine bakarak, İsrail'in bu temel pozisyonunu anlatmaya çalışacağım.

İsrail siyasi ve askeri sisteminin en tepesinde iki adam, Ehud Barak ve Benyamin Netanyahu bulunuyor. Bunlar, dünyayı şok eden, fakat İsrail halkı tarafından saf bir kendini savunma eylemi olarak coşkuyla karşılanan Gazze filosu saldırısının arkasındaki kişiler.

İsrail siyasetinin solundan (Savunma Bakanı Ehud Barak İşçi Partisi'nden) ve sağından (Başbakan Benyamin Netanyahu Likud'dan) gelmelerine karşın, genelde Gazze ve özelde filo hakkındaki fikirleri, aynı tarih ve dünya görüşünden besleniyor.

Bir zamanlar Ehud Barak, Britanya SAS'ının* veya Amerikan Donanma Fokları'nın** İsrail'deki muadili kabul edilen birliklerde, Benyamin Netanyahu'nun komutanıydı. Daha açık bir ifadeyle, her ikisi de Türk gemisine saldırmak üzere görevlendirilen birliğe benzer bir birimde çalışmışlardı. Gazze Şeridi gerçekliği hakkın-

* İng. Special Air Service: Özel Hava Kuvvetleri. –ç. n.

** İng. American Navy Seals. –ç. n.

daki algıları, İsrail siyasi ve askeri seçkinlerinin diğer önde gelen üyeleri tarafından paylaşılıyor, İsrail'deki Yahudi seçmenler tarafından da geniş çapta destekleniyor.

Gerçeklere bakışları son derece basit. Hamas, Arap dünyasında halk tarafından demokratik yollarla seçilmiş tek hükümet olmasına rağmen, hem siyasi hem de askeri bir kuvvet olarak bertaraf edilmeli. Bunun tek nedeni, Hamas'ın Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki kırk yıllık İsrail işgaline karşı (çoğunlukla da İsrail'in Batı Şeria'daki Hamas aktivistlerine yönelik cinayetlerine misilleme olarak) ilkel füzeler fırlatmak suretiyle mücadeleye devam etmesi değil. Esas neden, Hamas'ın, İsrail'in Filistinlilere dayatmaya çalıştığı türden bir "barışa" karşı siyasi muhalefeti.

Dayatılan barış, İsrail siyasi seçkinleri açısından müzakereye açık değil ve Filistinlilere Gazze Şeridi'nde ve Batı Şeria'nın belirli kısımlarında sınırlı bir kontrol ve egemenlik tanıyor. İsrail'in sıkı kontrol ve denetimi altındaki üç küçük *bantustan* karşılığında, Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkı ve özgürlük mücadelelerinden vazgeçmeleri isteniyor.

Yani İsrail'deki resmi düşünceye göre Hamas, dayatılmak istenen böylesi bir barışın önünde yıldırıcı bir engel. Buradan hareketle, beyan edilen strateji çok açık: Dünyanın nüfus yoğunluğu en yüksek bölgesinde yaşayan bir buçuk milyon Filistinliyi aç bırakmak ve boğmak.

2006 yılında başlatılan abluka, hesapta Gazzelilerin mevcut Filistin hükümetinin yerine İsrail'in emirlerine uyacak veya en azından Batı Şeria'daki uysal Filistin Yönetimi'nin bir parçası olarak hareket edecek bir hükümeti işbaşına getirmelerini sağlayacaktı.

Bu arada Hamas'ın, İsrailli asker Gilad Şalit'i esir almasıyla birlikte abluka daha da sıkılaştırıldı. İnsanlar için yaşamsal önem taşıyan en temel ihtiyaç maddelerinin girişi bile yasaklandı. Gıdadan ilaca, çimentodan petrole kadar pek çok şeye muhtaç olan Gazzeliler, uluslararası örgüt ve kuruluşlar tarafından felakete yol açtığı ve suç teşkil ettiği düşünülen koşullar altında yaşamaya devam ediyorlar.

Özgürlük Filosu vakasına daha farklı yaklaşılabileceği gibi, tutsak askerleri serbest bıraktırmanın da alternatif yolları var. Örneğin İsrail'in elinde bulundurduğu binlerce siyasi tutsakla Şalit'i takas etmek gibi. Bu tutsakların pek çoğu çocuk ve bir kısmı mahkemeye dahi çıkarılmadı.

İsrailliler, bu tür bir takas için yapılan müzakerelerde ayak dirediler. Bu görüşmelerin yakın bir gelecekte sonuç vermesi pek mükün görünmüyor.

Barak, Netanyahu ve etraflarındaki insanlar, Gazze ablukasının Hamas'ın pozisyonunda bir değişime yol açmayacağını gayet iyi biliyorlar. Bu noktada Britanya Başbakanı David Cameron'un ifadeleri de zikredilmeye değer: Parlamento'da, Başbakan'a Sorular oturumunda*, İsrail politikalarının, Hamas'ın Gazze'deki hâkimiyetini zayıflatmaktan çok güçlendirdiğini ifade etmişti. Bu strateji, beyan edilen amacının aksine, aslında başarıya ulaşmayı hedeflemiyor. Ya da başarıya ulaşmış veya ulaşmamış, en azından Kudüs'te bununla kimse ilgilenmiyor.

* İng. Prime Minister's Questions (PMQ). Birleşik Krallık'ta, Avam Kamarası'nda Başbakan, her çarşamba günü yarım saat boyunca parlamento üyelerinin sorularını cevaplar. Bu oturum anayasal bir teamüldür ve Britanya siyasi kültürünün önemli bir parçasıdır. –ç. n.

İsrail'in hızla inişe geçen uluslararası itibarının İsrailli liderleri farklı düşünmeye sevk etmesi beklenirdi. Fakat filo saldırısının ardından ortaya konan tepkiler, resmi pozisyonda ciddi bir değişim umudu olmadığını gösteriyor. Ablukanın devamı hususunda gösterilen kararlılık ve Akdeniz'deki gemiyi yasadışı yollardan ele geçiren askerlerin ülkelerinde kahramanlar gibi karşılanması, aynı politikaların daha uzun yıllar devam edeceğini gösteriyor.

Bu da şaşırtıcı değil. Barak-Liberman-Netanyahu hükümeti, Filistin ve İsrail'deki duruma yanıt vermenin başka yolunu bilmiyorlar. Kendi iradeni dayatmak için kuvvete başvur, bu zulmü kendini savunma olarak tanımlamak için yoğun olarak iç ve dış propaganda yap, bir yandan da Gazze'deki yarı aç insanları ve onların yardımına koşanları terörist diye şeytanlaştır. Bu politikacıların bildikleri tek yol işte bu. Onları, ne sahip oldukları kararlılığın yol açtığı insan ölümleri ve acılar ilgilendiriyor ne de uluslararası kınamalar.

Beyan edilenden farklı olarak gerçek strateji, işlerin olduğu şekilde devam etmesini sağlamak. Uluslararası toplum kayıtsız, Arap dünyası iktidarsız, Gazze ise abluka altındayken, İsrail her şeye rağmen canlı bir ekonomiye sahip olabilir. Ordunun kendi yaşamları üzerindeki hâkimiyetini, süregiden ihtilafı ve Filistin halkının ezilmesini, İsrail yaşamının olabilecek tek gerçeği olarak kabullenen bir seçmen kesimi de var olmaya devam edebilir. ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden, geçenlerde yerleşim politikalarını dondurmak üzere İsrail'e ayak bastığında, Kudüs'ün tartışmalı Ramat Shmolo semtinde 1600 yeni evin inşa edileceğini duyuran İsrailliler tarafından küçük düşürüldü. Aynı kişinin, İsrail'in bu son eylemi için verdiği kayıtsız destek, İsrailli seçmenlere ve liderlerine aklandıkları duygusunu veriyor.

Fakat İsrail'in uzayıp giden Gazze ablukasının ve sindirme harekâtının esas nedeninin, bu türden suç teşkil eden İsrail politikalarının arkasındaki Amerikan desteği veya Avrupa'nın acizliği olduğunu varsaymak yanlış olurdu. Muhtemelen, dünyanın çeşitli yerlerindeki okuyuculara anlatılması en güç şey, bu anlayış ve tutumların İsraillilerin ruhunda ve zihninde ne kadar derinlemesine kök salmış olduğudur. Aslında, örneğin Birleşik Krallık'ta, bu olaylara karşı gelişen ortak tepkilerin, İsrail'in Yahudi toplumunda uyanan tepkilerle nasıl tamamen zıt yönde olabildiğini anlamak da zor.

Uluslararası tepkiler, Filistinlilerin vereceği samimi tavizlerin ve İsrail'in siyasi seçkinleriyle süregiden diyaloğun, yeni bir somut gerçeklik yaratacağı varsayımına dayanıyor. Batıdaki resmi söyleme göre, tüm tarafların son bir çaba göstermeleri halinde makul ve erişilebilir bir çözüm zaten yanı başımızda duruyor: Bu, iki devletli çözüm.

Hiçbir şey bu iyimser senaryo kadar hakikatten uzak olamaz. İki devletli çözümün İsrail'in kabul edebileceği tek versiyonunu ne Ramallah'taki ıslah edilmiş Filistin Yönetimi ne de Gazze'deki iddialı Hamas kabul eder. Bu, Filistinlilere, mücadelelerine son vermeleri karşılığında devletsiz kalıp kuşatılmış bölgelere hapsedilmeyi teklif etmektir.

Dolayısıyla, alternatif bir çözümü –bana göre, herkes için tek bir demokratik devleti– tartışmadan veya daha makul bir iki devletli çözümün imkânlarını araştırmadan önce yapılması gereken, İsrail'in resmi ve kamusal kafa yapısını dönüştürmektir. Bu kafa yapısı, parçalanmış İsrail ve Filistin ülkesinde barışçıl bir uzlaşmanın önündeki en temel engel.

Chomsky: Uluslararası sularda gemilerin kaçırılması ve yolcuların öldürülmesi tabii ki ciddi bir suç. Londra'da yayımlanan *Guardian* gazetesi editörlerinin şu yorumu çok haklı: "Eğer dün silahlı bir grup Somalili korsan, açık denizlerde altı gemiye çıkıp en az 10 yolcuyu öldürmüş, çok daha fazlasını yaralamış olsaydı, bugün bir NATO görev gücü çoktan Somali sahiline doğru yola koyulmuş olurdu."[13] Tabii, bu suçun yeni bir şey olmadığını akıllarda tutmamızda yarar var.

İsrail yıllardır Kıbrıs ve Lübnan arasındaki uluslararası sularda gemileri ele geçiriyor, yolcuları öldürüyor ve kaçırıyor; bazılarını İsrail'deki hapishanelere, gizli işkencehanelere koyuyor, kimilerini yıllar boyunca rehin tutuyor.

İsrail bu tür suçları işlediğinde ceza almayacağını varsayar, çünkü ABD müsamaha gösterir ve Avrupa da genellikle ABD'yi takip eder. İsrail'in işlediği son suç için sunduğu bahaneye baktığımızda da benzer şeyler söylenebilir: Özgürlük Filosu yeraltı sığınakları ve roketler için malzeme taşıyormuş. Bu saçmalığı bir tarafa bırakalım. İsrail Hamas roketlerini durdurmayı gerçekten istiyorsa nasıl hareket etmesi gerektiğini gayet iyi bilir: Hamas'ın ateşkes önerisini kabul eder. Haziran 2008'de İsrail ve Hamas bir ateşkeste uzlaşmışlardı. İsrail hükümeti, 4 Kasım'da Gazze'yi istila edip yarım düzine Hamas aktivistini öldürerek anlaşmayı bizzat bozana kadar, Hamas'ın tek bir roket dahi fırlatmadığını resmi olarak kabul ediyor. Hamas ateşkes anlaşmasını yenilemeyi önerdi. İsrail kabinesi öneriyi reddedip 27 Aralık'ta öldürücü ve yıkıcı Dökme Kurşun Operasyonu'nu başlatmayı tercih etti. Göründüğü kadarıyla, barışçıl çözüm yolları tüketilmediğine göre "kendini savunma" adına kuvvet kullanımını haklı kılacak hiçbir gerekçe yok. Bu

vakada, barışçıl çözüm yollarının başarılı olacağını varsaymamız için her türlü neden mevcut, ama –belki de sırf bu yüzden– bu yol hiç denenmedi bile. Bu nedenle Dökme Kurşun Operasyonu düpedüz suç teşkil eden bir saldırganlık, hiçbir geçerli nedeni yok, aynı şey İsrail'in son kuvvet kullanımı için de geçerli.

Gazze ablukasının da ciddiye alınabilir en ufak bir gerekçesi yok. İsrail ve ABD tarafından Ocak 2006'da, Filistinlileri özgür seçimlerde "yanlış tarafa oy verdikleri" için cezalandırmak amacıyla başlatıldı; Temmuz 2007'de, seçilmiş hükümeti askeri bir darbeyle devirip yerine El Fetih'in kuvvetli adamı Muhammed Dahlan'ı getirmeyi amaçlayan ABD-İsrail girişiminin Hamas tarafından durdurulmasının ardından şiddetlendirildi. Abluka vahşi ve acımasız, kafese tıkılmış hayvanları güç bela hayatta tutacak şekilde tasarlanmış; böylelikle uluslararası protestoları savuşturmak mümkün oluyor, fakat bundan daha fazlası da verilemiyor. Bu, İsrail'in ABD'nin de desteğiyle uzun zamandır yürürlükte tuttuğu Gazze'yi Batı Şeria'dan ayırma planının en son safhası.

Bunlar, Mısır'ın da suç ortağı olduğu çok çirkin politikaların yalnızca genel hatları.

7

GAZZE'NİN ÖLÜM TARLALARI: 2004-2009

ILAN PAPPÉ

Giriş

Gazze Şeridi coğrafi olarak Filistin'in yüzde ikisinden biraz daha büyük. Gazze Şeridi hakkındaki haberlerde bu küçük ayrıntıdan hiç söz edilmez; İsrail'in Ocak 2009'daki Gazze saldırısı sırasında da söz edilmedi. Aslında burası ülkenin o kadar küçük bir parçası ki hiçbir zaman ayrı bir bölge olarak var olmadı. siyonizmden önce Gazze'nin kendine özgü bir tarihi olmadı, idari ve siyasi olarak hep Filistin'in geri kalanına bağlı oldu. 1948'e kadar ülkenin ayrılması mümkün olmayan, doğal bir parçasıydı. Filistin'in başlıca bölgelerinden ve dünyaya açılan deniz limanlarından biri olduğundan, Gazze'de daha esnek ve kozmopolit bir yaşam tarzı gelişti. Yani Gazze'nin, modern çağda Doğu Akdeniz'in, deniz yollarıyla dünyaya açılan diğer toplumlarından pek bir farkı yoktu. Denizin hemen yanı başında ve Mısır ile Lübnan'ı birbirine bağlayan *Via Maris* * üzerinde bulunan bu mevki zenginlik ve istikrar getirdi, ta ki 1948'de İsrail'in Filistin'de gerçekleştirdiği etnik temizlik dolayısıyla bu yaşam kesintiye uğrayana ve neredeyse tamamen ortadan kalkana kadar.

---

* Erken Tunç Çağı'nın başlangıcından itibaren Antik Mısır'ı Suriye, Anadolu ve Mezopotamya'daki kuzey imparatorluklarına bağlayan tarihi ticaret yolu. –y.h.n.

1948 ile 1967 arasında Gazze, bir yandan İsrail'in diğer yandan Mısır'ın politikalarıyla ciddi kısıtlamalara maruz kalan devasa bir mülteci kampına dönüştü. Her iki ülke de Filistinlilerin Gazze Şeridi'nden dışarı çıkmasına izin vermiyordu. İsrail'in 1948'deki mülksüzleştirme siyasetinin kurbanlarının, yüzyıllar boyunca Gazze'de yaşayan Filistinlilere eklenmesiyle nüfusu iki misline çıkan Gazze'de yaşam mücadelesi daha o zamanlar zorluydu. 1967 İsrail işgalinin arifesinde zorla hayata geçirilen bu demografik dönüşümün yıkıcılığı, bütün Gazze Şeridi'nde görülebiliyordu. Bir zamanlar kırsal bir yaşamın hüküm sürdüğü Güney Filistin'in bu kıyı bölgesi, yirmi yıl içinde dünyanın en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip alanlarından birine dönüşmüştü ve bu yeni duruma uygun ekonomik altyapıdan yoksundu.

1967'de başlayan İsrail işgalinin ilk yirmi yılında, 1948-1967 arasında savaş sahası ilan edildiği için giriş çıkışların yasaklandığı Gazze'nin dışına çıkılmasına en azından belirli sınırlamalarla olanak tanınmıştı. On binlerce Filistinlinin vasıfsız ve düşük ücretli işçi olarak İsrail işgücü piyasasına katılmasına izin veriliyordu. Bu köle pazarı karşılığında İsrail'in ödenmesini istediği bedel ise, her türlü ulusal mücadeleden veya programdan vazgeçilmesiydi. İsrail'in bu talebine uyulmadığında, işçilere bir "lütuf" gibi bahşedilen hareket serbestisi ortadan kaldırıldı. Bizi 1993 Oslo Anlaşması'na götüren bütün bu yıllar boyunca, İsrail'in Gazze Şeridi'ni kuşatılmış bir bölge haline getirme çabası öne çıktı. İsrail'deki "barış kampı" bu bölgenin özerk bir statüye sahip olmasını veya Mısır'ın bir parçası olmasını ümit ederken, milliyetçi kamp Gazze'nin, Filistin'in yerine kurmayı hayal ettiği Büyük Eretz İsrail'e* dahil edilmesini arzuluyordu.

* İsrail ülkesi, Yahudilerin kutsal kitabı Tevrat'a göre Yahudilere Tanrı tarafından bahşedilen topraklar. –y.h.n.

Oslo Anlaşması İsrailllilerin Gazze Şeridi'nin statüsünü ayrı bir jeopolitik birim olarak yeniden oluşturmasını sağladı; yani hem bütünüyle Filistin'in dışında hem de Batı Şeria'yla bağlantısı koparılmış bir bölge tanımlandı. Alenen kabul edildiği üzere hem Gazze hem de Batı Şeria, Filistin Yönetimi'ne bağlıydı; fakat bu iki bölge arasında geçiş İsrail'in iyi niyetine kalıyordu. İsrail'in seyrek olarak gösterdiği bu "iyi niyet" ise, Benyamin Netanyahu'nun 1996'da iktidara gelmesiyle yok oldu. Üstelik bugün olduğu gibi, İsrail su ve elektrik altyapısının denetimini elinde tutuyordu. 1993'ten bu yana, İsrail bu denetimi bir yandan Gazze'deki Yahudi yerleşimci cemaatinin refahını temin etmek, bir yandan da Filistin halkına boyun eğdirmek ve teslim bayrağı çektirmek için şantaj yapma amacıyla kullandı (veya daha doğru bir deyişle istismar etti). Böylelikle Gazze halkı son 60 yılda insani bir yaşam sürmenin mümkün olmadığı bir mekânda, savaş esiri, rehin ya da mahkûm olmak arasında gidip geldi.

Ocak 2009'da gerçekleşen katliama ve ondan önceki beş yılda hüküm süren şiddete işte bu tarihsel bağlam içinden bakmalıyız. Şiddette pay sahibi olan sadece İsrail güçleri değildi. Filistinliler arasındaki çatışmanın da kısa süreliğine önemli bir payı oldu. Bununla birlikte, İsrail işgalinin ve politikasının niteliği göz önüne alındığında, Filistinliler arasındaki şiddetin, bu koşullar altında beklenenden çok daha alt düzeyde kaldığını söyleyebiliriz. Fakat bu çatışmanın yaşandığı evre, çok daha önemli bir meselenin nispeten önemsiz bir veçhesinden başka bir şey değildi. Bu daha genel mesele ise, İsrail'in Gazze Şeridi'ne karşı uyguladığı şiddettir.

Şu anda bulunduğumuz konumdan baktığımızda, İsrail'in Gazze'ye dönük eylemleri için kullandığı söylemin ve öne sürdüğü gerekçe-

lerin ne kadar aldatıcı olduğunu her zamankinden daha açık görebiliyoruz. İsrailli siyasetçiler ve diplomatlar Gazze politikalarını bir "teröre karşı savaş" olarak tanımladılar. Bu savaş El Kaide'nin yerel bir koluna karşı ve İran'ın dünyanın bu bölgesine sızma girişimini savuşturmak için veriliyordu. İsrailli akademisyenler Gazze'yi, korkunç Medeniyetler Çatışması'nın meydana geldiği bir başka saha olarak tanımlamayı tercih ettiler. Buna karşın, Gazze Şeridi'nin şiddet dolu tarihinin kökenini başka yerde aramalıyız. Gazze'nin yakın tarihi –mülksüzleşme, işgal ve mahkûmiyetle geçen 60 yıl– kaçınılmaz olarak, geçen birkaç yılda tanık olduğumuz türden bir iç şiddete yol açtı; bu çetin koşullar da hayatın dayanılmaz hale gelmesine neden oldu.

Aslında, Dökme Kurşun Operasyonu'ndan önceki beş yıla daha yakından bakmak bile, 2009'da Filistinlilere yöneltilen şiddetin nedenlerinin sağlam bir analizini sunmak için yeterli olur. O yılın Ocak ayında olup bitenler için iki tarihsel bağlam var. Birincisi, İsrail devletinin kurulmasından İsrail'in 1967'de Gazze Şeridi'ni işgal etmesine ve sonuca ulaşmayan 1993 Oslo Anlaşması'na uzanır. İkincisi ise –ki burada sunduğumuz bağlam bu– 2009 olaylarıyla doruğa çıkan İsrail politikasının şiddetlenmesi süreci. Güvenli ve demokratik bir Yahudi devleti rüyasını hayata geçirmenin başlıca vasıtası olarak 1948'de benimsenen etnik temizlik ideolojisi, 1967'de Gazze Şeridi'nin işgaline yol açtı. Bu işgal İsrail'in sözüm ona geri çekildiği 2005'e kadar devam etti. Gazze Şeridi daha 1994'te, Filistinlilerle yapılacak barışa dönük hazırlığın bir parçası olarak elektrikli tellerle çevrilmişti, 2000 yılında barış sürecinin çöktüğü ilan edildiğinde ise bir gettoya dönüştü. Gazze halkının kapatılmaya karşı şiddet içeren ve içermeyen araçlarla direnme kararı, İsrail'in askeri ve siyasi seçkinlerini yeni bir ikilemle kar-

şı karşıya bıraktı. Gazzelileri büyük bir hapishaneye kapatmanın sorunu uzun bir süre için çözeceğini varsaymışlardı; ancak bu varsayımları yanlış çıktı. Dolayısıyla yeni bir strateji arayışına girdiler.

Bu stratejinin acı sonuçları Ocak 2009'da ortaya çıktı; uluslararası toplum öfkeli ama etkisiz bir tepki gösterdi. Bu uluslararası öfkenin başlıca yan ürünü, Goldstone Raporu oldu. Bu rapor, çok temkinli ve sınırlı olmakla birlikte, savaş hali bittikten sonra İsrail'in geride bıraktığı kıyımın boyutlarını gayet iyi özetliyordu. Fakat uluslararası toplum bu acımasız politikaların ve bu politikanın kaynağının nedenlerini pek araştırmadı.

Yeni Bir Stratejiye Geçiş: 2000-2005

2000'den itibaren İsrail askeriyesi, Filistinlilere ve Lübnan'daki İsrail karşıtı güçlere yönelik eylemlerini artırdı. Bu süreç, Batı Şeria'da İkinci İntifada'ya karşılık yapılan askeri operasyonlarla başladı; *apartheid* ya da ayırma duvarının inşasına başlanmasıyla devam etti ve 2006'da Lübnan'a, 2009'da da Gazze'ye düzenlenen saldırılarla doruk noktasına ulaştı. Eşit derecede acımasız bir mülksüzleştirme politikası ve aynı yıllarda Filistinlilerin Genişletilmiş Kudüs'ten başka yerlere yavaş yavaş nakledilmesi bu sürece eşlik etti.

Tüm bölgeye yayılan bu eylemler için öne sürülen gerekçelerden biri İslamcı grupların siyasi gücünün artmasıydı; işgal altındaki topraklarda Hamas, Lübnan'da Hizbullah ve İsrail'deki İslami Hareket gibi. Bahsettiğimiz bu son derece gaddarca politikalar, siyonizmin oluşum yıllarına ve İsrail hükümetlerini Filistin'de ve

ötesinde, bütün Doğu Akdeniz'de sarsılmaz bir hâkimiyet hedeflemeye iten ideolojiye dayanıyor.

Bölgede bu hâkimiyet talebine karşı koymaya niyeti olan devletlerin ve Filistinli yerel hareketlerin sayısı 2006'dan önce giderek azalmış görünüyor. İsrailli karar mercileri bu nedenle genel stratejilerinin başarılı olduğunu düşündüler. 2005 yılı civarında, İkinci İntifada'nın ateşinin sönmesinden sonra özellikle işgal altındaki Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki durumdan memnun görünüyorlardı. Duvarlar, parmaklıklar, kontrol noktaları, sömürgeci yerleşimler, Filistin topraklarından geçen ve sadece İsraillilerin kullanabildiği çevre yolları, Batı Şeria'nın her yanına inşa edilen askeri üsler, onların gözünde Batı Şeria'yı "sükûneti sağlanmış" bir bölgeye çevirmişti. Oysa Gazze'de durum farklıydı. Burada İsrail, daha önce Hizbullah'ın Lübnan'da yaptığı gibi, Hamas'ın İsrail iradesine boyun eğmeyi reddetmesi nedeniyle kararlı bir direnişle karşılaşıyordu. O zamanki İsrail Başbakanı Ariel Şaron ve bugün İsrail siyasetinin daha da merkezinde yer alan o günlerin başlıca siyaset erkânı için —Ehud Barak, Şimon Perez, Tzipi Livni ve Benyamin Netanyahu— Batı Şeria'yı yönetilebilir *bantustan*lara bölerken Gazze Şeridi'ni dışarıdan denetim altına almak, "Filistin sorunu"nun en iyi çözümü gibi görünüyordu. Yeni strateji, İsrail ordusu tarafından Negev'de kurulan hayalet şehirde ordunun eğitim sahalarında tasarlandı.

2004: Hayalet Şehir

2004 yılında İsrail ordusu Negev Çölü'nde hayalet bir Arap şehri kurmaya başladı. Burası gerçek bir şehir boyutlarındaydı, (isimler verilen) sokakları, camileri, kamu binaları ve arabaları vardı. Kırk

beş milyon dolara mal olan bu şehir, Hizbullah'ın savaşarak İsrail'i kuzeyde geri çekilmeye zorladığı 2006 kışında Gazze'nin yapay bir modeli olarak inşa edildi. Böylelikle İSK, kuzeydeki fiyaskodan sonra güneyde Hamas'a karşı "gelişmiş bir savaş" vermek üzere hazırlık yapabilirdi.[1]

İsrail Genelkurmay Başkanı Dan Halutz Lübnan Savaşı'ndan sonra burasını ziyaret ettiğinde, basına askerlerin "nüfusun yoğun olduğu Gazze'de hayata geçecek bir senaryo için hazırlık yaptıkları"nı söyledi.[2] Gazze'ye bomba yağdırılmaya başlanmasına bir hafta kala Ehud Barak kara savaşı için yapılan bir tatbikata katıldı. Yabancı televizyon ekipleri Barak'ı, kara birliklerinin model şehri fethetmesini, boş evlere baskınlar yapmasını ve hiç kuşkusuz bu evlerde saklanan "teröristleri" öldürmesini izlerken filme aldılar.[3]

Bu manevralar çoğunlukla düşman üssünün yok edilmesiyle sonuçlanıyordu. İsrailli bir STK olan Sessizliği Bozalım (Shoverim Shetika) 2009'da, genellikle yedek asker olan üyelerinin Dökme Kurşun Operasyonu'ndaki tecrübelerini konu alan bir rapor yayımladı. Burada yer verilen tanıklıkların özü şuydu: Askerler Gazze'ye saldırırken, sanki çok büyük ve güçlü bir düşman hattına saldırı yapılıyormuş gibi emirler almışlardı. Bunun böyle olduğu, kullanılan ateş gücünden ve birliklerin büyüklüğünden, sivil bir alanda harekât düzenlenmesine ilişkin herhangi bir emir veya prosedürün olmayışından belliydi. Devasa tank birliklerine, zırhlı araçlara ve yüz binlerce kişilik kara birliklerine karşı kullanılan türden konvansiyonel kara, deniz ve hava orduları senkronize şekilde hareket ediyordu. En berbat uygulamalar ise evlerin anlamsız şekilde yıkılması, sivillerin üzerine fosfor bombaları yağdırılması, hafif silahlarla masum sivillerin öldürülmesi ve komu-

tanların askerlere ahlaki sınırlamaları dikkate almadan saldırma emri vermesiydi. Askerlerden biri yaşadıklarını, "kendinizi elinde büyüteçle karıncalara eziyet eden küçük bir çocuk gibi hissediyorsunuz, onları yakıyorsunuz" diyerek anlatmıştı.[4] Kısacası, askerler hayalet şehre karşı savaşmak üzere eğitilirlerken, gerçek şehri baştan aşağı yıkmanın provasını yapıyorlardı.

2005: İlk Yağmurlar

Gazze Şeridi'ne yönelik İsrail politikasının askerileşmesi 2005 yılında başladı. O yıl Gazze, resmi İsrail bakış açısıyla sanki sivil bir alan değil devasa bir düşman üssüymüş gibi askeri hedef haline geldi. Gazze dünyadaki başka şehirler gibi bir şehirdir, ancak İsraillilerin gözünde askerlerin en yeni ve gelişmiş silahlarla talim yaptıkları bir hayalet şehre dönüştü.

Bu politikanın uygulanabilmesi, İsrail hükümetinin 1967'den bu yana Gazze Şeridi'nde koloniler kurmuş olan Yahudi yerleşimcileri tahliye etme kararı sayesinde mümkün olmuştu. Yerleşimciler, hükümetin sözüm ona tek taraflı bir çekilme politikası şeklinde tarif ettiği sürecin parçası olarak Gazze'den çıkarıldılar. Hükümetin savı şuydu: Mademki Filistinlilerle yapılan barış görüşmelerinde bir ilerleme kaydedilemiyordu, İsrail Filistin bölgeleriyle nihai sınırlarının nasıl olacağına kendi başına karar verebilirdi.

Fakat olaylar beklendiği gibi gelişmedi. Gazze Şeridi'nin boşaltılmasının ardından Hamas, önce demokratik seçimlerle, sonra da Amerika'nın ve İsrail'in desteğiyle El Fetih'in yönetimi ele geçirmesini engelleyecek önleyici bir darbe yaparak Gazze yönetimini ele geçirdi. İsrail, Gazze Şeridi'ne ekonomik bir abluka uygulaya-

rak bu yeni duruma hemen karşılık verdi. Hamas ablukaya, Gazze Şeridi'ne en yakın kasaba olan Sderot'a füze fırlatarak misilleme yaptı. Bu gelişme, hava kuvvetlerini, topçusunu ve savaş gemilerini kullanması için İsrail'e bahane oldu. İsrail sadece füzelerin fırlatıldığı alanları hedef aldığını iddia etse de pratikte Gazze'deki her yerin hedef alınması anlamına geliyordu.

BM Özel Raportörü John Dugard'ın ifadesiyle "hapishane yapıp anahtarını denize atmak"[5] seçeneğine Gazze'deki Filistinliler daha Eylül 2005'te kuvvet kullanarak tepki vermişlerdi. En azından hâlâ Batı Şeria'nın ve Filistin'in bir parçası olduklarını göstermeye kararlıydılar. O ay Filistinliler Batı Negev'e nitelik olarak değil ama nicelik olarak ilk kayda değer füze saldırısını gerçekleştirdiler. Çoğunlukla bu saldırılarda bazı mülkler hasar gördü, çok nadiren insan kaybı oldu. Eylül'de meydana gelen olaylardan daha ayrıntılı bahsetmek gerekiyor, çünkü Eylül'den önce Hamas'ın verdiği ilk yanıt, arada bir füze fırlatmakla sınırlıydı. Eylül 2005'deki füzeler ise, İsrail'in Tul Karem bölgesinde Hamas ve İslami Cihat aktivistlerini kitle halinde tutuklamasına karşılık olarak fırlatıldı. Ordunun Hamas'ın tepkisini artırmak için uğraştığını, böylece İsrail'e saldırılarını tırmandırma fırsatı yaratmaya çalıştığını düşünmemek elde değil. Gerçekten de İsrail'in misillemesi insanların kitle halinde öldürüldüğü acımasız bir politika şeklinde tezahür etti, türünün ilk örneğiydi ve kod adı, "İlk Yağmurlar"dı. Bu operasyonun niteliği üzerinde biraz durmak önem taşıyor. Operasyona eşlik eden söylem, bir cezalandırma söylemiydi ve uzak geçmişte sömürgeci güçlerin, yakınlarda ise diktatörlerin asi, hapsedilmiş veya sürgün edilmiş topluluklara karşı uyguladığı cezalandırıcı önlemlere benziyordu. Zalimlerin yaptıkları korkutucu bir gösteri, çok sayıda kişinin ölmesi ve yaralanmasıyla sonuçlanabilir. "İlk

Yağmurlar"da halkı dehşete düşürmek için sesten hızlı uçaklar Gazze üzerinde uçtu, sonra geniş alanlar denizden, havadan ve karadan bombalandı. İsrail ordusu operasyonun mantığının, Gazze halkının füzeleri fırlatanlara desteğini azaltması için baskı yaratmak olduğunu söyledi.[6] İsrail tarafından da öngörüldüğü gibi operasyon, Gazzelilerin füzeleri fırlatanlara desteğini artırmaktan başka işe yaramadı ve bir sonraki girişimlerine ivme kazandırdı. Bugünden baktığımızda, özellikle İsrailli komutanların ordunun uzun süredir Dökme Kurşun Operasyonu için hazırlandığı yolundaki açıklamalarını düşününce[7], operasyonun deneme amacıyla yapıldığını söylemek mümkün olabilir. İsrailli generaller bu türden operasyonların ülkede, bölgede ve dünyada nasıl karşılanacağını bilmek istedilerse, öyle görünüyor ki hemen "gayet iyi" yanıtını aldılar. Yani hiç kimse İlk Yağmurlar dindikten sonra geriye kalan çok sayıda ölü ve yüzlerce yaralı Filistinliyle ilgilenmedi.[8]

İlk Yağmurlar'dan sonra Haziran 2006'ya kadar bütün operasyonlar benzer bir modele dayandı. Farklılık, şiddetin her seferinde biraz daha tırmandırılmasıydı: Her seferinde daha fazla ateş gücü kullanılıyor, daha fazla insan ölüyor ve daha fazla yan hasar oluşuyordu; öte yandan beklendiği gibi daha fazla sayıda Kassam füzesiyle karşılık veriliyordu. 2006'daki bu operasyonlara, boykot ve abluka yoluyla Gazze halkının tamamen hapsedilmesini sağlamayı amaçlayan daha uğursuz araçlar eşlik etti. Bütün bunlar olurken dünya büyük ölçüde sessizliğe büründü.

2006: "Yaz Yağmurları" ve "Sonbahar Bulutları"

Yerleşimcilerin 2005 yılında Gazze Şeridi'nden çıkarılması ve 2006 başlarında Hamas'ın Gazze'de zafer kazanması, bölgeyi bir savaş

alanı haline getirmiş görünüyordu. Artık Filistin Yönetimi'nin (FY) yetkisi altında olmayan, zarar görebilecek yerleşimcilerin de terk etmiş olduğu bölge tam bir "askeri" soruna dönüştü.

Bununla birlikte 2006, İsrail ordusu için pek parlak bir yıl değildi. İsrail'in başlattığı bir savaşta, ordu Güney Lübnan'da Hizbullah'a gözdağı vermeyi ve onu bozguna uğratmayı başaramamıştı. Bu durum, Hamas'ın gözüpek bir askeri operasyonla İsrailli bir askeri kaçırmasıyla da çakışmıştı.

İsrail bir yandan küçük düştüğünü hissettiğinden diğer yandan da en azından ülke içindeki Yahudi toplumundan tepki almayacağını bildiğinden eylemlerine devam ediyor, Filistinlilerin Gazze'deki herhangi bir direniş gösterisine öfkeyle tepki veriyordu. 2006 yazındaki olaylar, kışkırtıcı bir medyanın ve şoven bir toplumsal ruh halinin yardımıyla, karar mercilerine siyasi açıdan nasıl çözeceklerini bilmedikleri bir soruna zalimce askeri güç kullanarak kısa vadeli bir yanıt üretme imkânı sağladı. Ortadoğu'nun en güçlü ordusunu Gazze'deki sivillere karşı harekete geçiren hayal kırıklığı olsa olsa bir felaketle sonuçlanabilirdi. Nitekim öyle oldu.

Şimdi Gazze operasyonlarının şiddetlenmesine ve bu cephede benzeri görülmemiş bir vahşet sergilenmesine yol açan bu üç etkeni inceleyelim. Bu etkenler, hayal kırıklığı, bahane arayışı ve siyasi strateji eksikliğiydi.

2006'da ateş gücünün ve askeri harekâtın kızıştırılmasının, ordunun kuzeydeki göreli yenilgisinin yarattığı hayal kırıklığının sonucu olduğunu ilk söyleyenler, İsrailli uzmanlardı.[9] Ordunun üstünlüğünü ve caydırıcılık kapasitesini göstermeye ihtiyacı vardı; askeri şefler bu özellikleri hâlâ Yahudi devletinin "düşmanca" bir dünyada ayakta kalmasının teminatları olarak gösteriyordu.

Hamas ve Hizbullah'ın İslamcı karakteri ve ikisinin de El Kaide'yle bağlantısı olduğu yolundaki uydurma iddia, orduya, Gazze'de İsrail'in cihatçılığa karşı küresel bir savaşa öncülük ettiğini sanma imkânı veriyordu. George W. Bush iktidardayken, Gazze'de kadınların ve çocukların öldürülmesi, Amerikan yönetimi tarafından terörizmle mücadele bayrağı altında İslam'a karşı kutsal bir savaşın parçası olarak haklılaştırılabilirdi. Ne de olsa Irak ve Afganistan'daki Amerikan güçleri buna aşinaydı.

İsrail'in aşağılanması Lübnan'daki fiyaskoyla sona ermedi. 2006 yazında Hamas'ın Gilad Şalit adlı İsrail askerini kaçırmasıyla devam etti. Kaçırma olayından sonra *Haaretz* gazetesi "Bu Kadar Aşağılanma Fazla!" manşetiyle kıyameti koparttı. Gazete öfkeli generallerin, Hizbullah ve Hamas'a karşı çok sert bir tepki gösterilmesini talep ettiklerini aktardı.[10]

İsrail'in acımasız tepkisi, belli bir politikanın olmayışından da kaynaklanıyordu. Eylül 2006'da İsrail liderliği Gazze Şeridi'yle nasıl başa çıkacağını tamamen bilemez durumdaydı. İsrailli yetkililerin beyanlarına bakınca 2006'daki hükümet Batı Şeria politikası konusunda kendinden gayet emin görünüyordu, fakat Gazze Şeridi için aynı şey geçerli değildi.

İsrail'in doğu sınırının resmi sınırlara göre çizilmesi hemen hemen tamamlandı. "Batı Şeria" ve "işgal" artık ülke gündeminde önemli meseleler gibi yer almıyorsa ve 1967'den sonra bir dönem olduğu gibi bu meseleler İsrail siyasi yaşamında bölünmelere yol açmıyorsa muhtemelen bu nedenleydi. Batı Şeria'nın yaklaşık yarısının tek taraflı olarak ilhak edilmesi politikası 2007'de daha büyük bir çabayla sürdürüldü ve Yahudi seçmenlerin desteğini kazandı. İsrail'in Yol Haritası uyarınca yeni yerleşimlerin inşasını durdur-

ma sözü vermesi, bu politikanın uygulanmasının bir ölçüde gecikmesine yol açmıştı. İsrail iki yolla bu engeli aştı. İlk olarak Batı Şeria'nın üçte birini Genişletilmiş Kudüs'ün bir parçası ilan etti. Bu yeni tanımlama İsrail'e, yeni ilhak edilen bu bölgede şehirler ve cemaat merkezleri inşa etme imkânı verdi. İkinci olarak, eski yerleşimleri o kadar genişletti ki yenilerini inşa etmeye ihtiyaç kalmadı. 2006'da bu eğilim ivme kazandı. Filistin toprakları içindeki Yahudi "alanı"nın sınırlarını tayin etmek üzere "ileri karakollar"a (İbranicede *mitzpim*) yüzlerce prefabrik yapı yerleştirildi. Yeni kasaba ve semtler için ana planların yapımı tamamlandı ve *apartheidin* temel taşı olarak Filistin yerleşimlerinin içinden geçen çevre yolları ve otoban sistemleri inşa edildi. Sonuç olarak yerleşimler, ordu üsleri, yollar ve ayırma duvarı bu stratejinin nihai aşamaları için gerekli zemini hazırladı. Gayri resmi olarak İsrail'e dahil edilen ve edilebilecek topraklarda halihazırda ciddi sayıda Filistinli yaşıyor. İsrail otoriteleri yavaş yavaş bir nüfus transferi politikası izliyor. Kudüs'ün bu şekilde Araplardan arındırılması uluslararası alanda dikkat çekmedi. Bu, Batı medyasının ilgi göstermeyeceği kadar can sıkıcı, insan hakları örgütlerinin gündeme getiremeyeceği kadar anlaşılmaz bir meseleydi. İsrailliler cephesinden bakıldığında ise telaşlanmalarına hiç gerek yoktu: 2007'nin başında kendilerinin bu bölgede çok daha avantajlı konumda olduklarını düşünüyorlardı. Her gün Filistinlilere kötü muamele eden ve onları aşağılayan rejimin askeri ve bürokratik pençeleri, Filistin'in gasp edilmesi sürecinin ilerletilmesinde her zamanki kadar etkiliydi.

Bu strateji ilk olarak 2001'de Ariel Şaron tarafından tasarlandı ve sonraki hükümetlerin politikalarının yapı taşı haline geldi. Günü kurtardı ve uluslararası bir dokunulmazlık kazandı, çünkü İsrail

siyaset sahnesinde önerilen tek anlamlı alternatif, ilkel bir "nüfus transferi" politikasıydı. Bu politikayı, İsrail'in rağbet gören partisi Beitenu ve lideri Avigdor Liberman, ayrıca sağ kanat bir partiler koalisyonu savunuyordu.

2005 yılında Başbakan Ehud Olmert bu stratejiyi "toplamak" olarak adlandırdı. Bu, barış sürecinde ilerleme kaydedilmediği için İsrail'in Batı Şeria'da tek yanlı adımlar atmasını haklılaştıran bir tanımlamaydı.[11] Pratik anlamı, 2006'daki İsrail hükümetinin göz koyduğu bölgeleri ilhak etmek –ki burası Batı Şeria'nın aşağı yukarı yarısıydı– ve yerli halkı uzaklaştırmak veya en azından kuşatılmış alanlara hapsetmekti. Diğer yandan, Batı Şeria'nın öteki yarısının İsrail'in çıkarlarını tehlikeye atmayacak şekilde (itaatkâr bir Filistin Yönetimi tarafından yönetilerek veya Ürdün'le birleşerek) gelişmesine izin vermesi demekti. Bu bir aldatmacaydı, yine de Olmert bu planı seçim kampanyasının esaslı bir parçasına dönüştürünce sandıkta çoğu Yahudi'nin desteğini kazandı.

Bu Batı Şeria politikası, Gazze Şeridi'ne yönelik kafa karışıklığının ortaya çıkmasına neden oldu. İsraillilerin gözünde Gazze Şeridi, Batı Şeria'dan çok farklı bir coğrafi birimdi. Neredeyse bir yıldır Hamas Gazze Şeridi'ni kontrol ediyordu; El Fetih fraksiyonunun lideri Abu Mazin ise İsrail'in ve Amerika'nın kutsamasıyla bölünmüş durumdaki Batı Şeria'yı yönetiyordu. Batı Şeria'dan farklı olarak Gazze Şeridi'nde ne İsrail'in göz koyduğu bir toprak parçası ne de oradaki Filistinlilerin sürülebileceği Ürdün gibi bir iç bölge vardı.

Mısır, Ürdün'den farklı olarak, daha 1967'de Gazze Şeridi'nin kendileri için bir külfet olduğuna ve buranın Mısır'ın bir parçası olmayacağına İsraillileri ikna etmişti. Böylelikle bir buçuk milyon Filistinli, "İsrail'e ait" bir problem ve sorumluluk haline geldi. Gaz-

ze Şeridi, coğrafi açıdan İsrail devletinin sınırındaydı ama 2006'da psikolojik olarak hâlâ tam ortasında yer alıyordu.

Stratejisinin aksine İsrail'in taktikleri belirgindi. FY, Gazze Şeridi'nin yönetimini tekrar ele geçirene veya İsrail daha iyi bir çözüm bulana kadar Gazze halkı hapsolmaya razı gelirse, bölge Filistinlilerin Batı Şeria'da yaşadığına benzer bir tarzda yönetilebilirdi. Eğer Gazzeliler direnirse, nitekim öyle oldu, gettoya hapsetme, boğma ve ardından "cezalandırıcı" eylemlere başvurma politikası sürdürülecekti.

Gazze Şeridi'ndeki insanlık dışı yaşam koşulları, yerel halkı, İsrail'in 1967'den beri dayattığı hapsetme politikasıyla uzlaşmaktan alıkoydu. Gazzelilerin çalışmak için Batı Şeria ve İsrail'e geçişine izin verildiği nispeten daha iyi dönemler olmuştu, ama bu dönemler 2006 itibariyle sona ermişti. 1987'den bu yana daha sert koşullar hüküm sürüyordu. Yahudi yerleşimciler Gazze Şeridi'nde olduğu müddetçe Filistinlilerin dış dünyaya erişimine bir ölçüde izin veriliyordu; yerleşimciler Gazze'yi boşalttıktan sonra bölge dış dünyaya tamamen kapatıldı. 2006'da yapılan bir kamuoyu yoklamasına göre, çoğu İsrailli Gazze'yi, gayet ironik şekilde, İsrail devletinin varlığına cömertçe izin verdiği bağımsız bir Filistin devleti olarak görüyordu.[12] Liderlik ve özellikle ordu ise Gazze Şeridi'ni, öyle ya da böyle acımasızca idare edilmesi gereken, dünyanın en tehlikeli tutsaklarıyla dolu bir hapishane olarak görüyordu.

Sonuç olarak, Gazze'deki Filistinlilerin gettoya hapsedilmesi herhangi bir yarar sağlamadı. Bu toplum İsrail'e ilkel füzeler fırlatarak yaşama isteğini ifade etmeyi sürdürdü. İstenmeyen toplulukların, tehlikeli olarak görülseler dahi gettolara hapsedilmesi veya tec-

rit edilmesi tarihte hiçbir zaman bir çözüm olmamıştır. Yahudiler bunu en iyi kendi tarihlerinden bilirler.

Nihai strateji belirlenmemişti ve günlük askeri faaliyetin yeni bir strateji olarak ortaya çıktığı görülüyordu. Böylelikle "cezalandırıcı" taktikler, 2006'da bir soykırım stratejisine dönüştü. Eksik olan, şiddeti tırmandırmak için bir bahaneydi. İsrail'in Filistinlilere karşı en gaddar eylemlerinin tarihi bu türden bahanelerle doludur. 1948'den bu yana İsrail ordusu ve hükümeti, Filistinlilere karşı düzenledikleri bütün büyük operasyonlar için daima uygun bir bahane aradı. 1947 ve 1948'de de böyle olmuştu. Filistinliler, BM'nin Kasım 1947 tarihli taksim kararına öfkeyle tepki göstermiş ve tecrit edilmiş durumdaki Yahudi yerleşimlerine ve Filistin yollarındaki Yahudi taşıma araçlarına saldırmışlardı. Bu tepki bir süre sonra dinmişti ama 1930'larda dahi bir seçenek olarak göz önünde bulundurulan kitlesel bir etnik temizlik operasyonu için yeterli bahaneyi sağlamıştı.[13]

Keza 1982'deki Lübnan işgali de FKÖ'nün İsrail'e karşı mücadelesine misilleme olarak sunulmuştu; oysa yirmi yıllık baskı döneminden sonra bu çok gecikmiş ve sınırlı bir Filistin direnişiydi.

Bu gerekçeler uluslararası camia açısından hiçbir zaman ikna edici değildi; yine de İsrail'e karşı herhangi bir yaptırıma yol açmadı. İsrailliler bu dersi 1982'de çıkarmışlardı; kuzey komşusunu üçüncü kez işgal ederken uluslararası camia gerekçeyi kabul etmedi (daha önceki iki işgal, 1948 ve 1978'de gerçekleşmişti). Sean MacBride'ın başkanlığında altı hukukçudan oluşan uluslararası bir komisyon –Gazze üzerine bir rapor hazırlayan hâkim Goldstone'un çeyrek yüzyıl sonra yapacağı gibi– saldırıyı bir dizi savaş suçu olarak tanımladı. Bununla birlikte MacBride'ın başkanlığındaki komite

çok daha açık sözlüydü: İsrail'i, Lübnan'daki Filistin topluluklarına soykırım uygulamakla itham etti (ancak komisyonun iki üyesi olgular üzerinde olmasa da bu sonuç üzerinde şerh koydular). Komite, İsrail'i sivillere karşı kullanılması yasaklanan silahları kullanmakla ve sivil hedefleri (okulları, hastaneleri ve şehirleri, mülteci kamplarını) ayrım gözetmeden ve kasti olarak bombalamakla suçladı. Savaş suçları Sabra ve Şatilla katliamlarıyla doruğa ulaşmış ve bir süreliğine dünya kamuoyunun İsrail politikasının niteliği üzerinde durmasına yol açmıştı.[14]

Filistin ulusal hareketinin yaralarını sarması zaman aldı. Filistinlilerin İsrail işgalinden kurtulmak üzere gösterdiği bir sonraki çaba da (Arapçada *intifada*) başarısızlığa uğradı ve İsrail'in tepkilerini tetikledi. 1987'deki birinci isyan kolayca ezildi; 2000'deki ikinci isyanın denetim altına alınması ise daha uzun sürdü, fakat zulüm politikalarının tekrar devreye sokulması için İsrail'e bahane sağladı.

2006'daki operasyonların gerekçesi, Gilad Şalit'in kaçırılmasıydı. Tarihte varsayımlara fazla kapılmamak gerekir, ama Hamas, Şalit'i kaçırmasaydı, İsrail'in boğucu politikalarına karşı bu örgütün herhangi bir askeri operasyonu yine İsrail'in Gazze Şeridi'ne saldırması için bahane olacaktı.

Şalit'in kaçırılmasına gösterilen tepkiye, daha doğrusu bir sonraki aşamaya Yaz Yağmurları Operasyonu adı verildi. Yaz Yağmurları Operasyonu 28 Haziran 2006'da başladı ve aynı yılın Kasım'ında sona erdi. Bu tür isimleri kullanması, İsrail ordusunun niyet ve tutumlarının uğursuz doğasını ortaya koyuyor. Belirttiğimiz gibi bir önceki operasyonun adı İlk Yağmurlar'dı, ardından Yaz Yağmurları'na dönüştü. Sonra da Sonbahar Bulutları gelecek. Yazın yağmur yağmayan bir ülkede beklenebilecek tek yağış, Gazze

halkını vuran F-16 bombaları ve top güllelerinin oluşturduğu sağanaktır.

Bu, 1967'den bu yana Gazze'ye yapılan en zalimce saldırıydı. Geçmişte Gazze Şeridi'nde kıstırılmış durumdaki 1,5 milyon Filistinliye karşı İsrail'in düzenlediği "cezalandırıcı" harekâtlar, Gazze Şeridi'nin dışından (karadan, denizden ve havadan) yapılan yoğun bombardımanla sınırlıydı. Bu kez ordu Gazze'yi karadan işgal etmiş ve yerküredeki en fazla nüfus yoğunluğuna sahip sivil yerleşim alanını bombalarken tankların ateş gücünü de kullanmıştı.

Bu, bir sene önce yerleşimcilerin Gazze'yi boşaltmasından sonra İsrail'in gerçekleştirdiği ilk kara istilasıydı. İsrail eylemlerinin en berbat dönemi, tırmanan şiddetin boyutlarının ortaya çıktığı 2006 yılının Eylül ayıydı. Neredeyse her gün İsrail ordusu sivilleri öldürüyordu. 2 Eylül bu dehşet gösterisinde tipik bir gündü. O gün üç yurttaş öldürülmüş, Beit Hanoun'da bir ailenin bütün fertleri yaralanmıştı. Ama bunlar sadece sabah saatlerinin verileriydi; gün bitmeden daha pek çok kişi öldürüldü. Eylül ayında İsrail'in Gazze Şeridi'ne düzenlediği saldırılarda günde ortalama sekiz kişi öldü. Bunların çoğu çocuktu. Yüzlerce insan uzuvlarını kaybetti, yaralandı ve felç oldu.[15] Yoğun güç kullanımı bir politikanın parçası değil günlük bir rutin olarak devam ederken, sistematik katliam bir kez başlayınca hızını alamayan bir katliam görünümü aldı.

28 Aralık 2006'da İsrail insan hakları örgütü B'Tselem, İsrail'in işgal altındaki topraklarda gerçekleştirdiği zulme dair yıllık raporunu yayımladı. O yıl İsrail güçleri altı yüz altmış yurttaşı öldürdü.[16] 2006'da öldürülen Filistinlilerin sayısı, (yaklaşık iki yüz kişinin öldürüldüğü) bir önceki yıla göre üçe katlandı. B'Tselem'e göre, İsrailliler 2006'da 141 çocuğu öldürdü. Ölülerin çoğu, İsrail güç-

lerinin yaklaşık üç yüz evi yıktığı ve aileleri olduğu gibi yok ettiği Gazze Şeridi'ndendi. Sonuç olarak İsrail güçleri 2000'den bu yana neredeyse dört bin Filistinli öldürmüştü ve bunların önemli bir kısmı da çocuktu yirmi binden fazla kişi de yaralanmıştı.

Karadan gerçekleştirilen işgal daha çok sivil ölümüne neden olmuştu. Böylece ordu sözcüleri bu durumu, nüfus yoğunluğu yüksek bölgelerdeki şiddetli çatışmaların sonucu olarak takdim edebildi. Onlara göre bu kadar sivil can kaybı olması, İsrail politikalarının değil şartların kaçınılmaz bir sonucuydu. Bir buçuk ay sonra Sonbahar Bulutları operasyonu başlatıldı ve bunun daha da ölümcül olduğu görüldü. 1 Kasım 2006'da kırk sekiz saatten kısa bir sürede İsrail yetmiş sivili öldürdü. O ayın sonuna gelindiğinde, büyük operasyonların yanı sıra yapılan küçük operasyonların da devreye girmesiyle, neredeyse iki yüz kişi öldürülmüştü; bu kişilerin yarısı kadın ve çocuklardan oluşuyordu.[17]

İlk Yağmurlar'dan Sonbahar Bulutları'na kadar geçen sürede şiddetin her boyutuyla tırmandığı görülebiliyordu. Birinci boyut, sivil ve sivil olmayan hedefler arasındaki ayrımın ortadan kalkmasıydı: Manasız katliamlar, bütün bir toplumu meşru bir askeri hedefe dönüştürmüştü. İkinci boyut, giderek daha şiddetli askeri araçların kullanılmasıydı: İsrail ordusunun sahip olduğu, kullanılabilecek her türlü cinayet makinesi kullanıldı. Üçüncü boyut ise, bu tırmanışın can kayıplarının sayısında bariz şekilde görülebilmesiydi: Her bir operasyonda bir önceki operasyondan çok daha fazla sayıda kişi öldürülüyor ve yaralanıyordu. Son ve en önemli nokta ise, operasyonların bir stratejiye dönüşmüş olmasıydı: Artık İsrail'in Gazze Şeridi sorununu bu şekilde çözmeye niyet ettiği görülebiliyordu.[18]

2007-2008: Politika Bir Stratejiye Dönüşüyor

İsrail 2007'de de, Batı Şeria'da yavaşça ilerleyen nüfus transferi ve Gazze Şeridi'nde sistematik katliam politikasından oluşan iki stratejiyi uygulamayı sürdürdü. İsrailli seçmenlerin nezdinde, Gazze Şeridi'nde uygulanan strateji elle tutulur hiçbir sonuç doğurmadığı için sorunluydu. Öte yandan Abu Mazin'in yönetimindeki Batı Şeria, İsrail baskısı karşısında boyun eğiyordu ve İsrail'in ilhak ve mülksüzleştirme stratejisini durduracak kayda değer bir güç ortalıkta görünmüyordu. Ama Gazze direnmeye devam etti. Bu durum İsrail ordusuna daha yoğun harekâtlar başlatma imkânı veriyordu; diğer yandan, 1948'dekine benzer büyük bir tehlike de söz konusuydu: Ordu, Gazze Şeridi'nde kuşatma altındaki halka karşı daha sert, sistemli bir "cezalandırıcı" harekât uygulayabilirdi.

2007'de can kayıpları artıyordu. Gazze'de aralarında düzinelerce çocuğun olduğu üç yüz kişi öldürülmüştü. Bush yönetimine rağmen Gazze'de dünya çapında Cihat'a karşı savaş verildiği efsanesi inandırıcılığını kaybediyordu; Bush sonrası dönemde ise kesinlikle kaybetmişti. Dolayısıyla 2007'de yeni bir efsane önerildi: Gazze, İsrail'i yok etmeye kararlı bir terörist üssüydü. Öyleyse, Filistinlilerin "terörist olmadığını ilan etmenin" tek yolu, dikenli tellerle ve duvarlarla çevrelenmiş bir bölgede yaşamaya rıza göstermeleri olabilirdi. Gazzelilerin yaptığı siyasi tercihin sonucu olarak un, çimento, ilaç, süt ürünleri ve pirinç yasaktı ve Gazze Şeridi'ne giriş çıkışlar kısıtlanmıştı. Eğer Filistinliler Hamas'ı desteklemeyi sürdürürlerse, kapana kıstırılacak ve ideoloijik eğilimlerini değiştirene kadar açlık içinde yaşayacaklardı. Eğer İsrail'in onlara uygun gördüğü türden politikalara boyun eğerlerse, Batı Şeria'dakilerle

aynı kaderi paylaşacaklardı: Temel medeni ve insani haklardan yoksun olarak yaşayacaklardı. Ya Batı Şeria açık hava hapishanesinde mahpus olacaklar ya da Gazze Şeridi'ndeki azami güvenlikli hapishaneye kapatılacaklardı. Direnirlerse muhtemelen yargılanmaksızın hapsedilecek veya öldürüleceklerdi. 2007'de İsrail'in mesajı buydu ve akıllarını başlarına toplamaları için Gazze halkına bir yıl süre tanınmıştı.

2008 yazında Mısır aracılığıyla iki taraflı resmi bir ateşkes ilan edildi. İsrail hükümeti henüz amacına ulaşmamıştı. Bir sonraki adım için daha ciddi hazırlanması gerekiyordu ve o yıl bu tür hazırlıklar için kullanıldı. İsrail'in stratejisi Gazze Şeridi'nde Hamas'ın susturulması dışında şu ümitsiz çabayı içeriyordu: Gazze'deki durumun, "çözüm" İsrail'in barış vizyonuna bırakıldığı sürece kendi kontrolünde olduğunu Dörtlü'ye (BM, AB, Birleşik Devletler ve Rusya) ve Filistin Yönetimi'ne kanıtlamak.

2008 yazına geldiğimizde, Lübnan'da yaşanan aşağılanmanın üzerinden iki yıl geçmişti. Kuzeydeki hezimete dair resmi komisyonun sert soruşturmasına ve ağır raporuna maruz kalan hükümetin, kamuoyunun bu açık yarayı fazla deşmesine izin vermeye niyeti yoktu. O sıralarda Washington'da değişim rüzgârları esiyordu. Yeni bir yönetimin İsrail stratejisini anlayışla karşılamayacağından korkuluyordu ve sonuç olarak dünya kamuoyunda, 2000'den beri olduğu gibi, en azından tabandan yukarıya inatçı ve muhalif bir tutum egemendi.

Eski yöntem yine devredeydi: harekete geçmek için iyi bir bahane kollamak ve hâlâ ayaktaki tek direnişe karşı mücadeleyi şiddetlendirmek. Bugün öğrendiğimize göre, bahane bulununca ordunun strateji uzmanları verilecek tepkiyi güçlendirmeye karar verdiler.

Şimdi artık İSK'de Gazze'ye karşı yeni bir doktrinden bahsediliyordu: "Dahiyya Doktrini". Ekim 2008'de *Haaretz* gazetesi doktrinden ilk kez söz etti. Doktrinin temel fikri, hedef alınan bölgelerin olduğu gibi tahrip edilmesi ve fırlatılan füzelere karşı orantısız güç kullanmaktı. *Haaretz* doktrinden söz ederken, Lübnan'la ilgili bir gelecek planı olabileceğini belirtmişti. "Dahiyya", 2006'da İsrail'in Beyrut'a düzenlediği hava saldırısında yerle bir edilen Şii mahallesinin ismiydi. O zamanlar Kuzey Komutanlığı'nın başında yer alan Gadi Eizenkot, "köyler bizim için askeri üslerdir" demişti. Cezalandırıcı bir eylem olarak köylerin tamamen ortadan kaldırılmasından bahsetmişti. Meslektaşı Albay Gabi Siboni ise Tel Aviv Üniversitesi'ndeki Ulusal Güvenlik Enstitüsü'nde yapılan bir konferansta, doktrinin Gazze Şeridi'ne de uygulanabileceğini söyledi. "Bu, toparlanması asırlar sürecek bir hasara yol açmak anlamına gelir" diye de ekledi.[19]

Sessizliği Bozalım adlı STK'nın bulduğu kanıtlar, doktrinin tanımını destekliyor. Ocak 2009 olaylarından sonra bu askerler düzenledikleri bir basın toplantısında, Gazze Şeridi'nin, İsrail ordusunun bütün gücüyle saldırması ve haritadan silmesi gereken iyi silahlanmış bir ileri karakol gibi ele alındığını açıkladılar.[20]

Öyle görünüyor ki doktrin hedefe ulaşmak için askeri güç kullanmanın yanı sıra başka araçlar kullanmayı da içeriyor. 2008'de İsrail ordusu Gazze üzerindeki ablukayı sıkılaştırdı. Eğer ayrıntılı bir şekilde incelenirse, bu taktik hamlenin cezalandırıcı bir eylemin çok daha ötesine geçtiği görülecektir. Gazze Şeridi'ndeki demografik koşullar düşünülürse, bu politika soykırım düzeyinde sonuçlara neden olabilir. Temel gıda maddelerinin ve ilaçların, iş bulma imkânlarının mevcut olmaması bu sonuçlardan bazıları. Gazze'nin dışına çıkması engellenen, temel mallardan ve inşaat malzeme-

sinden, dolayısıyla yaz-kış başlarını sokacakları bir barınaktan yoksun olan bir buçuk milyon kişinin yaşadığı ağır klostrofobik* travmayı da buna ekleyebiliriz. Bunlar yetmezmiş gibi İsrailliler suyu ve elektriği de kesiyorlar.[21]

Hamas taviz vermedi ve ablukanın kaldırılması karşılığında ortadan yok olması önerisini reddetti. Bu nedenle başka bir bahane arandı: İsrail Haziran 2008'de havadan ve karadan çeşitli saldırılar düzenleyerek ateşkesi hemen her gün ihlal etti. Hamas'la ilgisi olmayan gruplar füze saldırılarıyla buna karşılık verdi. İsrail kamuoyu daha büyük bir operasyon için artık hazırdı.

Ama bunlar da yeterli değildi. Kasım 2008'de İsrail ordusu, ablukaya rağmen yaşayabilmek için kazılan pek çok tünelden birine saldırdı ve bu saldırının, ilerideki bir Hamas operasyonuna indirilen Marksist bir darbe olduğunu iddia etti. Bu kez füzeleri ateşleyen taraf Hamas oldu. Hamas yapılan saldırıda altı kişi kaybetmişti ve otuzdan fazla füze fırlattı. Ay sonuna geldiğimizde Hamas artık gündelik bir hal alan bu tür İsrail saldırılarının ateşkesi bitirdiğini ilan etti.

18 Kasım 2008'de, Hamas ateşkesin sona erdiğini duyurdu ve bir önceki İsrail eylemine karşılık olarak ayın 24'ünde kısa süreliğine füze yağmurunu arttırdı. Ardından füze ateşlemeyi kesti. Daha öncekiler gibi, evler ve apartman katları hasar gördü, saldırıdan etkilenen yurttaşlar psikolojik sarsıntı geçirdiler, ama İsrail tarafında can kaybı olmadı.

24 Kasım'da yapılan füze saldırıları, İsrail ordusunun beklediği gelişmeydi. 25 Kasım'dan 21 Ocak'a kadar İsrail ordusu Gazze'deki

* Kapalı yerde kalma fobisi. –y.h.n.

bir buçuk milyon kişiyi havadan, karadan ve denizden bombaladı. Hamas, üç kişinin ölümüyle sonuçlanan bir füze saldırısıyla yanıt verdi ve bazıları dost ateşiyle olmak üzere on İsrail askeri öldürüldü.

Bir Soykırım Politikası mı?

İsrail'deki insan hakları örgütleri, uluslararası kurumlar ve (İsrail gazetecileri Gazze'ye sokmadığı halde) medya tarafından gözler önüne serilen kanıtları, birçok kişi savaş suçundan çok daha ağır ciddi fiiller olarak değerlendirdi. Soykırım düzeyinde eylemler olduğunu söyleyenler oldu. BM Genel Kurulu Başkanı nadiren üye bir ülkeyi soykırım yapmakla itham eder.[22] Ancak İsrail ordusu Gazze'nin sivil halkını bombaladığında ve bunu teröristlerin sivil hedeflere yaptıkları füze saldırısına karşı kendini savunma hakkı olarak açıkladığında, Miguel D'Escoto Brockmann bu eylemi soykırım olarak tanımlamaktan kaçınmadı. Eski bir Katolik Kilisesi rahibi ve Nikaragua Dışişleri Bakanı olarak Brockmann'ın görüşleri ciddi bir ağırlığa sahip. Tahmin edileceği gibi, İsrail bu türden ithamlara karşı her zamanki tepkisini göstererek bu değerlendirmeleri anti-semitik olarak yaftaladı ve reddetti. Brockmann tek başına kalmış olsaydı dedikleri fazla yankı uyandırmayacaktı, ama özellikle Batılı iktidar odaklarının dışında yer alan bazı kıdemli siyasetçiler de benzer ifadelerle ona eşlik etti; bu siyasetçiler de Gazze halkının yaşadığı trajediyi tanımlamanın tek yolu olarak *soykırım* terimini kullanmayı seçti.

D'Escoto Brockmann bu tepkisini Gazze'nin çoğu yerinde evler, okullar ve hastaneler tamamen yıkılmadan önce ortaya koymuştu. Bir hafta geçtikten sonra Türk köşe yazarı ve yazar Oktay Akbal

İsrail'in eylemlerini "Gerçek Bir Soykırım" olarak nitelendirdi.[23] İsrail günlük gazetesi *Haaretz* 29 Aralık 2008'de dünyanın pek çok yerinde hükümet ve muhalefet liderlerinin (henüz tüm boyutları ortaya çıkmadan dahi) zulmü soykırım olarak tanımladıklarını aktardı. Söz konusu tepkiler özellikle Güneydoğu Asya, Afrika ve Güney Amerika'dan gelmişti.

Batı'dan da sert eleştiriler geldi, fakat bu kaynaklar *soykırım* terimini kullanmakta daha temkinli davrandı. Yine de alternatif medya, internet günlükleri ve web siteleri yoluyla iletilen yorumlarda G-kelimesine* sıklıkla başvuruldu. Ocak 2009'daki Gazze operasyonlarından önce de İsrailli silahlı kuvvetlerin soykırım niteliğinde eylemler gerçekleştirdiğine dair görüşlere zaman zaman rastlanıyordu. BM yardım görevlisi Jan Egeland ve İsveç Dışişleri Bakanı Jan Eliasson, İsrail'in Gazze saldırıları hakkında *Le Figaro*'da şunları yazdı: "Çoğu çocuk 1,4 milyon kişi, dünyanın nüfus yoğunluğu en yüksek bölgelerinden birine yığılmış durumda; hareket özgürlükleri yok, kaçacak ve saklanacak hiçbir yerleri yok." Gazeteci John Pilger ise *New Statesman*'da, "Gazze halkı bir soykırımla yok olurken yaşananları izleyenleri de sessizlik yok ediyor" diye yazdı.[24] Aynı ay İsrail'in Gazzeli çocuklara arka arkaya saldırması beklenmedik kaynakların benzer kaygıları ifade etmesine yol açtı: Uluslararası şöhrete sahip hukukçu ve Princeton Üniversitesi hukuk profesörü Richard Falk o yıl olanlar hakkında şöyle yazdı: "İsrail'in Filistin halkını artarak istismar etmeye devam etmesini anlatırken 'Yahudi Soykırımı' gibi kışkırtıcı metaforlara başvurmak zorunda kalmak, Amerikalı bir Yahudi olarak bana bilhassa acı veriyor."[25]

* Genocide: soykırım. –y.h.n.

Batı yanlısı Arap medya organları da Ocak 2009 olaylarını benzer terimler kullanarak aktardılar. Bunlardan biri, Dubai'den yayın yapan uydu kanalı El Arabia'ydı. 28 Aralık 2008'de İsrail'in kitlesel katliamları henüz yeni başladığında –ki buna rağmen görülmemiş sayıda çocuk ve kadın ölmüştü– El Arabia dünya çapında İsrail'in eylemlerine karşı gerçekleştirilen halk protestolarını aktardı. Haberin başlığı şöyleydi: "Dünya Gazze'deki 'Katliama' Karşı Hep Birlikte Ayağa Kalktı." Kanal, "Danimarka, Türkiye, Pakistan, Kıbrıs, Bahreyn, Kuveyt, İran, Sudan ve hatta İsrail'deki protestocular, çoğu göstericinin Gazze'de 'soykırım' olarak adlandırdığı durumun son bulmasını istediler." [26]

Batı'daki ana akım medya böyle düşünmüyordu; Kuzey Amerika veya Avrupa'daki siyasi seçkinler de olup bitenler hakkında böyle bir ifade kullanmadı. Ancak hegemonik ve karşı-hegemonik sesler arasındaki güç dengesinde, karşı-hegemonya tarafı dünyanın geri kalanındaki kıdemli siyasetçileri, siyasi solun ve insan hakları örgütlerinin en geniş koalisyonunu ve Batı medyasından bazı etkili kişileri barındırıyordu. Gazeteci John Pilger 21 Ocak 2009 tarihli *New Statesman*'da Gazze'deki olaylar için soykırım terimini kullandı.

Olayların sonrasında daha geniş bir kesim protestolara katıldı. 19 Ocak 2009'da Londra'daki asıl büyük gösteride katılımcılar "Gazze'deki Soykırım"dan söz eden dövizler taşıdılar. Kopenhag'daki kitlesel bir gösteride benzer pankartlar taşındı. Diğer yandan, Malezya Dışişleri Bakanı Nisan 2009'da Gazze'ye yapılan saldırıyı soykırım olarak tanımladı.[27]

Yargıç Goldstone'un niçin böylesi bir dil kullanmaktan kaçındığı anlaşılıyor. Belirttiğimiz gibi, Goldstone'un raporu, bu politikaları

soykırım olarak niteleyenlerin elde ettikleri kanıtları destekliyor, fakat söz konusu uygulamaları ayrıca araştırılması gereken savaş suçları başlığı altında topluyordu. Goldstone'un raporu, Hamas'ın İsrail'e dönük füze saldırıları için de aynı dili kullanıyor. Bunun, bir bulgu değil sahte bir tutum olduğu görülüyor. Saldırganların gücü ve yol açtığı yıkım ile kurbanların ümitsizce gösterdiği askeri tepki farklı dillerin kullanılmasını hak ediyor.

Üstelik Yargıç Goldstone'un özenle hazırlanmış cesur raporunu okurken, öldürülen 1.500 kişinin, binlerce yaralının ve evini kaybeden on binlerce insanın tüm dehşeti ortaya koymadığı akılda tutulmalı. Asıl tartışılması gereken bu denli acımasız bir askeri gücü sivil bir alanda kullanma kararıdır. Böylesi bir ateş gücü ancak Gazze'de tanık olduğumuz türden dehşet verici bir yıkıma yol açabilirdi. Bu amaçla kullanıldı. Askeri operasyonların niteliği İsrail askeriyesinin yeni silahları deneme niyetini de açığa vuruyor. Bu silahların tümü, eski Genelkurmay Başkanı Moşe Ya'alon tarafından, İsrail ordusunun müthiş gücünü Filistinlilerin aklına kazıma ihtiyacı olarak tanımlanan amaç doğrultusunda sivilleri öldürmek üzere kullanıldı.[28]

8

OLASI (FAKAT GERÇEKLEŞMEYECEK) BİR ORTADOĞU BARIŞI

NOAM CHOMSKY

İsrail-Filistin ihtilafının çözüme kavuşmadan sürüp gitmesi tuhaf görünebilir. Dünyadaki pek çok ihtilafın uygulanabilir bir çözümünü tahayyül bile etmek güçtür. Oysa bu vaka için pekâlâ mümkün olan bir çözüm var; hatta çözümün ana hatları üzerinde uluslararası bir fikir birliği de mevcut: Uluslararası olarak tanınan (Haziran 1967 öncesi) sınırlar temelinde iki devletli bir çözüm. Washington 1970'lerin ortalarında uluslararası toplumla yollarını ayırmadan önceki resmi ABD terminolojisine göre "küçük ve karşılıklı sınır değişiklikleriyle" iki devletli bir çözüm.

Temel ilkeleri neredeyse tüm dünya kabul etmişti; ilişkilerin tümüyle normalleşmesini isteyen Arap devletleri, İslam Ülkeleri Konferansı (İran dahil) ve Hamas gibi önemli aktörler. Bu çerçevede bir çözümü ilk kez belli başlı Arap devletleri Ocak 1976'da BM Güvenlik Konseyi'ne sunmuştu. İsrail oturuma katılmayı reddetmişti. ABD ise çözümü veto etmiş, aynı tavrını 1980'de de yinelemişti. Genel Kurul'daki manzara o günden beri pek değişmedi.

Fakat ABD-İsrail reddiyeciliğinde önemli ve manidar bir kırılma yaşandı. 2000 yılındaki sonuç alınmayan Camp David görüşmelerinden sonra Başkan Clinton, kendisinin ve İsrail'in önerdiği şartları hiçbir Filistinlinin kabul edemeyeceğini gördü. O yılın Aralık

ayında "parametrelerini" açıkladı, bu ilkeler özenli hazırlanmamıştı fakat samimilerdi. Ardından, her iki tarafın da bu parametreleri kabul ettiğini fakat bazı çekinceleri olduğunu ifade etti.

İsrailli ve Filistinli müzakereciler, farklılıkları bir çözüme kavuşturmak üzere Mısır'ın Taba kentinde, Ocak 2001'de bir araya geldiler. İlerleme de kaydediyorlardı. Düzenledikleri son basın toplantısında, biraz daha zamanları olsa büyük bir ihtimalle anlaşmaya varacaklarını beyan ettiler. Ancak İsrail müzakerelerden zamansız bir şekilde çekildi ve resmi düzeyde ilerleme sona erdi. Yine de üst düzey, resmi olmayan tartışmalar devam etti ve Cenevre Mutabakatı* doğdu. İsrail bu mutabakatı reddetti, ABD dikkate dahi almadı.

O zamandan beri pek çok şey yaşandı, ama bu şartları esas alan bir anlaşma ümidi hâlâ var; tabii Washington bunu bir kez daha isterse. Fakat maalesef bu yönde bir işaret yok.

Tüm bu olup bitenler hakkında oldukça fazla söylenti var, ama

* İki yıl süren gizli görüşmeler sonucunda 1 Aralık 2003'te açıklanan Cenevre Mutabakatı, resmi bir sıfat taşımayan İsrailli ve Filistinli temsilciler tarafından oluşturulan model bir nihai statü anlaşmasıdır. Ortadoğu Dörtlüsü'nün Yol Haritası, Clinton'ın parametreleri ve Arap Barış planı gibi daha önceki resmi girişimleri temel alarak İsrail-Filistin ihtilafını sona erdirmeyi amaçlamaktaydı. Temsilciler, Mutabakat'ın hükümetlerinin görüşünü yansıtmadığını açıkladılar. Filistinlilere Batı Şeria ve Gazze'nin neredeyse tümünü bırakarak İsrail'in sınırlarının 1967 öncesi sınırlara çekilmesini, Kudüs'ün idari olarak ikiye bölünerek Batı Kudüs'ün İsrail'in başkenti, Doğu Kudüs'ün ise Filistin'in başkenti olmasını, İsrail'in yerleşimlerin çoğundan çekilmesi karşılığında Filistinlilerin geri dönüş hakkının İsrail hükümetinin öngöreceği bir sayı ile sınırlandırılmasını ve Filistinlilerin başka bir hak iddiasında bulunmamasını öngörmekteydi. –y.h.n.

temel gerçekler ayan beyan ortada ve oldukça iyi belgelenmiş durumda.

ABD ve İsrail, işgali genişletip derinleştirmek üzere işbirliği yapıyorlar. Ariel Şaron hükümeti 2005'te, Gazze'deki birkaç bin İsrailli yerleşimciyi desteklemenin anlamsız olduğunu fark etti. Bu yerleşimcilere fazlasıyla kaynak ayrılıyordu ve İsrail Ordusu'nun büyük bir kısmı onları koruyordu. Hükümet, yerleşimcileri çok daha değerli olan Batı Şeria'ya ve Golan Tepeleri'ne taşımaya karar verdi.

Bu operasyonu açık sözlülükle gerçekleştirmek aslında çok daha kolay olurdu, fakat hükümet bunun yerine bir "ulusal travma" sahnelemeyi tercih etti. 1978-79 Camp David Anlaşmaları'nın ardından İsrail Sina Çölü'nden geri çekilirken sahnelenen farsın adeta bir tekrarı yaşandı. Her ikisinde de çekilmeye "Bir Daha Asla" ağıtı eşlik ediyordu. Bunun pratik anlamı şuydu: Uluslararası hukuku ihlal etme pahasına el koyacağımız Filistin topraklarının zerresinden bile geri çekilemeyiz. Bu fars Batı'da iyi oynandı; İsrailli kurnaz yorumcular ise alaya aldı. Ülkenin önde gelen sosyologlarından merhum Baruch Kimmerling de bunlardan biriydi.

İsrail, Gazze Şeridi'nden resmi olarak çekildikten sonra hiçbir zaman, haklı olarak "dünyanın en büyük hapishanesi" diye tarif edilen bölge üzerindeki mutlak hâkimiyetinden tam anlamıyla vazgeçmedi. Ocak 2006'da, İsrail'in çekilmesinden birkaç ay sonra Filistin'de, uluslararası gözlemcilerin özgür ve adil olarak değerlendirdiği bir seçim yapıldı. Fakat Filistinliler oylarını "yanlış tarafa" vererek Hamas'ı seçtiler. ABD ve İsrail, Gazzelileri bu kabahatlerinden ötürü cezalandırmak için saldırılarını aniden şiddetlendirdi. Olgular ve gerekçeler gizlenmedi aksine, Washington'ın

demokrasiye içten bağlılığı karşısında hürmetle eğilen çeşitli yorum yazılarının hemen yanında yayımlandı. İsrail'in Gazzelilere saldırısı, ABD desteğiyle, o günden beri yoğunlaştı ve gitgide vahşileşen bir şiddet ve ekonomik sindirme harekâtına dönüştü.

Bu arada İsrail Batı Şeria'da, her zamanki sıkı ABD desteğiyle, uzun vadeli programlarını uygulamaya devam etti. Bu programlar Filistinlilerin değerli topraklarıyla kaynaklarına el koymayı ve onları gözlerden uzak, yaşanamaz kantonlara hapsetmeyi içeriyordu. İsrailli yorumcular bu amaçları içtenlikle "yeni sömürgeci" olarak nitelendiriyorlar. Yerleşim programlarının önde gelen mimarı Ariel Şaron, bu bölgeleri "*Bantustan*" olarak adlandırmıştı. Aslında bu terim yanıltıcı, çünkü Güney Afrika'nın Siyah çoğunluğun işgücüne ihtiyacı vardı, oysa Filistinliler yok olup gitseler İsrail bundan mutluluk duyar. Zaten izlediği politikaların da amacı bu.

Filistin'i kantonlaştırmak ve bir ulus olarak varolabileceği umudunu köreltmek yönünde atılan diğer bir adım da Gazze'nin Batı Şeria'dan ayrılması. Bu umutlar neredeyse tümüyle unutulmaya terk edildi. Ama biz bu gaddarlığa üstü kapalı rıza göstererek suç ortağı olmamalıyız. Önde gelen Gazze uzmanlarından İsrailli gazeteci Amira Hass şunları yazıyor:

> İsrail'in Ocak 1991'de Filistinlilere getirdiği seyahat kısıtlamaları, Haziran 1967'de başlatılan süreci tersine çevirdi. 1948'den beri ilk defa Filistin halkının büyük bir kısmı yeniden bir ülkenin dolaşıma açık topraklarında yaşamaya başlamıştı. Tabii bu topraklar işgal altındaydı fakat yine de bir bütündü ... Gazze Şeridi'nin Batı Şeria'dan tamamen kopartılması İsrail siyasetinin en büyük başarılarından biri. Bu eylemin en büyük hedefi, uluslararası kararlara ve sözleşmelere dayalı bir çözümü engellemek ve İsrail'in askeri üstünlüğüne dayalı bir çözümü zorla kabul ettirmek ...

> Ocak 1991'den beri İsrail, bölme ve ayırma işlerini bürokratik ve lojistik anlamda neredeyse tamamladı: İşgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlilerle İsrail'deki kardeşlerini, Kudüs'ün Filistinli sakinleriyle diğer Filistinlileri ve Gazzelilerle Batı Şeria-lıları/Kudüslüleri ayırdı. Aynı toprak parçası üzerinde Yahudiler seçkin ve farklı bir sistem içinde yaşıyorlar: ayrıcalıkları, yasaları, hizmetleri, fiziksel altyapıları ve seyahat özgürlükleri var.[1]

Bu konuda önde gelen akademisyenlerden Harvardlı Sara Roy ise şunları ifade ediyor:

> Gazze kasıtlı olarak sefalete sürüklenmiş bir toplum. Bir zamanlar üretken olan nüfusu, yardıma bağımlı düşkünlere dönüştürüldü [...] İsrail'in Gazze'yi kendine tabi kılması, açtığı son savaştan (Aralık 2008) çok daha önce başladı. İsrail işgali, Gazze'nin ekonomisini ve insanlarını özellikle 2006'dan beri yıkıma uğratıyor; uluslararası toplum, işgali bugünlerde büyük ölçüde unutmuş veya inkâr ediyor [...] İsrail'in Aralık 2008 saldırısının ardından zaten kötü durumda olan Gazze neredeyse yaşanmaz hale geldi. Geçim kaynakları, evler ve şehir altyapısı ciddi boyutlarda hasar gördü veya yok edildi. İsrail Savunma Kuvvetleri bile hasar boyutunun savunulamaz olduğunu kabul ediyor. Bugün Gazze'de, bir özel sektörün veya endüstrinin varlığından söz etmek mümkün değil. Tarım ürünlerinin yüzde 80'i yok edildi. İsrail sınıra yakın arazileri ekmeye ve işlemeye kalkışan çiftçileri keskin nişancılarla öldürmeye devam ediyor; sınırlar çitlerle sıkıca örülü ve askerler tarafından sürekli kontrol ediliyor. Üretimi en yoğun faaliyet tümüyle yok edilmiş vaziyette ... Bugün 1,4 milyonluk Gazze nüfusunun yüzde 96'sı en temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için insani yardıma muhtaç. Dünya Gıda Programı'na göre, Gazze Şeridi'ndeki nüfusun yalnızca temel gıda ihtiyacını karşılayabilmek için günde en az 400 kamyon gıda maddesi gerekiyor. İsrail bakanlar kurulunun Gazze'ye giren gıda maddeleri üzerindeki tüm kısıtlamaların kaldırılması yönündeki 22 Mart 2009 tarihli

> kararına rağmen, 10 Mayıs haftası boyunca sadece 653 kamyon gıda ve erzağın girişine izin verildi, en iyi tahminle ihtiyacın ancak yüzde 23'ünü karşılayabilecek kadar. İsrail şimdi yalnızca 30 ila 40 kalem ticari malın içeri alınmasına izin veriyor, oysa Haziran 2006 öncesinde onaylanmış ticari mal çeşidi 4000'di.[2]

İsrail'in, ABD'nin tam desteğiyle ve ABD silahlarını yasadışı kullanarak gerçekleştirdiği 2008-2009 Gazze saldırılarının geçerli hiçbir gerekçesinin olmadığı yeterince vurgulanamıyor. Genel kanı bunun tam tersi yönde; İsrail'in kendini savunma amacıyla hareket ettiği iddia ediliyor. Oysa İsrail'in mevcut barış yollarını reddettiği dikkate alındığında, bu kesinlikle savunulamayacak bir iddia; İsrail ve suç ortağı ABD bunu gayet iyi biliyorlar.[3] Her şey bir tarafa, İsrail'in Gazze kuşatması doğrudan bir savaş eylemi. İsrail, dış dünyaya erişiminin kısmen engellendiği gerekçesiyle birçok defa büyük savaşlar başlatmayı meşru göstermeye çalışmıştır*. Halbuki karşılaştığı kısmi engellemelerin Gazze'ye uzun süredir dayattığı koşullarla uzaktan yakından ilgisi yok.

İsrail'in suç teşkil eden kuşatmasının pek bahsedilmeyen önemli bir unsuru da deniz ablukası. Peter Beaumont Gazze'deki durumu şöyle anlatıyor: "Kıyı bölgesinde Gazze'nin sınırları farklı bir duvarla çiziliyor. İsrail hücumbotları, Filistin balıkçı teknelerinin ilerisinde büyük dalgalar yaratarak teknelerin savaş gemileri tarafından çizilen sınırın dışına çıkmalarını engelliyor."[4] Olay mahallinden iletilen raporlara göre deniz kuşatması 2000'den beri sürekli artmış. Hücumbotlar balıkçı teknelerini Gazze karasularından dışarıya ve kıyıya doğru sürekli sıkıştırmış. Genellikle uyar-

* Tiran Boğazları'ndan geçişinin engellenmesi, İsrail'in (Fransa ve İngiltere'yle birlikte) 1956'da Mısır'ı işgal ederken ve Haziran 1967 Savaşı'nı başlatırken öne sürdüğü en önemli gerekçelerden biriydi. Bkz. 4. Bölüm. –y.h.n.

madan yapılan bu şiddet dolu takipler sonucunda pek çok kayıp verilmiş. Deniz saldırıları sonucunda Gazze'nin balıkçılık endüstrisi neredeyse tümüyle çökmüş. Enerji santrallerini ve kanalizasyon sistemlerini yok eden düzenli saldırıların yarattığı kirlilik yüzünden kıyıya yakın bölgelerde balıkçılık yapılamıyor.

İsrail'in bu deniz saldırıları, British Gas Group (BG) adlı şirketin Gazze karasularında büyük doğalgaz rezervleri keşfetmesinin hemen ardından başladı. Sektör dergilerinde İsrail'in ekonomisini doğalgaza kaydırmaya kararlı olduğu ve bu planın bir parçası olarak Gazze doğalgazına kendi kullanımı için el koyduğu ifade ediliyor. Doğalgaz sektörünün iyi bilinen bir kaynağında şöyle yazıyor:

> İsrail Maliye Bakanı, İsrail Elektrik Şirketi'nin BG'den önceden uzlaşılmış miktarın üzerinde doğalgaz alımı yapmasına izin verdi. İsrail hükümet kaynaklarına göre devlet şirketi, Filistinliler tarafından kontrol edilen Gazze Şeridi'nin Akdeniz kıyısı açıklarındaki deniz yataklarından elde edilecek doğalgazın 1,5 milyar metreküp kadarını satın almak üzere müzakerelerde bulunabilecek.
>
> Geçen sene İsrail hükümeti, İsrail Elektrik Şirketi'nin bu yataklardan 800 milyon metreküp doğalgaz almasını onaylamıştı. Geçenlerde bu politikasını değiştirdi ve devlet şirketinin Gazze'deki deniz yataklarından elde edilen gazın tümünü satın alabileceğine karar verdi. Hükümet daha önceleri, üretilen toplam gazın yarısının İsrail Elektrik Şirketi, geri kalan miktarın ise özel sektör üreticileri tarafından satın alınabileceğini söylüyordu.[5]

ABD yetkilileri Gazze'nin olası temel gelir kaynağının yağmalandığını tabii ki biliyor. Balıkçı teknelerinin Gazze karasularına girişinin engellenmesinin ardında, İsrail'in bu sınırlı kaynağa tek başına veya Filistin Yönetimi'nin işbirliğiyle el koyma niyeti olduğunu varsayabiliriz.

Bu durumla ilgili bazı yol gösterici örnekler var. 1989'da Avustralya Başbakanı Gareth Evans, Endonezya Başbakanı Ali Alatas ile "Endonezya'nın Doğu Timor Eyaleti"ndeki büyük petrol rezervleri üzerinde Avustralya'ya haklar tanıyan bir anlaşma imzaladı. Endonezya ile Avustralya arasında imzalanan Timor Çukuru* Antlaşması, petrolün asıl sahiplerine hiçbir şey vermiyordu. Avustralya basını, bu anlaşmanın "Endonezya'nın Doğu Timor'u yönetme hakkını fiilen tanıyan, dünyadaki tek yasal anlaşma" olduğunu bildirdi.

Endonezyalı istilacıların neredeyse soykırım yaparak (Avustralya, ABD, İngiltere ve diğerlerinin desteğiyle) ele geçirdikleri toprakların tek kaynağını çalmaya ve bu istilayı tanımaya neden meraklı olduğu kendisine sorulduğunda Evans şu cevabı verdi: "Kuvvet kullanarak elde edilen bir toprağın el değiştirmesini tanımamızı yasaklayan herhangi bir bağlayıcı yasal yükümlülük yoktur [...] Dünya zaten oldukça adaletsiz bir yer, kuvvet kullanarak el değiştiren topraklar her yerde var."[6]

* İng. Timor Gap. Avusturalya ile Timor Adası arasındaki deniz çukuru. Timor Denizi'nin altında yaygın petrol ve doğalgaz rezervleri bulunmaktadır. Timor Adası'nın batısı Endonezya'ya aittir, Doğu Timor ise bir Portekiz sömürgesi iken Portekiz adadan çekildikten sonra 1975 yılında Endonezya tarafından işgal edilmiştir. Sınırlar müzakere edilirken Doğu Timor'dan çekilen sömürgeci güç Portekiz görüşmelere katılmadığı için Timor Çukuru'ndan geçen deniz sınırları belirlenememiştir. Endonezya, Doğu Timor'u işgal ettiğinde, Avustralya bu işgali Birleşmiş Milletler'in karşı kararına rağmen tanımış ve 1991 yılında Endonezya ile anlaşarak birlikte Timor Çukuru'ndaki petrolü paylaşmışlardır. Doğu Timor 1999 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra da Timor Çukuru'ndaki deniz sınırı ve petrole ilişkin haklar tartışmalı bir mesele olarak kalmıştır. –y.h.n.

O halde İsrail'in de Gazze'de aynı şekilde hareket etmesinde bir sorun yok.

Evans birkaç yıl sonra, R2P* olarak bilinen "koruma sorumluluğu" kavramını uluslararası hukuka dahil etmeyi amaçlayan kampanyanın önde gelen isimlerinden oldu. R2P, halkları büyük suçlara karşı korumak için uluslararası bir yükümlülük tesis etmeyi amaçlıyordu. Evans, bu konu hakkındaki başlıca kitaplardan birinin yazarı ve R2P'nin esaslarını yayımlayan Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu'nun eşbaşkanı.

Londra'da yayımlanan *Economist*, "yeni bir insani ilke oluşturmak için gösterilen bu idealist çabaya" ayırdığı bir makalesinde Evans'ı ve "(çabaları sayesinde) artık diplomasi diline girmiş olan o iki sözcük (koruma sorumluluğu) için cesur ve tutkulu ısrarcılığını" anlatmıştı. Dergi Evans'ın bir de fotoğrafına yer vermişti. Fotoğrafın altında "Evans: korumaya adanmış bir yaşam" yazıyordu. Evans, eli alnında, bu idealist çabasının karşısındaki güçlüklerden dolayı umutsuzluğa kapılmış görünüyordu. Dergi, Avustralya'da dolaşımda olan başka bir fotoğrafı, Evans ve Alatas'ı kısa süre önce imzaladıkları Timor Çukuru Antlaşması şerefine kadeh kaldırırken gösteren fotoğrafı yayımlamayı tercih etmemişti nedense.[7]

Uluslararası hukuka göre "koruma altında bir nüfus" olmasına karşın Gazze halkı, "koruma sorumluluğu" kapsamına girmiyor. Âdet olduğu üzere, Tukidides'in "güçlü ne isterse yapar, zayıf ne gerekiyorsa katlanır" düsturuna uygun olarak Gazze halkı da diğer bedbahtların arasında yerini alıyor.

Gazze'yi yıkmak amacıyla getirilen seyahat kısıtlamasının benzeri,

* İng. Responsibility to Protect. –ç. n.

aynı boyutlarda olmasa da Batı Şeria'da da uzun süredir uygulanıyor. Bu uygulama, yaşam ve ekonomi üzerinde yine de acı sonuçlar doğuruyor. Bir Dünya Bankası raporuna göre "İsrail, Filistinlilerin geniş Batı Şeria topraklarına ulaşımını kısıtlayan karmaşık bir kapatma rejimi kurmuştur [...] Filistin ekonomisi durağan kalmıştır, bunun en büyük nedeni Gazze'de üretimin azalması ve İsrail'in Batı Şeria'da Filistinlilerin ticaret ve seyahatini kısıtlamasıdır."

Dünya Bankası, "Batı tarafından desteklenen Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas egemenliğindeki Batı Şeria'da, ticareti ve seyahat özgürlüğünü engelleyen İsrail barikatları ile kontrol noktalarına ve Filistin inşaatlarına getirilen kısıtlamalara" değiniyor.[8] İsrail, Ramallah'ta, bazen başka yerlerde de, çoğunlukla Avrupa fonlarını kullanarak Filistinli seçkinlerin ayrıcalıklı bir konuma sahip olmalarına izin veriyor, hatta bunu teşvik ediyor. Böylece sömürgeci ve yeni sömürgeci uygulamaların geleneksel özelliğini devam ettiriyor.

Bunların tümü birden, sömürgeleşmiş toplumu bastırmak için, İsrailli aktivist Jeff Halper'in ifadesiyle bir "kontrol matrisi" oluşturuyor. Bu sistematik programlar kırk yıldan uzun süredir, Savunma Bakanı Moşe Dayan'ın İsrail'in 1967 istilasının ardından meslektaşlarına tavsiye ettiği şeyi tesis etmeyi amaçlıyor: "[İşgal altındaki topraklarda yaşayan Filistinlilere demeliyiz ki] başka çözüm yok, köpekler gibi yaşamaya devam edeceksiniz, beğenmeyen çekip gidebilir. Bu işin nereye varacağını hep birlikte göreceğiz."[9]

İkinci bir çekişme konusuna, yerleşimler meselesine gelelim. Yerleşimler konusunda İsraille ABD karşı karşıya geliyorlar, ama durum gösterildiği kadar ciddi değil. Washington'ın konumunu en iyi ifade eden Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın o çokça zikredi-

len konuşması: Clinton, yeni yerleşimlere karşı çıkan politikaların "doğal büyüme istisnaları*" içermesini reddediyor. Başbakan Benyamin Netanyahu, Devlet Başkanı Şimon Peres, yani aslında İsrail siyasi yelpazesindeki tüm politikacılar, İsrail'in ilhak etmeye niyetli olduğu bölgelerde "doğal büyümeye" izin verilmesinde ısrarcılar. George W. Bush'un kendi Filistin devleti "vizyonu" çerçevesinde verdiği iznin, ABD tarafından geri çekilmesinden şikâyetçiler.

Netanyahu kabinesinin önemli bakanları bu konuda daha da ileri gittiler. Ulaştırma Bakanı Yisrael Katz, "mevcut İsrail hükümetinin, Judea ve Samiriye'deki yasal yerleşim faaliyetini dondurmayı hiçbir şekilde kabul etmeyeceğini" söyledi.[10] ABD-İsrail jargonunda "yasal", aslında "yasadışı, fakat Washington'ın bir göz kırpmasıyla İsrail hükümetinin izin verdiği" anlamına gelir. Buna göre, izin verilmeyen ileri karakollar** "yasadışı"dır. Ama muktedirin buyruklarını bir kenara bırakırsak, İsrail'e Bush'un "vizyonu" ve Obama'nın özenli ihmali sayesinde bahşedilen yerleşimlerden daha yasadışı değil.

Obama-Clinton ikilisinin "sert politika" formülasyonu yeni değil. Bush yönetiminin 2003 Yol Haritası taslağında yer alan ifadeleri tekrarlıyor. Bu taslak 1. Safha'da "İsrail'in tüm yerleşim faaliyet-

* İng. natural growth. İsrail politik jargonunda "doğal büyüme", İsrail devleti tarafından izin verilen mevcut yerleşimlerin içinde, ailelerin büyümesi nedeniyle artan ihtiyaçları karşılamak üzere yeni inşaatlar yapılması anlamına gelir. –y.h.n.

** İng. outposts. 1991 ve 2004 yılları arasında Batı Şeria'da, İsrail hükümetinin izni olmadan fanatik İsrailli yerleşimciler tarafından inşa edilen ve birkaç prefabrik yapı içinde çok sayıda yerleşimcinin yaşadığı İsrail yerleşimlerini ifade etmek için kullanılıyor. –ç.n.

lerini (yerleşimlerin doğal büyümesi de dahil) durdurmasını" şart koşuyor. Tüm taraflar, Yol Haritası'nı "doğal büyüme" ifadesinin kaldırıldığı haliyle resmi olarak kabul ediyorlar; ama İsrail'in ABD desteğiyle bu haritayı işlemez kılacak on dört "çekince" koymasını görmezden geliyorlar.[11]

Obama, yerleşimlerin genişlemesine gerçekten karşı çıkıyor olsaydı somut önlemler alabilirdi, örneğin bu amaca vakfedilen ABD yardımını azaltabilirdi. Bu çok radikal veya cesur bir adım da olmazdı. Baba Bush yönetimi böyle yapmıştı (kredi teminatlarını azaltmıştı), ama Başkan Clinton 1993'teki Oslo Anlaşması'ndan sonra hesapları İsrail hükümetine bıraktı. İsrail basını "yerleşimler için yapılan harcamalarda bir değişiklik olmadı" diye yazdı, şaşırmamak lazım. Haber "[Başbakan] Rabin yerleşimlere destek vermeye devam edecek" diye bitiyor. "Ya Amerikalılar? Anlayacaklar!"[12]

Obama yönetimi yetkilileri basına Baba Bush'un aldığı önlemlerin "gündemde olmadığını" ve yapılan baskıların "çok sembolik" olduğunu beyan etti.[13] Kısacası, Obama da aynen Clinton ve Oğul Bush gibi meseleyi anlamış.

Aslında yerleşimlerin genişlemesi tali bir mesele, İsrail hükümetinin izin vermediği "yasadışı ileri karakollar" gibi. Bu meseleler üzerinde yoğunlaşılması, aslında dikkatleri "yasal ileri karakol"ların olmadığı ve yüzleşilmesi gereken esas sorunun mevcut yerleşimler olduğu gerçeğinden uzaklaştırıyor.

ABD basını şöyle yazıyor:

> Birkaç yıldır yerleşimler kısmi olarak dondurulmuştu, fakat yerleşimciler kısıtlamaları aşmanın çeşitli yollarını buldular... [Y]

> erleşimlerdeki inşaatlar yavaşladı fakat hiç durmadı, son üç yıl boyunca yılda 1.500 ila 2.000 ev inşa edildi. İnşaatlar 2008'deki hızıyla devam ederse, şimdiden onaylanan 46.500 evin inşaatı yaklaşık 20 yıl içinde tamamlanabilir... İsrail, ülkenin genel yerleşim planında şimdiden onaylanan evlerin tümünü inşa ederse, Batı Şeria'daki yerleşimci evlerini yaklaşık olarak iki katına çıkarmış olacaktır.[14]

Yerleşim faaliyetlerini izleyen Barış Şimdi (Peace Now), en büyük iki yerleşim biriminin boyutlarının iki katına çıkacağını öngörüyor. Bu iki yerleşim birimi, esas olarak Oslo yıllarında, Batı Şeria'yı kantonlara bölen çıkıntılar üzerine inşa edilen Ariel ve Ma'aleh Adumim yerleşimleri.

İsrail'in önde gelen diplomatik muhabirlerinden Akiva Eldar, eski Başbakan şimdiki Savunma Bakanı Ehud Barak'ın askeri müsteşar yardımcısı (emekli) Albay Shaul Arieli'nin demografik çalışmalarından yola çıkarak "doğal nüfus büyümesi"nin bir mit olduğunu söylüyor. Cenevre Konvansiyonu ihlal edilerek İsrailli göçmenlerin yerleştirilmesi ve desteklenmesi, yerleşim büyümesinin asıl nedeni. Yerleşimlerin pek çoğu resmi hükümet kararlarını ihlal ediyor, fakat yine de hükümetin, özellikle de İsrail siyasi yelpazesinde güvercin olarak addedilen Barak'ın izniyle yapılıyor.[15]

Muhabir Jackson Diehl, Devlet Başkanı Abbas'ın dile getirdiği "demokratik İsrail hükümeti izin verse de vermese de ABD'nin İsrail'i önemli tavizler vermeye zorlayacağı" fikriyle dalga geçiyor ve bunu "uzun zamandır uykuda olan Filistin fantezisi" olarak adlandırıyor.[16] Ancak Diehl, İsrail'in yasadışı yollardan genişlemesine iştirak etmeyi reddetmenin neden İsrail'in demokrasisine müdahale olacağını açıklamıyor; üstelik bu genişleme uygulanırsa "İsrail önemli tavizler vermeye zorlanacak".

Yerleşimlerin genişlemesi üzerine yürütülen bu tartışmalar, bu konuya ilişkin en önemli meselenin, yani ABD ve İsrail'in Batı Şeria'da şimdiden kurmuş oldukları düzenin üzerini örtüyor. Bu, zaten yürütülmekte olan yasadışı yerleşim programlarının bir şekilde kabul edilebilir olduğunu örtük şekilde teslim etmek anlamına geliyor –Güvenlik Konseyi'nin talimatları ihlal edilerek ilhak edilen Golan Tepeleri'ni bir yana bırakıyorum. Bu arada, bariz olarak Obama tarafından da kabul edilen Bush "vizyonu", bu hukuk ihlallerini örtük olarak desteklemekten açıkça desteklemeye yöneliyor. Olup bitenler, Filistinliler için kendi kaderini tayin hakkının mümkün olamayacağını anlamamız için yeterli. Dolayısıyla, "doğal büyümenin" sona erdirileceğini varsaysak bile –ki bu hiç muhtemel değil– ABD-İsrail reddiyeciliğinin devam ederek her zamanki gibi uluslararası konsensüsü engelleyeceği görülüyor.

Bunların akabinde, Başbakan Netanyahu yeni inşaatların on ay süreyle askıya alındığını açıkladı. Ama pek çok istisna vardı: Genişletilmiş Kudüs tümüyle kapsam dışıydı. Bu bölgede Arap alanlarındaki istimlak çalışmaları ve Yahudi yerleşimciler için inşaat faaliyetleri tam hız devam ediyordu. Hillary Clinton'ın, "geçmişte benzeri görülmemiş" bu tavizleri (yasadışı inşaatların durdurulmasını) şükranla karşılaması, dünyada alay konusu oldu ve tepki aldı.[17]

Meşru bir "arazi takası" söz konusu olsa işler daha farklı olabilirdi. Böylesi bir çözüme Taba'da oldukça yaklaşılmıştı ve üst düzeyde yürütülen gayri resmi İsrail-Filistin müzakereleri sonucunda ulaşılan Cenevre Mutabakatı'nda daha ayrıntılı ifade edilmişti. Mutabakat Cenevre'de, Ekim 2003'te kamuoyuna açıklanmış, ancak İsrail tarafından reddedilmişti; ABD ise dikkate bile almamıştı.[18]

Barack Obama'nın 4 Haziran 2009'da Kahire'de Müslüman dünyaya yaptığı konuşma, onun iyi cilalanmış "yeni bir sayfa açalım" üslubunun tekrarıydı. Kayda değer bir şey içermiyordu, ama dinleyenlerin duymak istediklerini algılayacakları şekilde hazırlanmış, içten bir konuşmaydı. CNN "Obama Müslüman Dünya'nın Ruhunu Yakalamaya Çalışıyor" başlığıyla işin özünü kapmıştı. Obama, konuşmasının amacını *New York Times* köşe yazarı Thomas Friedman'la yaptığı bir söyleşide şöyle açıklıyordu: "Beyaz Saray'da yaptığımız bir şaka vardır, artık bir işe yaramayana dek doğruları söylemeye devam edeceğimizi söyleriz. Doğruları söylemek dünyanın hiçbir yerinde, Ortadoğu'da olduğu kadar önemli değil." Beyaz Saray'ın bu sözü pek güzel, gelin o halde pratikteki yansımalarına bakalım.[19]

Obama konuşmasında, dinleyenleri şöyle ikaz ediyordu: "Birbirimizi suçlamak kolay [...] Fakat bu ihtilafa yalnızca bir cepheden bakarsak, gözlerimizi gerçeğe kapatmış oluruz. Her iki tarafın arzularını karşılayacak en iyi çözüm, İsraillilerin de Filistinlilerin de huzur ve güvenlik içinde yaşayacakları iki devletli bir çözümdür."

Kafamızı Obama-Friedman Hakikati'nden çevirip hakikate döndüğümüzde, bir üçüncü tarafın, yönlendirici özelliğiyle ABD'nin varlığını keşfederiz. Fakat Obama ihtilafın bu parçasını görmezden geliyor. Bu ihmal normal ve münasip karşılanmış, o yüzden de üzerinde hiç durulmamıştır. Friedman'ın köşe yazısının başlığı şöyle: "Obama'nın Konuşması Hem Araplara Hem de İsraillilere Yönelikti". *Wall Street Journal*'ın manşeti: "Obama Müslümanlara Seslenirken İsraillileri ve Arapları Azarladı". Diğer haberler bunların aynısı.

Bu teamül, şu doktrin ışığında anlaşılabilir: ABD hükümeti bazen hata yapabilir, fakat ABD'nin niyeti doğası gereği iyi ve hatta soyludur. Fantezi dünyasında Washington her zaman dürüst bir arabulucu olmaya çalışmış, barış ve adaleti geliştirmek arzusuyla yanıp tutuşmuştur. Doktrin hakikati gölgede bırakır; Obama'nın konuşmasında veya bu konuşmanın ana akım medya tarafından ele alınış biçiminde hakikate dair en ufak bir ipucu bile yoktur.

Obama, konuşmasında Bush'un iki devlet "vizyonu"nu bir kez daha gündeme getirdi, ancak "Filistin devleti" derken neyi kastettiğini söylemedi. Obama'nın başka yerlerde tartıştığımız, üzerinden atladığı diğer kritik konuların yanı sıra İsrail'i eleştirirken sarf ettiği şu sözler niyetini ele veriyor: "Amerika Birleşik Devletleri devam eden İsrail yerleşimlerinin meşruiyetini kabul etmeyecektir. Bu inşaatlar önceki anlaşmaları ihlal etmekte ve barış yönündeki çabaların altını oymaktadır. Artık bu yerleşimleri durdurmanın zamanı gelmiştir." Yani İsrail, 2003 Yol Haritası'nın 1. Safha'sındaki sözünü tutmalıdır. Fakat bunun İsrail tarafından, ABD'nin üstü kapalı desteğiyle derhal reddedildiğini belirtmiştik. Aslında hakikat şu: Obama, bu suçlara iştirakten vazgeçmek yolunda Baba Bush tarafından atılan adımları bile kararlı bir şekilde reddediyor.

Burada "meşruiyet" ve "devam eden" sözcükleri çok önemli. İsrail'de "Filistin devleti" ifadesinin ilk olarak 1996'daki Netanyahu kabinesi tarafından kullanıldığını hatırlatmakta yarar var. Filistin'den geriye kendilerine ne bırakılmışsa, bunu "bir devlet" olarak adlandırabilecekleri söyleniyordu, isterlerse "kızarmış tavuk" da diyebilirlerdi.[20] Obama'nın bu konunun üzerinden atlaması, Bush'un vizyonunu benimsediğini gösteriyor: Mevcut pek çok yerleşim ve altyapı projesi "meşrudur", yani "Filistin devleti"

ifadesinin aslında "kızarmış tavuk" anlamına geldiğinden emin olabiliriz.

Obama hep adaletli davrandığına göre, Arap devletlerine de bir uyarısı olmalı: "Arap Barış İnisiyatifi'nin önemli bir başlangıç olduğunu, fakat bunun sorumluluklarınızı sona erdirmediğini unutmayın." Peki, Obama barışı oluşturacak uluslararası konsensüsü reddettiği sürece bu nasıl anlamlı bir "başlangıç" olabilir? Yani Obama'ya göre uluslararası konsensüsün uygulanması Washington'ın "sorumluluğu" değil. Bununla ilgili bir açıklama yok, sözü bile edilmiyor.

Demokrasi konusunda Obama "barışçıl bir seçimin sonuçlarına karışamazdık" demişti. Haziran 2006'daki seçimden söz ediyor olmalı; Washington'ın sonuçlarını beğenmediği için Filistinlileri şiddetle cezalandırarak intikam duygusuyla karıştığı barışçıl seçimden. Yönetime gelmeden önce sarf ettiği sözlerden ve sonrasındaki eylemlerinden anlaşıldığı kadarıyla, olanların tümü Obama tarafından onaylanıyor.

Obama, ev sahibi Başbakan Mübarek hakkında yorum yapmaktan da kibarca kaçındı, fakat bölgedeki en gaddar diktatörlerden biri olan bu şahıs hakkında yine de birkaç aydınlatıcı söz söyledi. Bir gazete haberi, bölgedeki iki "ılımlı" Arap devleti Suudi Arabistan ve Mısır'a yapacağı ziyaret için uçağa binmek üzereyken Obama'nın söylediklerini şu şekilde aktarıyordu:

> Obama, Mısır'daki insan hakkı ihlalleri hakkında Amerika'nın kaygılarını belirtirken Mübarek'i çok sert bir şekilde eleştirmeyeceğinin işaretini verdi. Mübarek'in Ortadoğu'da bir "istikrar ve iyilik gücü" olduğunu ... onu otoriter bir lider olarak görmediğini söyledi: "Hayır, dostlar için belirli etiketler kullanmaktan kaçını-

> rım". Başkan, "Mısır'da siyasetin işleyişi hakkında" bazı eleştiriler olduğunu belirttikten sonra, Mübarek'in "ABD için her zaman pek çok bakımdan mert bir müttefik" olduğunu sözlerine ilave etti.[21]

Bir politikacı "dostlar" gibi bir sözcük sarf ettiğinde, kendimizi kandırılmaya ya da daha kötü şeylere hazırlamamız lazım. "Halk" ya da daha ziyade "hainler" bu bağlamın dışında kalır ve onlar için her türlü etiket kullanmak oldukça erdemli bir davranıştır. Sonuçta Obama haklı, arkadaşı için "otoriter" sıfatını kullansaydı, bu çok yumuşak bir betimleme olurdu.

Her zamanki gibi, ABD'nin insan hakları ve demokrasi için verdiği destek, akademik çalışmaların defalarca keşfettiği bir kalıba uyuyor: Bu destek, stratejik ve ekonomik çıkarlar doğrultusunda şekilleniyor. Gözleri katı doktrin tarafından kör edilmemiş olanların, Obama'nın insan hakları ve demokrasi için yanıp tutuştuğu safsatasını neden soğuk bir şaka olarak bir tarafa bıraktığını anlamak o kadar zor olmamalı.

9

İSRAİL-FİLİSTİN İHTİLAFINA YENİ BİR BAKIŞ: ILAN PAPPÉ İLE SÖYLEŞİ (MART 2011)

İsrail bir demokrasi değildir.
Ilan Pappé

Amerika Birleşik Devletleri yakınlarda bütün İsrail yerleşimlerini yasadışı ilan eden ve bu yerleşimlerin barışın önünde engel olduklarını ifade eden bir BM Güvenlik Konseyi kararını veto etti. Bu kararın barış görüşmeleri ihtimaline zarar verdiğini öne sürdü. İlginçtir, diğer tüm ülkeler karar lehine oy kullandı ve ABD, Avrupalı müttefikleri tarafından eleştirildi. Söz konusu İsrail olunca, Birleşik Devletler'i daha tecrit edilmiş bir pozisyonda görebiliyoruz. Günümüzde İsrail'in ABD açısından stratejik önemi nedir ve 1967'den bu yana bu mevzuda bir değişiklik oldu mu?

İsrail'in ABD açısından her zamanki kadar önemli olduğunu düşünüyorum. Arap devrimleri bu durumu değiştirir mi, bekleyip görmeliyiz. Fakat bu kararın veto edildiği tarihte Arap dünyasında olanlar Amerika'nın İsrail'e bakışı üzerinde esaslı bir etki yapmış olsa bile, bu etki Amerikan politikasında kendisini hemen göstermeyecektir, bence bunun için çok erken. Dolayısıyla benim tahminim şöyle: Barack Obama yönetiminin İsrail politikasında başından beri gördüğümüz gibi, Bush yönetiminin İsrail politika-

sının şekillenmesinde etkili olan baskılar Obama yönetimi için de halen geçerli. Bu nedenle, Obama'nın söz konusu kararı veto etmesine şaşırmamak gerekir. Aynı konuda benzer başka bir karar alınsa onu da veto ederdi. Bununla birlikte, Avrupalı üye devletlerin bu konuda Amerikalılarla birlikte davranmamış olmasının yeni ve umut verici bir eğilim olduğu kanaatindeyim. Bu, Filistin-İsrail ihtilafı konusunda Avrupa'nın bağımsız bir konum benimsemeye başladığını gösteriyor olabilir. Ayrıca kim bilir, belki bu da ABD'nin İsrail politikasını yeniden değerlendireceği bir süreci harekete geçirebilir; ancak bu sürecin olgunlaşması epey zaman alacaktır. Fakat bunların sadece benim gönlümden geçenler mi, yoksa meydana gelecek gerçek değişimler mi olduğuna karar verebilmek için bekleyip görmeliyiz.

Haaretz ve Guardian'da Angela Merkel'in Netanyahu ile barış süreci hakkında çok sert bir telefon görüşmesi yaptığı ve kendisine "Bizi hayal kırıklığına uğrattınız. Barış sürecini ilerletmek için tek bir adım dahi atmadınız" dediği yazıyor. Bu tepkinin, İsrail'in Avrupa'daki (Polonya'yla birlikte) bir numaralı destekçisi olan Almanya'dan gelmiş olması çok ilginç. Yakın zamanda Avrupa'nın İsrail'e yönelik tutumunda bir değişiklik olabilir mi? Daha önemlisi Avrupa, Filistin sorununda Birleşik Devletler'e göre daha dengeli bir rol oynayabilir mi?

Bu hususta biraz temkinli olmalıyız. Böyle bir tutum Angela Merkel için ne kadar geçerliyse, Barack Obama için de aynı şekilde geçerli. Her ikisi de kesinlikle iş yapmaktan hoşnut olmadıkları Netanyahu hükümetinin yerine merkez bir siyonist hükümetin, Kadima hükümetinin geçmesini istiyorlar. Fakat El Cezire'nin açığa çıkar-

dığı belgelere göre*, Olmert'in başbakanlığı dönemindeki Kadima hükümetinin, Filistin liderliğinin İsraillilere şimdiye değin sunduğu en cömert ve teslimiyetçi teklifi dahi reddettiğini hatırlatırım. Dolayısıyla Angela Merkel, Netanyahu'ya öfkelenip onun yerine Tzipi Livni'nin başbakan olmasını istiyor ama böyle bir değişiklik, İsrail politikasında hiçbir değişime yol açmayacak veya Filistinliler üzerindeki baskıyı hiçbir şekilde hafifletmeyecektir. Yapılması gereken tespitlerden biri bu; Netanyahu'ya öfkelenmiş olmaları o kadar da iyi bir haber sayılmaz. Bu gelişmenin, Avrupa'daki demokratik olmayan durumu, yani kamuoyunun İsrail karşıtı ve Filistin yanlısı olduğu, fakat bu eğilimin siyasi seçkinlerin politikalarına yansımadığı durumu değiştirecek daha derin bir anlamı olup olmadığını zaman gösterecek. Bu türden bir tutum, Merkel gibi siyasetçilerin Avrupa kamuoyunun temel isteklerini ve görüşlerini iyi temsil etme arzularını yansıtıyor da olabilir. Fakat bu dönüşüm anının gerçekten gelip çattığından emin olabilmek için bekleyip görmeliyiz.

Yakınlarda ifşa edilen "Filistin Belgeleri", İsrail ve Birleşik Devletler'in İsrail-Filistin ihtilafındaki reddiyeci tutumun baş aktörleri olduklarını teyit etti. Filistin Yönetimi (FY) bu belgeleri İsrail'in reddiyeciliğini teşhir etmek üzere kullanacağı yerde, aracı konumundaki El Cezire kanalına saldırdı. Bu durumu nasıl açıklıyorsunuz? FY, yeni bir İntifada patlak vermeden daha ne kadar "işbirlikçi" rolünü oynayabilir?

* Wikileaks belgelerinden El Cezire haber ajansının derlediği ve Ocak 2011'de yayımlamaya başladığı belgeler, Filistin Yönetimi'nin yasadışı yerleşimler, Harem-ül Şerif'in statüsü, mültecilerin geri dönüş hakkı ve güvenlik işbirliği gibi birçok kilit önemdeki meselede İsrail'e tavizler vermeye hazır olduğunu ortaya koydu. –y.h.n.

FY'nin El Cezire'ye neden saldırdığını anlamak aslında hiç zor değil. El Cezire'nin bu belgeleri sızdırması FY açısından çok tatsız bir döneme denk geldi. Arap dünyasının her yerinde insanlar demokrasi, şeffaflık ve adil temsiliyet talep ediyorlardı; sızdırılan belgeler FY'nin, Arap dünyasındaki tüm bu taleplerin tam tersi bir konumda olduğunu açığa çıkardı. Bu yüzden İsrail'e değil de El Cezire'ye saldırmalarına pek şaşırmadım. FY'nin ne kadar ayakta kalabileceği meselesi ise ancak daha genel dönüşümlerle bağlantılı olarak ele alınabilir. Daha öncesinde bazı şeyler gerçekleşmeden, Filistin'de bir dönüşüm olabileceğine ihtimal vermiyorum. Gerçekleşmesi gereken şeylerden biri, Arap dünyasında tanık olduğumuz dönüşümlerin başarıyla sürmesi. Nihai bir sonuç olan demokrasi yerine hareket halindeki bir demokratikleşme süreci, Arap dünyasında devam eden demokratikleşme süreci bile, Filistin halkını FY'den kurtulmak için cesaretlendirecek bir faktör. İkincisi, sivil toplumun İsrail'e karşı yürüttüğü kampanyanın siyasi seçkinler ve siyasi güç evrenine doğru genişlemesi. Üçüncüsü ve en önemlisi ise, Filistinlilerin temsiliyet sorunu için bir çözüm bulunması. FY'nin Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) olmadığı çok açık, ancak FKÖ'nün kim olduğu pek o kadar açık değil. Temsiliyet sürecini yeniden canlandırmanın yolunu ancak açmaz yaratacak kadar parçalanmış bir gerçeklik içinde yaşayan Filistinliler bulabilir. Eğer Filistinlilerin temsiliyeti gerçekleşirse, Arap dünyası değişirse ve Batı'daki siyasi seçkinler halklarının isteği doğrultusunda hareket etmeye niyetlenirse, o zaman FY yok olup gidecektir ve bu da konuyla ilgili daha derin dönüşümler için bir başlangıç olacaktır.

Son birkaç ayda Arap dünyasında bazı olağanüstü olaylar meydana geldi. Örneğin Kahire'de Tahrir Meydanı'ndaki o

sahneler yıllarca insanların zihninden silinmeyecek. Mısır'da, Tunus'ta, Fas'ta, Yemen'de... halk sokaklara döküldü ve işsizliği, eğitim imkânlarının olmamasını, baskıyı ve yozlaşmayı protesto etti. Böylece, Batı'nın desteklediği diktatörlerinden kurtuldular. Bir arkadaşım bunu "sömürgecilikten kurtulma sürecinin ikinci aşaması" olarak nitelendirdi. Bu konuda ve Libya'daki durum hakkında görüşleriniz nedir? BM'de Libya'ya yaptırımlar uygulanması kararı alındı ve NATO askeri bir müdahalede bulunmaktan söz etti.

Evet, öncelikle "sömürgecilikten kurtulmanın ikinci aşaması" tanımlamasına katılıyorum, sömürgecilik sonrasının ikinci evresi de diyebiliriz. Arap dünyasında olup bitenleri tanımlamak için son derece doğru bir ifade. Bu hepimiz için çok önemli bir dönem; hem Ortadoğu'da yaşayanlar için hem de Arap dünyasıyla ilgili olup orada yaşananları genellikle Arap dünyasını yanlış temsil eden ve son derece negatif resmeden araçlar kullanarak anladıklarını düşünenler için. Orada olup bitene ilişkin söylenebilecek ilk şey şu: Arap dünyasındaki halkların kendi onurlarını savundukları, bir yandan da Batı için ve Batı'nın Arap dünyasına karşı sömürgeci tutumu için belirleyici olan bir an yaşıyoruz. İkincisi, elbette burada hareketli bir süreçten bahsediyoruz. Libya deneyimi bize, bu sürecin her yerde Mısır'da olduğu kadar kolay yürümeyeceğini acı biçimde hatırlatıyor; ayrıca Mısır'da meselenin sona erdiği de kesin değil, ama bu sürecin çok umut verici olduğu kanaatindeyim. Hayatım boyunca ilk kez Arap dünyasından iyi haberler geldi; oradan gelen olumlu hava veya pozitif enerji sayesinde artık dönüşü olmayan bir süreç yaşıyoruz. Bir tarihçi olarak kendime hep şunu hatırlatıyorum: Geri dönüşü olmayan bir andan geçmeniz, olmasını istediğiniz daha iyi şeylere hemen kavuşacağınız anlamına

gelmez. Bu anın heba olup gitmesi için var gücüyle çalışacak İsrail dahil pek çok gücün ve aktörün devreye gireceğini düşünerek uyanık olmak anlamına gelir. Dolayısıyla Arap dünyasındaki süreç karşısında atıl kalamazsınız, bu devrimlerin gerçekleşmesine yardımcı olmak için herkesin kendi yöntemiyle aktif olması gerekir. Filistin örneğindeki gibi, herkesin ne yapabileceğine ilişkin açık bir işbölümünün de olması gerekir. Şimdi çarpıcı ve olağanüstü bir anla karşı karşıyayız ve ben bu sürecin uzun vadede Filistin'i de çok pozitif bir yönde etkileyeceğini düşünüyorum.

Arap dünyasındaki "devrimlerin" daha genel düzeydeki sonucu ne olabilir? İsrail ve ABD kendilerini tehdit altında hissetmekte haklılar mı?

Evet, burada iki farklı husus var. Olan bitenin küresel sonucu şu: Akademisyenlerin, gazetecilerin veya siyasetçilerin toplumu tanımlarken, onu aktif ve gerçekliği değiştirebilen aktörler veya faktörler ile pasif ve gerçekliği değiştiremeyecek alıcılar şeklinde ikiye böldükleri şema yöntemi dağıldı, çöktü. Dolayısıyla daha genel düzeyde ortaya şöyle bir etki çıktı: İstediğiniz kadar ekonomik, siyasi ve askeri gücünüz olsun, kontrol edemeyeceğiniz süreçler vardır. Belki bu durumun sebebi internettir, belki de dünyanın her yanında genç kuşakları harekete geçiren itkilerdir, ama Londra ve Paris'te protesto gösterileri yapan öğrencilerle Tunus, Cezayir ve Kahire'deki protestocular arasında bir çeşit fikir birliği olduğunu görüyorsunuz. Bu gerçek bize, dünyanın Batılı seçkinlerin gözünde temsil ediliş biçiminin ciddi bir darbe aldığını öğretiyor ve bu iyi bir gelişme. Birleşik Devletler ve İsrail'e gelince, Birleşik Devletler'in İsrail'e göre biraz daha karmaşık bir durum arz ettiğini düşünüyorum. Sorunuza kısa bir yanıt verecek olursam, Ortadoğu siyase-

tinde kendilerine kılavuzluk etmesi için İsrail'e bel bağlamış olan Amerikalılar –ki Amerika'da böyle çok önemli kişiler var– ve İsrail panik içindeler. Tam bir panik anı bu. Devrimlerin başlamasından bu yana birçok kez İsrail'de bulundum. İsrail tam anlamıyla panik içinde. Arap dünyasında olup bitenler karşısında alışılageldik güç ve diplomasi donanımlarının işe yaramadığını anlamış durumdalar. Panikliyorlar, çünkü Arap devrimlerinin ardından demokrasi gelecek olursa, İsrailliler Ortadoğu'daki biricik demokrasi oldukları masalını artık kimseye pazarlayamayacaklar. Aslına bakılırsa, diğerleri gibi dikta bir Arap rejimi olarak tanımlanacaklar. Böyle bir gelişme, Amerika'nın yeni bir bakış açısı geliştirmesini sağlayabilir ve Amerika'nın yeni bir perspektif benimsemesi pek çok İsraillinin gözünde bildiğimiz İsrail'in sonu demektir.

Şimdi Filistin için Russell Mahkemesi'nin koordinatörü olarak mahkemenin bir sonraki oturumuna hazırlanıyorum, Güney Afrika'da toplanacak. Bu oturumda İsrail'le bağlantılı olarak apartheid suçu hakkında konuşacağım. Birçokları için İsrail bir demokrasidir, çünkü herkes oy kullanabiliyor ve Araplar Knesset'te temsil ediliyorlar. Sizce İsrail bir demokrasi midir?

Hayır, İsrail kesinlikle bir demokrasi değildir. Başka bir halkın toprağını 40 yıldan uzun bir süre işgal eden ve o halkın en temel medeni haklarını ve insan haklarını hayata geçirmesine izin vermeyen bir ülke demokrasi olamaz. 1967 sınırları içinde kalan Filistinli yurttaşlarının beşte birine karşı ayrımcı bir politika izleyen bir ülke demokrasi olamaz. Aslında İsrail, bizim siyaset biliminde *herrenvolk**demokrasisi* dediğimiz bir demokrasidir, yani sade-

* "Efendi millet" anlamına gelen Almanca tamlama. Naziler tarafından, üstün ırk olduğunu düşündükleri Ari ırkını belirtmek için kullanıldı. –y.h.n.

ce efendiler için mevcut olan bir demokrasidir. Eğer insanlara toplumsal refahtan veya devletin ortak kaynaklarından hiç pay vermiyorsanız, ayrımcılık uyguluyorsanız, demokrasinin biçimsel boyutuna katılmalarına müsaade etmeniz, yani onlara seçme ve seçilme hakkı tanımanız faydasız ve manasızdır. Resmi yasama işlerinden hükümet uygulamalarına, toplumsal ve kültürel tutumlara kadar hemen her düzeyde İsrail sadece bir grup için, etnik bir grup için bir demokrasidir. Ayrıca İsrail'in şimdi kontrol ettiği alanı göz önüne alırsanız, bu etnik grup artık çoğunluk bile değil. Dolayısıyla demokrasinin bilinen herhangi bir tanımını İsrail örneği için geçerli olabilecek şekilde kullanabilmek çok zor.

Sizin milliyetiniz nedir Ilan?

Çok belirgin bir milliyetim yok. İsrail vatandaşıyım. Tuhaf bir biçimde aynı zamanda Avrupalıyım, çünkü ikinci kuşaktan Avrupalı Yahudilere Avrupa pasaportu alma hakkı verildi. Milliyetle aynı şey değil, hatta milliyet meselesini muğlaklaştırıyor. Ben kendimi daha ziyade, seküler ve demokratik bir İsrail devletinde ortaya çıkacak potansiyel yeni bir milletin mensubu olarak görüyorum. Bu devletin, 19. yüzyılda Filistin'e gelen yerleşimci sömürgecilerin üçüncü kuşağı ile yerli halktan meydana gelen bir toplumu olacak. Böyle bir şey olduğunda insanlar kendilerini hâlâ bir millete mensup olmakla mı tanımlayacaklar, ne biliyorum ne de umursuyorum. Fakat kendimi, Avustralyalılar ve Yeni Zelandalılar gibi kendi başına ulusal bir cemaat oluşturduğunu iddia eden ve böyle de kabul edilen yerleşimci sömürgeci bir cemaatin parçası olarak görüyorum. Fakat mensubu olabileceğim tek milli kimlik buysa, böyle bir kimliği reddediyorum ve hem kendim hem de başkaları için çok daha iyi olacak bir şeye ulaşmak için gayret ediyorum.

Pek çok kişi için İsrail-Filistin ihtilafı, Yahudi Soykırımı ve Avrupalı Yahudilerin kendilerine güven içinde yaşayacakları bir yer bulmak zorunda kalmasıyla ilgili bir mesele. Bu anlatıya göre Yahudiler Filistin'e gelince, Yahudilerle ülkenin yerel sakinleri olan Filistinliler arasında bir çatışma başlar. Bu çatışma 60 yıldan daha uzun süredir devam ediyor ve taraflardan her ikisi de barışçı bir çözüme ulaşmayı imkânsız görüyor.

Size göre Filistin-İsrail ihtilafı bununla mı ilgili?

Hayır, kesinlikle değil. İhtilafın Yahudi Soykırımı'yla ilgisi yok. İsrailliler kendi çıkarları için ihtilafı sürdürmek amacıyla Yahudi Soykırımı'nı kullanıyor. İhtilaf, 19.yüzyılın sonlarında Avrupalı yerleşimcilerin türlü düşüncelerle Filistin'e gelmesiyle başlayan basit bir hikâye. Bu düşünceler arasında en baskın olanı, Avrupa güvenli olmadığı için Yahudilerin güvenli bir yere ihtiyaç duyması ve Filistin'in de Yahudilerin eski anavatanı olması. Bütün bunlar daha önce de oldu. Filistin, insanların 2000 yıl sonra çıkıp gelebileceklerini ve güya onlara ait olan bir şey üzerinde yeniden hak iddia edebileceklerini düşündükleri tek yer değil. Yeteri kadar emperyal güç bu sömürgeleştirme projesini desteklemeye niyetli olduğu için yerleşimciler Filistin'de bir köprübaşı tutmayı başardılar. Öncelikle arazi satın almaya başladılar ve insanlardan aslında onlara ait olmayan bir arazi satın alınabildiği ve ardından o araziyi sahiden ekip biçenlerin gönderilebildiği bir toprak rejimini istismar ettiler. Fakat bu bile tam anlamıyla başarılı olamadı. Muhtemelen sizin de bildiğiniz gibi, Britanya Manda Yönetimi sona erdiğinde, siyonist hareket Filistin topraklarının yüzde yedisinden daha azını satın alabilmişti ve Yahudi Soykırımı'ndan sonra bile çok az mülteci getirebilmişti. Bu pek de etkileyici bir başarı değil-

di. Dünyadaki Yahudi cemaati Soykırım'a rağmen ya Britanya'ya ya Birleşik Devletler'e gitmeyi ya da Avrupa'da kalmayı tercih etmişti. İsrail'e çok küçük bir azınlık gelmişti. Bu nedenle siyonist hareket önceki isteklerinin tersine Arap dünyasındaki Yahudileri getirmeye ve onları Arap kültürünün etkilerinden arındırmaya karar verdi; böylece Yahudi olacaklar ve Filistin'deki Arap nüfusla özdeşlik kurmayacaklardı. O halde ihtilaf, artık sömürgecilikten hazzetmeyen bir dünyada Yahudi Soykırımı sayesinde sömürgeci değilmiş gibi görünmeyi başaran ve sömürgeleştirmeye, etnik temizliğe ve işgale devam edebilmek için her türlü aracı ve ittifakı kullanan sömürgeci bir harekettir. Bu, bitmemiş bir zulümdür. siyonizm, Filistin halkına uygulanan bitmemiş bir zulümdür. Eğer Avustralya'da ve Yeni Zelanda'da Beyazların uyguladığı zulüm gibi bitmiş olsaydı, muhtemelen bugün bir ihtilaftan söz etmeyecektik. Niçin bitmemiş olduğunu anlamamız iyi, bitmemesinin nedeni Filistinlilerin azmi ve direnişi. Kısaca durumu böyle tarif edebiliriz. Filistin'i sömürgecilikten kurtarmadığınız ve bu bölgenin tarihinde sömürgecilik sonrası bir aşamaya geçmediğiniz sürece, sömürgeci bir gücün planını tamamlamaya çalışması ve yerli halkın da buna karşı direnmesi haliyle bir ihtilafa yol açıyor.

Siz uzun yıllar Filistinlilere yardımcı olmak için bütün cephelerde mücadele eden bir insan hakları aktivisti oldunuz ve maalesef fazla bir sonuç elde edemediniz. Her gün daha fazla toprak gasp ediliyor, daha fazla insan ölüyor, daha fazla ev yıkılıyor ve uluslararası toplum bunun için İsrail'i mükâfatlandırıyor. Sizce Filistinlilerin ve onları destekleyenlerin ilerleme kaydedebilmesi için nasıl bir yol izlenmesi gerekiyor?

Söylenebilecek ilk şey, başarılara ve başarısızlıklara ilişkin daha kapsamlı bir tarihsel bakışa ihtiyacımız olduğu. Ben yaşananların tümünün başarısızlık olduğu fikrinde değilim. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki mevcut Filistin toplumu, İsrail içindeki mevcut Filistin toplumu diz çökmeyecek. Bu çok açık. İsrail'in politikaları ne olursa olsun, İsrail başka bir etnik temizliği o kadar kolay tasarlayamaz ve bunu anlamak çok önemli. İkincisi, kamuoyunda bazı şeylerin değiştiğini düşünüyorum. Evet, belki bu değişim belirli politikalara dönüştürülmüş değil, fakat henüz farkında olmasak da Filistin için belirleyici bir dönemde olabiliriz. Dolayısıyla başarısızlıkları ve başarıları hepimiz açısından daha dengeli değerlendirmeyi tercih ediyorum. Bunu anlamanın önemli olduğunu düşünüyorum, yaşananların hepsi başarısızlıklardan ibaret değil. Ancak ileriye doğru açık seçik bir stratejiye ihtiyacımız olduğuna katılıyorum. Çok kısaca üç hususa işaret edeceğim. İlk olarak, içerideki ve dışarıdaki işbölümünü iyi anlamamız lazım. Yani şunu demek istiyorum: Temsiliyet, birlik oluşturma ve diğer meseleler açısından daha etkin olabilmesi için Filistin siyasi sisteminin kendini toplaması gerekiyor. Dayanışma hareketleri temsiliyet sorununda bu siyasi sistemi ikame etmeye çalışmamalı, aksine İsrail'i bir haydut devleti haline getirmeye yoğunlaşmalı; değişimin olabilmesi için bu çok önemli. Dolayısıyla, değinmek istediğim üç hususun biri işbölümü. İkincisi, sözcük dağarcığını değiştirmek. Bana göre barış sürecinden söz etmeyi bırakmalı ve iki devletli çözüm fikrinden vazgeçmeliyiz. Yeniden sömürgecilikten, sömürgecilik karşıtlığından, rejimin değişmesinden, etnik temizlikten ve geniş anlamda tazminatlardan bahsetmeliyiz. Bütün bu bilinen ifadeler Filistin vakasında tamamen geçerli. İsrail propagandası ve ABD'nin bu propagandaya sunduğu destek nedeniyle, bu türden

ifadeleri kullanmaya cesaret edemedik. Hatta ana akım medyayla akademinin ve mutlaka siyasetçilerin bu ifadeleri kullanmasını sağlamalıyız. Yapmamız gereken üçüncü şey ise, içeriden değişimin muhtemelen gerçekleşmeyeceği yönündeki değerlendirmeyi kabul etmek. Bu değerlendirme "eğer değişimi dışarıdan sağlamak istiyorsanız benimsemeniz gereken strateji ne olmalı?" sorusunu gündeme getiriyor. Çok şükür ki gözümüzün önünde çok iyi bir örnek var. Şimdi çoğu insan değişim için şiddete dayalı strateji yerine şiddete dayalı olmayan stratejiyi öne çıkartıyor. Bunun iyi bir şey olduğunu düşünüyorum, çünkü şiddete dayalı olmayan bir mücadeleden doğacak olan yeni gerçeklik, uzlaşma zamanı geldiğinde toplumlar arasında çok daha iyi bir ilişki yaratacaktır. Başka tarihsel örneklerden de biliyoruz ki kurtuluşu şiddete başvurarak elde ederseniz, bu sefer kendiniz şiddet dolu bir topluma dönüşüyorsunuz. Şu halde yapılacak çok şey var ve çağımızın iyi olan tarafı, bir birey olarak da yapabileceğiniz çok şeyin var olması. Fakat örgütleri, özellikle de Filistin temsiliyeti söz konusuysa eski örgütlenmeleri asla unutmamalıyız. Her zaman tekerleği yeniden icat etmeniz gerekmez, bazen de onu yağlamanız ve eskiden olduğu gibi tekrar işe yaramasını sağlamanız gerekir.

10

NOAM CHOMSKY SANATÇILAR VE GAZETECİLERİN SORULARINI YANITLIYOR (MART 2011)

Bir yıldan daha kısa bir süre içinde Prof. Chomsky'yle yapacağım ikinci söyleşi için (ilkini Eylül 2010'de Cambridge'de yapmıştım) tanınmış sanatçı ve gazetecilerin her birinden, Noam Chomsky'ye sormak istedikleri bir soru göndermelerini istedim. Aşağıda okuyacağınız altı kişi davetimi kabul ederek yanıt verdi. Bu sayede 45 dakikalık ilginç bir söyleşi yapma fırsatım oldu.

John Berger*

Siyasi pratiği tanımlarken kullanılan siyasi terimler çoğu kez şaşırtıcı olabiliyor. Örneğin son zamanlarda Ortadoğu'da meydana gelen Devrim'in demokrasi talep ettiği söyleniyor. Daha uygun sözcükler bulamaz mıyız? Eski ve pek sık ihanete uğramış sözcüklerin kullanılması, meydana gelen şiddetli darbeyi karşılayıp ilerletmek yerine, onu özümsemenin yöntemlerinden biri değil mi?

Öncelikle "devrim" sözcüğü bence biraz abartılı. Belki ileride bir

* John Peter Berger: İngiliz eleştirmen, yazar, ressam ve romancı. Yazdığı *G.* adlı romanı [Türkçesi: çev. Tomris Uyar, Metis Yayınları, 2008] 1972'de Booker ödülünü kazandı. *Görme Biçimleri* [Türkçesi: çev. Yurdanur Salman, Metis Yayınları, 1999] adlı kitabı sanat eleştirisi konusunda temel metinlerden biri olarak kabul edilir. –y.h.n.

devrime dönüşecek, fakat halihazırda ılımlı bir reform çağrısı söz konusu. Hareketin içinde, işçi hareketi gibi, onu mevcut durumun daha ötesine taşımak amacıyla gayret gösteren unsurlar yok değil; fakat bu gibi unsurların hareketi nereye götüreceği henüz belli değil. Terminoloji hakkındaki gözleminize katılıyorum, fakat bu sorundan kurtulmanın bir yolu yok. Sözünü ettiğiniz sorun sadece "demokrasi" sözcüğü için değil, siyasi meselelerle ilgili tartışmalarda kullanılan hemen bütün sözcükler için geçerli. Her sözcüğün iki anlamı vardır. Bir sözlük anlamı vardır, bir de siyasi açıdan avantaj sağlamak için, ideolojik ve doktriner amaçlarla ona yüklenmiş olan anlamı vardır. Dolayısıyla ya hiç konuşmamamız ya da sözcükleri daha hassas bir şekilde kullanmaya çalışmamız gerekiyor. Bunu sadece demokrasi sözcüğü için söylemiyorum. Örneğin "kişi"* gibi basit bir sözcüğü, kulağa basitmiş gibi gelen bir sözcüğü ele alalım. Şimdi bu sözcüğü inceleyelim. Birleşik Devletler ilginç bir ülke, bu ülkede kişi hakları belki başka hiçbir yerde olmadığı kadar güvence altında. Ama bu haklara bir bakalım. Anayasa'da yapılan değişiklikler, yasal süreç gerektiği şekilde işletilmeden hiç kimsenin haklarından mahrum bırakılamayacağını son derece açık şekilde belirtiyor. Bu ilke, özgürlüğünü kazanmış kölelere uygulanmak niyetiyle 14. değişiklikte yeniden karşımıza çıktı (aslında 5. değişikliğin içinde yer alıyordu), ancak bu kişilere uygulanmadı. Mahkemeler sözcüğün anlamını hem daralttı hem de genişletti. Şöyle: "Kişi"nin anlamını bir devlet gücüyle tesis edilmiş hayali yasal birimler olan şirketleri kapsayacak şekilde genişletti. Dolayısıyla şirketlere, şu anda gerçek kişilerin haklarının epeyce ötesine geçen "kişi" hakları verildi. Yani 14. değişiklikte tanınan haklardan yararlanmış olanlar aslında şirketlerdi. Diğer yandan

* Ing. person.

"kişi" teriminin anlamı aynı zamanda daraltıldı; "kişi hakları"nın toplumun pis işlerini yapmak üzere etrafta dolaşan ve yasal belgeleri olmayan şu tuhaf mahlukları* da kapsadığını düşünebilirsiniz. Elbette böyle bir şey olmadı, çünkü söz konusu mahlukların haklardan mahrum edilmesi gerekiyordu. Bu durumda mahkemeler, engin bilgelikleriyle, onların "kişi" sayılamayacağına karar verdi. Mevcut yegâne"kişiler", vatandaşlık hakkına sahip olanlardı. Öyleyse karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor: İnsan-olmayanlar –Barclays Bankası gibi şirketler– kişi sayılır ve kişilere göre bayağı ileri haklarla donatılır; insanlar, yani sokakları süpürenler ise "kişi" değildirler ve herhangi bir hakları da yoktur. Aynı şey, ele aldığınız bütün önemli terimler için geçerlidir. "Serbest ticaret anlaşmaları"nı ele alalım. Mesela, Kanada, ABD ve Meksika'nın katıldığı, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması diye bir şey var. Bu söz öbeğinde doğru olan tek şey, "Kuzey Amerika" sözcükleridir. Buna kesinlikle bir "anlaşma" diyemeyiz; en azından insanlar yaşadıkları toplumun parçası olarak görülüyorlarsa diyemeyiz, çünkü her üç ülkenin de halkları bu anlaşmaya karşı çıktı. Dolayısıyla bu bir anlaşma değil. "Serbest ticaret"le ilgili değil, ciddi anlamda himayeci, ilaç şirketlerine tekelci fiyatlandırma yapma hakkı tanıyor vs. Anlaşmanın büyük kısmının ticaretle uzaktan yakından ilgisi yok. Aslına bakarsanız, burada "ticaret" dediğimiz şey bir şaka gibi. Örneğin, eski Sovyetler Birliği'nde bir ürünün parçaları Leningrad'da imal ediliyor, ardından montaj için Varşova'ya sevk ediliyor ve sonra da Moskova'da satılıyorsa, ulusal sınırları geçmiş olsa da, buna ticaret demezdik. Bu, tek bir merkezi planlama ekonomisi içindeki karşılıklı etkileşimlerden ibaretti. Şimdi eğer General Motors parçalarını Hindistan'da imal eder, montaj

* Kinayeli bir dille göçmenlerden söz ediliyor. –y.h.n.

için onları Meksika'ya gönderir ve nihai ürünleri de Los Angeles'ta satarsa, yine aynı şey geçerli. Ama buna her iki yönde gerçekleşen ticaret diyoruz. Aslında bu "anlaşmada" ticaretin payına bakacak olursanız, bütün bu işlemlerin yaklaşık yüzde 50'si düzeyinde denebilir. Geri kalan pek çok şey yatırımcı haklarıyla ilgili: General Motors'a Meksika'da ulusal şirketlerin sahip olduğu hakların tanınması gibi. Ama Meksikalı insanlar ABD'de aynı haklara sahip değiller. Siyasi söz dağarcığından istediğiniz terimi seçin, aynı durumla karşılaşırsınız. Dolayısıyla evet, bu bir sorun ve çarpıtılmış bir terminolojiyi nasıl kullandığımız konusunda açık davranmaya çalışarak bu sorunun üstesinden gelebiliriz.

Chris Hedges*

The Treason of Intellectuals [Entelektüellerin İhaneti] adlı kitabında Julien Benda, entelektüellerin ancak pratik amaçlar gütmedikçe veya maddi avantajlar ummadıkça vicdani ve iyileştirici bir işlev görebileceklerini ileri sürüyor. Bir zamanlar sıradan kalabalıkların gerçekçiliğine doğrudan karşı çıkarak yaşamış olan filozofların, dini liderlerin, yazarların, gazetecilerin, sanatçıların ve bilginlerin artık var olmaması hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu kayıp, entelektüel ve ahlaki yaşamımızda sizce ne gibi sonuçlara yol açtı?

Julien Benda'nın duygularını anlayabiliyor ve paylaşıyorum, fakat sözünü ettiğiniz "kaybın" nasıl bir kayıp olduğunu pek bilemiyorum. Her şeyden önce, entelektüellerle ilgili bu görüşün doğru

* Christopher Lynn Hedges: Ortadoğu konusunda uzman Amerikalı gazeteci, yazar ve savaş muhabiri. Son kitabı *The World As It Is* (2011) ABD'nin "teröre karşı savaş"ının Ortadoğu ve Güney Asya'daki etkilerini incelemektedir. –y.h.n.

olduğu bir dönem hiç oldu mu acaba? Hatırlayabildiğim kadarıyla entelektüel terimi, Dreyfusçular*döneminde edindiği genel modern anlamda yaygın kullanıma hiçbir zaman dahil olmadı. Entelektüeller küçük bir azınlıktı. Kara çalınan küçük bir azınlık. Entelektüellerin büyük bölümü devlet iktidarını destekledi. I. Dünya Savaşı sırasında, savaştan kısa süre sonra her ülkedeki entelektüeller coşkuyla kendi devletlerini ve kendi devletlerinin zorbalıklarını destekledi. İstisnalar bir elin parmakları kadardı; İngiltere'de Bertrand Russell, Almanya'da Rosa Luxembourg ile Karl Liebknecht ve ABD'de Eugene Debs gibi. Hepsi de hapse atıldılar. Marjinal bir gruptular ve hepsi hapisteydi. Birleşik Devletler'de ilerici John Dewey çevresi, ABD'deki liberal entelektüeller coşkuyla savaşı desteklemişlerdi. Savaş bahsinde bu çevreden olup diğerleriyle birlikte hareket etmeyen bir kişi vardı, o da Randolph Bourne'du. Birleşik Devletler oldukça özgür bir ülke olduğu için Bourne hapse atılmadı –tabii bu özgürlük Debs gibi işçi hareketi liderleri için geçerli değil– fakat gazetelerden atıldı, entelektüel açıdan tecrit edildi vs. Yani demek istediğim, bu işler her zaman böyle yürüdü. 60'ları, büyük aktivizm dönemini dikkatle inceleyin: Entelektüeller, başka birilerinin üzerine gittiği sürece Martin Luther King'i ve vatandaşlık hakları hareketini sonuna kadar destekliyorlardı. Vatandaşlık hakları hareketi Alabama'daki ırkçı şeriflerin peşine düştüğü sürece her şey yolunda gidiyordu. Herkes bu hareketten övgüyle söz ediyordu. Fakat sınıf meselelerine yönelir yönelmez ötekileştirildi ve bastırıldı. İnsanlar Martin Luther King'in temizlik

* Yahudi asıllı Fransız subayı Alfred Dreyfus'un (1859–1935) 1894'de Almanlara askeri sırları verdiği gerekçesiyle haksız yere suçlanmasına karşı çıkanlar. Dreyfus'un yargılanması ve hapsedilmesi Fransa'da büyük bir siyasi krize yol açmıştı. Daha sonra 1906'da Dreyfus'un itibarı iade edildi. –y.h.n.

işçilerinin grevine katıldığı sırada öldürüldüğünü ve bir yoksullar hareketinin örgütlenmesine yardımcı olmak için Washington'a gitmekte olduğunu unutma eğiliminde. Bu hareket çizmeyi aşıyor ve bizim peşimize düşüyor. Ayrıcalıkların ve Kuzey'in vs. peşine düşüyor. İşte o sırada entelektüeller ortadan kayboldular. Vietnam Savaşı'nda da böyle oldu. Tanınmış entelektüeller arasından savaşa karşı ilkesel bir muhalefet neredeyse hiç çıkmadı. Elbette çeperde olanlar vardı, bunlar çoğunlukla genç insanlardı, fakat tanınmış, ünlü entelektüeller arasından hemen hiç kimse böyle bir muhalefette yer almadı. Sonunda, 1968'deki Tet saldırısından* sonra, iş dünyası savaşı karşısına aldığında, "Evet, ben zaten uzun süredir hep savaşa karşı çıkan bir aktivisttim" diyen bir sürü insanla karşılaşmaya başladınız. Halbuki kayıtlarda bu kişilere dair hiçbir iz yoktu. Aslında bu durumu tarihin eski dönemlerinde de görebilirsiniz. Antik Yunan'a dönelim. Baldıran zehrini kim içti? Sahte tanrılarla Atina gençliğini yozlaştırmakla suçlanan adam**. Kutsal Kitap'ta söylenenlere bakalım. Burada "entelektüel" terimi geçmez, fakat kabaca bizim entelektüel terimiyle kast ettiğimiz anlama gelen bir terim kullanılır: Peygamber. Anlamı pek açık olmayan İbranice bir sözcüğün kuşkulu bir çevirisidir bu. Jeopolitik eleştiriler yapan, kralı felakete yol açmakla suçlayan, kralın işlediği suçları mahkûm eden, dullara, yetimler ve öksüzlere merhamet

* Tet saldırısı: (Ocak-Şubat 1968) Vietnam Savaşı sırasında Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne bağlı Halk Silahlı Kurtuluş Güçleri ile Vietnam Halk Ordusu'nun, ABD'nin desteklediği kukla yönetim durumundaki Güney Vietnam hükümetine bağlı Vietnam Cumhuriyet Ordusu ve ABD birliklerine karşı giriştikleri bir dizi saldırı. Tet saldırısı sırasında komünist askeri güçlerin kayıpları daha fazla olmasına rağmen, ABD psikolojik üstünlüğünü ve alan hâkimiyetini yitirmiş ve Vietnam Savaşı'nda ABD aleyhine bir dönüm noktası yaşanmıştır. –y.h.n.

** Antik Yunanlı filozof Sokrates'ten söz ediliyor. –y.h.n.

gösterilmesini talep eden ve "peygamber" denilen entelektüeller vardı... Evet, bunlara entelektüeller diyebiliriz. Peki, bu insanlar nasıl bir muamele gördüler? İsrail'e kin gütmekle suçlandılar. Kullanılan ifade tam olarak buydu. Modern dönemdeki "kendisinden nefret eden Yahudi" ifadesinin kökeni buradan gelir. Bu kişiler zindanlara atıldı, çöle sürüldü ve buna benzer muamelelerle karşılaştılar. Fakat övgü gören entelektüeller de vardı: saraydaki dalkavuklar. Yüzyıllar sonra bu kişilere "sahte peygamberler" dendi. Ama o zaman böyle nitelendirilmemişlerdi. O zamandan bu yana neredeyse bütün tarih bu tür örneklerle dolu. Az sayıda istisna var. Modern dönemde bildiğim önemli bir istisna Türkiye. Önde gelen sanatçıların, akademisyenlerin, gazetecilerin, yayıncıların –yani çok geniş bir entelektüeller yelpazesinin– sadece devletin işlediği suçları mahkûm etmekle kalmayıp ona karşı sürekli sivil itaatsizlik eylemlerine giriştiğini bildiğim tek ülke Türkiye. Bu yüzden oldukça ağır cezalar alma tehlikesiyle karşılaşıyorlar ve genellikle de bu cezalara çarptırılıyorlar. Avrupa'ya gidip de orada, Türklerin kendi gelişmiş toplumlarına katılamayacak kadar medeniyetten uzak olduğundan şikayet edenleri duyunca gülesim geliyor. Oysa Türkiye'den bazı dersler alabilirler. Bu epeyce alışılmadık bir durum. Aslında o kadar alışılmadık ki pek bilinmiyor, bu yüzden gündeme getiremiyorsunuz. Ancak "kayıp" sözcüğünü bir yana bırakırsak, Chris Hedges'in yorumlarını doğru buluyorum. Fakat nasıl bir "kayıp" yaşadığımızı göremiyorum. Bugünkü durumun da aşağı yukarı her zamanki gibi olduğu kanısındayım. Diğer yandan, eleştirel entelektüellerin karşılaştığı muamele tabii ki değişiyor. Diyelim ki ABD'de bu kişilere kara çalınıyor veya buna benzer şeylere maruz bırakılıyorlar. Bu kişiler, eski Sovyetler Birliği'nde, diyelim ki 60'lar ve 70'lerdeki Çekoslavakya'da, Waclaw Havel gibi hap-

se atılabilirlerdi. Eğer Amerika'nın hâkimiyetindeki bir bölgede, örneğin El Salvador'da yaşıyor olsaydınız, JFK özel harp okulunda yeni eğitim almış seçkin bir askeri birlik tarafından beyniniz patlatılırdı. Dolayısıyla evet, hangi ülkede olduklarına bağlı olarak entelektüellere farklı farklı muameleler yapılıyor.

Amira Hass*

Arap devletlerindeki başkaldırılar geçmişte yaptığınız bazı değerlendirmeleri değiştirmenize ya da gözden geçirmenize neden oldu mu? Meselâ kitleler, umut, facebook, yoksulluk, Batı müdahalesi, şaşkınlık gibi mefhumlarınızı etkiledi mi, etkilediyse nasıl etkiledi?

Aslında Arap ülkelerindeki gelişmelerden birkaç ay önce Amira'yla Türkiye'de karşılaşmıştık, birkaç saat sohbet etme şansımız oldu ve ikimiz de olacakları öngörmedik. Belki kendisi bekliyordu, fakat konuşmamızda buna dair bir şey söylemedi. Ben kesinlikle Arap dünyasında böyle şeylerin olmasını beklemiyordum. Dolayısıyla evet, beklenmedik bir şey olması anlamında görüşümü değiştirdi. Diğer yandan, Arap ülkelerinde olup bitenlere baktığınızda, daha önce meydana gelen başkaldırılardan o kadar da farklı olmadığını görüyorsunuz.Tek farkı, geçmişteki başkaldırılar büyük bir gaddarlıkla bastırılmıştı ve aslına bakarsanız şimdikiler de bastırıldı. Başkaldırıların ilki Kasım'da, Fas tarafından daha önce istila edilmiş olan Batı Sahra'da meydana geldi. 25 yıl önce Fas, BM kararlarını ihlal ederek Batı Sahra'yı işgal etmişti; zalimce bir işgaldi

* Amira Hass, İsrail'de çıkan *Ha'aretz* gazetesinde köşe yazıları yazan muhalif bir yazardır. Batı Şeria ve Gazze'de bir süre yaşamıştır ve yazılarında bu bölgelerden haberler yapmaktadır. –y.h.n.

bu. Kasım ayında şiddet içermeyen bir protesto gösterisi oldu, Fas askeri birlikleri müdahale etti ve gösteriyi şiddetle bastırdı. Fas zaten 25 yıldır bu tür gösterileri şiddetle bastırıyordu. Bu son gösteri o kadar sert biçimde bastırılmıştı ki olası bir soruşturma için mesele BM'nin gündemine getirildi. Fakat bu noktada Fransa müdahale etti; Fransa, eski sömürgesi Batı Afrika'daki zulmün ve suçların önde gelen koruyucusudur. Dolayısıyla, Fransızlar BM soruşturmasını engellediler. İşte bu, meydana gelen ilk başkaldırıydı. Bir sonraki başkaldırı, yine Fransa hâkimiyetinde denebilecek Tunus'ta meydana geldi. Biliyorsunuz, turizm bakanı veya bakanlardan birinin tam başkaldırının ortasında tatil için Tunus'a gitmesi ve bunun üzerine olumsuz yayınlar yapılması gibi bazı skandallar yaşandı. Ancak Tunus'taki başkaldırı başarılı oldu ve diktatörü devirdi. Ardından, Arap dünyası için taşıdığı anlam dolayısıyla en önemli başkaldırı olan Mısır'daki olaylar geldi. Bu başkaldırı son derece dikkat çekiciydi, insanlar olağanüstü bir cesaret, adanmışlık ve kararlılık sergilediler. Buradaki halk hareketi diktatörü devirmeyi başardı, ancak henüz rejimi değiştiremedi. Belki rejimi de değiştirebilir, fakat şu anda rejim farklı isimler altında yerli yerinde duruyor. Ancak başkaldırının yepyeni bir olay olmadığını bilmekte fayda var. 25 Ocak'ta meydana gelen isyana, kendilerine 6 Nisan Hareketi adını veren gençler öncülük ettiler. 6 Nisan isminin seçilmesinin bir sebebi vardı. Bu ismi seçmişlerdi, çünkü birkaç sene önce Mahalla tekstil tesislerinde, sanayi tesislerinde yapılan büyük bir grevin tarihi 6 Nisan'dı. Bu destek eylemleriyle birlikte çok büyük bir grev olacaktı. Ama şiddetle bastırıldı. İşte 6 Nisan ismi buradan geliyor ve bu grevin bir dizi olaydan sadece biri olduğunu da belirtelim. 6 Nisan başkaldırısının bastırılmasından kısa süre sonra Başkan Obama İslam dünyasına dönük meş-

hur konuşmasını yapmak üzere Mısır'a geldi. Yola çıkmadan önce yapılan bir basın toplantısında Obama'ya, Cumhurbaşkanı Mübarek'in otoriter yönetimi hakkında herhangi bir şey söyleyip söylemeyeceği soruldu. Obama böyle bir eleştiride bulunmayacağını, Mübarek'in iyi bir adam olduğunu, iyi şeyler yaptığını (6 Nisan grevinin bastırılması gibi hamlelerle) istikrarı koruduğunu ve bir sorun olmadığını dile getirdi. Daha sonra başkaldırılar başka yerlere sıçradı. En hassas olanı Bahreyn'deki gösterilerdi. Bu gösteriler, Batı için korku vericiydi, çünkü her şeyden önce Bahreyn beşinci filoya, bölgedeki en önemli askeri güç olan ABD filosuna ev sahipliği yapıyor. Bahreyn'deki gösterilerin korkutucu olmasının ikinci nedeni ise, nüfusunun çoğunluğunun Şii olması ve ülkenin yine çoğunluğu Şii olan ve tesadüf eseri petrolün büyük bölümünün bulunduğu Suudi Arabistan'ın doğusuna bir otoyolla bağlı olmasıydı. Tabii bu korkutucu bir durum. Batılı planlamacılar yıllarca, bir nevi coğrafi ve tarihsel bir tesadüf olan bu durumdan endişe duydular: Dünya petrolünün büyük bölümü Şiilerin yaşadığı alanlarda, Körfez'in bu bölümünde, Güney Irak'ta ve Suudi Arabistan'ın doğusunda bulunuyor. Dolayısıyla Bahreyn'deki başkaldırı Suudi Arabistan'a yayılırsa, Batılı güç odaklarının başı büyük belada demektir. Aslında Obama, bir süre sonra, başkaldırılar hakkında konuşurken kullandığı retoriği değişirdi. Bir süreliğine rejim değişikliğinden söz etti, o dönemde başkaldırılar başarıya ulaşmıştı ve Obama bu değişikliklere uyum sağlamaya çalışıyordu. Fakat Bahreyn'deki olaylardan sonra artık yalnızca mevcut rejim içindeki revizyonlardan bahsetmeye başladı. Rejimin değişmesini istemiyorduk; işleri yönetecek bir diktatörün olması çok önemliydi. Aslında bütün bu olup bitenler arasında bir olay var ki insana son derece ilginç geliyor. Wikileaks'in ifşaatlarına bakın. Batı

medyasında en fazla yer verilen, büyük manşetlere ve sevinç dolu yorum yazılarına konu olan ifşaatlar, Amerikan büyükelçilerinin Arap dünyasının İran'a karşı bizi desteklediğini belirttikleri telgraflardı. Evet, gazetelerde köşe yazarları ve diğerlerinin gösterdikleri bu sevinç dolu tepkide eksik olan bir şey vardı: Arap kamuoyu. Aslında büyükelçiler, "Arap diktatörler bizi destekliyor" demek istiyorlardı. Peki ya Arap kamuoyu? Bu konuda hiçbir yorum yoktu, Arapların ne düşündükleri aktarılmadı. Birleşik Devletler'de bu yönde hiçbir haber yayımlanmadı. Sanıyorum İngiltere'de bir haber çıktı, haberi Jonathan Steele yapmıştı. Muhtemelen Fransa'da da Arapların görüşlerine yer veren hiç haber yayımlanmamıştır, bilmiyorum. Fakat son derece prestijli kurumların yayımladıkları ve ABD'li anket kuruluşlarının düzenledikleri kamuoyu araştırmalarından, Arapların ne düşündükleri gayet iyi biliniyor. İran'ın bir tehdit oluşturduğunu düşünen Arapların oranının yüzde 10 olduğu ortaya çıkıyor. Çoğunluk, hatta ezici çoğunluk başlıca tehdidin Birleşik Devletler ve İsrail olduğunu düşünüyor. Mısır'da halkın yüzde 90'ı, ABD'nin başlıca tehdit olduğu görüşünde. Aslında ABD politikasına karşı muhalefet o kadar güçlü ki Mısır'da yüzde 80'e yakın bir kesim İran'ın nükleer silahlara sahip olması halinde bölgenin daha iyi durumda olacağını düşünüyor. Bütün bir bölgede çoğunluk böyle düşünüyor. Evet, böyle olması kimin umurunda ki? John Berger'in üzerinde durduğu demokrasi terimine dönecek olursak, Batılı entelektüellerin demokrasiyi küçümsemesi o kadar derinlere kök salmış ki Araplar bizi destekliyor diye sevinirken Arapların ne düşündüğünü sormak kimsenin aklına gelmedi. Arapların ne düşündüğünün önemi yok; seslerini çıkarmayıp boyun eğdikleri ve kontrol altında oldukları sürece, "istikrar" denilen şey devam ettiği sürece, Arapların ne

düşündüğünün hiçbir önemi yok. Diktatörler bizi destekliyor, bitmiştir. Ve hepimiz buna çok seviniyoruz. Aslında bütün bu söylediklerim, bu sorulardan bir kısmını birbirine bağlıyor. Ancak Amira Hass'ın yorumuna dönecek olursak, yaşananların bizi sadece Arap dünyasında değil başka yerlerde olan bitenler hakkında da düşünmeye sevk etmesi gerekir. Geçmişte halk ayaklanmaları şiddetle bastırıldı ve bir yüzyıl boyunca bu hep böyle oldu. Britanyalıların bir yüzyıl boyunca İran'daki demokrasi hareketlerini bastırmasından söz ediyorum. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Britanyalılar çeşitli bölgeleri birleştirip Irak'ı alelacele kurunca, büyük bir Şii ayaklanması oldu. Bu büyük ayaklanma şiddetle bastırıldı ve bastırılırken ilk kez sivillere saldırmak için uçaklar kullanıldı. Britanya bundan çok gurur duydu. 1932'de Britanya bir silahsızlanma konferansını bloke etmeyi başardı ve konferansın sivillere karşı uçak kullanımını yasaklamasını engelledi. Meşhur Lloyd George, o zaman hatıra defterine bunun büyük bir başarı olduğunu, çünkü Kara Derilileri bombalama hakkını saklı tutmamız gerektiğini yazmıştı. Dolayısıyla Britanya hükümeti çok iyi bir iş çıkarmıştı. Ve böyle devam edip gitti. 1953'te Birleşik Devletler ve Britanya, İran'da parlamentonun seçtiği hükümeti devirmek üzere bir araya geldiler. 1936-1939 arasında Filistin'de Britanyalılara karşı büyük bir Arap ayaklanması meydana geldi ve gaddarca bastırıldı. Yine Birinci İntifada çok önemli bir halk hareketiydi, neredeyse hiç şiddet içermiyordu ve gerçek bir halk hareketiydi; kadın hareketleri feodal yapıyı protesto ediyor ve onu parçalamaya uğraşıyorlardı vs. Bu hareket de gaddarca bastırıldı. Suudi Arabistan ve Bahreyn'de ne olacağını bilmiyoruz. Aslında Mısır'da neler olacağını da gerçekten bilmiyoruz. Şu ana kadar askeriye denetimi elinde tuttu, en azından üst düzey askeri komutanlar eski baskıcı re-

jimde köklü biçimde iç içe geçmiş durumdalar. Birçok ekonomik işletmenin mülkiyeti onlara ait. Üst düzey komutanlar Mübarek diktatörlüğünden büyük çıkarlar sağlıyorlardı; dolayısıyla kolay kolay vazgeçmeyecekler. O halde Mısır'da neler olacağını bekleyip göreceğiz.

Ken Loach*

Soldaki sekterliğin üstesinden nasıl gelebiliriz?

Üstesinden gelebileceğimizi pek sanmıyorum. Bir kere sekterliğin bir türünün olumlu karşılanması gerekir: anlaşmazlık. Birçok şey oldukça belirsiz, o nedenle tartışmalıyız ve uzlaşamayıp farklı seçeneklerin peşinden gitmeliyiz. Fakat Loach'un kast ettiği ve genellikle de sekterlik deyince anlaşılan şudur: Bazen halk hareketlerine son vermeye yeltenen ve çoğunlukla da başarılı olan girişimler. Kendilerine özgü gündemleri olan ve denetimi ele geçirmeyi, Lenincikler olmayı vs. isteyen bireyleri veya siyasi grupları kast ediyorum. Bu tür bir sekterliğin asla ortadan kaldırılabileceğini düşünmüyorum. Olsa olsa ötekileştirilebilir. Mesela Arap dünyasındaki başkaldırılar sırasında, diyelim Mısır'da Tahrir Meydanı'nda sekter tutumlar şaşırtıcı ölçüde azdı. Bildiğiniz gibi pek çok farklı görüş vardı; fakat göstericiler arasında birlik vardı ve ortak bir amaç söz konusuydu. Maalesef bu durum bozulmaya

* Kenneth Loach : İngiliz televizyon ve sinema yönetmeni. Sosyalist düşünceli yönetmen, filmlerinde evsizlik, işsizlik, işçi hakları, göçmenler, savaş gibi temaları işlemiştir. En önemli filmleri arasında *Which Side Are You On?* (Hangi Taraftasınız?) (1984), *Land and Freedom* (Ülke ve Özgürlük) (1995), *Carla's Song* (Carla'nın Şarkısı) (1996), *My Name Is Joe* (Benim Adım Joe) (1998), *Bread and Roses* (Ekmek ve Güller) (2000), *Sweet Sixteen* (Afili Delikanlı) (2002) ve *It's a Free World* (İşte Özgür Dünya) (2007) bulunmaktadır. –y.h.n.

başlıyor. Daha dün kadınlar için çeşitli haklar talep eden, kadınların düzenlediği bir gösteri oldu. Gösteriye saldırdılar. Mısır çok cinsiyetçi bir toplumdur, kadınlar saldırıya uğradılar. Evet, bu sekterliktir. Şimdi bir de dini sekterlik gelişiyor. İnsanları bir mücadele içinde birleştiren ortak bir amaç kalmamışsa, işte o zaman sekterlik ortaya çıkar. İnsanları bir araya getirmenin yolu, ortak bir amaç olmasıdır. Mesela Amerika'daki işçi hareketi genellikle aşırı derecede ırkçıydı ve ırkçılığı yalnızca Siyahlara yönelik değildi. Örneğin 19. yüzyılın sonlarında İrlandalılar, Siyahlara çok benzer bir muamele görüyorlardı. Yani, Boston'da yürürken "Köpekler ve İrlandalılar giremez" gibi tabelalar görebilirdiniz. Diğer azınlıklara ise "Hunlar" deniyordu, yani Doğu Avrupa'dan gelenler kast ediliyordu; Hunlara ve İtalyanlara karşı yoğun bir ırkçılık vardı. Bu çok eskilere kadar gider. Ancak 19. yüzyılın son döneminde grev dalgaları başladığında ve insanların şehirleri ele geçirip yönetmeye başladığı Batı Pennsylvnia'daki kömür ve çelik havzaları gibi yerlerde ciddi boyutlara ulaştığında, ırkçılık kayboldu. İnsanlar bir amaç için birlik olmuşlardı. Aynı şey CIO* 1930'larda örgütlenmeye başlayınca da gerçekleşti, Siyahlara karşı ırkçılığı saf dışı ettiler ve onlarla birlikte çalıştılar. Sekterliğin üstesinden gelmenin benim bildiğim tek yolu budur. Aynı durum yurttaşlık hareketinde de meydana geldi. Eğer ortak bir amacınız varsa ve bir araya gelip bu amaca ulaşmaya çalışıyorsanız, o zaman sekter çabalar marjinalize olur. Hiç kuşkusuz bütünüyle ortadan kalkmaz, hâlâ çeperlerde dolanan insanlar vardır ve Mısır'da görmeye başladığımız gibi, insanları harekete geçiren saikler ve kararlılık

* CIO (Congress of Industrial Organizations) ABD ve Kanada'daki işçi sendikalarının oluşturduğu konfederasyon. –y.h.n.

duygusu azaldığında ipleri ele almaya çabalayabilirler. Bunun dışında sekterliği ortadan kaldırmanın bir yolunu bilmiyorum.

Paul Laverty*

Muhtemelen tarihte hiçbir zaman zenginliğin ve iktidarın bu kadar az elde yoğunlaştığı bir dönem olmamıştır. Güçlüler durumu olduğu gibi muhafaza etmek konusunda çok donanımlılar. Ama belki de biz bunu, solun yetersizliklerini gizlemek için bir bahane olarak kullanıyoruz. Kaynakları demokratik şekilde kullanmak ve şirketlerin kudretine kafa tutmak üzere kitlesel uluslararası bir kampanya inşa edebilmek için hayal gücümüzü nasıl çalıştırabiliriz? Yaşamımızı ve ekonomilerimizi rekabetçi değil işbirliğine dayalı şekilde örgütleyebileceğimiz bir dönem düşünebiliyor musunuz?

Kesinlikle düşünebiliyorum, aslında bu konuda başarılı deneyimler oldu; bazıları da şu sıralar yaşanıyor zaten. Bu deneyimlerin hiçbirisi, sizin veya benim ya da başkalarının uzun vadede esinleneceği deneyimlerin hiçbirisi ütopik değil; bunların önemsiz şeyler olduğunu da söyleyemeyiz. İspanya'daki Mondragon sistemini**

* Paul Laverty: İskoçyalı avukat, insan hakları savunucusu ve senarist. Laverty, 80'li yıllarda Nikaragua, El Salvador, Guatemala ve Meksika gibi Orta Amerika ülkelerinde insan hakları ihlallerini incelemiş ve burada edindiği izlenimler sonucu yazdığı *Carla's Song* (Carla'nın Şarkısı) filminin senaryosu, Ken Loach tarafından filme alınmıştır. —y.h.n.

** Mondragon şirketi, Bask ülkesinde Mondragon şehrinde 1956'da kurulmuş bir işçi kooperatifleri federasyonudur. Şu anda ciro açısından İspanya'nın yedinci büyük şirketidir ve 256 bağlı şirkette 80 binin üzerinde işçi çalışmaktadır. Şirket mantığını terk etmeden güçlü toplumsal güdülerle ve dayanışma ruhu ile hareket eden, sahibi olan işçilerin karar mekanizmalarına oyları ile katıldığı bir iş modeline sahiptir. —y.h.n.

ele alalım. İşçiler tarafından yönetilmiyor, ama mülkiyeti işçilere ait. Bir kooperatif türü, epey başarılı ve kapsamı çok geniş. Birleşik Devletler'e bakacak olursanız, muhtemelen özyönetimle idare edilen yüzlerce işletme vardır; bunlar çok büyük işletmeler değil, bazıları oldukça büyük, fakat başarılılar. Tam da şu anda Mısır'da olanları düşünelim. Mısır'daki ilginç şeylerden biri, yıllardır gerçekten militanca mücadele veren bir işçi hareketinin varlığı. Az önce dediğim gibi, Mısır'daki ayaklanma boşluktan doğmadı. Öyle görünüyor ki Mısır'da Mahalla gibi bazı sanayi merkezlerinde işçiler işletmeyi devralmışlar ve kendileri yönetiyorlar. Medyada pek haber yapılmadığı için bilgi almak zor, fakat sanıyorum Amira Hass bu konuda haber yapıyordu. Eğer bu doğruysa, Berger'in sözcüklerini kullanacak olursak, bir devrimin başlangıcı olabilir bu. Yani evet, işbirliğine dayalı bir ekonomik düzen uygulanabilir. Eşitsizliğe dair yapılan yorum son derece doğru. Diğer ülkelerin ayrıntılı istatistiklerini bilmiyorum, ama ABD'de şu anda eşitsizlik, tarihteki en yüksek düzeye, 1920'lerdeki düzeyine dönmüş durumda. Ancak bu yanıltıcı, ABD'de ciddi oranda bir servet yoğunlaşması var. Bu keskin eşitsizliğin büyük ölçüde kaynağı nüfusun yüzde 1'ini oluşturan en tepedeki kesim. Gelir dağılımına bakabiliriz. Gelir dağılımında tepeye doğru çıktıkça büyük dengesizlik var ve en tepedeki yüzde 1'in 10'da birinin serveti devasa boyutlarda. Gerçekten olağanüstü bir zenginlik; eşitsizliği asıl büyüten de bu. Bu kesimi dışarıda tutarsanız eşitsizlik yine var, ama bu denli büyük boyutlarda değil. Peki kimler bu en tepedekiler? Hedge fonlarının* yöneticileri, şirketlerin genel müdürleri

* Saldırgan yatırım stratejileri ile uluslararası piyasalarda ulusal denetime tabi olmadan yatırım yapan ve ülke ekonomilerinin istikrarını tehdit edecek boyutlara ulaşan fonlar. –y.h.n.

(CEO'lar), bankacılar ve benzerleri. Evet, çok önemli bir gelişme yaşanıyor. 1970'lerden bu yana ekonomi dikkat çekici ölçüde değişti, finansallaştı. Mesela 1970'lere geri dönüp bakalım. O zamanlar finansal kurumlar, bankalar, yatırım firmalarının kârları, şirket kârlarının küçük bir yüzdesini oluşturuyordu. Şimdi ise, örneğin 2007'de yüzde 40'ına ulaşmış durumda. Bu kuruluşların ekonomiye bir faydaları dokunmuyor; muhtemelen ekonomiye zarar veriyorlar, yaptıkları şeylerin çoğunun toplumsal bir faydası yok, ama çok güçlüler. Ekonomik güç siyasi gücü de beraberinde getirir. Bunun nedeni gayet açık. Büyük bir siyasi güç kazandılar, mesela Obama'yı seçtirip başkanlık koltuğuna oturtanlar büyük ölçüde bu tür finansal kuruluşlardı. Obama'nın seçim kampanyasının finansmanı buralardan geldi. Siyasi güç de beraberinde yasama sistemini değiştirme fırsatını getirdi ve şu sıralar bunu yapmakla meşguller. Dolayısıyla esas olarak 1980'den beri zenginliğin belli ellerde yoğunlaşmasını temin etmek için mali politikalar, vergi politikaları değişti. Şirketlerin yönetimiyle ilgili kurallar değişti; örneğin bir şirketin yönetim kurulu başkanının, kendi maaşının miktarını saptayacak olan yönetim kurulunu seçmesine müsaade ediyorlar. Evet, böyle bir şeyin sonuçlarını tahmin edebilirsiniz. Aslında bu tür şeyleri, örneğin yönetimlere verilen olağanüstü miktardaki primleri her gün gazetelerde okuyorsunuz, işte olağanüstü primler bu durumdan kaynaklanıyor. Düzenleyici sistem çöktü ve bunun çok ciddi sonuçları oldu. Bu gelişmelerin dünyanın diğer bölgeleri için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. ABD hakkında konuşuyorum, çünkü burayı daha iyi biliyorum. New Deal düzenleyici sistemi* 1980'lere kadar gerçekten de finansal

* 1929 Dünya Ekonomik Bunalımının (Büyük Buhran) son yıllarında ABD başkanı seçilen Roosevelt'in 1930-37 yılları arasında uyguladığı ekonomik prog-

krizleri önledi. 1980'lerden bu yana kriz üstüne kriz yaşıyoruz. Gayet ciddi boyutlarda olan bu krizlerin bazıları Reagan döneminde yaşandı. Reagan'ın görev süresi bittiğinde arkasında Büyük Buhran'dan bu yana meydana gelen en berbat finansal krizi bırakmıştı: emlak kredi kuruluşlarının krizi*. Sonra Clinton geldi ve ileri teknoloji şirketlerinin hisse değerlerinde meydana gelen balon patladı; ardından bu korkunç konut krizi geldi, 8 trilyon dolar sanal para buharlaştı ve ekonomiyi mahvetti. Evet, bunların tümü siyasi kararlar. Bu arada seçim kampanyalarının maliyeti alıp başını gitti ve bu durum, partileri, asıl büyük parayı elinde tutan iş dünyasından çok yüksek miktarlarda finansman sağlamak zorunda bıraktı. 2012'deki seçimlerin yaklaşık 2 milyar dolara mal olması bekleniyor. Obama yönetimine baktığınızda, şu sıralar hükümet üyeliklerine şirket yöneticilerini getiriyor. Bu kişilerin, seçimleri satın alacak iş dünyasının finansman imkânlarına erişimleri var.

---

ram. Büyük ölçüde devlet müdahalesine dayanıyordu. Devlet kontrolünün en önemli mekanizmalardan biri olarak Merkez Bankası kuruldu. Mevduatlar devlet güvencesine alındı ve bankacılık sistemi üzerine yoğun denetim getirildi. Reel sektörde de kârlılığın arttırılması için devlet, sanayicilerin yüksek fiyat uygulamalarına izin verdi ve yine bu amaca uygun olarak üretim sınırlandı. Talep sorununu çözmek için de devlet yüksek sayılabilecek bir düzeyde asgari reel ücretler belirledi. Çalışma saatleri azaltılarak işsizlik sorunu çözülmeye çalışıldı. New Deal politikaları, ABD'nin II. Dünya Savaşı'na güçlü bir ekonomiyle girmesine ve savaşın yarattığı üretim artışı ile birlikte savaştan daha da güçlenerek çıkmasına zemin hazırladı. –y.h.n.

* 80'lerde ve 90'larda ABD'de 3.234 emlak kredi kuruluşunun (Saving and Loans Associations) 747'si iflas etti. Bu kuruluşlar işçi sınıfının ev sahibi olabilmesi için bir çeşit yardımlaşma sandığı olarak 18. yüzyılın sonunda kurulmuşlardı. 70'li yıllarda faizlerin ve petrol fiyatının artmasıyla birlikte ekonomik durgunluk birçok kredinin geri dönüşünü imkânsız kıldı ve bu kuruluşlar finansal darboğaza girdiler. –y.h.n.

Seçimler giderek halkla ilişkiler endüstrisi tarafından yönetilen bir maskaralığa dönüşüyor. Bir pazarlama girişimi halini alıyor, bunu kendileri de açıkça söylüyorlar zaten. Obama, 2008 seçim kampanyası için reklam sektöründen en iyi pazarlama kampanyası ödülü aldı. Reklam sektöründekiler ne olup bittiğini çok iyi biliyorlar. Bütün bunlar bir tür kısır döngü oluşturuyor. Zenginliğin belirli ellerde birikmesini artırıyor, siyasi gücü artırıyor ve siyasi güç de zenginliği artırmak üzere yeniden devreye giriyor. Peki, neden kimse tepki vermiyor? Aslında tam da şu sıralarda ilk kez böyle bir tepki gösteriliyor; Wisconsin'de olup bitenler son derece önemli. Her gün on binlerce kişi sokaklarda gösteri yapıyor ve geniş bir halk desteğine sahipler. Belki de nüfusun üçte ikisi onları destekliyor. Şu anda saldırı altında olan işçi haklarını, toplu pazarlık haklarını savunmaya çalışıyorlar. Şunu demek istiyorum: İş dünyası şirketlerin zorbalığının önündeki engellerden birinin örgütlü işçi hareketi olduğunu gayet iyi biliyor. Dolayısıyla bu hareketin yok edilmesi gerekiyor. Birleşik Devletler'de işçi hareketi tarihi Avrupa'dakinden daha fazla şiddet ve zorbalık dolu. Sendikaları ortadan kaldırmak için aralıksız gayret sarfedildi, ama yine de sendikalar ayakta kaldı. Şimdi de böyle bir yok etme çabasıyla karşı karşıyalar, fakat direniyorlar. Büyük halk hareketleri bu saldırılara direniyor. Fakat bütün bunlar olurken sol nerede? Aslında solun başına gelenler oldukça ilginç. 1960'ların dirilişinden beri sol oldukça aktivist. Sanıyorum genç aktivistlerin sayısı 1960'lara göre daha fazla. Fakat ilgilenilen meseleler değişmiş durumda. Bu meselelere, bazen, post-materyalist meseleler deniyor. Yanlış anlamayın, küçümsediğim için söylemiyorum, bunlar önemli meseleler. Eşcinsel hakları, çevre hakları, kadın hakları, hepsi de önemli meseleler. Fakat bu meseleler, ekonomik bir buhranda işsizlerin

katlandığı koşulların bile altında koşullarda yaşayanların sorunlarıyla bağ kuramıyor. Toplumun yiyecek karnesine muhtaç kalacak kadar yoksul olan kabaca yüzde 20'sine ulaşamıyor. Bu kesimlere ulaşmak ve örgütlenmek yönünde herhangi bir çaba harcanmadı. Dolayısıyla birkaç hafta önce Wisconsin'de protestolar başladığında ortada hemen hiçbir sol inisiyatif yoktu. Konuşma yapmak için birkaç ünlü şahsiyet geldi gelmesine, fakat bu etkinlikler, tam da direnişin kalbinde olması gereken sol gruplar tarafından örgütlenmemişti. Direniş sürüyor ve sol da oraya gitse iyi olacak; yoksa gerçekten ciddi bir sorunla karşı karşıyayız demektir. Kayda değer, çok önemli bir sol aktivizm olmasına karşın, bu sol aktivizm toplumun çoğunluğunun yaşamını sürdürmek ve insanca yaşamak için verdiği günlük mücadeleden kopmuş durumda. Bir şekilde bu kopukluğun üstesinden gelinmesi gerekiyor.

Alice Walker*

Ben, Filistin-İsrail açmazına bir çözüm getirebilmek için tek devlete dayalı çözümün kaçınılmaz olduğunu düşünüyorum. Ayrıca tek devletli çözüm, iki devlete dayalı çözüme göre daha adil olacaktır. Böyle düşünmemin nedeni, ister İsrail vatandaşı isterse işgal edilmiş topraklarda yaşayan Filistinliler olsun, İsrail'in asla Filistinlileri denetim altına almaktan vazgeçmeyeceğine inanıyor olmam. İki devletli bir çözüm olduğu takdirde, bir yanda İsrail olacak, diğer yanda da bir Filistin bantustanı.

* Alice Walker: ABD'li yazar, şair, yayımcı ve feminist. 60'ların Yurttaş Hakları Hareketi içinde yer almış ve Martin Luther King ile birlikte çalışmıştır. *Renklerden Moru* adlı kitabıyla [Türkçesi: çev. Armağan İlkin, İnkılap Kitabevi, 1984] Pulitzer ödülüne layık görüldü.

Tek devletli çözüm fikrini sanki saçma bir şeymiş gibi küçümsemenize şaşırdım ve neden böyle düşündüğünüzü anlamak istiyorum. İsrailliler ve Filistinlilerin de, Güney Afrika'da apartheid rejimi çöktükten sonra Beyazlar ve Siyahlar gibi birlikte yaşabileceklerine dair hiç umut yok mu?

İlginç bir soru. Alice Walker olağanüstü bir kadındır, gerçekten de kendini Filistin davasına vakfetmiştir. Ancak sorusu, son dönemlerdeki Filistin Dayanışma Hareketi'ne ilişkin bazı ipuçlarını ele veriyor. Demek istediğim, örneğin kendisine "Niçin Birleşik Devletler'de Siyahların vatandaşlık haklarını savunmaya çalışmanın saçma olduğunu düşünüyorsunuz?" diye soracak olsaydım, hiçbir şekilde şaşırmaz veya hayret etmezdi, hayatının büyük bir bölümünü bu mücadeleye adadı. Aslında böylesi bir soru karşısında verilebilecek tek yanıt şu olurdu: "Siz hangi gezegende yaşıyorsunuz?" Burada da aynı durum geçerli. Ben de bütün hayatım boyunca bu işle uğraştım. Son zamanlarda bu düşüncenin yeniden vücut bulmasıyla birlikte kullanılan ifadeyle söyleyecek olursak, aşağı yukarı 70 yıldır "tek devlete dayalı bir anlaşmayı" savunuyorum. Dikkat edin, "tek devlete dayalı çözüm" demiyorum, *anlaşma* diyorum. Tek devlete dayalı anlaşma genellikle "iki-uluslu bir anlaşma" olarak adlandırılır ve bu konu üzerine düşünecek olursanız, evet bu, iki-uluslu bir anlaşma olmak zorundadır. 1940'larda genç bir aktivist olarak bir Yahudi devletine karşı iki-ulusa dayalı bir anlaşmayı savunuyordum. O zamanlar iki-uluslu bir devlete, yani tek devlete dayalı bir anlaşma için mücadele ediyorduk. Bir kesinti olmadan böyle devam edip gitti. Bunu gözden kaçırmak pek de kolay olmasa gerek. 1960'ların sonlarından itibaren de yazdığım bir dizi kitapta, çok fazla sayıda makalede, mütemadiyen yaptığım binlerce konuşmada ve verdiğim mülakatlarda hep bu

düşünceyi dile getirdim: Bir Yahudi devletine karşı iki-uluslu bir anlaşma için çaba sarf ettim. Bu konuda bir ton çalışma yaptım, aktivizm çalışması yaptım, yazdım vs. Fakat mesele şu ki söz konusu olan sadece bir slogan değil ve sanıyorum Alice Walker gibi birinin bunu bilmemesinin nedeni bu. Buradaki sorun sadece, "hadi gelin hep birlikte mutlu mutlu yaşayalım" gibi bir slogan değil. Burada söz konusu olan, soruna ciddi şekilde yaklaşmak. Eğer bu meselede ciddiyseniz, şunu sorarsınız: "Peki o noktaya nasıl ulaşabiliriz?" Bu durumda, yalnızca "barış olursa her şey harika olmayacak mı?" diye sormak yerine "hangi adımlar bizi o aşamaya taşır?" diye sorarsınız. Bu, aslında kolay bir şey. O noktaya nasıl ulaşırız? Pekâlâ, bütün taktik seçimlerde olduğu gibi bu da koşullara göre değişir. 1948 öncesi dönemde bunun yanıtı gayet açıktı: "Bir Yahudi devleti istemiyoruz", iki-uluslu bir devletimiz olsun. 1948-67 arasında ise böyle bir görüş benimsemeniz makul olmazdı, kendi kendinize konuşur duruma düşerdiniz. 1967 işgali, bu seçeneği tekrar öne çıkardı. 1967'de bir tür federal sisteme doğru ilerleme, ardından bu federal sistemin daha sıkı bir entegrasyona dönüşmesi ve belki de gerçek anlamda iki-uluslu seküler bir devlet haline gelmesi fırsatı vardı. Ve hakikaten o zamanlar, yani 1967'den sonra her yerde bu imkâna dikkat çeken yazılar yazıyordum. Dediğim gibi kitaplar, makaleler yazdım, mülakatlar verdim. Bu durum 1975'e kadar sürdü. 1975'ten itibaren Filistin milliyetçiliği iyice billurlaştı ve uluslararası gündemde kendine bir yer buldu. FKÖ iki devlete dayalı bir anlaşmayı savunmaya başladı. O tarihten sonra iki devletle dayalı anlaşma, herkesin bildiği biçim altında, giderek ülkelerin ezici çoğunluğunun benimsediği uluslararası bir konsensüse dönüştü. 1967-1975 yılları arasında doğrudan doğruya daha sıkı bir entegrasyonu savunmak mümkündü ve o za-

manlar bu, lanetlenen, nefret edilen ve suçlanan bir seçenekti, çünkü tehdit ediciydi. Tehdit ediciydi, çünkü gerçekleştirilebilecek bir şeydi ve gerçekleştirilebilir olması politika oluşumuna zarar verirdi. Dolayısıyla Filistinliler ile İsrailliler arasında daha sıkı bir bütünleşme düşüncesi çok nadiren gündeme getirildiğinde bile, hemen kınanır ve lanetlenirdi. 1975'ten sonra hâlâ bu pozisyonu muhafaza edebilirdiniz, ancak gerçeklikle yüzleşmeniz gerekiyordu; böyle bir hedefin ancak aşama aşama gerçekleştirilmesi mümkündü. "Gelin hep birlikte barış içinde yaşayalım" önerisini bir yana bırakırsak, şimdiye kadar sadece bir mantıklı öneri duydum: Uluslararası konsensüsle, iki devlete dayalı bir anlaşmayla işe başlayın. Bu öneri şiddeti, şiddet döngüsünün düzeyini azaltacak, ticaret, kültür ve diğer alanlarda bugünkü koşullarda bile belirli ölçüde gerçekleşen daha yoğun karşılıklı etkileşimler için olanaklar yaratacaktır. Böyle bir gelişme, sınırların aşınmasına yol açabilir. Daha sıkı bir bütünleşmeye ve belki de eski iki uluslu devlet kavramına benzer bir yapıya doğru gidilmesini sağlayabilir. Ben bunu "anlaşma" olarak adlandırıyorum, çünkü yolun sonu olduğunu düşünmüyorum. Emperyalist sınırları kutsamak için özel bir neden de göremiyorum. Örneğin, ben ve eşim öğrenciyken İsrail'e gitmiştik. Kuzey İsrail'de sırtımızda çantalarla dolaşırken farkında olmadan Lübnan tarafına geçtik, çünkü sınırı belirten herhangi bir işaret yoktu. Sonunda biri bize seslendi ve geri dönmemizi istedi. Neden orada bir sınır olması gerekiyor ki? İki ülke arasındaki sınır, Britanya ve Fransa'nın zoruyla dayatılmıştı. Bütün bir bölge için daha sıkı bir bütünleşmeye ulaşmak gerekiyor ve bunun için ille bir terim istiyorsanız, "devletsiz bir anlaşma" diyebiliriz. Her ne olursa olsun devletlerle ilgili yanlış giden bir dolu şey var. Neden devlet yapılarını kutsamamız gerekiyormuş? Dev-

let yapılarının aşındırılması gerekir. Dolayısıyla çözüm bir dizi adımdan oluşuyor. Birileri o noktaya ulaşmanın başka bir yolunu akıl edebiliyorsa, bunu bize söylemeleri gerekir. Bu görüşleri dinleyebilir ve üzerine konuşabiliriz. Fakat ben başka bir çözüm yolu bilmiyorum. Bu durumda sonunda ulaştığınız sonuç veya en azından benim ulaştığım sonuç, yazılarımda ve konuşmalarda ifade ettiklerim, bir *twitter* mesajı haline getirilemeyecek kadar karmaşık. Çağımızda *twitter* mesajı haline getirilemeyen bir şeyin aslında var olmadığı düşünülüyor. Hem iki devletli hem de tek devletli anlaşmayı –çözümü değil– desteklemeliyiz. Her ikisini de desteklemeliyiz, çünkü biri diğerine giden yolu açıyor. Eğer ilk hamleyi yapamazsanız hiçbir yere ulaşamazsınız. Alice Walker İsrail'in iki devletli bir anlaşmayı kabul etmeyeceğini söylüyor. Eğer haklıysa, o zaman tek devletli bir anlaşmayı da kesinlikle desteklemeyecektir. Dolayısıyla Walker'ın argümanı güçlü bir argümansa, önerisinin hiçbir şansı yok demektir ve tabii o zaman benim önerimin de hiçbir şansı olmaz. Aynı argümana başvurarak *apartheid* rejiminin hiçbir zaman sona ermeyeceğini de gösterebilirsiniz. Beyaz milliyetçiler *apartheid*in son bulmasını asla kabul etmezlerdi, ki bu doğru, madem öyle, o zaman gelin *apartheid* karşıtı mücadeleyi bırakalım. Endonezya asla Doğu Timor'u bırakmazdı, nitekim generaller bunu yüksek sesle ilan etmişlerdi: "Doğu Timor bizim bölgemiz, onu elimizde tutacağız." Eğer eylemler bir hava boşluğunda gerçekleşiyor olsaydı, gerçekten de sonuç bu olurdu. Fakat eylemler bir boşlukta meydana gelmedi ve işin içine başka faktörler girdi. Her zaman önem taşıyan ve bu tür vakalarda belirleyici olan faktörlerden biri, ABD politikasıdır. Bu politika taşa kazınmış gibi değişmeyen bir şey değildir. Endonezya ve Doğu Timor'a yönelik ABD politikası değiştiğinde, Endonezyalı generallerin Doğu

Timor'dan çıkması için Başkan Clinton'ın tek bir ifadesi yetti. Bir noktada, Clinton "artık bitti" dedi. Ardından Endonezyalılar geri çekildi. *Apartheid* örneğinde ise durum biraz daha karmaşık. Orada Küba büyük rol oynadı. Mesela Küba, Güney Afrikalıları Namibya'dan çıkardı ve Angola'yı korudu. Bu, büyük bir etki uyandırdı. Ancak ne zaman ki 1990'lar civarında ABD politikasını değiştirdi, işte *apartheid* rejimi o noktada çöktü. Şimdi İsrail'e dönecek olursak, Birleşik Devletler'in rolü belirleyici. İsrail, ABD'nin desteklemediği hiçbir şeyi yapamaz. Birleşik Devletler, İsrail'e diplomatik, askeri, ekonomik ve ideolojik destek sunuyor. Eğer bu destekler ortadan kalkacak olursa İsrail, ABD ne diyorsa onu yapacaktır. Aslında pek çok kez bunun olduğunu gördük. Dolayısıyla evet, İsrailliler bir boşlukta hareket ediyor olsalardı, şimdi yapmakta oldukları şey dışında hiçbir şeyi kabul etmezlerdi. Gazze hapishanesini yönetmeye, istedikleri kadar toprağı gasp etmeye devam ederlerdi. Ne var ki bir boşlukta hareket etmiyorlar. Diğer örneklerde olduğu gibi burada da durumu değiştirmek için yapabileceğimiz şeyler var. Bu örnekte, tek devlete dayalı anlaşma yolunda bir hamle yapmak için bir plan düşünebilir, hatta somut bir plan ortaya koyabilirsiniz. Üstelik bu, daha da iyi bir noktaya ulaşmak için bir adım olabilir. Fakat görebildiğim kadarıyla bunu yapabilmenin tek yolu, öncelikli bir adım olarak uluslararası konsensüsü desteklemekten geçiyor. Bir adım, ardından başka adımların geleceği bir başlangıç şeklinde. Bu, çok somut eylemleri gündemimize almak demek. Soyut olasılıkları tartışacağımız bir seminer yapmamıza gerek yok. Bunlar son derece somut ve atılabilecek adımlar. Mesela, Batı Şeria'dan İsrail ordusunun çekilmesini sağlamak bu adımlardan biri olabilir. Bu somut bir öneri ve uygulanabilmesi için atılabilecek adımlar mevcut. Örneğin pek

devrimci bir örgüt sayılamayacak Uluslararası Af Örgütü, İsrail'e silah ambargosu uygulanması çağrısı yaptı. Eğer ABD, Britanya, Fransa ve diğer ülkelerdeki insanlar kendi hükümetlerini bu öneriyi kabul etmeye zorlayabilirse, yani İsrail'e "ordunuzu Batı Şeria'dan çekmezseniz silah ambargosu uygulayacağız" mesajının verilmesini sağlayabilirlerse, bunun ciddi bir etkisi olacaktır. Başka eylemler de böyle bir etki uyandırabilir. Ordu Batı Şeria'dan çekilecek olursa, yerleşimciler de onunla birlikte gideceklerdir. Kendilerine tahsis edilen kamyonlara binecek ve Batı Şeria'da İsrail tarafından sübvanse edilen evlerinden İsrail'de yine aynı şekilde sübvanse edilen evlerine taşınacaklar. Tıpkı emir aldıklarında Gazze'de yaptıkları gibi çekip gideceklerdir. Muhtemelen bazıları Batı Şeria'da kalacak, ama bunda bir sorun yok. Eğer bir Filistin devletinde yaşamak istiyorlarsa, bu onların bileceği şey. Dolayısıyla yapılabilecek epeyce somut şey var. Bunlar belki parmaklarınızı şıkırdatıp bir anda gerçekleştirebileceğiniz şeyler değil; ama burada konuştuklarımızın çok daha ilerisine geçen değişimler, başta ABD olmak üzere büyük güçler politikalarını değiştirdiğinde başka yerlerde meydana gelmiştir.

KİTAP HAKKINDA BİR NOT

Ilan Pappé'nin "Tarihin Demetleri: ABD'nin Filistin Sorununa Müdahil Oluşu" [Clusters of History: U.S. Involvement in the Palestine Question] adlı makalesi daha önce *Race & Class* dergisinde yayımlandı (48, No: 3, 2007, s. 1-28, Institute of Race Relations).

Noam Chomsky'nin "'Tüm Vahşileri İmha Edin': Gazze 2009" [Exterminate All The Brutes: Gaza 2009] adlı makalesi, 19 Ocak 2009 tarihinde MIT, Uluslararası İlişkiler Merkezi'nde yapılan bir konuşmaya dayanıyor. Makalenin daha önceki versiyonları ZNet ve *The Spokesman*'de (s. 103, İngiltere, 2009) yayımlandı.

Noam Chomsky'nin "Olası (Fakat Gerçekleşmeyecek) Bir Ortadoğu Barışı" [A Middle East Peace That Could Happen (But Won't)] adlı makalesi daha önce 27 Nisan 2010'da TomDispatch'te yayımlandı. Makale, Chomsky'nin *Hopes and Prospects* adlı kitabındaki (Chicago: Haymarket Books, 2010) bir bölümün gözden geçirilmiş halidir [Türkçesi: Hayaller ve Umutlar, çev. Bahar Şahin, Yarın Yayınları, 2011].

NOTLAR

1. BÖLÜM. FİLİSTİN'İN KADERİ: NOAM CHOMSKY İLE SÖYLEŞİ (2007)

1. Thomas Carothers, *Critical Mission: Essays on Democracy Promotion* (Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 2004), giriş ve s. 7.
2. Bkz. Gilbert Achcar, Noam Chomsky ve Stephen Shalom, *Perilous Power* (Boulder, CO: Paradigm Publishers, 2007), daha fazla bilgi edinmek için sonsöz, not 29. [Türkçesi: *Tehlikeli Güç*, çev. Yavuz Alogan, İthaki Yayınları, 2007]
3. Bkz. Alistair Crooke, "Our Second Biggest Mistake in the Middle East," *London Review of Books* 29, no. 13 (5 Temmuz 2007): s. 3-6; ve Jonathan Steele, "Hamas Acted on a Very Real Fear of a US-Sponsored Coup," *Guardian*, 22 Haziran 2007, s. 37. Aynı zamanda bkz. David Rose, "The Gaza Bombshell," *Vanity Fair*, Nisan 2008; Norman Olsen, "An Inside Story of How the US Magnified Palestinian Suffering, *Christian Science Monitor*, 12 Ocak 2009.
4. Richard Falk, "Slouching Toward a Palestinian Holocaust," ZNet, 5 Temmuz 2007, www.zcommunications.org/slouching-toward-a-palestinian-holocaust-by-richard-falk.
5. "Israel's Road Map Reservations," *Haaretz*, 27 Mayıs 2003, www.haaretz.com/ hasen/pages/ShArt.jhtml?itemNo=297230.
6. Zikreden Helene Cooper, "Blair to Tackle Economics but Not Peace Efforts, a Task Reserved for Rice," *New York Times*, 28 Haziran 2007.
7. Michael MccGwire, "The Rise and Fall of the NPT: an Opportunity for Britain," *International Affairs* 81, no. 1 (2005): s. 115-40.
8. Edward Said, "Palestinians under Siege," *London Review of Books* 22, no. 24 (14 Aralık 2000).
9. Marvin Kalb ve Carol Saivetz, "The Israeli-Hezbollah War of 2006: The Media as a Weapon in Asymmetrical Conflict," *Harvard International Journal of*

Press/Politics 12, no. 3 (2007): s. 43-66, alıntı s. 44.

10. Örneğin bkz. Aviv Lavie, "Inside Israel's Secret Prison," *Haaretz*, 23 Ağustos 2003.
11. Gilbert Achcar, *Eastern Cauldron: Islam, Afghanistan and Palestine in the Mirror of Marxism* (Londra: Pluto, 2004), s. 264.

2. BÖLÜM. TARİHİN DEMETLERİ: ABD'NİN FİLİSTİN SORUNUNA MÜDAHİL OLUŞU

1. John Mearsheimer ve Stephen Walt, "The Israel Lobby," *London Review of Books* 28, no. 6 (23 Mart 2006).
2. Zikreden Lawrence Davidson, *America's Palestine: Popular and Official Perceptions from Balfour to Israel's Statehood* (Gainesville: University Press of Florida, 2001), s. 2.
3. George Antonious, *The Arab Awakening* (Beyrut: Khayats, 1945).
4. Bkz. Ilan Pappé, "Arab Nationalism," Gerard Delanty ve Krishan Kumar (ed.), *The Sage Handbook of Nations and Nationalism* içinde (Londra: Sage, 2006), s. 500-3.
5. Davidson, *America's Palestine*, s. 8, n. 25.
6. Bkz. Ruth Kark, "American Consular Reports as a Source for the Study of Nineteenth Century Palestine," *Cathedra* 50 (1989): s. 133-9.
7. Davidson, *America's Palestine*, s. 4, n. 13.
8. Joseph M. Canfield, *The Incredible Scofield and His Book* (Vallecito, CA: Ross House Books, 1988).
9. Stephen Sizer, *Christian Zionism: Road Map to Armageddon* (New York: Inter-Varsity Press, 2005).
10. Bütün bu dönemi yeni bir bakışla şu eserde okuyabilirsiniz: Max Blumenthal, "Birth Pangs of a New Christian Zionism," *Nation*, 8 Ağustos 2006, www.thenation.com/article/birth-pangs-new-christian-zionism.
11. Alıntının yapıldığı kaynak Jerry Falwell, "Future Word: An Agenda for the Eighties," Jerry Falwell (ed.), Ed Dobson ve Ed Hindson ile birlikte, *The Fundamentalist Phenomenon: The Resurgence of Conservative Christianity* içinde (Garden City, NY: Doubleday, 1981): s. 186-223, alıntı s. 215. Hıristiyan siyonizminin siyasi ve teolojik programı için bkz. "Proclamation of the Third

International Christian Zionist Conference". 25-29 Şubat 2006'da Kudüs'te toplanan bu konferans, İsrail'in kendini savunması, bölünmemiş bir Kudüs ve Golan Tepeleri'ne el konulması için çağrı yapmıştı: http://christianactionforisrael.org/congress.html. Hıristiyan siyonizmi, bu akımın Amerika'da yaygınlaştırılmasında Falwell'in oynadığı merkezi rol ve inanç ile İsrail'in güvenlik ve yayılma politikasının birleşimi için bkz. Merril Simon, *Jerry Falwell and the Jews* (Middle Village, NY: Jonathan David Publishers, 1984); ve Stephen Spector, *Evangelicals and Israel: The Story of American Christian Zionism* (New York: Oxford University Press, 2009).

12. Sizer, *Christian Zionism*.
13. Donald M. Love, *Henry Churchill King of Oberlin* (New Haven, CT: Yale University Press, 1956).
14. Davidson, *America's Palestine*, s. 6.
15. David Hapgood, *Charles R. Crane: The Man Who Bet on People* (New York: Xlibris Publications, 2000), s. 56-63.
16. Harry N. Howard, *The King Crane Commission: An American Inquiry into the Middle East* (Beyrut: Khayats, 1963).
17. Davidson, *America's Palestine*, s. 146, n. 27.
18. Ilan Pappé, *The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1947-1951* (Londra ve New York: I. B. Tauris, 1994), s. 36.
19. Marc Lee Raphael, *Abba Hillel Silver: A Profile of American Judaism* (New York: Holmes and Meier, 1989).
20. H. Paul Jeffers, *The Napoleon of New York: Mayor Fiorello LaGuardia* (Toronto: John Wiley and Sons, 2002).
21. W. Brooke Graves, *Administration of the Lobby Registration Provision of the Legislation Reorganization Act of 1946: An Analysis of Experience During the 80th Congress* (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1949).
22. Abraham Ben-Zvi, *Eisenhower, Kennedy, and the Origins of the American-Israeli Alliance* (New York: Columbia University Press, 1998).
23. Cheryl Rubenberg, *Israel and the American National Interest: A Critical Examination* (Chicago: University of Illinois Press, 1989), s. 329-77.
24. Alfred Lilienthal, "J. William Fulbright: A Giant Passes," *Washington Report*

on Middle Eastern Affairs (Nisan-Mayıs 1995): s. 92-3.

25. Douglas Little, "The Making of a Special Relationship: The United States and Israel, 1957-1968," *International Journal of Middle East Studies* 25, no. 4 (Kasım 1993): s. 563-85.
26. Joel Beinin, "Pro-Israeli Hawks and the Second Gulf War," Middle East Report Online, 6 Nisan 2003, www.merip.org/mero/mero040603.html.
27. Andrew I. Killgore, "According to Indictment, AIPAC Has Been under Investigation since 1999," *Washington Report on Middle East Affairs*, Kasım 2005, www.washingtonreport.org/archives/November_2005/0511019.html.
28. Juan Cole, "AIPAC's Overt and Covert Ops," Antiwar.com, 30 Ağustos 2004, www.antiwar.com/cole/?articleid=3467.
29. Hannah Arendt, *The Jew as Pariah: Jewish Identity and Politics in the Modern Age* (New York: Grove, 1978).
30. Seymor Martin Lipset ve Earl Raab, *Jews and the New American Scene* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1995), s. 26-7.
31. Raporun tamamı için bkz. William River Pitt ve Scott Ritter, *War on Iraq* (New York: Context Books, 2003).
32. Naseer Aruri, *Dishonest Broker: The US Role in Israel and Palestine* (Cambridge, MA: South End Press, 2003), s. 127-48.
33. *Age.*
34. Senato Dışilişkiler Komitesi, *High Costs of Crude: The New Currency of Foreign Policy*, 109th Cong., 1st sess., 16 Kasım 2005 (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 2006).
35. David Ben-Gurion, Günlük, 27 Ekim 1948.
36. Dana Milbank, "AIPAC's Big, Bigger, Biggest Moment," *Washington Post*, 24 Mayıs 2005, s. 14.
37. Aruri, *Dishonest Broker*, s. 37.
38. Gary Leupp, "'An American Strike on Iran Is Essential for Our Existence': AIPAC Demands 'Action' on Iran," CounterPunch, 24-25 Şubat 2007, www.counterpunch.org/leupp02242007.html.

3. BÖLÜM. İNKÂR DURUMU: İSRAİL TARİHİNDE VE GÜNÜMÜZDE *NAKBAH*

1. Edward Said, *Culture and Imperialism* (New York: Alfred K. Knopf, Inc., 1993). [Türkçesi: *Kültür ve Emperyalizm*, çev. Necmiye Alpay, Hil Yayınları, 3. baskı, 2010]
2. Trajedinin boyutları bir makaleler derlemesi olan şu eserde gayet iyi betimlenmektedir: Ghada Karmi ve Eugene Cortran (ed.), *The Palestinian Exodus, 1948-1988* (Londra: Ithaca Press, 1999).
3. Pappé, *Making of the Arab-Israeli Conflict*, s. 124-43.
4. Özellikle bkz. Nur Masalha, *Expulsion of the Palestinians: The Concept of "Transfer", in Zionist Political Thought, 1882-1948* ve Nur Masalha, *A Land without a People: Israel, Transfer and the Palestinians 1949-96* (Londra: Faber and Faber, 1997). Masalha'ın daha sonraki, *Imperial Israel and the Palestinians: The Politics of Expansion, 1967-2000* (Londra: Pluto Press, 2000) adlı çalışması, Herzlci siyonizmdeki emperyal buyruğu kapsamlı şekilde ele alıyor. Yakınlarda yayımlanan, *The Politics of Denial: Israel and the Palestinian Refugee Problem* (Londra: Pluto Press, 2003) adlı kitabı ise topraklarından sürülen Filistinliler meselesinde İsrail'in masumiyet iddiasını ele alıyor.
5. Bu ifade, *Zionism and the State of Israel: A Moral Inquiry* (Londra ve New York: Routledge, 1999), s. 9'da Michael Prior tarafından yapılan çeviridir. Orijinal metin şöyledir: "*Die arme Bevölkerung trachten wir unbemerkt über die Grenze zu schaffen, indem wir in den Durchzugsländern Arbeit verschaffen aber in unserem eigenen Lande jederlei Arbeit verweigern*" (Theodor Herzl, *Briefe und Autobiographische Notizen, 1886-1895*, cilt II, Johannes Wachten ve diğerleri (ed.) (Berlin: Propylaen Verlag, 1983), s. 117-18.
6. Masalha, *Expulsion of the Palestinians*, s. 93-141.
7. Shabtai Teveth, *Ben-Gurion and the Palestinian Arabs* (Oxford: Oxford University Press, 1985), s. 189.
8. Örneğin bkz. Masalha, *Expulsion of the Palestinians*.
9. Simha Flapan, *Zionism and the Palestinians 1917-1947* (Londra: Croom Helm, 1979); Simha Flapan, *The Birth of Israel: Myths and Realities* (Londra: Croom Helm, 1987); Baruch Kimmerling, *Zionism and Territory: The*

Socio-Territorial Dimensions of Zionist Politics (Los Angeles ve Berkeley: University of California, Institute of International Studies [Research Series, No. 51], 1983); Benny Morris, *The Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947-1949* (Cambridge: Cambridge University Press, 1987); Benny Morris, *1948 and After: Israel and the Palestinians* (Oxford: Oxford University Press, 1990); Benny Morris, *Israel's Border Wars* (Oxford: Oxford University Press, 1993); Ilan Pappé, *Britain and the Arab-Israeli Conflict 1948-1951* (Londra: Macmillan, 1988); Pappé, *Making of the Arab-Israeli Conflict*; Tom Segev, *The First Israelis*, İngilizce edisyonu: Arlen N. Weinstein (ed.) (New York: The Free Press/Londra: Collier Macmillan, 1986); Tom Segev, *The Seventh Million: The Israelis and the Holocaust*, çev. Haim Watzan (New York: Hill and Wang, 1993); Israel Shahak, *Report: Arab Villages Destroyed in Israel*, 2. baskı (Kudüs: Shahak, 1975); Anita Shapira, *Land and Power: The Zionist Resort to Force* (Oxford: Oxford University Press, 1992); Avi Shlaim, *Collusion across the Jordan: King Abdullah, the Zionist Movement, and the Partition of Palestine* (New York: Columbia University Press, 1988).

10. Konferans belgeleri, davetlilerin sunduğu bazı ilave tebliğlerle birlikte şu kitapta yayımlanmıştır: Naseer Aruri (ed.), *Palestinian Refugees and Their Right of Return* (Londra ve Sterling, VA: Pluto Press, 2001).
11. Matthew Engel, "Senior Republican Calls on Israel to Expel West Bank Arabs," *Guardian*, 4 Mayıs 2002.

4. BÖLÜM. "TÜM VAHŞİLERİ İMHA EDİN": GAZZE 2009

1. Mouin Rabbani, "Birth Pangs of a New Palestine," Middle East Report Online, 7 Ocak 2009, www.merip.org/mero/mero010709.html.
2. Uri Blau ve Yotam Feldman, "How IDF Legal Experts Legitimized Strikes Involving Gaza Civilians," *Haaretz*, 22 Ocak 2009; Yotam Feldman ve Uri Blau, "Consent and Advise," *Haaretz*, 29 Ocak 2009.
3. Sabrina Tavernise, "Rampage Shows Reach of Militants in Pakistan," *New York Times*, 31 Mart 2009; Feldman ve Blau, "Consent and Advise."
4. Ethan Bronner, "Parsing Gains of Gaza War," *New York Times*, 19 Ocak 2009. 1950'lerdeki "bize karşı gelinirse 'çılgına döneriz'" (*nishtagea*) konsepti hakkında bkz. Chomsky, *Fateful Triangle: The United States, Israel, and the Palestinians* (Cambridge, MA: South End Press, 1999), s. 467 ve devamı.

[Türçesi: Kader Üçgeni, çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, 1. Baskı, 1993]

5. Craig Whitlock ve Reyham Abdel Kareem, "Combat May Escalate in Gaza, Israel Warns; Operation in Densely Packed City, Camps Weighed," *Washington Post*, 11 Ocak 2009.
6. Kaynaklar ve ayrıntılar için bkz. *Fateful Triangle* ve Cheryl Rubenberg, *Journal of Palestine Studies*, özel sayı, "The War in Lebanon," cilt 11, no. 4-cilt 12, no. 1 (Yaz-Sonbahar 1982): s. 62-68.
7. General Mordechai Gur ile mülakat, *Al Hamishmar* (10 Mayıs 1978), zikreden Noam Chomsky, *Towards a New Cold War* (New York: Pantheon, 1982), s. 320.
8. Ze'ev Schiff, *Haaretz*, 15 Mayıs 1978.
9. Eban tarafından 16 Ağustos 1981 tarihli *Jerusalem Post*'ta zikredilmiştir. Aynı zamanda bkz. Meiron Benvinisti, *Sacred Landscape: The Buried History of the Holy Land since 1948* (Berkeley: University of California Press, 2000) ve Ehud Sprinzak, *The Ascendance of Israel's Radical Right* (New York: Oxford University Press, 1991).
10. Thomas Friedman, "Israel's Goals in Gaza?" *New York Times*, görüş yazısı, 14 Ocak 2009.
11. Steven Erlanger, "Weighing Crimes and Ethics in the Fog of Urban Warfare," *New York Times*, 17 Ocak 2009.
12. Fawaz Gerges, "Gaza Notebook," *Nation*, 16 Ocak 2009.
13. Ethan Bronner, "Israel Lets Reporters See Devastated Gaza Site and Image of a Confident Military," *New York Times*, 16 Ocak 2009; Chomsky, *Pirates and Emperors Old and New* (New York: Claremont Research and Publications, 1986; genişletilmiş baskı, Boston: South End Press, 2002), s. 44 ve devamı. [Türkçesi: *Korsanlar ve İmparatorlar*, çev. Fatma Ünsal, Yeni Zamanlar Yayınları, 2004.]
14. Gerges, "Gaza Notebook".
15. "Gaza Relief Boat Damaged in Encounter with Israeli Vessel," CNN.com, 30 Aralık 2008, www.cnn.com/2008/WORLD/meast/12/30/gaza.aid.boat/index.html; "Mckinney on Boat in Gaza Crash," video, CNN.com, www.cnn.com/2008/WORLD/meast/12/30/gaza.aid.boat/index.html#cnnSTCVideo; "Israeli Patrol Boat Collides with Aid Ship off Gaza," Agence France Presse

30 Aralık 2008; Zeina Karam, "Gaza Protest Boat Sails into Lebanon," Associated Press (30 Aralık 2008); "Israel Accused of Ramming Gaza Aid Ship," *Guardian Unlimited* (30 Aralık 2008); ve Stefanos Evripidou, "Gaza Mercy Mission Rammed by Israeli Navy," *Cyprus Mail*, 31 Aralık 2008.

16. Bkz. aşağıdaki not 20. Aynı zamanda bkz. Gilbert Achcar, Noam Chomsky ve Stephen Shalom, *Perilous Power* (Boulder, CO: Paradigm, 2007), s. 239.
17. "Arabs Fiddle and Squabble, Again, as Palestine Bleeds and Burns, Again," başyazı, *Daily Star* (Lübnan), 14 Ocak 2009.
18. Amal Saad-Ghorayeb, "Will Hizbullah Intervene in the Gaza Conflict?" *Daily Star* (Lübnan), 13 Ocak 2009 ve Zeev Maoz, "The War of Double Standards," 24 Temmuz 2006, http://psfaculty.ucdavis.edu/zmaoz/The%20War%20of%20Double%20Standards.pdf.
19. *Agk.*
20. Friedman, "Israel's Goals in Gaza?"; "Senator Kerry's Speech on the Middle East to the Brookings Institution," Senator Kerry's Online Office, basın bülteni, http://kerry.senate.gov/cfm/record.cfm?id=309250, 9 Mart 2009; ve *Pirates and Emperors*, s. 63'te David Shipler'in, "Palestinians and Israelis Welcome Their Prisoners Freed in Exchange" (*New York Times*, 25 Kasım 1983) başlıklı haberi zikrediliyor.
21. Idith Zertal ve Akiva Eldar, *Lords of the Land* (New York: Nation Books, 2007), s. xii, 450.
22. Stefano Ambrogi, "U.S. Seeks Ship to Move Arms to Israel," Reuters, AlertNet, 9 Ocak 2009, www.alertnet.org/thenews/newsdesk/L9736369.htm.
23. Zikreden Thalif Deen, "U.S. Weaponry Facilitates Killings in Gaza," Inter Press Service, 8 Ocak 2009, http://ipsnews.net/news.asp?idnews=45337.
24. Zikreden Nikos D. A. Arvanites, "U.S. Resupplying Israel from Port in Greece," Ekonom:east Media Group, 13 Ocak 2009, www.emg.rs/en/news/region/75403.html.
25. Stephen Zunes, "Obama and Israel's Military: Still Arm-in-Arm," *Foreign Policy in Focus*, 4 Mart 2009, www.fpif.org/articles/obama_and_israels_military_still_arm_in_arm.
26. "US Cancels Israel Arms Shipment over Greek Objections," Agence France-Presse, 13 Ocak 2009.

27. Zikderen Thalif Deen, "U.S. Weaponry Facilitates Killings in Gaza," Inter Press Service, 8 Ocak 2009.
28. William Hartung ve Frida Berrigan, "U.S. Weapons at War 2008: Beyond the Bush Legacy," NewAmerica.net, www.newamerica.net/publications/ policy/ u_s_weapons_war_2008_0; Ali Gharib, "U.S. Arms Deployed in Wars Around the Globe," Inter Press Service, 11 Aralık 2008; Jim Wolf, "U.S. Arms Sales Seen Booming in 2009," Reuters, 15 Aralık 2008; ve Geraldine Baum, "U.S. Opposes Arms Trade Treaty," *Los Angeles Times*, 1 Kasım 2008.
29. Mads Gilbert, "Doctor Decries Israeli Attacks," video, YouTube.com, www.youtube.com/watch?v=Ev6ojm62qwA; ve Bronner, "Parsing Gains of War in Gaza."
30. John Heilprin, "UN Contradicts Israel over Depth of Crisis in Gaza," Associated Press, 6 Ocak 2009.
31. Ethan Bronner, "Israeli Attack Splits Gaza; Truce Calls Are Rebuffed," *New York Times*, 4 Ocak 2009.
32. Zikreden kaynak: Steven Lee Myers ve Helene Cooper, "Gaza Crisis Is Another Challenge for Obama, Who Defers to Bush for Now," *New York Times*, 29 Ocak 2008.
33. "22nd Day of Continuous IOF Attacks on the Gaza Strip," basın bildirisi, Palestinian Centre for Human Rights, 17 Ocak 2009. Daha sonra yapılan dikkatli bir sayım rakamların daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. "Israeli Troops Head Out of Devastated Gaza," Reuters, 19 Ocak 2009; "IOF Unilaterally Ceases Fire; Redeploys inside Gaza-Dozens of Decomposed Bodies Found under Houses Rubble and Enormous Destruction in Neighborhoods," basın bildirisi, Al Mezan Center for Human Rights, 18 Ocak 2009.
34. Yoav Stern ve Yossi Melman, "ABC: IAF Attacked 3 Times in Sudan," *Haaretz*, 29 Mart; Charles Levinson ve Jay Solomon, "U.S., Egypt Push Sudan about Arms," *Wall Street Journal*, 29 Mart 2009.
35. Akiva Eldar,"Israeli Rejection of Gaza Deal May Topple Abbas," Haaretz.com, 9 Ocak 2009, www.haaretz.com/hasen/spages/1054143.html; zikreden Mark Landler, "U.S. Pact Seen as Step Toward Gaza Cease-Fire," *New York Times*, 16 Ocak 2009.
36. Gerges, "Gaza Notebook."

37. Tobias Buck, "Gaza Offensive Boosted Hamas, Poll Concludes," *Financial Times*, 6 Şubat 2009.
38. Andrew England, "Al-Jazeera Journalists Become the Faces of the Frontline," *Financial Times*, 14 Ocak 2009; Noam Cohen, "Few in U.S. See Jazeera's Coverage of Gaza War,"*New York Times*, 12 Ocak 2009.
39. İsrail'in kaygısı güvenlik olsaydı, o zaman duvar uluslararası topluluğun tanıdığı sınır olan Yeşil Hat üzerinde inşa edilebilirdi ve –işgal altındaki topraklara erişimi engellenecek olan İsrailliler dışında– kimsenin bir itirazı olmazdı.
40. Alıntılar Genelkurmay Başkanı Rafael Eitan ve Başbakan İzhak Şamir'den yapılmıştır. Bu ve başka örnekler için bkz. *Fateful Triangle*.
41. Charles Levinson, "Israelis Watch the Fighting in Gaza from a Hilly Vantage Point," *Wall Street Journal*, 8 Ocak 2009. Aynı zamanda bir tepenin üzerinde dans eden Ortodoks Yahudileri gösteren ve "Gazze Şeridi'nin hemen dışındaki bir tepenin üzerinde İsrailliler Gazze'ye yönelik hava saldırılarını seyrediyor ve saldırıları kutlamak için dans ediyorlar, 8 Ocak 2009. Newscom" başlığını taşıyan fotoğrafa için bkz. http://electronicintifada.net/v2/article10215.shtml.
42. Anshil Pfeffer, Haaretz.com, 9 Ocak 2009, www.haaretz.co.il/hasite/spages/1056116.html (İbranice). Matthew Wagner, "Rabbis Order Soldiers and Police to Refuse to Dismantle Outposts. But Major Insubordination Seen as Unlikely," *Jerusalem Post*, 27 Mayıs 2009. Dinci milliyetçi hahamların rolü konusunda bkz. Zertal ve Eldar, *Lords of the Land*. Bu hahamlar arasında en çok saygı gösterilen şahsiyetlerden biri olan haham Tzvi Yehudah Kook şunları söylemişti: "Tam kurtuluş anını yaşıyoruz" ve bütün İsrail Ülkesi'ni içine alan devlet "tamamen kutsal ve lekesizdir"; zikreden kaynak: Gershom Gorenberg, *The Accidental Empire* (New York: Times Books, 2006), s. 275.
43. Alan Dershowitz, "Lebanon Is Not a Victim," *Huffington Post*, 7 Ağustos 2006, www.huffingtonpost.com/alandershowitz/lebanon-is-not-a_victim_b_26715.html?view=print; Alan Dershowitz (video), www.youtube.com/watch?v=HCShwgO6MiM.
44. Ehud Olmert, 24 Mayıs 2006'daki ABD Kongresi ortak bileşiminde yaptığı konuşma. Konuşmanın tam metni için bkz. "Address by Prime Minister Ehud Olmert to Joint meeting of US Congress," İsrail Büyükelçiliği web sitesi,

www.israelnewsagency.com/israelolmertcongress48480524.html.

45. Likud Partisi'nin seçim programı için bkz. İsrail parlamentosu (Knesset) web sitesi, www.knesset.gov.il/elections/knesset15/elikud_m.htm.

46. Olmert, yolsuzluk suçlamaları yüzünden istifa ettiği dönemde İsrail'de verdiği bir mülakatta daha önceki bütün tezlerinden geri çekilmiş ve ilk kez uluslararası konsensüsü kabul etmişti. Ethan Bronner, "Olmert Says Israel Should Pull Out of West Bank," *New York Times*, 30 Eylül 2008. Bu duruma ilişkin bir yorum geliştirmek epeyce zor, çünkü sonra aldığı tutumlarda yasadışı genişlemeci programlarına uygun davranmayı sürdürdü.

47. *Report on Israeli Settlements*, Foundation for Middle East Peace, Ocak-Şubat 2009; Ghassan Bannoura, "Report: Peace Now Annual Settlement Report Shows an Increase of Constructions," International Middle East Media Center, 28 Ocak 2009; Mark Landler, "Clinton Expresses Doubts about an Iran-U.S. Thaw," *New York Times*, 3 Mart 2009, A6; Sara Miller, "Peace Now: Israel Planning 73,300 New Homes in West Bank," *Haaretz*, 2 Mart 2009. Miller'in belirttiğine göre, Nisan 2009'da Netanyahu'nun kabinesine katılması beklenen sağcı Ulusal Birlik Partisi milletvekili Yaakov Katz Ordu Radyosu'na şunları söylemişti: "[Barış Şimdi yetkilisi Yariv] Oppenheimer'ın ana hatlarını ortaya koyduğu planları hayata geçirmek için elimizden geleni yapacağız... Tanrı'nın yardımıyla bunların hepsini önümüzdeki birkaç yılda gerçekleştireceğimizi ve burada tek bir devlet olacağını umuyorum." Her zaman olduğu gibi burada da can alıcı husus, Yaakov Katz'ın Washington'dan ne kadar yardım bekleyebileceğidir. Yerleşimlerin genişleme tarzlarına ilişkin olarak bkz. Zertal ve Eldar, *Lords of the Land*. Yerleşimlerin "halkalar şeklinde" genişlemesi konusunda bkz. B'Tselem, *Access Denied: Israeli Measures to Deny Palestinians Access to Land around Settlements*, Eylül 2008, www.btselem.org/english/Publications/Summaries/200809_Access_Denied.asp.

48. Zikreden Gorenberg, *Accidental Empire*, s. 82. Yossi Beilin, *Mehiro shel Ihud* (Tel Aviv: Revivim, 1985), s. 42. Bu kaynakta, 1977'ye kadar iktidara gelmiş olan İşçi Partisi hükümetlerinin icraatları hakkında önemli bir inceleme bulabilirsiniz.

49. Zikreden Gorenberg, *Accidental Empire*, s. 99 ve devamı, 110-1, 173. Mahkeme kararlarının dikkatli bir analizi için bkz. Norman Finkelstein, *Beyond*

Chutzpah (Berkeley ve Los Angeles: University of California Press, 2008, genişletilmiş karton kapak baskı), sonsöz, s. 227-70.

50. Ran HaCohen, "Pacifying Gaza," Antiwar.com, 31 Aralık 2008, http://antiwar.com/hacohen/?articleid=13970.

51. Shlomo Avineri, *Haaretz*, 18 Mart 2003. Belki burada ironi yapılmak istenmiştir, ama pek öyle görünmüyor. Genellikle bunu anlatabilmek zordur. İsrail propagandası için kullanılan İbranice terim *hasbara*'dır ve "açıklama" anlamı taşır. İsrail'in her yaptığı zorunlu olarak doğru olduğundan yalnızca olayları dışarıdan seyredip kafası karışanlara açıklama yapmak gerekir.

52. Ari Shavit, "Gaza Op May Be Squeezing Hamas, but It's Destroying Israel's Soul," *Haaretz*, 16 Ocak 2009.

53. "UN Press Conference on Gaza Humanitarian Situation," Birleşmiş Milletler, 15 Ocak 2009, www.un.org/News/briefings/docs/2009/090115_Gaza.doc.htm. Tobias Buck, Andrew England ve Heba Saleh, "Assault Kills Top Hamas Leader," *Financial Times*, 15 Ocak 2009. Al Jazeera, "Gazans Count the Cost of War," 16 Ocak 2009, http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2009/01/200911614139351463.html; Tamer Saliba ve Patrick Quinn, "UN Says Gaza Faces Humanitarian Catastrophe," Associated Press, 16 Ocak 2009.

54. Uluslararası Af Örgütü (UAÖ), "Israel/Occupied Palestinian Territories: Israel's Use of White Phosphorus Against Gaza Civilians 'Clear and Undeniable,'" 19 Ocak 2009, www.amnesty.org/en/formedia/press-releases/israeloccupied-palestinian-territories-israelo39s-use-white-phosphorus-a; ve "Foreign-supplied Weapons Used Against Civilians by Israel and Hamas," 20 Şubat 2009, www.amnesty.org/en/news-and-updates/foreign-supplied-weapons-used-against-civilians-israel-and-hamas-20090220. UAÖ, Hamas'a da ambargo uygulanması çağrısı yaptı; fakat bu çağrı bariz şekilde anlamsızdır.

55. Sheera Frenkel, "Amnesty International: Gaza White Phosphorus Shells Were US Made," *Times* (Londra) online, 24 Şubat 2009, www.timesonline.co.uk/tol/news/world/middle_east/article5792182.ece; "Amnesty International Says Israel Misused US-Supplied Weapons in Gaza," VOA news, 23 Şubat 2009, www.voanews.com/english/20090223voa17.cfm.

56. Peter Beaumont, "Gaza Desperately Short of Food after Israel Destroys Farmland," *Observer*, 1 Şubat 2009; Donald Macintyre, "An Assault on the Peace Process," *Independent*, 26 Ocak 2009.

57. IRIN-BM İnsani İşler Koordinasyon Dairesi, "Tough Times for University Students in Gaza," 26 Mart 2009, www.irinnews.org/PrintReport.aspx?ReportId=83655.
58. Gideon Levy, "The Ebb, the Tide, the Sighs," *Haaretz*, 16 Kasım 2008; "Al Mezan Center Condemns the Escalation of Israeli Violations against Palestinian Fishers and Calls on the International Community to Act, and Civil Society to Intensify its Solidarity Campaigns," Al Mezan Center for Human Rights, basın bülteni, 25 Mart 2009, www.mezan.org/en/detail.php?id=8594&ddname=fishermen&id_dept=9&id2=9&p=center; International Solidarity Movement, "Gazan Coast Becoming a 'No-go' Zone," 16 Şubat 2009; "Gaza Marine Project—and Who Owns It?" video, www.youtube.com/watch?v=cyPtd6qKLVE&feature=channel_page.
59. *Platts Commodity News*, 3 Şubat, 2000. Aynı zamanda bkz. *Platts Commodity News*, 3 Aralık 2008; "Israel Power Firm Sends Top Team to London for Talks with BG," *Platt's Commodity News*, 16 Şubat 2009. Bu haberde IEC'nin, "British Gas Group (BG) ile Gazze açıklarındaki alandan doğalgaz satın alınmasını konuşmak için Londra'ya üst düzey bir heyet gönderdiği" aktarılıyor; *Economist Intelligence Unit*, 20 Ocak; Amotz Asa-El, "Gas Discovery Tempers Israeli Recession Blues," *Market Watch* (Kudüs), 27 Ocak 2009; Steve Hawkes ve Sonia Verma (Kudüs), "BG Group at Centre of $4bn Deal to Supply Gaza Gas to Israel," *Times* (Londra), 23 Mayıs 2007; Michel Chossudovsky, "War and Natural Gas: The Israeli Invasion and Gaza's Offshore Gas Fields," Center for Research on Globalization, 8 Ocak 2009, www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=11680. Aynı zamanda bkz. Martin Barillas, "Massive Natural Gas Deposits Found Off Israel," 19 Ocak 2009, SperoNews, www.speroforum.com/a/17732/Massive-natural-gas-deposits-found-off-Isr.
60. Bkz. "Good News, Iraq and Beyond," *Hopes and Prospects* içinde, 5. Bölüm (Chicago: Haymarket, 2010). [Türkçesi: *Hayaller ve Umutlar*, Bahar Şahin, Yarın Yayınları, 2011.]
61. "Apocalypse Near," Noam Chomsky, Merav Yudilovitch tarafından yapılan söyleşi, *Ynet*, 4 Ağustos 2006, www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3286204,00.html.
62. Ali Abunimah, "We Have No Words Left," *Guardian*, 29 Aralık 2008. Mustapha Barghouti, "Palestine's Guernica and the Myths of Israeli Victimhood,"

http://palestinethinktank.com/2008/12/29/mustafa-barghouti-palestines-guernica-and-the-myths-of-israeli-victimhood/, 29 Aralık 2008.

63. İsrail'in Doğu Kudüs'te Araplara ait 80 evi daha yıkması üzerine Hillary Clinton'ın sert uyarısı için bkz. Sue Plemingve Mohammed Assadi, "Clinton Criticises Israel over E. Jerusalem Demolition," Reuters, 4 Mart 2009.
64. Hamas hakkında, diğer kaynakların yanı sıra bkz. İsmail Haniyeh, "Aggression Under False Pretenses," *Washington Post*, 11 Temmuz 2006; Halid Meşal, "Our Unity Can Now Pave the Way for Peace and Justice," *Guardian*, 13 Şubat 2007. Guy Dinmore ve Najmeh Bozorgmehr, "Iran 'Accepts Two-state Answer' in Mideast," *Financial Times*, 2 Eylül 2006; "Leader Attends Memorial Ceremony Marking the 17th Departure Anniversary of Imam Khomeini," The Center for Preserving and Publishing the Works of Grand Ayatollah Sayyid Ali Khamenei, 4 Haziran 2006, http://english.khamenei.ir/index.php?option=com_content&task=view&id=442&Itemid=2. Aynı zamanda bkz. İranlı akademisyen Ervand Abrahamian, "Hamaney İran'ın, Filistinliler Neye Karar Verirlerse Onu Kabul Edeceğini Söyledi" David Barsamian, (ed.), *Targeting Iran* içinde (San Francisco: City Lights, 2007), s. 112. Hassan Nasrallah da birçok kez aynı görüşü dile getirdi.
65. Kayıtların kısa bir incelemesi ve kaynaklar için bkz. *Failed States*. Ayrıca bkz. Norman Finkelstein, *Image and Reality of the Israel-Palestine Conflict* (Londra: Verso, 1996; yeni baskı 2003). Başından bu yana, İsrail'in güvenlik ve diplomatik anlaşma yerine genişleme lehine yaptığı bariz tercihi açığa çıkaran İsrail güvenlik stratejisinin ayrıntılı ve eleştirel bir analizi için bkz. Zeev Maoz, *Defending the Holy Land* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 2006).
66. Ethan Bronner, "Gaza War Role Is Political Lift for Ex-Premier," *New York Times*, 8 Ocak 2009.
67. Bkz. *Failed States*, s. 193 ve devamı.
68. Gareth Porter, "Israel Rejected Hamas Ceasefire Offer in December," Inter Press Service, 9 Ocak 2009, www.ipsnews.net/print.asp?idnews=45350. Son on yılda ateşkes ihlallerinin kaydının ayrıntılı bir analizi için bkz. Nancy Kanwisher, Johannes Haushofer ve Anat Biletzki, "Reigniting Violence: How Do Ceasefires End?" *Huffington Post*, 6 Ocak 2009, www.huffingtonpost.com/nancy-kanwisher/reigniting-violence-howd_b_155611.html. Yazarlar

analizlerinin, "çatışmaya ara verildikten sonra ilk önce öldüren tarafın büyük çoğunlukla İsrail olduğunu ... Aslına bakılırsa bir haftadan daha uzun süren bir aradan sonra karşı taraftan birini öldürenin neredeyse her zaman İsrail olduğunu gösterdiğini" söylüyorlar.

69. Dion Nissenbaum, "Israeli Ban on Sending Pasta to Gaza Illustrates Frictions," McClatchy Newspapers, 25 Şubat 2009; Joshua Mitnick ve Charles Levinson, "World News: Peace Holds in Gaza; U.N. Chief Blasts Israel," *Wall Street Journal*, 21 Ocak 2009; ve başka kaynaklar. Hamas'ın işgal sonrası ateşkes önerilerini, aynı zamanda saldırıdan önce İsrail tarafından reddedilen ateşkes önerilerini de hatırlatarak ele alan bir kaynak için bkz. Khaled Abu Toameh, "Haniyeh: Hamas will consider ceasefire initiatives. Fatah official says leader in hiding has 'raised the white flag," *Jerusalem Post*, 13 Ocak 2009; Stephen Gutkin, "Hamas Officials Signal Willingness to Negotiate," Associated Press, 29 Ocak 2009. Saldırıdan kısa süre önce İsrail'in ateşkes önerilerini reddetmesi hakkında bkz. Porter, "Israel Rejected Hamas Ceasefire"; Peter Beaumont, "Israel PM's Family Link to Hamas Peace Bid: Olmert Rejected Palestinian Attempts to Set Up Talks through GoBetween Before Gaza Invasion," *Observer*, 1 Mart 2009, s. 33.
70. Amos Harel ve Avilssacharoff, "IDF Carries Out First Arrest in Gaza Strip Since Pullout," *Haaretz*, 24 Haziran 2006, www.haaretz.com/news/idf-carries-out-first-arrest-in-gaza-strip-since-pullout-1.191233; Caleb Carr, "A War of Escalating Errors," *Los Angeles Times*, 12 Ağustos 2006. Noam Chomsky, *Interventions* (San Francisco: City Lights, 2007), s. 188. [Türkçesi: *Müdahaleler*, çev. Nuri Ersoy, Taylan Doğan, bgst Yayınları, 2008]
71. Howard Friel ve Richard Falk, *Israel-Palestine On Record* (New York: Verso, 2007), s. 136, 30 Haziran 2006 tarihli Human Rights Watch'u zikrediyor.
72. Zikreden Jeremy Bowen, "Bowen Diary:The Days Before War" BBCNews, 10 Ocak 2009, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7822048.stm.
73. Regev, David Fuller'in yaptığı mülakat, Channel 4, UK, (video), www.youtube.com/watch?v=N6eelrgYLo. Başyazı, "The Other Israel," *Holon Israel*, Aralık 2008-Ocak 2009.
74. Rory McCarthy, "Gaza Truce Broken as Israeli Raid Kills Six Hamas Gunmen," *Guardian*, 5 Kasım 2008.
75. David Rose, "The Gaza Bombshell," *Vanity Fair*, Nisan 2008. Norman Olsen,

"An Inside Story of How the US Magnified Palestinian Suffering," *Christian Science Monitor*, 12 Ocak 2009.

76. Ethan Bronner, "U.S. Helps Palestinians Build Force for Security," *New York Times*, 27 Şubat 2009. Kerry, "Speech on the Middle East."
77. ABD işgal ordusunun süreç içinde yüz binlerce Filipinliyi katlederek Filipinleri İspanyol yönetiminden fiilen kurtaran halk güçlerini yok etmesinden sonra uygulanan bu yöntemlerin kökenleri ve Birleşik Devletler'de toplumun gözetlenmesi ve denetlenmesi için bu yeni yöntemlerden nasıl yararlanıldığı konusunda bkz. Alfred McCoy, *Policing America's Empire: the United States, the Philippines, and the Rise of the Surveillance State* (Madison,WI: University of Wisconsin Press, 2009). Diğer çalışmaların yanı sıra bkz. Martha Huggins, *Political Policing: the United States and Central America* (Chapel Hill, NC: Duke University Press, 1998); Patrice McSherry, *Predatory States: Operation Condor and Covert War in Latin America* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2005).
78. Sara Roy, "If Gaza Falls..." *London Review of Books*, 1 Ocak 2009, s. 26; Sara Roy, "Israel's 'Victories' in Gaza Come at a Steep Price," *Christian Science Monitor*, 2 Ocak 2009; İnsan Hakları için Doktorlar-İsrail, Gazze Hakkında Acil Güncelleme, 28.12.2008, www.phr.org.il/default.asp?PageID=190&ItemID=430.
79. Porter, "Israel Rejected Hamas"; Beaumont, "Israel PM's family link to Hamas peace bid," *Observer* (UK), 1 Mart 2009.
80. Akiva Eldar, "White Flag, Black Flag," *Haaretz*, 5 Ocak 2009, www.haaretz.com/hasen/spages/1052621.html.
81. David Remnick, "Homelands," *New Yorker*, 12 Ocak 2009.
82. Bkz. *Fateful Triangle*, s. 201 ve devamı. *Pirates and Emperors*, s. 56 ve devamı.
83. Stephen Lee Myers, "The New Meaning of an Old Battle," *New York Times*, 4 Ocak 2009.
84. David Ben-Gurion, "Yishuv'un güçlü adamının ... BM'nin toprağı bölüştürme planını kabul ettiğini, ancak Yahudi devleti için ortaya koyduğu sınırları nihai sınırlar olarak kabul etmediğini" söylüyor ve sınırların "Yahudilerin açık bir askeri zaferi"yle belirleneceğini umuyordu. Avi Shlaim, *The Iron Wall* (New York: W.W. Norton, 2000), s. 28-9. Dahili tartışmalarda ise Ben-

Gurion açıkça şu görüşü savunuyordu: "Tarihte nihai düzenlemeler yoktur, ebedi sınırlar yoktur ve nihai siyasi talepler de yoktur. Dünyada daha birçok değişimler ve dönüşümler olacak." Mavera-i Ürdün'ü (Britanya Mandası döneminde Ürdün Nehri'nin doğusunda kalan bölge, şimdiki Ürdün –y.h.n.) kaybetmeyi kabul ettik, fakat "Batı Filistin'in tamamı üzerinde hak sahibiyiz" ve "İsrail Ülkesi'nin tamamını istiyoruz". Uri Ben-Eliezer, *The Making of Israeli Militarism* (Bloomington: Indiana University Press, 1998), s. 150-1.

85. Maoz, *Defending the Holy Land*, 103.
86. Chomsky, *Towards a New Cold War*, s. 461-462, *Toldot HaHaganah*, cilt. 2, s. 251 ve devamından alıntı yapılıyor. Han, (doğru bir şekilde) Filistin'deki yerli Yahudilerin siyonizme karşı olduklarından söz ettiği için (ve eşcinsellik nedeniyle) "patolojik" davranışlarda bulunmakla itham edilmişti.
87. Uluslararası Af Örgütü, "Gaza Ceasefire at Risk," 5 Kasım 2008, www.amnesty.org/en/news-and-updates/news/gaza-ceasefire-at+risk-20081105.
88. *Fateful Triangle*, s. 64 ve devamı. Bu sonucu destekleyen ciddi kanıtlar için bkz. Maoz, *Defending the Holy Land*.
89. Andrew Cordesman, "The War in Gaza: Tactical Gains, Strategic Defeat?" Center for Strategic and International Studies. 9 Ocak 2009, http://csis.org/publication/war-gaza. Türki El Faysal'ın kendi sözleri için bkz. "Saudi Arabia's Patience Is Running Out" *Financial Times*, 23 Ocak 2009.
90. Uri Avnery, "How Many Divisions?" Gush Shalom-Israeli Peace Bloc, 10 Ocak 2009, http://zope.gush-shalom.org/home/en/channels/avnery/1231625457.
91. Baruch Kimmerling, *Politicide: Ariel Sharon's War against the Palestinians* (Londra: Verso, 2003).

5. BÖLÜM. TEK DEVLETE DAYALI BİR ÇÖZÜM HAREKETİ İÇİN PLAN: SORUNLU BİR TARİH

1. Bkz. Ilan Pappé, *A History of Modern Palestine; One Country, Two Peoples*, 2. baskı. (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), s. 115-16. [Türkçesi: *Modern Filistin Tarihi*, çev. Nuri Plümer, Phoenix Yayınevi, 2007]
2. Şu kitabımda azınlık raporu üzerine yazmıştım: *The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1947-1951* (Londra and New York: I. B. Tauris, 2001), s. 16-46.

3. Birleşmiş Milletler Arşivi, BM Genel Kurulu Dosyaları, İkinci Oturuma ilişkin UNSCOP Harfi Harfine Rapor, Ağustos-Kasım 1947.
4. Bkz. Ali Abuminah, *One Country: A Bold Proposal to End the Israeli-Palestinian Impasse* (New York: Holt McDougal 2007); Ghada Karmi, *Married to Another Man: Israel's Dilemma in Palestine* (Londra: Pluto Press, 2007); Joel Kovel, *Overcoming Zionism: Creating a Single Democratic State in Israel/Palestine* (Londra: Pluto Press, 2007); ve Jamil Hilal (ed.), *Where Now for Palestine? The Demise of the Two-State Solution* (Londra: Zed Books 2007).
5. Bu kampanyanın web sitesi için bkz. Palestinian Campaign for the Academic & Cultural Boycott of Israel [İsrail'in Akademik ve Kültürel Alanda Boykot Edilmesi için Filistin Kampanyası], www.pacbi.org.
6. Bkz. Meron Benvisiti, "The Binationalism Vogue," *Haaretz*, 30 Nisan 2009. Bu makale, Mart 2009'da yapılan Boston Konferansı bildirisine yanıt olarak yazılmıştı.
7. İtalyan gazeteci ve yazar Paolo Barnard, RAI'nin kıdemli siyasi muhabiridir. Barnard, Mayıs 2009'da YouTube'a "Palestine-Israel: the Missing Narratives" başlığını taşıyan yedi kısa klip göndermişti.
8. Shimon Peres, *Now and Tomorrow* (Tel-Aviv: Mabat Books, 1978), s. 20.
9. Bkz. David Landau, "Maximum Jews, Minimum Arabs," *Haaretz*, 13 Kasım 2003.

6. BÖLÜM. FİLİSTİN'İN GETTOLAŞTIRILMASI

1. "UN Expert: Palestinian Terror 'Inevitable' Result of Occupation," Associated Press, 15 Kasım 2009, www.haaretz.com/hasen/spages/958358.html; "Situation in the Gaza Strip: Policy of Isolation Has Failed, Say MEPs", 21 Şubat 2008, Filistin Sorunu Üzerine Birleşmiş Milletler Enformasyon Sistemi, http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/7B4D40F E41CDCB91852573FB0057F9F0; "Palestinians Suspend Contact with Israel," Sky News online, 2 Mart 2008, http://news.sky.com/skynews/Home/Sky-News-Archive/Article/200806413076o1.
2. Yossi Beilin, *Mehiro shel Ihud* (Revivim, 1985).
3. Michael Walzer, "On Arabs and Jews: The Chimera of a Binational State," *Dissent* XIX, no. 3 (Yaz 1972), s. 492-99, 497. sayfadan alıntı yapılmıştır.

4. Alan Dershowitz (video), www.youtube.com/watch?v=HCShwgO6MtM.
5. Barak Ravid, "Israel to Boycott 'Durban II' Anti-racism Conference," 21 Kasım 2008, Haaretz.com, www.haaretz.com/hasen/spages/1038984.html.
6. "Israeli Diplomat Postpones Meeting after Costa Rica Recognizes Palestinian State", Associated Press, 27 Şubat 2008, www.haaretz.com/hasen/spages/958208.html.
7. "Views of China and Russia Decline in Global Poll," BBC World Service, 6 Şubat 2009, www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/feb09/BBCEvals_Feb09_rpt.pdf.
8. "Israeli PM Olmert Addresses Congress," CQ Transcriptions, Inc., kayıtlarından deşifre edilmiş konuşma. 24 Mayıs 2006 tarihli *Washington Post*'ta basılmıştır. www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/05/24/AR2006052401420.html. Alkışların şiddeti deşifrasyonda kaydedilmiş.
9. Amir Oren, "Who's the Boss?" *Haaretz*, 29 Kasım 2002, www.haaretz.com/printedition/features/who-s-the-boss-1.26841.
10. Bkz. Glenn Kessler, The Trail blog, washingtonpost.com, 5 Haziran 2008, http://blog.washingtonpost.com/44/2008/06/05/obama_backtracks_on_jerusalem.html.
11. Bkz. *Z Magazine*, Şubat 2008. Aynı zamanda benim şu kitabıma bkz. *Hopes and Prospects* (Chicago, Haymarket Books: 2010).
12. Bkz. "Obama on IsraelPalestine," ZNet, 25 Ocak 2009, www.zcommunications.org/obama-on-israel-palestine-by-noam-chomsky-1. Aynı zamanda bkz. benim kitabım *Hopes and Prospects* (Chicago: Haymarket Books, 2010).
13. "Gaza: From Blockade to Bloodshed," başyazı, *Guardian*, 1 Haziran 2010, www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/jun/01/gaza-blockade-bloodshed-editorial.

7. BÖLÜM. GAZZE'NİN ÖLÜM TARLALARI: 2004-2009

1. Hayalet şehrin kurulması konusundaki planlar için bkz. günlük gazete *Globes* (İbranice), 20 Mayıs 2002 (planlama gerçekte 2002'de başlamıştı); tatbikata katılan bir askerin 7 Kasım 2009 tarihinde aşağıdaki blogta ilginç bir haberi var: www.Dacho.co.il/showtheread.php; aynı zamanda bkz. İSK'nin kendi

sitesindeki duyurusu, Ido Elazar tarafından yazılan bir makale, www.1.idf.il/elram.

2. Bkz. Ilan Pappé, "Responses to Gaza," *London Review of Books* 21, no. 2 (29 Ocak 2009), s. 5-6.
3. *Agk.*
4. Breaking the Silence [Sessizliği Bozalım], *Report on Gaza*, 15 Temmuz 2009. Bu STK'nın bir web sitesi var: www.shovrimshtika.org. Adı geçen sitede söz konusu raporu bulabilirsiniz. Aynı zamanda *Soldiers' Testimonies from Operation Cast Lead: Gaza 2009* başlığını taşıyan 96 sayfalık bir broşür bastılar.
5. John Dugard, *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Palestinian Territories Occupied by Israel since 1967*, BM İnsan Hakları Komisyonu (Cenevre: United Nations, 3 Mart, 2005).
6. İsrailli gazeteci Roni Sofer'in yaptığı bir analiz için bkz. *Yediot Ahronoth*, 27 Eylül 2005.
7. Avi Isaacharoff ve Amos Harel, "Analysis: Gaza Gains Have Softened Israel Stance on Shalit Deal," *Haaretz*, 25 Ocak 2009, www.haaretz.com/print-edition/news/analysis-gaza-gains-have-softened-israel-stance-on-shalit-deal-1.268-774.
8. Bkz. Amir Buhbut ve Uri Glickman tarafından hazırlanan rapor, "The IDF Had Attacked in Gaza," *Maariv*, 25 Eylül 2005.
9. Bazı generaller ve emekli generaller bu görüşü, İsrail Ulusal Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü [Israeli Institute for National Security Studies] tarafından yayımlanan bir strateji dergisinde bir makaleler derlemesinde ifade ettiler, *Adkan Estrategi* (Strategic Update) 11, no. 4 (Şubat 2009).
10. Amos Harel ve Avi Issacharoff, "One Humilation Too Many," *Haaretz*, 13 Temmuz 2006.
11. Ilan Pappé,"Ingathering," *London Review of Books* 28, no. 8 (20 Nisan 2006): s. 15.
12. Yehuda Ben Meir ve Daphna Shaked, "Public Opinion and National Security," *Adkan Estrategi* 10, no. 1 (Haziran 2007), s. 25-8.
13. Bkz. Ilan Pappé, *The Ethnic Cleansing of Palestine* (Oxford: Oneworld Publications, 2006).

14. Sean McBride ve diğerleri, *Israel in Lebanon: The Report of the International Commission to Enquire into Reported Violations of International Law by Israel during Its Invasion of Lebanon* (Londra: Ithaca Press, 1983).
15. Bkz. Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Dairesi (OCHA), Ağustos 2007 tarihli Özel Rapor.
16. B'Tselem, "683 People Killed in the Conflict in 2006," basın bülteni, 28 Aralık 2006, www.btselem.org/english/Press_Releases/20061228.asp.
17. *Agk.*
18. Bkz. "Operation Autumn Clouds Has Ended," *Maariv*'in 7 Kasım 2006'da operasyon hakkında yaptığı özet.
19. Gabi Siboni, "The Third Threat," *Haaretz*, 30 Eylül 2009.
20. Breaking the Silence [Sessizliği Bozalım], "Report on Cast Lead Operation," 15 Temmuz 2009.
21. B'Tselem, "Gaza: Power and Water Cuts and Bread Shortage," basın bülteni, 27 Kasım 2008, www.btselem.org/English/Gaza_Strip/20081127_More_Sanctions_on_Gaza.asp; ve B'Tselem, "B'Tselem to Attorney General Mazuz: Concern over Israel Targeting Civilian Objects in the Gaza Strip," basın bülteni, 31 Aralık 2008, www.btselem.org/English/Gaza_Strip/20081231_Gaza_Letter_to_Mazuz.asp.
22. "Israel Accused of Gaza Genocide," Al-Jazeera, 14 Ocak 2009, http://english.aljazeera.net/news/americas/2009/01/200911321467988347.html.
23. Zikreden Nurgul Bulbul, "Oktay Akbal: Israel Commits Genocide in Gaza," *Turkish Weekly*, 5 Ocak 2009.
24. Egeland ve Eliasson, zikreden John Pilger, "Terror and Starvation in Gaza," *New Statesman*, 22 Ocak 2007, www.newstatesman.com/media/2007/01/pilger-genocide-gaza-palestine.
25. Richard Falk, "Slouching Towards a Palestinian Holocaust," Transnational Foundation for Peace and Future Research, 29 Haziran 2007, www.transnational.org/Area_MiddleEast/2007/Falk_PalestineGenocide.html.
26. "World Stands United Against 'Genocide' in Gaza," Al-Arabiya 28 Aralık 2008, www.alarabiya.net/articles/2008/12/28/62977.html.
27. *Agk.*
28. Çeşitli yerlerde zikredilmiştir; örneğin bkz. Morton A Klein, "Ya'alon: We

Need Chuchills, not Chamberlains," JewishPress, 17 Mayıs 2006, www.jewishpress.com/printArticle.cfm?contentid=17947.

8. BÖLÜM. OLASI (FAKAT GERÇEKLEŞMEYECEK) BİR ORTADOĞU BARIŞI

1. Amira Hass, "An Israeli Achievement," BitterLemons.org, 20 Nisan 2009, www.bitterlemons.org/previous/bl200409ed15.html#isr2.
2. Sara Roy, *Harvard Crimson*, 2 Haziran 2009. Bu çirkin ayrıntıların kapsamlı bir şekilde ele alınması için bkz. Roy's "Before Gaza, After Gaza: Examining the New Reality in Israel/Palestine"; bu makale *Palestine & the Palestinians Today* (Center for Contemporary Arab Studies, Georgetown University) adlı kitapta yayımlanacak. Söz konusu makale, Roy'un *Gaza Strip* adlı kitabının 3. baskısına yazdığı girişin kısaltılmış versiyonudur.
3. Bkz. *Hopes and Prospects* (Chicago: Haymarket Books, 2010), s. 150 ve devamı, ayrıca 6. bölüm, not 16'da belirtilen kaynaklar.
4. Peter Beaumont, "Gazans Look for a Place to Breathe by the Sea," *Guardian*, 27 Mayıs 2009.
5. "Israel Lets Power Firm Seek More Gaza Gas to Diversify Supplies," *Platt's Commodity News*, 3 Şubat 2009; "Israeli Power Firm Sends Top Team to London for Gas Talks with BG," *Platt's Commodity News*, 16 Şubat 2009.
6. Kaynaklar ve bu hususta Evans'ın rolü hakkında daha fazla bilgi için bkz. benim kitabım *Year 501* (New York: South End Press, 1999), bölüm 4; *Powers and Prospects* (New York: South End Press, 1999), bölüm 7 ve 8. Aynı zamanda bkz. Avustralyalı Güneydoğu Asya uzmanı ve eski istihbarat görevlisi Clinton Fernandes'in Evans'ın yapıp ettiklerine ilişkin incelemesi 2009, MS.
7. Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu, Gareth Evans ve Mohamed Sahnoun, eşbaşkanlar, *The Responsibility to Protect: Report of the ICISS* (Ottawa, Canada: IDRC Books, Aralık 2001). Gareth Evans, "An Idea Whose Time Has Come—and Gone," *Economist*, 23 Temmuz 2009. Bkz. "Human Rights in the New Millennium," London School of Economics'te yapılan konuşma (29 Ekim 2009), www.chomsky.info/talks/20091029.htm; *Z Magazine*, Ocak 2010; www.chomsky.info. Evans ve Alatas'ın fotoğrafı burada ve Edward Herman ve David Peterson'ın şu makalesinde yer alıyor: "The Responsibility to Protest, the International Criminal Court, and *Foreign Po-*

licy in Focus," MRZine, 24 Ağustos 2009, http://mrzine.monthlyreview.org/hp240809.html.

8. Avi Issacharoff, "World Bank: Aid Isn't Enough to Spark Palestinian Growth," *Haaretz*, 6 Mayıs 2009. Associated Press, 6 Mayıs 2009; Reuters, 7 Mayıs 2009; zorlu ve giderek kötüleşen koşulların analizi için bkz. Nadim Kawach, Uluslararası Dayanışma Hareketi, 17 Ocak 2010, http://palsolidarity.org/2010/01/10761.
9. Beilin, *Mehiro shel Ihud*, s. 42–3.
10. Zikreden Barak Ravid, "Israeli Ministers: No West Bank Settlement Freeze," *Haaretz*, 31 Mayıs 2009.
11. İsrail'in, ABD'nin desteğini alarak "Yol Haritası"nı reddetmesini kamuoyuna ilk kez ifşa eden kaynak Jimmy Carter'ın *Palestine: Peace Not Apartheid* (New York: Simon & Schuster, 2006) adlı kitabıdır. Bu konu aktivist çevrelerde biliniyor ve tartışılıyordu, fakat kamuoyunda bilinmiyordu. "Çekinceler"e kitabın ekinde yer verilmiştir. Kitap bir protesto dalgasına yol açtı. Fakat görebildiğim kadarıyla protestolarda, bu önemli bölüme, yani konuyu izleyen kamuoyu açısından yeni olan bu ifşaata yer verilmedi. Önemsiz hatalar bulmak için büyük çaba gösterildi, ancak gerçekten ciddi bir hata görmezden gelindi: Carter, İsrail'in 1982 Lübnan işgalini FKÖ'nün roketlerine karşı kendini savunma amacıyla gerçekleştirdiği mitini tekrarlıyordu. Bu konuyu daha önce ele almıştım. Bkz. *Hopes and Prospects*, s. 153-54 ve not 21, bölüm 6.
12. Zikreden kaynak *Hadashot*, 8 Ekim 1993; Yair Fidel, *Hadashot Supplement*, 29 Ekim 1993.
13. Helene Cooper, "U.S. Weighs Tactics on Israeli Settlement," *New York Times*, 1 Haziran 2009.
14. Isabel Kershner, "Israel and U.S. Can't Close Split on Settlements," *New York Times*, 2 Haziran 2009.
15. Akiva Eldar, "Border Control/Nothing Natural about It," *Haaretz*, 2 Haziran 2009.
16. Jackson Diehl, "Abbas's Waiting Game on Peace with Israel," *Washington Post*, 29 Mayıs 2009.
17. Karen DeYoung and Howard Schneider, "Israel Putting Forth 'Unprecedented' Concessions, Clinton Says," *Washington Post*, 1 Kasım 2009.

18. Cenevre Mutabakatı, 31 Ekim 2003, Electronic Intifada, Tarihsel Belgeler. Aynı zamanda bkz. Menachem Klein, *A Possible Peace Between Israel and Palestine: An Insider's Account of the Geneva Initiative* (New York: Columbia University Press, 2007).
19. Ed Hornick, "Obama Looks to Reach the Soul of the Muslim World," CNN, 3 Haziran 2009, http://edition.cnn.com/2009/POLITICS/06/03/obama.muslim.outreach; Thomas Friedman, "Obama Speech Aimed at Both Arabs and Israelis," *New York Times*, 3 Haziran 2009.
20. David Bar-Illan, başbakanlığa bağlı İletişim ve Politika Planlama Müdürü, mülakat, *Palestine-Israel Journal*, Yaz/Sonbahar 1996.
21. Jeff Zeleny ve Michael Slackman, "As Obama Begins Trip, Arabs Want Israeli Gesture," *New York Times*, 4 Haziran 2009.

DİZİN

1391 Numaralı Tesis, 33

A

Abbas, Mahmud, 18, 21, 128, 146, 154-155, 171, 255, 256
ABD Dışişleri Bakanlığı, 54, 85
Abrams, Elliott, 154
Abu-Lughod, İbrahim, 67
Abunimah, Ali, 146
Achcar, Gilbert, 35
Afganistan, 44, 70, 114, 230
Afrika Ulusal Kongresi (ANC), 191, 207
Ahmad, Eqbal, 209,
Akbal, Oktay, 242
Al-Haz, Ahmad, 139
Alatas, Ali, 253-254
Almanya, 62, 265, 280
Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi (AIPAC), 36, 55, 57, 59-62, 66, 68-69, 80-81, 101, 121, 197-201
Amerikan İşçi Partisi, 56
Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı (CIA), 63
Andover Newton ruhban okulu, 39-40
Antonious, George, 40
Arad, Ron, 117
Arafat, Yaser, 78-79, 99, 148, 159-160, 171
Arap Barış İnisiyatifi, 262
Arap Birliği, 24, 147, 168
Arap Yüksek Komitesi, 161, 167
Ariel kasabası, 130, 204, 258
Arieli, Shaul, 258
Austin, Warren, 53
Avineri, Shlomo, 103, 137-138
Avnery, Uri, 163
Avrupa (Avrupa ülkelerinin Filistin politikası), 16, 18, 24, 26, 28, 32, 98, 100, 114, 116, 121, 197, 216-17, 244, 264-66, 272-3, 282, 294
Avrupa Birliği (AB), 21, 158, 184, 239
Avustralya, 253-254, 273
Aziz, Tarık, 65

B

B'Tselem, 126, 236
Bahreyn, 63, 244, 285, 287
Baker, James, 66-67, 148
Balfour Deklarasyonu, 51
Barak, Ehud, 29, 99-100, 137, 144, 148-49, 212, 214-15, 224-25, 258
Barguti, Mustafa, 146
Barış Şimdi (Peace Now), 99, 135, 258
Beaumont, Peter, 251
Begin, Menahem, 44, 111
Beit Hanoun, 236
Beitenu Partisi, 232
Ben-Gurion, David, 54, 71, 88, 94-95, 192, 194
Bialik, Haim Nahman, 138
Biden, Joe, 215
Bin Ladin, Usama, 111
Biraz Canı Sıkkın Savaş Karşıtı Akti-

viste Mektup (Achcar), 35
Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım Kuruluşu, (UNRWA), 109, 139-40, 152
Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, 92, 190
Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi (UNSCOP), 167-68
Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 78, 110, 118, 124-27, 129, 141, 147, 246, 259, 264
Blackstone, William, 38, 40-41
Blair, Tony, 25-26
Boston Globe, 27
British Gas Group (BG), 144, 252
Brockmann, Miguel D'Escoto, 242
Bronner, Ethan, 108, 113, 124, 149, 155
Bush, George H. W., 55, 61, 65-67, 72, 257, 261
Bush, George W., (Bush yönetimi) 21-22, 25, 43-44, 47, 55, 62, 65, 69, 121, 124, 128, 146, 154, 163, 230, 238, 256-57, 264
Birleşik Krallık, 35, 45, 58, 208, 216,

C- Ç

Cameron, David, 214,
Camp David Barış Görüşmeleri, 79, 80, 99-100, 148, 162, 171, 182, 246, 248
Caterpillar Şirketi, 207
Celile, 87, 159-160
Cenevre Konvansiyonu, 136, 258
Cenevre Mutabakatı, 247, 259
Cezayir, 269
Cheney, Dick, 62, 69, 129
Clinton, Bill, 29, 67-68, 76-77, 79, 130, 133, 148, 246-47, 257, 293, 300
Clinton, Hillary, 255-56, 259
Cook, Jonathan, 202
Cordesman, Andrew, 163
Crane, Charles, 48-52, 55
Cumhuriyetçi Parti (ABD), 45, 61, 68
Çeçenistan, 108

D

Dahiyya Doktrini, 240
Dahlan, Muhammed, 21, 154, 218
Darby, John Nelson, 39
Dayan, Moşe, 136, 161, 192, 255
Dayton, Keith, 155-156
De Haan, Jacob, 161
Demokrat Parti (ABD), 45, 194-195
Dershowitz, Alan, 26-27, 132
Diehl, Jackson, 258
Dignity (gemi), 115
Dirani, Mustafa, 117
Disiplinlerarası Araştırmalar Merkezi, 103
Doğu Kudüs, 66, 68, 247
Doğu Timor, 253, 299
Dökme Kurşun Operasyonu, 138, 217-18, 222, 225, 228
Dubai, 244
Dugard, John, 190, 227
Dulles, John Foster, 57
Dünya Bankası, 255
Dünya Gıda Programı, 141, 250
Dünya Sağlık Örgütü, 156
Dünya Sosyal Forumu, 35
Dünya Ticaret Merkezi, 34

E
Earle, Edward, 41
Eban, Abba, 58, 110-11, 114
Egeland, Jan, 243
Eisenhower, Dwight, 55, 57, 60, 197
Eitan, Rafael, 130
Eizenkot, Gadi, 240
El Arabia, 244
El Azhar Üniversitesi, 142
El Cezire, 25, 128-29, 139, 265-267
El Da'wa Beşeri Bilimler Koleji, 142
El Fetih örgütü, 18, 20, 24, 75, 128, 142, 153-54, 169, 218, 226, 232
El Kaide, 46, 70, 211-22, 230
El Mezan İnsan Hakları Merkezi, 125, 143
Eldar, Akiva, 119, 131, 158, 258
Eliasson, Jan, 243
Endonezya, 253, 299
Erlanger, Steven, 34, 112
Evans, Gareth, 253-45

F
Falk, Richard, 21, 243
Falwell, Jerry, 46
Filistin: Apartheid Değil Barış (Carter), 23
Filistin İnsan Hakları Merkezi, 125
Filistin Komünist Partisi, 167
Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), 66-67, 74-77, 155, 159-160, 168-70, 183, 187, 194, 234, 267, 297
Filistin Tarımsal Yardım Komiteleri, 142
Filistin Ulusal Konseyi, 147
Filistin Yönetimi (FY), 18-19, 24, 78, 127-128, 146, 149, 158, 180, 183-184, 187, 202, 213, 216, 221, 229, 232, 239, 252, 266
Findley, Paul, 61
Finkelstein, Norman, 26-27
Franklin, Larry, 62
Fransa, 49-51, 58, 111, 152, 251, 280, 284, 286, 298, 301
Friedman, Thomas, 111, 118, 260
Fulbright, William, 59

G
Gazze Güvenlik Bilimleri Koleji, 142
Gazze Şehri, 140, 151, 157
Gelber, Yoav, 103
Gerges, Fawas, 113-14, 127-28
Gilbert, Mads, 124
Gillespie, April, 65,
Ging, John, 139, 152
Gobat Okulu, 38
Gobat, Samuel, 38-39
Golan Tepeleri, 248, 259
Goldstone Raporu, 223
Goldstone, Richard, 234, 244-45
Grynszpan, Herschel, 145
Guardian, 217, 265
Gulf Oil Şirketi, 63
Gur, Mordechai, 110, 114
Güney Afrika, 31, 79, 189, 191-92, 207, 249, 270, 296, 300

H
Haaretz, 107, 230, 240, 243, 265
HaCohen, Ran, 137
Haganah, 86-87, 161

Halper, Jeff, 130, 255
Halutz, Dan, 225
Hamas, 19, 21-23, 107-08, 111-14, 124, 127-28, 131, 142, 144, 147, 150-51, 153-54, 157-58, 160, 187, 194-95, 204, 213-14, 216-18, 223-30, 232, 235, 238-39, 241-42, 245, 248
Harrison, Benjamin, 40
Hass, Amira, 249, 283, 287, 291
Herzl, Theodore, 93, 103
Hilliard, Earl, 61
Hizbullah, 33, 111, 117-18, 147, 196, 223-25, 229-30
Holmes, John, 124
Hüseyin, Saddam, 64-67, 70

I-İ

Irak, 55, 63, 65-67, 70, 144, 230, 285, 287
Irving, Edward, 39
İlk Yağmurlar Operasyonu, 226-28, 235, 237
İncil, 39, 42-43, 88
İran, 62-65, 70, 81, 114, 126, 128, 147, 194, 196, 201, 222, 244, 246, 286-87
İrlanda, 56
İslam Ülkeleri Konferansı, 246
İslam Üniversitesi (Gazze), 142
İslami Cihat, 227
İsrail Elektrik Şirketi, 144, 252
İsrail İşçi Partisi, 73-74, 77, 103-04, 111, 200, 212
İsrail Savunma Kuvvetleri (İSK), 96, 107-09, 112-14, 125, 129, 137, 141-42, 149, 157, 225, 240
İtalya, 56

J

Jabal El Rayas, 142
Jabotinsky Ödülü, 46
Johnson, Lyndon, 60-61

K

Kadima Partisi, 73, 194-95, 200, 265-66
Kahire, 40, 78, 153, 171, 177, 260, 267, 269
Kalb, Marvin, 33-34
Karalama Karşıtı Birlik, 27
Katz, Yisrael, 256
Kedumim kasabası, 130
Kenen, Isaiah L. ("Si"), 56, 58-60
Kennedy Yönetim Okulu (Harvard Üniversitesi), 33
Kennedy, John, 60, 197
Kerry, John, 118, 155
Kfoury, Assaf, 202
Khirbet Beit Far kasabası, 71
Khouri, Rami, 25
Kıbrıs, 33, 115-16, 119, 217, 244
Kimmerling, Baruch, 97, 164, 248
Kissinger, Henry, 61, 71, 74
Knesset (İsrail parlamentosu), 100, 211, 270
Kopenhag, 244
Kosta Rika, 193
Kral Fahd (Suudi Arabistan Kralı), 64
Kral Hüseyin (Ürdün Kralı), 76
Kudüs, 38, 40, 43-44, 46, 50, 65-68, 77-80, 128-30, 135, 139-40, 201, 204, 214-15, 223, 231, 247, 250, 259
Kudüs Medya ve İletişim Merkezi (JMCC), 128

Kuveyt, 63, 65-67, 244
Kültür ve Emperyalizm (Said), 83

L
LaGuardia, Fiorello H., 56
Lahor, 107
Lake Success kasabası (New York), 52-53
Lavi, 88
Le champ du possible (Chomsky, Pappé), 14
Levant, 50
Levy, Gideon, 143
Liberman, Avigdor, 103, 192, 215, 232
Likud Partisi, 44, 73, 104, 134-35, 200, 212
Litani Operasyonu, 44
Livni, Tzipi, 124, 126-27, 200, 224, 266
Lubya, 88
Lübnan, 33, 44, 50-51, 106, 109-11, 113-18, 129, 132, 159-60, 217, 219, 223-24, 229-30, 234-35, 239-40, 298
Lübnan Savaşı, 20, 33, 158, 160, 225

M
Ma'aleh Adumim kasabası, 130, 204, 258
MacBride, Sean, 234
Magnes, Yehuda, 166-67
Maoz, Zeev, 116-18
Mapai Partisi, 95
Martin, Gilles, 14
Matzpen, 168
Mavera-i Ürdün 87, 95
Mazin, Abu, 232, 238
McCain, John, 199, 201
McCarthy, Rory, 153
McDonald, James, 54
McKinney, Cynthia, 61, 115
Mearsheimer, John, 36, 38, 69-70
Meir, Golda, 95
Meron Benvenisti, 175
Meron, Teodor, 136
Merrill, Selah, 40-41
Meşal, Halid, 158
Meyers, Steven Lee, 160
Mısır, 21, 34, 44, 77, 116, 152, 158, 162, 168, 218-20, 232, 239, 262-63, 268, 284-89, 291
Michael, B., 159
Mitchell, George, 199
Morgenthau, Hans, 71-72

Morris, Benny, 97, 102-03, 160
Mughniyeh, Imad, 196
Mübarek, Hüsnü, 78, 262-63, 285, 288

N
Nakbah (felaket), 16, 82, 89-90, 93, 95-102, 104-05, 177, 182
Nazi Almanyası, 144
Negev (Naqab), 87, 95, 224, 227
Netanyahu, Benyamin, 44-45, 134, 169, 200, 212, 214-15, 221, 224, 256, 259, 261, 265-66
Neumann, Michael, 202
New York Review of Books, 29
New York Times, 29, 34, 60, 98, 108, 111-12, 119, 124, 128, 155, 160, 260
Newton kenti (Massachusetts), 39
Nixon, Richard, 61, 72

O

Obama, Barack, 109, 121, 124-25, 139, 163, 178, 180, 199-202, 256-57, 259-65, 284-85, 292-94
Oberlin Koleji, 48-49
Olmert, Ehud, 20, 79, 132, 134-35, 157, 195, 232, 266
Olsen, Norman, 154
Oren, Amir, 197
Orient House (Doğu Kudüs), 66-67, 186
Ortadoğu Dörtlüsü, 21, 25, 247
Oslo Anlaşması, 75, 77-78, 80, 98-101, 148, 165, 170-71, 182, 202, 220-222, 257-258

P

Pakistan, 108, 194, 244
Pastor, Robert, 157
Pax Americana (Amerikan barışı), 72, 79, 181
Penhaul, Karl, 115
Percy, Charles, 61
Peres, Şimon, 113, 148, 179, 195, 256
Perle, Richard, 69
Petraeus, David, 144
Pilger, John, 243-44
Politics Among Nations (Uluslar Arasında Siyaset) (Morgenthau), 71
Pollard, Jonathan, 61
Porath, Yehoshua, 159
Powell, Colin, 70
Protestan Kongresi, 40
Putin, Vladimir, 111, 144

R

Rabbani, Mouin, 122
Rabin, İzak, 77, 130, 257
Ramallah (Batı Şeria) 50, 178, 216, 255
Ramat Shmolo semti (Kudüs), 215
Reagan, Ronald, 61, 113, 207, 293
Refah (Gazze Şeridi), 142, 158
Remnick, David, 158
Rice, Condoleezza, 26, 124, 126-27, 154
Robert Kolej, 49
Roosevelt, Franklin, 52
Rose, David, 154
Rosen, Steve, 62
Ross, Dennis, 76, 79
Roy, Sara, 156, 250
Rumsfeld, Donald, 62, 69, 129
Rusya, 21, 194, 239

S

Saad-Ghorayeb, Amal, 116
Sabra ve Şatilla mülteci kampları (Beyrut), 109, 235
Sacut, (Kızılderili kabile şefi), 53
Safuria, 88
Said, Edward, 27-28, 30, 41, 67, 83, 209
Salah, Şeyh Raid, 211
Schiff, Zeev, 110
Scofield, Cyrus, 38, 42-44
Sderot kasabası (İsrail), 161, 227
Sedat, Enver, 34, 162, 196
Sessizliği Bozalım [Shoverim Shetika - Breaking the Silence], 225, 240
Shany, Yuval, 107
Sharvit-Baruch, Pnina, 107
Shavit, Ari, 138-39

Shin Bet, 157
Siboni, Gabi, 240
Silver, Aba Hillel, 54
Sina Yarımadası, 34, 58
Sizer, Stephen, 47
Sneh, Efrahim, 103
Sofer, Arnon, 103
Somali, 115, 217
Sonbahar Bulutları Operasyonu, 228, 235, 237
Sovyetler Birliği (SSCB), 60, 65, 74, 76, 278, 282
Standard Oil Şirketi, 63
Sudan, 126, 133, 244
Suriye, 50-51, 128, 161
Suudi Arabistan, 44, 63-65, 163, 262, 285, 287
Süveyş Krizi, 50, 58

Ş

Şalit, Gilad, 19, 33, 150-51, 214, 230, 235
Şamir, İzak, 148, 159, 195
Şaron, Ariel, 73, 79, 95, 102, 129, 224, 231, 248-49
Şeyh Ubeyd, 117

T

Taba, (Mısır), 29, 148, 203, 206, 247, 259
Tal-Shahar kasabası, 71
Tantura köyü (Filistin), 91-92
Teksas, 42-43
Tel Aviv, 107, 129, 135, 154, 240
Tel Aviv Üniversitesi, 107, 240
Tel-Megiddo kalıntıları, 43
Thatcher, Margaret, 45
The Late, Great Planet Earth (Lindsey), 43
Theory of International Politics (Waltz), 71
Timor Çukuru Antlaşması, 253-54
Tiran Boğazları, 152, 251
Truman, Harry, 53-55, 57, 197
Tul Karem, 227
Türki El Faysal (Suudi Arabistan Prensi) 163
Türkiye, 49-50, 244, 282-83
Twain, Mark, 42

U

Ukrayna, 123
Ulusal Taşıma Projesi, 57
Uluslararası Adalet Divanı, 129-30, 136, 195
Uluslararası Af Örgütü (UAÖ), 126, 140-41, 161, 301
Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu, 254
Um Khaled (Filistin), 91

Ü

Üniversite ve Kolej Çalışanları Sendikası (Britanya), 30
Ürdün, 21, 51, 74, 76-77, 86, 134-35, 148, 155, 168, 170, 195, 232
Ürdün Nehri, 57-58
Ürdün Vadisi, 130, 134-35, 204

V - W

Versailles Barış Konferansı, 49-50

Wall Street Journal, 131, 260
Walt, Stephen, 36, 38, 69-70
Waltz, Kenneth, 71-72
Walzer, Michael, 192
Washington Yakındoğu Araştırmaları Enstitüsü 59, 62, 66-67, 69
Weissman, Keith, 62
Weizmann, Chaim, 54, 62
White, Hayden, 37
Wilson, Woodrow, 49-51
Wolfowitz, Paul, 69

Y

Ya'alon, Moşe, 245
Yaz Yağmurları Operasyonu, 228, 235
Yeni Amerika Vakfı, 121-22
Yunanistan, 120-21

Z

Zertal, Idith, 119, 131
Zeytun, 142
Zimbabve, 123
Zipori, 88
Zochrot (Yahudi sivil toplum kuruluşu), 105
Zu'ubi, Hanin, 212
Zunes, Stephen, 121

İSRAİL'İN GAZZE'YE UYGULADIĞI İNSANLIK DIŞI ABLUKA, MAVİ MARMARA'YA YAPILAN BASKINLA TÜRKİYE'NİN GÜNDEMİNE OTURDU. ABLUKADAN ÖNCE, 2008-2009 KIŞINDA İSRAİL GAZZE'YE SALDIRDI, YERLEŞİM YERLERİNİ YERLE BİR ETTİ VE TAHMİNEN 1.400 FİLİSTİNLİNİN ÖLÜMÜNE NEDEN OLDU. ABD-İSRAİL'İN GÖZÜNDE GAZZE HALKININ SUÇU BELLİYDİ: NOAM CHOMSKY'NİN DEYİŞİYLE, SEÇİMLERDE "YANLIŞ TARAFA", YANİ HAMAS'A OY VERMİŞLERDİ.

EDİTÖR FRANK BARAT BU KİTAPTA, FİLİSTİN-İSRAİL SORUNUNU EN İYİ ANALİZ EDEN İSİMLERDEN İKİSİNİ, NOAM CHOMSKY İLE İSRAİLLİ MUHALİF TARİHÇİ ILAN PAPPÉ'Yİ BİR ARAYA GETİRİYOR. SÖYLEŞİLER VE MAKALELER, İSRAİL'İN GAZZE'YE SALDIRISININ ARDINDAKİ CEZALANDIRICI MANTIĞI ORTAYA KOYARKEN FİLİSTİN-İSRAİL SORUNUYLA İLGİLİ BÜTÜNLÜKLÜ BİR ÇERÇEVE DE SUNUYOR. NOAM CHOMSKY, 1967'DEN BU YANA FİLİSTİN SORUNUNUN DÖNÜM NOKTALARINI, İSRAİL DEVLET POLİTİKASININ ANA HATLARINI VE ABD'NİN İSRAİL'E SUNDUĞU DESTEĞİN BOYUTLARINI ELE ALIYOR. ILAN PAPPÉ İSE FİLİSTİNLİLERİN 1948'DE TOPRAKLARINDAN SÜRÜLMESİNİ MERKEZE ALDIĞI ALTERNATİF TARİH ANLATISIYLA ÜLKESİNDEKİ RESMİ TARİHİ TERS YÜZ EDİYOR. KİTAP, BARIŞ HAREKETİNİN PERSPEKTİFİ, TEK DEVLETLİ VEYA İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜM STRATEJİLERİ VE İSRAİL'E DÖNÜK KAPSAMLI BOYKOT ÖNERİSİ GİBİ TARTIŞMALARI DA İÇERİYOR.

ISBN 978-975-6165-47-8
9 789756 165478